

MUZEUL JUDEȚEAN DÎMBOVIȚA

■ Complexul muzeal Curtea Domnească, str. N. Bălcescu nr. 221, Tîrgoviște. ■ Muzeul de istorie, str. Muzeului nr. 4, Tîrgoviște. ■ Muzeul scriitorilor tîrgovișteni și Muzeul tiparului și al cărții vechi românești, str. Justiției nr. 3—5, Tîrgoviște. ■ Expoziția permanentă „I. L. Caragiale” din com. I. L. Caragiale. ■ Curtea brîncovenească din comuna Potlogi. ■ Expoziția permanentă „I. C. Vissarion” din com. Costeștii din Vale.

Deschis între orele 10—18.

Luni închis.

MUZEUL JUDEȚEAN DÎMBOVIȚA

- Complexul muzeal Curtea Domnească, str. N. Bălcescu nr. 221, Tîrgoviște. ■ Muzeul de istorie, str. Muzeului nr. 4, Tîrgoviște.
- Muzeul scriitorilor tîrgovișteni și Muzeul tiparului și al cărții vechi românești, str. Justiției nr. 3—5, Tîrgoviște. ■ Expoziția permanentă „I. L. Caragiale” din com. I. L. Caragiale. ■ Curtea brîncovenească din comuna Potlogi. ■ Expoziția permanentă „I. C. Vissarion” din com. Costeștii din Vale.

REVISTA MUZEELOR

A P A R E   S U B   Î N G R I J I R E A   D I R E C Ţ I E I
M U Z E E L O R   Ş I   M O N U M E N T E L O R   D I N   C . S . C . A .
R e d a c t o r   s e f :   L U C I A N   R O Ş U

Redacția: calea Victoriei nr. 120

Sectorul I, București

telefon 13.98.17

Administrația: str. Brezoianu nr. 23—25

telefon 14.67.99

Coperta: JEAN EUGEN

COPERTA I

Suceava — Cetatea de scaun a lui Ștefan cel Mare

COPERTA IV

Două piese din Tezaurul de la Pietroasa („Cloșca cu puși de aur”) sec. IV e.n.

(fotografiile de pe coperte, de Radu Ciuceanu)

Fosta casă părintescă de la Ipotești (Din colecția Muzeului literaturii române).

CAMPANIE PENTRU IPOTEȘTI

ACAD. D. PANAITESCU-PERPESSICIUS

Schițăm, nu demult, în articolul *Pelerinaj la Ipotești* din «Scinteia tineretului», și în lumina, mai ales, a muzeografiei moderne, câteva gânduri legate de cea dintâi dintre casele memoriale din Patria noastră. Pledam, în fond, căci pledoarie era, pentru acele îmbunătățiri menite să transforme Ipoteștii într-un centru muzeistic, demn nu numai de gloria de a fi fost locul de naștere a celui mai mare poet al nostru, dar și demn de cerințele științei. Arătam, în esență, modul în care, în perspectiva viitorului, Ipoteștii trebuie să devină, nu numai loc de iradiere, dar și epicentrul de studiu al vieții și operei poetului. Însă problema mi se pare cu mult mai importantă, decît acele însemnări lăsau să se întrevadă. În orice caz, timpul nu mai este al improvizăției și dezideratelor. Vremea listei de subscripție, cu modeste cifre în lei (oricît de ridicată ar fi fost valuta), care a circulat cu prilejul morții poetului a trecut de mult. Prea multă cerneală a curs, chiar dacă pornită din inimă, zadarnic, pentru ca să nu se treacă, în sfîrșit, la o vastă acțiune a întregii obște, o acțiune de interes național, singura în măsură să prefacă în granit nisipul amăgitoarelor bune-voinețe. Și în această acțiune, rolul de căpetenie revine Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă (C.S.C.A.), în speță Direcției Muzeelor.

Ei, Direcției Muzeelor, îi revine sarcina de a prelua campania, de zi la zi, pentru Ipotești. A pune bazele unei vaste asociațiuni a amicilor poetului și locului său de naștere, pe întreaga țară, ni se pare înțlia dintre obligații. O Fundație pentru Ipotești, cu ramificații în toate județele, puse sub conducerea respectivilor reprezentanți ai Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă va îngriji de stringerea fondurilor, la care și C.S.C.A. va trece în bugetul său o cotă anuală și

care ar servi la înmărea Fundației, în condițiuni temeinice. Va fi, să nădăjduim, o emulație între județe, căci poetul e nu numai iubit dar și cunoscut pretutindeni, și de pe urma căruia Fundația însăși va avea de câștigat. Bilanțuri de sfârșit de an, însoțite de un comunicat pe țară, vor arăta rezultatele acestei întreceri, și vor însemna prin aceasta chiar, o justă răsplată. La adăpostul acestor enorme subsidii materiale, deoarece cultură fără bani nu se poate concepe, Fundația își va putea începe opera.

Întiul punct dintr-o eventuală ordine de zi pare că trebuie să se ocupe de însăși casa memorială de la Ipotești, unde azi funcționează Muzeul Eminescu și care a fost ridicată pe locul vechii locuințe a Eminovicenilor. Pe locul, nu însă și în spiritul fostei așezări, pe care vandalismul din 1924, al fostului proprietar, a făcut-o una cu pământul. Ecouri ale reacțiunii de acum patruzeci și cinci de ani împotriva unei atît de odioase ignominii pot fi și astăzi urmărite în paginile savantelor monografii închinată poetului și ele pot sluji, oricînd, întreprinderilor Fundației. A fost un frumos exemplu de solidarizare națională și el trebuie indicat ca atare. Din fericire, se păstrează fotografiile vechii gospodării a Eminovicenilor, așa că restaurarea se poate face în cele mai bune condiții. Mai sînt, după aceea, martori sau descendenți de martori, care să ateste realitățile din vremuri. O dată zidurile ridicate, pe locul și în aspectul lor de altădată, se va trece la reconstituirea interiorului, așa cum va fi arătat, pe vremea copilăriei și adolescenței poetului și așa cum documentele, locale în primul rînd, autoriză. Se va reconstitui între altele, în stilul de epocă, biblioteca poetului, și acele obiecte, pe care, fie opera lui, fie mărturia documentare, le îngăduie. În felul acesta, casa memorială Eminescu, de la Ipotești, își va fi împlinit misiunea. Ceva din atmosfera de epocă a vechii așezări va fi fost sugerat. Rămîne desigur, problema muzeului însuși, cu imagini din viața și opera poetului. El ar putea fi găzduit în celelalte camere și este de datoria Fundației și a Direcției Muzeelor să hotărască modul cum acesta va fi instalat și cum va arăta el.

Ceea ce, însă, nu trebuie să lipsească din Muzeu sînt manuscrisele. Din 1902, cînd Maiorescu (și ar fi de-ajuns gestul acesta pentru a-l binecuvînta de-a pururi) le încredința Academiei Române, cele peste patruzeci de caiete și registre, atît de revelatoare în multiplicitatea aspectelor, se află la dispoziția publicului. După săvîrșirea din viață a lui Ioan Bianu, noul director al bibliotecii, generalul Rosetti, în intenția de a le ocroti de uzură, a dispus fotocopierea manuscriselor. Execuția a fost exemplară, chiar dacă s-a limitat la abia o pătrime din manuscrise. Diferența dintre un manuscris și o fotocopie (oricît de perfectă) abia dacă mai are nevoie să fie subliniată. Și totuși, interesul pentru studiu, al fotocopiilor, nu poate fi tăgăduit. Așadar, un bun spațiu al Muzeului de la Ipotești va fi ocupat de fotocopiile manuscriselor de la Academic, executate în condițiile cele mai bune. Fundația Muzeului de la Ipotești și Direcția Muzeelor vor avea grija să completeze sectorul acesta al manuscriselor cu un bogat fond de cărți. Din Biblioteca de la Ipotești nu trebuie să lipsească totalitatea edițiilor, studiilor și periodicelor, la care a colaborat poetul sau ce interesează în studiul operei sale. Ajunge să spunem că Biblioteca Academiei nu posedă nici pînă astăzi o colecție facsimilată din «Curierul de Iași» pentru a înțelege riscurile, ce se cuvînt evitate, ale unei astfel de situațiuni. În felul acesta, grație fotocopiilor de pe manuscrise, și bibliotecii, Ipoteștii pot deveni, în curgerea anilor, așa cum spuneam, un epicentru al studiilor eminesciene.

Un alt aspect de care Fundația și Direcția Muzeelor vor avea să se ocupe este acela al estetizării Ipoteștilor, înțelegînd prin aceasta restaurarea peisajului din vremea copilăriei poetului și, în primul rînd, punerea în valoare a acelor elemente de peisaj, ce nu lipsesc din biografia poetului. Și mă gîndesc, îndeosebi, la iazul și insula robinsoniană de după dealul Cătămăreștilor, pe care Eminescu le-a cîntat în poemul postum «Copii eram noi amîndoi». Mai mult: mă gîndesc cu oarecare melancolie la resuscitarea unei expediții ca aceea povestită în sus-amintitul poem, și pe care un film eventual l-ar putea adăuga la colecția de documentare, a Muzeului. Pe drumul acesta al cercetărilor, n-ar fi exclus să ne trezim, într-o bună zi, și cu identificarea acelei «iubite de la Ipotești», cum a numit-o G. Bogdan-Duică și care nu e alta decît eroina juvenilului poem «Mortua est» și al poemului postum «Un roman». Ce este sigur, și intuiția lui Bogdan-Duică n-a greșit, este că misterul acestei iubite preimpurii secerată, zace încă, pe undeva, prin registrele stării civile și ale bisericilor din regiune. Și lanțul descoperirilor mai rezervă desigur și alte surprize.

Sînt cîteva numai din acțiunile pe care Fundația Ipoteștilor și Direcția Muzeelor le vor întreprinde. Să ne grăbim, totuși, a spune că nu ne-am gîndit să trasăm, nici pe departe, planul proiectatei campanii și că lor, celor două instituțiuni, de la a căror colaborare sînt de așteptat atîtea inițiative le revine și sarcina, și meritul de a dezbate în amănunte șansele de izbîndă ale campaniei. Ce este sigur și ceea ce se impune cu evidență e că Ipoteștii, pentru atîtea și atîtea motive, trebuie să însemne, în viitorul nu prea depărtat, nu numai un loc de pelerinaj simbolic. Privilegiul de a fi întîlul popas de reculegere, pe drumul acesta de reînviere a valorilor noastre culturale, se cuvînt cînstit pe măsura lui. Înființarea Fundației Ipoteștilor și investirea ei cu toate atributele materiale e mai mult decît un comandament al zilelor de astăzi. Direcția Muzeelor din Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă are cuvîntul.

ACTIVITATEA ORGANIZAȚIILOR P.C.R. DIN MOLDOVA PENTRU UNIREA TUTUROR FORȚELOR POPULARE ÎN FRONT COMUN DE LUPTĂ ÎMPOTRIVA FASCISMULUI

DR. VICENȚIU PIUCĂ

DR. MIRCEA MUȘAT

Cunoașterea istoriei contemporane a României se înscrie ca obiectiv important al cercetării actuale din domeniul istoriei. Studiarea în acest cadru a activității Partidului Comunist Român, a militanților săi, a luptei forțelor democratice din țara noastră pentru drepturi și libertăți democratice, pentru apărarea independenței naționale este o cerință imperioasă pusă de partid în fața istoricilor.

În acest sens, un aport important trebuie să-l aducă și cercetătorii științifici din domeniul muzeelor, atît prin prezentarea istoriei contemporane în cadrul expozițiilor de bază, cit și prin cercetarea laborioasă a unor aspecte legate de activitatea revoluționară desfășurată pe plan local de către organizațiile democratice și personalități politice progresiste.

Pe această linie se înscrie studiul de față, prin care încercăm să prezentăm cîteva din momentele mai semnificative ale activității organizațiilor P.C.R. din Moldova, și totodată, la nivelul investigațiilor de acum, să indicăm și sursa materialelor care ar putea fi folosite în expozițiile temporare sau de bază ale muzeelor, ca material concret.

Una din perioadele pline de frământări, de puternice acțiuni de masă, manifestații, demonstrații și lupte ale clasei muncitoare, țărânimii, altor categorii și pătri sociale din România este cuprinsă între anii 1934—1938. Ea se înscrie în istoria patriei, a Partidului Comunist Român, a mișcării muncitorești și democratice din România ca epoca unor clare și ferme acțiuni ce exprimă starea de spirit antifascistă a majorității poporului nostru. Desfășurarea lor impetuoasă reprezintă totodată expresia intenselor legături ale P.C.R. cu oamenii muncii, cu straturile largi ale populației, a capacității sale de organizare și mobilizare, de conducere a luptei pentru apărarea intereselor lor imediate și a ființei naționale a poporului român¹.

Deși era silit să acționeze în condițiile deosebit de grele ale ilegalității, ale prigoanei și persecuțiilor, ale intensei propagande anticomuniste, Partidul Comunist Român și-a asumat și a îndeplinit cu răspundere rolul de forță politică conducătoare a luptei pentru apărarea intereselor fundamentale ale întregului popor, ale patriei.

Instaurarea fascismului în Germania și recrudescența reacțiunii, a organizațiilor fasciste din țară au ridicat în fața tuturor claselor sociale, a întregului popor, probleme de importanță hotărîtoare pentru destinele României. Sub impulsul luptelor muncitorești, în viața politică din întreaga țară se afirmă cu putere crescîndă forțele democratice, patriotice, antifasciste. Sporește însă și pericolul organizațiilor fasciste sprijinite, susținute și încurajate de forțele cele mai reacționare ale burgheziei și moșierimii române ca și de Germania hitleristă.

Pornind de la situația care s-a creat în țară, Partidul Comunist Român și-a concentrat eforturile spre desfășurarea unei largi activități de masă, dezvoltarea contactelor și legăturilor cu diverse organizații, grupări și forțe politice care puteau să-și aducă aportul la realizarea unui front comun de luptă împotriva pericolului fascist intern, pentru stringerea laolaltă a tuturor forțelor sociale interesate în propășirea democratică a țării, apărarea independenței și suveranității naționale². Bazîndu-se pe experiența prețioasă acumulată în cursul luptelor politice din anii 1929—1933, Partidul Comunist Român a reușit să realizeze importante succese pe linia făuririi

¹ Nicolae Ceaușescu, *Partidul Comunist Român — continuator al luptei revoluționare și democratice a poporului român, al tradițiilor mișcării muncitorești și socialiste din România*, Ed. politică, București, 1966, p. 40—41.

² Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Raportul politic al Comitetului Central la Conferința Națională a P.C.R. Octombrie 1945*.

• Articole și cuvîntări, v. ed. III, E.P.L.P., 1952, p. 18.

unității muncitorești⁹, să-și extindă colaborarea cu o serie de organizații și grupări politice democratice, să stabilească și să lărgască legăturile cu diferite fracțiuni ale forțelor politice burgheze, precum și cu un număr mare de personalități cu orientare democratică.

Spre a ușura unirea forțelor democratice pe baza unor platforme comune împotriva fascismului, Partidul Comunist Român a creat, îndrumat și influențat numeroase organizații de masă, asociații, ligi, comitete⁴, în stare să antreneze în luptă cele mai diverse păături sociale, persoane individuale sau asociate. Așa se explică faptul că în rândurile Comitetului național antifascist, Ligii muncii, Blocului democratic, Frontului plugarilor, Madosz-ului, Amicilor U.R.S.S., comitetelor cetățenești, Frontului studențesc democratic, Comitetului pentru apărarea antifasciștilor, Ligii contra prejudecăților și a altor organizații s-au grupat, alături de muncitori, oameni din cele mai diferite clase și păături sociale.

În fruntea unora dintre cele mai însemnate organizații de masă s-au situat oameni cunoscuți prin convingerile lor antifasciste, a atașamentului față de interesele poporului, înflăcărați patrioți, personalități de seamă ale vieții politice și culturale, comuniști și necomuniști, ca dr. Petru Groza, Ion Gheorghe Maurer, Al. Birlădeanu, Grigore Preoteasa, P. Constantinescu-Iași, Athanasie Joja, C. I. Parhon, dr. Gh. Marinescu, George Enescu, Radu Cernătescu, Alexandru Sahia, Iorgu Jordan, Ilie Cristea, N. D. Cocca, Demostene Botez, N. Tonitza, Victor Eftimiu, Matci Socor, Geo Bogza și mulți alții. O bogată presă comunistă și antifascistă ilegală și legală⁵, care însuma peste 300 de gazete, contribuia la rându-i la crearea climatului antifascist din țara noastră.

Revendicările general-democratice, obiectivele luptei antifasciste, de apărare a integrității teritoriale, a independenței naționale au mobilizat la acțiuni mase largi, indiferent de naționalitate și apartenență politică, din rindul diferitelor categorii și păături sociale.

Răspunzând chemărilor P.C.R. și a altor organizații muncitorești, masele în nenumărate rânduri au hotărât în favoarea lor rezultatul grevelor și al altor acțiuni muncitorești, desfășurate în cele mai diferite ramuri ale economiei naționale. Deosebit de combative au fost în acei ani grevele metalurgicilor și textilistilor, demonstrațiile muncitorilor ceferiști și petroliști, acțiunile șomerilor.

Partidul Comunist a obținut succese în lărgirea legăturilor sale cu satele, a reușit în diferite acțiuni să imprime luptei țărănimii un caracter combativ și organizat. Mișcările țărănești au izbutit în multe cazuri să imbine obiectivele de luptă proprii (pământ, reducerea impozitelor, încetarea samavolnicilor etc.) cu sarcinile luptei democratice, antifasciste. O mare însemnătate au avut-o luptele țărănești din Valea Ghimeșului (1934)⁶, ca și multe acțiuni care au avut loc în special în județele Ilfov, Dolj, Dimbovița, Bihor, Tutova, Fălciu, Baia, Mehedinți etc.

Deosebit de active s-au dovedit masele în organizarea acțiunilor de solidaritate cu fruntașii mișcării comuniste și antifasciste din România, implicați în procesele ce le-au fost intentate de justiția burgheză-moșierescă în anii 1935-1937. În jurul proceselor în care au fost judecați tovarășii: Nicolae Ceaușescu, Donca Simo, Alexandru Moghioroș, Petre Constantinescu-Iași, Tudor Bugnariu și alți patrioți, comuniști și necomuniști, elemente democratice, au fost atrași sute de oameni din rindul celor mai diferite categorii sociale, indiferent de partid și organizații. Atât luptătorii aflați pe banca acuzării, cât și masele largi care se solidarizau cu ei au transformat procesele în adevărate tribune de demascare a regimului burghez-moșieresc, a fascismului și susținătorilor săi, și de mobilizare a poporului la luptă pentru făurirea Frontului popular antifascist.

Concomitent cu lupta antifascistă desfășurată pe plan intern, masele largi aparținând organizațiilor muncitorești și democratice s-au solidarizat cu lupta antifascistă a popoarelor din celelalte țări.

O luminoasă pagină de luptă împotriva fascismului pe plan internațional au înscris-o cu singele lor cei circa 500 de voluntari români care, răspunzând chemării P.C.R., au participat alături de voluntarii din celelalte țări în brigăzile internaționale pentru apărarea republicii spaniole, împotriva agresiunii fasciste și a intervenției armate a Germaniei hitleriste și Italiei fasciste.

În acest cadru general, se înscrie activitatea desfășurată de organizațiile P.C.R. din Moldova în fruntea maselor largi populare, în lupta antifascistă a întregului popor român din anii 1934-1938.

★

În comparație cu alte regiuni ale țării (îndeosebi Transilvania și Muntenia), Moldova se afla din punct de vedere al dezvoltării economice într-o situație mai înapoiată. Această stare de lucruri se reflecta și în viața socială și politică a maselor. Cu toate acestea, după 1933, arc loc și în această parte a țării o concentrare și centralizare a capitalului și a producției și, deci, și o

⁹ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, p. 40.

⁴ Gheorghe Gheorghiu-Dei, *40 de ani de luptă sub steagul atotbiruitor al marxism-leninismului*. Articole și cuvântări - 1959-1961, Editura politică, București, 1961, p. 436; vezi și P. Constantinescu-Iași: *Organizațiile de masă legale conduse de P.C.R. în anii 1932-1938*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1952.

⁵ *Ibidem*, vezi și Titus Georgescu - M. Ioanid, *Presă P.C.R. și a organizațiilor sale de masă, 1921-1944*, Ed. științifică, București, 1963, p. 200-283.

⁶ Nicolae Ceaușescu, *op. cit.* p. 40; vezi și Titus Georgescu, *Ladislau Fodor, Răscolul țărănilor din Valea Ghimeșului (1934)*, Ed. politică, București, 1960.

concentrare a muncitorilor. Din analiza datelor rezultă că în 1938 funcționau în Moldova 102 întreprinderi cu peste 100 muncitori fiecare, ceea ce reprezenta 16,1%, din întreprinderile luate în calcul și care grupau 35 575 lucrători, adică 71,6%, din total; mai existau 13 întreprinderi cu 501–1000 de muncitori, care cuprindeau în total 8 979 salariați și numai 5 unități cu peste 1 000 muncitori, cu un total de 9 500 lucrători⁷.

Deși existau asemenea întreprinderi, unele destul de dezvoltate, agricultura avea o pondere însemnată în economia Moldovei. Pe întreg cuprinsul acestei regiuni existau moșii întinse, pe care lucrau mase însemnate de țărani proletarizați sau cu pământ puțin. În agricultură se mai mențineau forme de exploatare feudală ca: dijma, claca, prestații în natură etc.

Pe plan politic se remarcă aceleași fenomene care au loc în întreaga țară. După 1933 și în Moldova a fost permanentizată starea de asediu și cenzura, în principalele centre, acolo unde mișcarea muncitorească și democratică se manifesta mai puternic (Iași, Pașcani, Galați, Bacău, Botoșani etc.).

În timp ce organizațiile fasciste (L.A.N.C., Garda de fier⁸) și cele profasciste, subvenționate de cercurile celei mai reacționare ale burgheziei și moșierimii române, acționau nestingherite, fără a întâmpina opreliști serioase din partea oficialităților, Partidul Comunist Român, organizațiile democratice și antifasciste erau continuu persecutate și interzise, sub diferite pretexte. Aceasta a fost soarta rezervată de guvernul Tătăreșcu organizațiilor care își îndreptau acțiunile lor împotriva fascismului.

În condițiile economice și social-politice date, Partidul Comunist Român se afla în fața unor noi și complexe sarcini, care decurgeau din situația politică internă și externă a țării.

Înfruntând condițiile aspre ale ilegalității, ale teroarei statului burghez-moșieresc, P.C.R. a acționat cu perseverență pe linia întăririi sale organizatorice. Lărgindu-și legăturile cu detașamentele de bază ale clasei muncitoare, P.C.R. a atras în rândurile sale numeroși muncitori din industrie. Acest fapt a determinat o îmbunătățire calitativă a compoziției sale sociale în direcția fermității și combativității revoluționare.

La începutul anului 1934, partidul comunist avea circa 300 organizații (celule), dintre care peste 130 la sate, cele mai puternice fiind în Transilvania, Dobrogea și nordul Moldovei⁹.

În ceea ce privește Moldova, existau celule în întreprinderi importante din Iași (Atelierele C.F.R. Nicolina, Textila Copou, Saperstein, Tăbăcăria, Moara Balaia, Tesătura Iași și în rîndul studenților din centrul universitar)¹⁰, Galați (Feric, Port, C.F.R. etc.), Baia (Atelierele C.F.R. Pașcani), Bacău (Comănești), P. Neamț (Fabrica de postav Buhuși și în exploațiile forestiere). Puternice organizații de partid existau în întreprinderile și în instituțiile din județele Suceava, Focșani, Botoșani și altele. Totodată organizațiile regionale și județene de partid s-au ocupat cu mai multă atenție de atragerea în partid a țăranilor, creînd la sate celule de partid, cum a fost cazul în județele Iași, Vaslui¹¹, Roman etc.

În scopul asigurării unei munci mai operative, o cuprindere mai bună a sarcinilor și apropierea conducerii partidului de centrele industriale mai importante, Plenara C.C. al P.C.R. din iulie 1933 a hotărît reorganizarea organizațiilor regionale, creînd o serie de organizații independente conduse direct de Comitetul Central¹². Ca urmare, în România s-au constituit 11 comitete regionale față de 7 cite existau pînă atunci. De pe urma acestei reorganizări, în Moldova funcționau patru organizații regionale.

Organizațiile de partid și din această parte a țării, întemeindu-se pe cerințele situației locale, au obținut rezultate pozitive în mobilizarea maselor la lupta generală desfășurată de partid pentru fărîmarea frontului unic de luptă împotriva fascismului, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale a statului român.

În lumina indicațiilor Comitetului Central, a realităților din raza lor de activitate, organizațiile regionale și locale din Moldova au organizat numeroase acțiuni (demonstrații, adunări de protest, greve etc.) ce s-au desfășurat pe baza F.U.M., realizat la nivelul întreprinderilor și chiar la nivelul unor județe.

Măsurile represive luate de burghezia și moșierimea română: arestări în masă (la Iași de exemplu, au fost arestați peste 100 de muncitori)¹³, introducerea armatei în fabrici etc. nu au putut opri desfășurarea unor puternice mișcări greviste.

⁷ Vezi N. N. Constantinescu, V. Băleu, *Situația clasei muncitoare din România în perioada 1934–1938*, în: *Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.* (în continuare A.I.I.P.), nr. 1/1964, p. 23.

⁸ Garda de fier s-a înființat în 1927, după desprinderea grupării lui Corneliu Z. Codreanu din Liga apărării naționale restinate a lui A. C. Cuza. La început (în 1927) s-a intitulat «Legiunea arhanghelului Mihail», iar în 1930 organizația și-a schimbat numele în «Garda de fier». După asasinarea lui I. Gh. Duca (decembrie 1933), formal Garda de fier a fost interzisă, ca din 1934 să acționeze din nou legal sub firma «Total pentru țară»; iar după 1940 a adoptat oficial denumirea de mișcare legionară.

⁹ *Internaționala Comunistă*, nr. 11–12 din aprilie 1934, arată că: «În România organizațiile partidului au prins rădăcini în toate muncitorii câșilor ferate, petrolării, textilării, tăbăcării, adică tarzii în ramuri conducătoare... La sate 27% din membri de partid sînt țărani. Din 307 celule, 132 sînt la sate...» (p. 15).

¹⁰ J. Bendreer, *Universitatea din Iași de la 1918 pînă la 1944*, în: *Istoria Universității din Iași, 1860–1960*, vol. I, Buc., 1960, p. 282.

¹¹ Arh. C.C. al P.C.R., dosar 6044/34, f. 97, 101–104.

¹² «Documente din istoria P.C.R., 1929–1933», E.S.P.L.P., București, 1956, p. 307.

¹³ «Sfîntaia», din 14 august 1934.

Luptele greviste din Moldova, care au avut loc în anii 1934—1938, s-au desfășurat pe baza F.U.M. Contactele organizațiilor P.C.R., ale sindicatelor unitare cu organizațiile social-democrate, cu sindacatele afiliate C.G.M., au contribuit la unirea tuturor muncitorilor dintr-o întreprindere, indiferent de apartenența de partid, în lupta împotriva dușmanului comun — patronii și fascismul. Așa se explică faptul că în majoritatea întreprinderilor, în comitetele de acțiune și de grevă, sînt aleși comuniști, socialiști, sindicaliști, membri ai altor grupări politice și muncitori fără apartenență la vreo organizație politică. În luptă sînt atrași de regulă toți salariații din unitatea respectivă. Ca urmare a solidarității de clasă, muncitorii reușesc în cele mai multe cazuri să impună revendicările lor.

Asemenea lupte la care participă toți muncitorii au avut loc la începutul anului 1934, la minele din Comănești-Bacău¹⁸, la fabricile textile Saperstein¹⁹, Adriana, Italia, Victoria, Weinberg, Golden²⁰ din Iași, la C.A.P.S. — Vatra Dornei și Dornișoara, unde muncitorii după 8 zile de luptă au impus retragerea hotărîrii de reducere a salariilor și de concediere, iar pentru cei din Dornișoara, plata imediată a salariilor restante pe trei luni²¹. La fabrica de cherestea Eichler — județul Neamț, muncitorii au obligat pe patroni să renunțe la pretențiile lor²². În unele cazuri, de pildă la Singer-Bacău, cei 300 de muncitori au impus redeschiderea fabricii și mărirea salariului cu 20%²³. Tot în cursul acestui an reîntră în luptă muncitorii de la Atelierele C.F.R. Nicolina—Iași și Pașcani. Ei s-au ridicat împotriva modificării Statutului C.F.R., prin care se urmărea scăderea salariilor, descalificarea, legiferarea amenzilor și militarizarea. Semnalul începerii acțiunii la C.F.R. Nicolina l-a constituit refuzul directorului ateliereilor de a plăti muncitorilor sporul de 20% la acord. Aici, ceferiștii și-au ales pe baza F.U.M. o delegație formată din 50 de persoane, comuniști, socialiști, sindicaliști, membri ai Partidului Național Țărănesc și muncitori fără de partid, care să prezinte conducerii atelierului revendicările lor. În fața acțiunii hotărîte, direcția a cedat, acceptînd să plătească sporul de acord. În același atelier, 300 de muncitori au semnat un memoriu prin care solicitau satisfacerea unor revendicări. P.C.R. arăta că nu prin petiții, ci prin luptă « vor putea muncitorii să-și impună revendicările lor ». Totodată partidul chema ceferiștii din Iași să-și formeze, pe baza Frontului Unic, comitetul de fabrică, să organizeze lupte împotriva modificării statutului C.F.R., pentru mărirea salariilor cu 40%²⁴ etc. În noiembrie 1934, are loc și o grevă parțială la Fabrica de postav Buhuși²⁵.

În luptele de clasă ce au avut loc în acest an participă în front comun, alături de vîrstnici și tineretul. La C.A.P.S. — Vatra Dornei²⁶, Saperstein — Iași²⁷, ca și în multe alte întreprinderi din țară, tinerii uteciști, socialiști și fără apartenență la vreo organizație, participă în front unic, alături de vîrstnici, la alegerea comitetelor de grevă, a pichetelor și la campaniile inițiate de partid în rîndul populației din jurul fabricilor pentru antrenarea ei în sprijinul greviștilor.

În cursul anului 1934 au loc numeroase acțiuni ale șomerilor, organizate și conduse de comuniști. Pentru a da un caracter cît mai organizat luptei, în unele locuri (Iași), șomerii și-au ales comitete de acțiune²⁸. La Galați²⁹, Iași etc. au avut loc demonstrații sub lozincă ajutorului de șomaj. Deși poliția a intervenit și a operat arestări, la Galați șomerii, acționînd strîns uniți atît în fața primăriei cît și a Inspectoratului muncii, au reușit să își impună revendicările.

În anii ce au urmat, mai ales în 1935, luptele muncitorilor din Moldova, ca de altfel în întreaga țară cresc în amploare. Grevele, demonstrațiile și manifestațiile ce au avut loc în acești ani capătă un tot mai pronunțat caracter politic. Pe lîngă revendicările cu caracter economic (mărirea salariului, 8 ore de muncă ș.a.), muncitorii cereau: reprimirea celor concediați, eliberarea antifasciștilor, recunoașterea comitetelor de fabrică, interzicerea organizațiilor fasciste etc.

Muncitorii ceferiști organizează numeroase acțiuni. Toate se desfășoară pe baza Frontului unic muncitoresc. În cursul lunilor ianuarie și februarie 1935, muncitorii ceferiști din Iași și Pașcani au organizat acțiuni de protest împotriva modificării statutului C.F.R., a reducerii sala-

¹⁸ Minerii cereau condiții omenești de viață și aplicarea prevederilor contractului colectiv. La refuzul direcției au intrat în grevă peste 300 muncitori (« Șcinteia », nr. 2, din februarie 1934).

¹⁹ Cei 250 muncitori de la Saperstein s-au ridicat la luptă împotriva reducerii salariilor și a introducerii orelor suplimentare. Greva s-a încheiat cu victoria muncitorilor (« Șcinteia », nr. 3, din martie 1934).

²⁰ « Șcinteia », nr. 3, din martie 1934.

²¹ « Șcinteia », nr. 4, din martie 1934.

²² Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. V/1934, f. 131 și 116.

²³ « Șcinteia », nr. 5, din aprilie 1934. La această întreprindere, patronii au hotărît să închidă fabrica și să concedieze pe cei 300 de muncitori.

²⁴ « Șcinteia », nr. 3, din martie 1934.

²⁵ Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. IV/1934, f. 765.

²⁶ « Tînrul leninist », nr. 4, din aprilie 1934.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ La 19 februarie 1934, a avut loc la Iași o adunare de protest la care au participat circa 3—400 șomeri. Ei s-au prezentat în fața primăriei, cerînd ajutor de șomaj; pentru 20 februarie au stabilit o nouă adunare, de data aceasta în fața Camerei d muncă (Arh. C.C. al P.C.R., dosar nr. 6044/54, 7276; vezi și Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 1/1934, f. 45).

²⁹ La Galați, 500 de șomeri au manifestat în fața primăriei împotriva refuzului de a li se acorda ajutor de șomaj, cerînd plata acestuia imediat. În fața dîrzeniei șomerilor a intervenit poliția, care, cu multă greutate, a reușit să împrăție pe manifestanți (vezi « Șcinteia », nr. 3 din martie 1934 și nr. 5 din aprilie 1934).

rilor etc., la care participă aproape întreaga muncitorime. La 15 ianuarie, ceferiștii din cele două orașe au oprit lucrul, s-au adunat pe secții și au stabilit programul comun de luptă împotriva ofensivei claselor dominante; cu acest prilej, ei au ales comitete de acțiune, formate din comunisti, social-democrați, sindicaliști și muncitori fără de partid. Au avut loc și greve demonstrative de secțiile de vagoane și strungărie. În lupta lor, ceferiștii din Iași au fost sprijiniți de muncitorii din alte întreprinderi și de șomeri²⁴.

Acțiunile ceferiștilor au culminat cu puternică demonstrație de stradă din Pașcani din 7 februarie 1935, la care au participat peste 2 000 de muncitori, cărora li s-au alăturat sute de oameni din rîndurile populației sărace din oraș și satele învecinate. Aceasta s-a desfășurat conform planului stabilit de cei peste 1 000 muncitori în ședința din 29 ianuarie, cînd și-au ales și comitetul de acțiune format din 50 de persoane. Demonstrația s-a desfășurat sub lozincile de luptă împotriva fascismului, pentru drepturi și libertăți democratice²⁵.

În fața acțiunilor hotărîte ale muncitorilor ceferiști din Iași, Pașcani, Galați ca și din întreaga țară, conducerea căilor ferate a fost silită, pentru moment, să renunțe la aplicarea măsurilor preconizate.

În martie 1935, are loc o puternică mișcare greviștă a celor peste 4 000 de muncitori de la fabrica de postav Buhuși; greva a durat aproape două luni. Acțiunea a fost îndreptată împotriva reducerii salariilor cu 50–70%, concedierii a 380 de lucrători și a militarizării fabricii. Muncitorii și-au propus ca obiectiv și obținerea contractului colectiv²⁶. Cu toată teroarea dezlănțuită de autorități, muncitorimea din Moldova ca și din întreaga țară, răspunzând chemării partidului comunist s-a solidarizat cu greviștii din Buhuși. Organizațiile regionale și locale ale P.C.R. din Moldova conduceau acțiunile de sprijinire a greviștilor. Sint editate și răspindite manifeste în toate orașele și județele Moldovei, în care se evidențiază justetea luptei muncitorilor din Buhuși și-i cheamă pe toți muncitorii, țărani, micii meseriași etc. la solidaritate cu ei. În manifestul semnat de Comitetul regional Moldova, se spune: « Succesul grevei depinde de ajutorul nostru material » și cheamă întreaga muncitorime să se unească în lupta împotriva încercărilor burgheziei de a sparge greva²⁷.

Sub îndrumarea comunistilor, muncitorii de la Buhuși au ales pe baza F.U.M. un comitet de grevă și pichete de grevă. Sindicatul li s-a imprimat un spirit revoluționar de luptă.

Concomitent cu organizarea luptei interioare, organizația locală a P.C.R. a acționat și în direcția atragerii unor pături largi de oameni în sprijinul greviștilor. Deși clasele dominante au adus armata²⁸ pentru a înăbuși greva, au încercat să dezbinе pe muncitorii folosind în acest scop arma naționalismului și șovinismului, au interzis demonstrațiile și întrunirile, muncitorii sub influența comunistilor și a sindicatelor revoluționare au ținut adunări și au făcut demonstrații pe străzile orașului Buhuși, pentru eliberarea delegaților arestați²⁹.

După o luptă îndelungată, muncitorii au fost obligați să reia lucrul, reușind doar parțial să-și impună revendicările.

În acest an găsim din nou în acțiune muncitorimea ceferiștă din Iași, Tecuci³⁰, Pașcani³⁰ etc.

În 1936 și 1937 au loc numeroase acțiuni ale muncitorimii din Iași, Bacău, Galați, Botoșani etc. Reintră în luptă minerii din Comănești-Bacău³¹, Saperstein-Iași, Filderman-Bacău³²,

²⁴ Brutarii din Iași au făcut o grevă demonstrativă. Împreună cu femeile din industria textilă și un important număr de șomeri au ales pe baza F.U.M., un comitet de acțiune și au organizat o puternică manifestație de solidaritate cu ceferiștii. Totodată au demonstrat pînă la Inspectoratul muncii cu propriile lor revendicări: împotriva reducerii salariilor, pentru drepturi și libertăți democratice, împotriva fascismului. După ore de demonstrație au obținut anularea reducerii salariilor (« Știința », din 10 februarie 1936).

²⁵ « Știința », din 10 februarie 1935.

²⁶ Arb. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. IV 1935, f. 780; vezi pe larg Aurel Roman, *Din istoria luptelor revoluționare ale muncitorilor țărăniști de la fabrica de postav Buhuși*, Ed. științifică, București, 1959.

²⁷ Într-o chemare, semnată de muncitorii greviști, erau demascați trădătorii și îndemnați greviștii să lupte uniți pînă la victoria deplină: « Nu vă lăsați amăgiți de trădători » se arată în chemare. *Nuamur prin luptă vom câștiga greva. Să alegem un comitet de grevă. Nu vomnici o scidare de salariu. Tot regulamentul fascist. Nu plecăm din fața fabricii pînă nu câștigăm. La luptă muncitori » (Arb. C.C. al P.C.R., dosar 6088/59, f. 162). Pe pereteii fabricii « Textila » Copou (Iași) și pe toate perilesoanele a fost scriată lozincă: « Solidarizați-vă cu greviștii din Buhuși » (idem, f. 106). Manifestele erau adresate și intelectualității din Moldova. Comitetul regional P.C.R. Valea Bistriței și a Troțușului a elaborat manifeste prin care chema oamenii muncii să constituie comitete de sprijin pentru greviști (idem, f. 105). În același spirit au elaborat manifeste și Comitetul regional U.T.C. Moldova și Comisia locală a tineretului din sindacatele unisare din Iași (ibidem, f. 163).*

²⁸ În afara unităților locale au fost aduse două regimente din Iași și Roman (« Știința », din 3 aprilie 1935).

²⁹ Populația din Buhuși și din împrejurimii lua parte activă la luptă, făcea parte din pichetele de grevă. La întruniri participau mii de țărani, mici negustori și meseriași (« Știința », din 3 aprilie 1935).

³⁰ « Știința », din 18 iulie 1935.

³¹ Arb. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. V 1935, f. 956.

³² Arb. C.C. al P.C.R., dosar 5679/8, f. 133, 138, 139, 140.

³³ Arb. C.C. al P.C.R., dosar 5631/2, f. 501; Arb. C.C. al P.C.R. fond 5, dosar nr. 810, f. 402; « Lumea Românească » din 13 ianuarie 1937; « Timpul » din 27 august, 1937; Arb. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. IX 1937, f. 90. De remarcat că acțiunile greviște din 1936 și 1937 de la fabrica « Filderman » s-au terminat, ca urmare a luptei unite a muncitorilor, cu câștig de cauză pentru muncitori. În 12 august, muncitorii au ales o delegație care a prezentat patronilor revendicările: spor de salariu de 50% pentru toți lucrătorii, concedii de odihnă, plata orelor suplimentare, înmănată concedierilor abuzive etc.; după 15 zile de luptă obțin câștig de cauză (Arb. Statului Iași, f. 90, 174).

Carmel-Galați³⁶, Izvoranu-Bacău³⁷, societatea forestieră Valea Trotașului, muncitorii obținând mărirea salariilor cu 10%³⁸. În același timp, după 5 zile de luptă muncitorii textilești de la Fabrica Polonia-Iași, își impun revendicările³⁹. În 1937 intră în grevă și muncitorii tipografi din Iași și obțin mărirea salariilor cu 20%⁴⁰.

Această perioadă a luptei muncitorilor din Moldova, ca de altfel a clasei muncitoare din întreaga țară, se caracterizează prin accentuarea spiritului de unitate și a revendicărilor cu caracter politic. În același timp crește tot mai mult spiritul de solidaritate al oamenilor aparținând celor mai diferite categorii sociale cu muncitorii aflați în grevă. În focul luptelor revoluționare pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice se făurește jos, în întreprinderi, peste capul elementelor social-democrate de dreapta, unitatea de acțiune a muncitorilor comuniști, socialiști și fără de partid.

În lumina indicațiilor Partidului Comunist Român cu privire la necesitatea făuririi frontului unic muncitoresc pe plan local, la nivelul întreprinderilor, orașelor, regiunilor și apoi la nivelul întregii țări, organizațiile P.C.R. regionale și locale din Moldova au desfășurat o susținută muncă în rândul socialiștilor, a organizațiilor sindicale pentru a făuri unitatea de luptă împotriva ofensivei patronale, a fascismului, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, a independenței și integrității teritoriale a țării.

Organizațiile regionale și locale ale P.C.R. din Moldova au acționat cu perseverență pentru mobilizarea tuturor forțelor muncitorilor în acțiunea de realizare a unității clasei muncitoare. Din inițiativa organizației de partid și a sindicatelor unitare, muncitorii de la Atelierele C.F.R. Pașcani cereau, în 1934, conducerii Uniunii generale a sindicatelor căilor ferate din România: «*să ia grabnic măsuri pentru unirea tuturor forțelor muncitorești, care vor să lupte pentru o viață mai bună. Conducerea Uniunii trebuie să-și impună rezolvarea imediată a frontului comun pe care sindicatele și muncitorii îl cer ca un punct de onoare*»⁴¹.

Cu ocazia congresului C.G.M. (28–30 octombrie 1934), organizațiile sindicale din Moldova, aflate sub influența comunistilor au salutat congresul și au cerut ca acesta să hotărască făurirea F.U.M. — bază a Frontului popular antifascist. Organizațiile sindicale ale lucrătorilor din arte grafice, brutarilor și franzelarilor, cizmarilor etc. din Iași, Galați, Bacău solicitau în moțiunile lor adresate delegațiilor la congres să făurească frontul unic muncitoresc „*chiar peste capul celor ce se vor împotrivi*”⁴². Conducerea P.S.D., P.S.U., C.G.M., a tuturor organizațiilor sindicale și a Ligii uniunii erau chemate să soluționeze favorabil problema F.U.M. Ele „*trebuie să înțeleagă* — se arăta în moțiunea Sindicatelor arte grafice din Iași — *nevoia de luptă unită în care se găsește clasa muncitoare și ascultând cerințele maselor să înfăptuiască frontul unic al întregii muncitorii, în fața pericolului fascist care amenință clasa muncitoare*”⁴³. În același spirit au fost redactate și celelalte moțiuni⁴⁴.

În fața acestei situații se face tot mai mult auzită în organizațiile de jos ale P.S.D. și ale sindicatelor și chiar la unii conducători dorința de unitate. Semnificative în acest sens sînt chemările adresate muncitorilor în ziua de 1 mai 1934 de către fruntașii socialiști în adunările organizațiilor social-democrate din Pașcani, Vatra Dornei, Cacica etc. pentru făurirea unității de luptă împotriva fascismului⁴⁵, precum și hotărîrea organizației social-democrate din Rădăuți din 27 octombrie 1934. În documentul respectiv se spunea: „*Față de pericolul fascist și primejdia tot mai crescîndă a izbucnirii unui nou război mondial, față de valul dezlănțuit al scaderii salariilor, care aduce cu sine o creștere mai mare a mizeriei pentru poporul muncitor, lupta pentru apărarea intereselor vitale ale muncitorimii și contra fascismului și războiului este un strict necesar pentru clasa muncitoare. Sîntem ferm convinși că această luptă poate fi dusă monat pe baza frontului unic al tuturor păturilor muncitoare, că frontul unic constituie un dig de neclintit în fața fascismului. Noi cerem deci, de la executiva partidului social-democrat încheierea imediată și necondiționată a frontului unic muncitoresc...*”⁴⁶.

³⁶ Aici s-a ales o delegație compusă din 4 persoane, care a prezentat revendicările masei muncitorilor la patronii mărirea salariilor și plata cu ziua. Patronul a cedat («*Tînărul leninist*», nr. 1, ian. 1936).

³⁷ «*Tînărul leninist*», 1 aprilie, 1936.

³⁸ Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. VIII/1937, f. 477.

³⁹ Printre revendicările impuse se remarcă: «*contract colectiv de muncă pe 6 luni, mărirea salariilor cu 10%, concediu de odihnă plătit, ziua de muncă de 9 ore, suspendarea amenzilor*» etc. (Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. VIII/1937, f. 502).

⁴⁰ În ziua de 8 iulie 1937 n-au apărut ziarele «*Opinia*», «*Lumea*» și «*Ziua*» («*Lupta*» din 8 iulie 1937; vezi și Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. VIII/1937, f. 883).

⁴¹ Arh. Institutului de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R., fototecă nr. 1135.

⁴² «*Ecoul*», din 28 octombrie 1934.

⁴³ «*Ecoul*», din 28 octombrie 1934.

⁴⁴ *Ibidem*. Un articol apărut în «*Îndrumarea*» — Galați, chema delegații la congresul C.G.M. să înfăptuiască F.U.M. pe

baza următoarelor obiective: contra concedierilor, pentru mărirea salariilor, contra orelor suplimentare, pentru ajutor de șomaj, concediu anual plătit, concediu de două luni muncitorilor înaintea de naștere, pentru dreptul de intrare și organizare contra războiului și fascismului etc. Toate aceste revendicări pot fi realizate — se arăta în articol — pe calea luptei, prin acțiuni de masă, prin realizarea F.U.M. și adresa chemarea: «*Muncitori din sindicatele social-democrate și comuniste! Realizați frontul unic de luptă peste capul șefilor social-democrați așa cum au realizat frații noștri din Franța, Spania, Italia, Saar etc. Forțați pe șefii sindicatelor la realizarea frontului unic, iar dacă vă va împiedica, îndăruiți-i din conducere*» («*Îndrumarea*», 27 octombrie 1934).

⁴⁵ Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. IV/1934, f. 338.

⁴⁶ «*Ecoul*» din 11 noiembrie; vezi și T. Georgescu, *Laga muncii — organizație de masă condusă de P.C.R. (1933–1934)*, «*Analele Institutului de istorie a partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.*», nr. 2/1952, p. 94.

Organizațiile regionale și locale de partid din Moldova îndrumă sindicatele pe linia implementării luptei pentru revendicări economice și politice cu acțiunea pentru făurirea F.U.M. Sînt organizate acțiuni de masă; proteste și demonstrații la care participă muncitorii dintr-o ramură și chiar dintr-un oraș, protestînd împotriva fascismului, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru eliberarea conducătorilor luptelor din ianuarie-februarie 1933 etc. Asemenea acțiuni au avut loc la Pașcani, cu care ocazie cereștii au protestat împotriva condamnării conducătorilor luptelor din 1933; la Bacău la 15 septembrie 1934, muncitorii au protestat împotriva acțiunilor huliganice ale bandelor fasciste. Asemenea acțiuni au avut loc la Iași și Roman în 24 septembrie 1934.

În noiembrie 1934, Liga muncii – organizație legală creată și îndrumată de P.C.R. – ia inițiativa chemării la făurirea F.U.M. Printr-un apel adresat P.S.D., P.S.U. și întregii muncitorimi din orașul și județul Iași, solicită aceste organizații să-și unească eforturile în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice. În apel se propunea ca la baza unității să stea următoarele obiective: lupta împotriva scăderii salariilor muncitorilor și funcționarilor, a concedierii, pentru minim de ajutor de șomaj, plata asigurărilor sociale de către stat și patroni, libertatea de organizare a muncitorilor, desființarea cenzurii și stării de asediu etc. Ca mijloc de acțiune pentru realizarea acestor revendicări, Liga muncii din Iași propunea alegerea de comitete de front unic care să organizeze acțiuni comune, proteste colective publice și în presă. Liga invita pe toți oamenii muncii ca în cel mai scurt timp, să se aleagă comitetul de front unic⁴⁷.

În multe cazuri, ca urmare a activității comuniștilor, a elementelor înaintate din sindicate s-au creat organizații unice pe întreprindere sau ramură, în fruntea cărora au fost alese elementele cele mai active din rîndul comuniștilor, social-democraților și celor fără de partid. Așa a fost cazul la Roman, unde muncitorii brutarii, după ce au ales în conducerea sindicatului lor elementele cele mai hotărîte, au chemat sindicatul de la Fabrica de zahăr și al chelnerilor să formeze o singură organizație sindicală a muncitorilor din alimentație⁴⁸. În iulie 1935, muncitorii din mai multe fabrici textile din Iași (Italia, Gold, Wexler etc.) în adunare comună au «constituit comitetul de organizare și au pornit să-și organizeze sindicatul»⁴⁹. La 1 mai 1935, la propunerea organizației P.C.R. din județul Neamț, organizația P.S.D. încheie front unic pe baza următoarelor cerințe imediate: ajutorarea greviștilor, împotriva concedierilor și a scăderii salariilor muncitorilor din Valea Bistriței, a scumpetei etc., pentru desființarea organizațiilor fasciste⁵⁰. În același timp, muncitorii din Bacău au determinat conducerea organizației P.S.D. să accepte propunerile organizației județene P.C.R. privind făurirea frontului unic.

Sindicatele afiliate la C.G.M. se declară și ele de acord cu propunerile privind făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare. La Iași, de exemplu, «Conducerea sindicatului funcționariilor particulari, afiliat C. G. M., a manifestat pentru front unic, aderînd oficial la propunerea P.C.R.»⁵¹. Spiritul de unitate se remarcă și la o întrunire, ținută în nordul Moldovei, a delegațiilor sindicatelor muncitorilor cerești, care a avut loc în ziua de 14 iulie 1935. Aici cei 500 de participanți din întreaga țară au manifestat pentru «front unic de luptă împotriva ofensivei claselor dominante, pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, împotriva fascismului»⁵².

Creșterea spiritului de unitate se face simțită și în conducerea P.S.D. și P.S.U. Este semnificativă în acest sens scrisoarea deschisă adresată de M. Gh. Bujor Congresului P.S.D. din 1936, publicată în ziarul din Bacău «Înainte». După ce subliniază eforturile elementelor înaintate din mișcarea socialistă de a făuri unitatea de acțiune, faptul că «desfășurarea luptelor și împrejurările a pus la ordinea zilei, încă o misiune de ordin curent: constituirea în bloc de acțiune a tuturor forțelor muncitorești și democratice și populare, constituirea lor în F.P.»⁵³, evidențiază sarcina imediată a forțelor înaintate. Aceasta constă în făurirea Frontului unic și a Frontului popular și «pregătirea condițiilor pentru apropiata reconstituire a partidului unic al muncitorilor din România»⁵⁴. M. Gh. Bujor cerea P.S.D. să renunțe la vechea lui tactică quasi-guvernamentală, să facă un partid de opoziție, independent, serios și corect, un apărător consecvent al tuturor păturilor muncitorești și suferinde, să renunțe la ideologia reformistă și la ostracizarea elementelor de stînga din sindicate etc. În același timp el arată: «Dacă P.S.D. nu va înțelege nici de data aceasta glasul poruncitor al vremii, dacă se va înțepeni cu încăpăținare și sectarism, în aceeași atitudine joiditoare de pînă acum, el va continua să fie o piedică pentru unitatea și înfrățirea muncitorească, va contribui și mai departe, la slăbiciunea, neputința mișcării muncitorești și socialiste din România, el își va suferi consecințele acestei încăpăținări, în evoluția sa regresivă, pentru că elementele lui cele mai bune îl vor părăsi (exemplul secției Ploiești este cel mai elocvent).

⁴⁷ «Ecolul», din 11 noiembrie 1934.

⁴⁸ «Scînteia», din 3 iulie 1935.

⁴⁹ «Carandace», din 28 iulie 1935.

⁵⁰ «Scînteia», din 30 iunie 1935, vezi și P. Constantinescu-Ioni, *Lupta pentru făurirea Frontului Popular în România*, Ed. Academiei R. S. România, București, 1968, p. 16.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Arh. C.C. al P.C.R., dosar 1597, f. 279.

⁵³ «Înainte», 14 februarie 1936.

⁵⁴ *Ibidem*.

Masele muncitoare se vor îndepărta și mai mult de el; luându-și în spinare povara unei uriașe răspunderi istorice, va pierde, pentru totdeauna dreptul de a mai vorbi în numele proletariatului și a socialismului român⁵⁵.

Un loc important în lupta pentru făurirea unității de acțiune a clasei muncitoare l-au ocupat indicațiile C.C. al P.C.R. din 1935 și îndeeșbi ale plenarei din august 1936 cu privire la încetarea activității sindicatelor unitare și intrarea, în mod organizat a membrilor acestora în sindicatele afiliate C.G.M.⁵⁶, ceea ce a dus la crearea în fapt a organizațiilor unice în orașe, județe, regiuni și în întreaga țară.

În scopul creării unui larg front de luptă al întregului nostru popor, P.C.R. în hotărârile elaborate în perioada 1934-1937 a stabilit măsuri care au determinat lichidarea unor practici greșite din activitatea sa și, totodată, în documentele respective, ca și în adrese și scrisori adresate organizațiilor muncitorești, partidelor și grupărilor politice burgheze-democrate a lansat chemarea, pe baza unor programe concrete de luptă, pentru făurirea Frontului popular antifascist⁵⁷. Activitatea pentru crearea F.P.A. însemna în primul rând lupta pentru unirea în jurul clasei muncitoare a tuturor aliaților săi, a tuturor forțelor sociale dornice de a acționa împotriva fascismului și războiului.

În lumina acestor indicații, organizațiile de partid din Moldova acționează pentru crearea secțiilor organizațiilor democratice și antifasciste, pentru mobilizarea tuturor forțelor la luptă împotriva fascismului. La această acțiune participă alături de comuniști, elementele înaintate din rîndurile intelectualității, ale burgheziei mici și mijlocii și unele chiar din rîndurile marii burghezii, care își vedeau amenințate interesele de către fascism. Au fost create numeroase secții și organizații de masă legale în toate județele din Moldova⁵⁸. În acest timp au apărut în această parte a țării, pe lângă ziarele și revistele ilegale, peste 30 de publicații legale⁵⁹. Acestea au înscris numeroase articole de popularizare a succeselor obținute în făurirea F.U.M. și a F.P.A. de către forțele democratice din alte țări și, în același timp, de demascare a caracterului de clasă al fascismului. Forțele democratice, masele largi ale națiunii române erau chemate să se unească în lupta împotriva reacțiunii și fascismului.

După constituirea sa, în august 1934, asociația Amicii U.R.S.S. sublinia importanța reluării relațiilor diplomatice cu U.R.S.S.⁶⁰ și arăta că își propune ca scop să popularizeze Uniunea Sovietică, țara în care puterea se află în mîna celor ce muncesc și care luptă pentru pace în lume. Reluarea legăturilor cu U.R.S.S. și constituirea asociației au fost bine primite de masele largi din Moldova⁶¹. La începutul lunii septembrie 1934, «Ecoul» anunța cititorii că «din inițiativa mai multor intelectuali și ziaristi va lua ființă în curînd la Iași o secțiune a asociației Amicii U.R.S.S.»⁶². În ziua de 16 septembrie s-au pus bazele asociației, din comitetul căreia făcea parte, alături de alți intelectuali și muncitori, prof. univ. Radu Cernătescu.⁶³

Comitent se crează și alte organizații cu caracter antifascist. Astfel, la sfîrșitul lunii august se constituie la Galați Comitetul regional antifascist. În octombrie 1934 se constituie la Iași Comitetul regional antifascist, format din 11 persoane⁶⁴, al cărui președinte era Iorgu Iordan⁶⁵. Acest comitet a chemat întreaga populație «de a se pune în legătură cu comitetul regional antifascist din Iași pentru formarea de comitete județene în toată Moldova»⁶⁶. La Galați comitetul antifascist a făcut propuneri organizațiilor locale P.S.D., P.S.U. și sindicatului independent pentru a acționa în comun împotriva fascismului⁶⁷. Deși organele statului burghezo-

⁵⁵ *Ibidem*.

⁵⁶ Vezi: *Documente din istoria P.C.R. 1934-1937*, E.S.P.L.P., 1957, p. 465.

⁵⁷ Vezi: Rezoluția C.C. al P.C.R. din februarie 1935; «Sarcinile apropiate ale P.C.R.» A.I.S.I.S.P. Gota Ab. XIX, inv. 841; Documente din istoria P.C.R., 1934-1937, E.S.P.L.P., 1957, f. 209-228; Hotărîrea C.C. al P.C.R. din ianuarie 1936 «Sarcinile P.C.R. în mobilizarea maselor largi la luptă contra pericolului fascismului în România»; Documente din istoria P.C.R., E.S.P.L.P., 1957, p. 329-341; Hotărîrea plenarei a V-a a C.C. al P.C.R. din august 1936 «Pentru pace, pline, pămînt și libertate»; Documente din istoria P.C.R., E.S.P.L.P., 1957, p. 412-468.

⁵⁸ Printre aceste secții și organizații erau: Comitetul național antifascist, Liga muncii, Amicii U.R.S.S., Blocul democratic, Asociația pentru protecția femeii și copilului, Liga contra prejudecăților, Reuniunea universală pentru pace etc.

⁵⁹ Principalele publicații erau: *Ecoul*, *Manifest*, *Caradașca*, *Cuvîntul muncitoresc* (Iași), *Clopotul*, *Slova*, *Raza*, *Soarele*, *Torta*, *Horia*, *Cloșca* (Botoșani), *Îndrumarea*, *Făclia*, *Orizont nou* (Galați), *Curierul*, *Înainte* (Bacău), *Frontul muncii*, *Făclara* (Piatra Neamț).

⁶⁰ Vezi: «Ecoul» din 5 august 1934, Arh. C.C. al P.C.R., fond 24, dosar nr. 4156, f. 14. Apelul era semnat de 45 de persoane, printre care și intelectuali din Moldova ca Radu Cernătescu, Scarlat Callimachi, George Mihail Zamfirescu ș.a.

⁶¹ Arh. Statului Iași, fond. M.A.I., dosar 5, vol. IV 1934, f. 379.

⁶² «Ecoul», din 2 septembrie 1934.

⁶³ Arh. C.C. al P.C.R., fond 24, dosar nr. 4156, f. 57.

⁶⁴ Din comitet făceau parte: Iorgu Iordan, prof. univ.; Alex. Florescu, student; dr. Held, medic; I. Niculi, muncitor tipograf; I. Pintilie, muncitor cerșetist; G. Conic, muncitor; I. Halmovici, croitor; N. Crivei, mecanic; Maria Răzlet și Maria Ruxu, casnice; L. Ghelman, ziarist (vezi «Cuvînt nou» din 13 octombrie 1934).

⁶⁵ «Ecoul», din 14 octombrie, 1934.

⁶⁶ «Ecoul», din 14 octombrie, 1934. Comitete antifasciste s-au constituit în orașele Iași, Galați, P. Neamț, Tg. Neamț, Botoșani, Rădăuți, comuna Mihăileni (Arh. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar nr. 4210, f. 46, 195), Ismail (Îndrumarea, dosar 27 octombrie 1934).

⁶⁷ Arh. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar nr. 4191, f. 28.

...masuri severe pentru a impiedica extinderea in mase a influenței organizațiilor democratice, antifasciste, acțiunea nu a putut fi oprită. Se confirma aprecierea făcută de P.C.R. că masele largi ale poporului român erau în general antifasciste. În Moldova, marea majoritate a populației: muncitori, țărani, intelectuali, funcționari, mici meseriași și negustori, elemente ale burgheziei participau la acțiunile inițiate de organizațiile antifasciste.

Un număr însemnat de muncitori și mici meseriași din Piatra Neamț, răspunzând chemării comitetului regional antifascist, scriau: « *Subsemnații muncitori și meseriași din Piatra Neamț aderă la mișcarea națională din România* »⁶⁸ și cereau ca acest fapt să fie publicat în ziarul *Ecoul*. În trei liste semnate de cîte 50 de muncitori, țărani și intelectuali din Rădăuți se spunea: « *Manifestăm prin iscălturile noastre solidaritate deplină cu acțiunea întreprinsă de comitetul național antifascist și aderăm cu toată conștiința la acest comitet* »⁶⁹. Asemenea adeziuni au fost adresate comitetelor județene antifasciste din majoritatea județelor și orașelor Moldovei.

În cursul anului 1934, mișcarea comunistă, forțele democratice din această parte a țării s-au manifestat activ pentru eliberarea conducătorilor bălăiiilor de clasă din ianuarie-februarie 1933, care au avut și un puternic caracter antifascist⁷⁰.

La proces, între sutele de martori din țară se găseau și reprezentanți ai muncitorimii, țărânimii, intelectualității, ai tuturor celor exploatați din Moldova. Grupul de la Nicolina - Iași, venit să depună ca martori la proces, au adus, o dată cu salutul cefeștilor ieșeni, sute de semnături de protest, precum și alimente și alte ajutoare⁷¹. La proces au depus ca martori I. Munteanu, Șerban Ștefănescu, Costică Chicoș, M. Teodosiu⁷² din Galați, I. Pintilie, I. Prodan, N. Crivei, Elena Hunting⁷³ din Iași, P. Constantinescu-Iași în numele a 94 intelectuali din Chișinău⁷⁴ și alții. În cuvîntul lor, martorii remarcă justetea politicii Partidului Comunist, rolul său de organizator al luptei celor exploatați împotriva ofensivei clasei dominante și necesitatea luptei împotriva fascismului. Împotriva procesului și a măsurilor antidemocratice s-au pronunțat intelectuali din Moldova ca M. Ralea, R. Cernătescu, I. Iordan, Demostene Botez, Șcarlat Callimachi, Vasile Pogoceanu⁷⁵ și alții.

Creșterea prestigiului Partidului Comunist, îmbunătățirea continuă a muncii sale în rîndurile diferitelor categorii de oameni ai muncii se fac simțite în constituirea de noi organizații și nuclee comuniste nu numai în fabrici ci și în rîndul intelectualilor, țăranilor etc. La sfîrșitul anului 1932 și începutul anului 1933, s-a constituit în rîndul studenților de la Universitatea din Iași o organizație de partid⁷⁶, iar în ianuarie 1934 se semnala existența unui nucleu comunist la Facultatea de chimie⁷⁷. În Moldova, P.C.R. avea la sate puncte importante de sprijin în județele Iași, Piatra Neamț, Tg.-Ocna⁷⁸, Vaslui⁷⁹. Existența acestor organizații a contribuit la impulsivitatea luptei revoluționare, antifasciste.

Pentru a frîna avîntul de luptă revoluționar-antifascistă statul burghez-moșieresc a interzis organizațiile democratice⁸⁰. Au fost arestați numeroși conducători antifasciști, cărora li s-a u intentat procese. Comuniștii, elementele democratice au organizat numeroase acțiuni de protest; s-au strîns zeci și sute de mii de semnături prin care oamenii, aparținînd celor mai diferite categorii sociale și partide politice, protestau împotriva interzicerii organizațiilor democratice, a arestărilor și cereau eliberarea antifasciștilor. De pildă, țăranii din comuna Răchîța-Botoșani se solidarizau cu antifasciștii și cereau eliberarea lor. Organizația U.T.C. din centrul universitar Iași a elaborat în noiembrie 1934 un manifest în care se arăta că reacțiunea română « *în noaptea de 25 spre 26 noiembrie a.c. (1934 n.n.) a dizolvat toate organizațiile muncitorești, țărănești și intelectuale și a suprimat toate organele lor de publicații* »⁸¹. Manifestul chema studențimea să lupte alături de muncitori pentru apărarea organizațiilor democratice, antifasciste și exprima

⁶⁸ Arh. Statului Iași, fond. M.A.I., dosar 3, vol. IV, 1934, f. 50; vezi și « *Ecoul* », din 14 octombrie 1934.

⁶⁹ Arh. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar nr. 4210, f. 46.

⁷⁰ Ca urmare a puternicelor acțiuni de masă ale poporului român și a solidarității oamenilor muncii din întreaga lume, procesul din 17 iulie-19 august 1933, în care acuzații au fost condamnați la cîte 500 de ani de închisoare (Doncea și Petrescu la cîte 15 ani, Marin Ionescu la 12 ani, restul la 10, 5 și 3 ani, vezi « *Le procès des chemistes de Bucarest* », Les éditions du S.R.I., p. 35) a fost clarat la 29 martie și retrimis spre judecare Consiliului de război al Corpului 1 Armată, Craiova.

⁷¹ « *Clopotul* », din 22 iunie 1934.

⁷² « *Dinmesta* », din 20 iunie 1934.

⁷³ *Ibidem*, din 21 iunie 1934.

⁷⁴ *Ibidem*, din 24 iunie 1934. P. Constantinescu-Iași a depus pe masa Consiliului de război adeziunea cu semnăturile intelectualilor din Chișinău.

⁷⁵ V. Hurmuz și N. Lupu: *Procesul conducătorilor luptelor cefeștilor și petroligilor din ianuarie-februarie 1933* (în « *Analele Institutului de istorie a partidului de pe linia C.C. al P.M.R.* », nr. 3/1959, p. 26).

⁷⁶ E. Bendizer, *Universitatea din Iași de la 1918 pînă la 1944*, în « *Istoria Universității din Iași, 1860-1960* », vol. I, București, 1960, p. 282.

⁷⁷ Arh. C.C. al P.C.R., dosar nr. 1678, f. 2; vezi și fond S., dosar nr. 1678, f. 2.

⁷⁸ Documente din Istoria P.C.R., 1934-1937, E.S.P.L.P., 1957, p. 84.

⁷⁹ În orașul Vaslui și în comunele Mînjești, Craana, Roșiești etc. erau semnalate organizații de partid (Arh. C.C. al P.C.R., dosar 6044/54, f. 101-104).

⁸⁰ În noiembrie 1934 au fost interzise organizațiile: P.C.R., U.T.C., M.O.P.R., Liga muncii, Amicii U.R.S.S., Comitetul național antifascist, toate sindicatele muncitorești naționale C.G.M. etc. (Arh. C.C. al P.C.R., fond 8, dosar nr. 1679, f. 434).

⁸¹ Arh. C.C. al P.C.R., fond 8, dosar nr. 1679, f. 834.

hotărîrea studenției democratice de a lupta sub conducerea clasei muncitoare împotriva fascismului, pentru apărarea intereselor lor vitale. Studenții erau îndemnați să acționeze prin greve, proteste, demonstrații de stradă « pentru dreptul de întrunire, organizare și presă, pentru eliberarea lupilor antifasciști »⁸².

Sînt cunoscute în Moldova mișcări de masă în unele comune, îndreptate împotriva teroarei, a executărilor forțate, pentru drepturi și libertăți democratice. Asemenea acțiuni au avut loc în comunele și satele Sirca, Ciurea-Iași, Moșna-Fălcui, Toporăști, Domnița și Secătura-Vaslui, Cerdac-Neamț, în jurul orașului Fălticeni etc.⁸³.

În anii care au urmat, comunistii și celelalte forțe înaintate, democratice au acționat pentru găsirea unor noi forme de mobilizare a maselor; se crează noi organizații de masă legale care organizează întruniri, manifestații și proteste, împotriva fascismului, pentru respectarea drepturilor și libertăților democratice. În multe locuri se acționa cu insistență pentru făurirea unui front comun de luptă. La Galați de pildă, în 1935, se duceau tratative între reprezentanții sindicatelor « pentru înfăptuirea Frontului Popular »⁸⁴. Membri ai partidului social-demo at și chiar conducători ai organizațiilor locale se manifestă pentru făurirea F.P.A., la care își dau adeziunea. La Bacău, unul din fruntașii organizației locale P.S.D., Z. Rosenthal, anunță redacției ziarului « Înainte » adeziunea sa la Frontul popular și intenția secției partidului de a adera necondiționat la acest front⁸⁵. Asemenea fenomene se remarcă și în secțiunea locală P.S.D. din Galați, Rădăuți, Iași etc.

Se crează noi organizații legale antifasciste și se inițiază numeroase acțiuni în scopul apărării drepturilor democratice, împotriva fascismului și pericolului crescînd al Germaniei hitleriste pentru integritatea României⁸⁶.

În județele din Moldova, se constituie Blocul pentru apărarea libertăților democratice (1936)⁸⁷. Frontul studențesc democratic (1935)⁸⁸ — în fruntea căruia se găseau Alexandru Birlădeanu și Alexandru Voitinovici, Reuniunea universală pentru pace, Frontul popular al comunității evreiești (1936)⁸⁹, comitete pentru apărarea antifasciștilor (1936)⁹⁰. Aceste organizații au fost sprijinite de numeroase publicații: Manifest-Iași, Înainte-Bacău, Făclia-Galați, Drumul nostru-Dorohoi, Flacăra-Piatra Neamț etc.

Au loc manifestații contra măsurilor represive, a stării de asediu și pentru apărarea sindicatelor. Muncitorii brutari din Iași au organizat o impunătoare demonstrație de stradă și au cerut redeschiderea sindicatului, opt ore de muncă etc.⁹¹. Au loc greve ale studenților de la Facultatea de drept din Iași⁹². În 24 mai 1935 a avut loc în sala Phoenix-Iași, o adunare comună a comisiei locale a sindicatelor și a Uniunii generale a funcționarilor particulari, la care au participat circa 1 200 de oameni. S-a cerut minim de salariu, o lege a stabilității pensiilor, autonomia asigurărilor sociale și a camerelor de muncă, desființarea carturilor și trustrurilor, libertatea de organizare și întrunire fără amestecul autorităților, formarea de gărzi cetățenești pentru apărarea legilor de protejare a muncii⁹³. O astfel de întrunire a avut loc și în 16 decembrie 1935, la care au participat membri ai Uniunii meseriașilor. Ei cereau autonomia Casei asigurărilor sociale, micșorarea impozitelor etc.⁹⁴. La Roman, Pașcani, Huși, Botoșani și alte localități au avut loc demonstrații de stradă; manifestații cereau ieftinirea traiului prin mărirea salariilor la nivelul scumpetei⁹⁵, dreptul de organizare; ei au acționat, totodată, și împotriva fascismului. La Iași se țin adunări ale corpului didactic și studenților⁹⁶. De remarcat că în

⁸² *Ibidem*, fila 854.

⁸³ Vezi: Arh. Statului Iași, dosar 5, vol. IV/1934, f. 80, 194, 197, 314, 492, 546; Opinia, din 6 martie, 1934; Știința, nr. 5, din aprilie 1934.

⁸⁴ « Ecolul », din 10 octombrie 1935; vezi și P. Constantinescu-Iași, *Lupta pentru formarea Frontului popular în România*, Ed. Academiei R. S. România, București, 1968, p. 51.

⁸⁵ « Înainte », din 15 noiembrie 1935.

⁸⁶ Ziarul grec « Katimirini » din 9 mai și 25 iunie 1936 relatează creșterea acțiunilor hitlerismului în România: « S-ar putea stărui chiar că propaganda germană în România pășește înainte și pășește într-o astfel de măsură încît înșiși germanii nu vor s-o ascundă, așa cum o făceau înainte », că « propaganda germană a început o acțiune dirijată în România, unde a căpătat mult teren în vremea din urmă » (vezi Arh. M.A.E., dosar 109).

⁸⁷ În martie 1936 s-au creat organizații ale Blocului democratic în Galați, iar în mai existau comitete județene la Botoșani, Suceava, Iași, Bacău, P. Neamț, Dorohoi, Rădăuți etc. (vezi Arh. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar 4207, f. 16-17; vezi și dosar 4210, f. 204).

⁸⁸ În 13 iulie 1935, ia ființă P.S.D. la Iași (vezi arh. C.C. al P.C.R., dosar 6054 - 55, f. 274; J. Benditer, *op. cit.* p. 283). În iulie 1935 se semnală înființarea unei organizații și la Huși, la care au aderat și intelectuali din orașul Huși.

⁸⁹ Arh. Statului Iași, fond. M.A.I., dosar 5, vol. VI/1936, f. 87.

⁹⁰ Un asemenea comitet acționa la Iași, P. Neamț etc. (Arh. C.C. al P.C.R., fond. 25, dosar 4197, f. 1).

⁹¹ « Știința », din 10 februarie 1935.

⁹² Arh. Statului Iași, fond 5, vol. V/1935, f. 85; vezi și « Știința », din 31 ianuarie 1935. În 1936 studenții de la drept s-au prezentat în alegeri cu liste proprii împotriva listei gardiste, după ce au demascat gardiștii, studenții, sub conducerea F.S.II. au declarat grevă (« Tînărul leninist », din 1 martie 1936).

⁹³ Arh. Statului Iași, dosar 5, vol. VI/1936, f. 190.

⁹⁴ *Ibidem*, dosar 5, vol. V/1935, f. 9.

⁹⁵ « Știința », din 30 iunie 1935.

⁹⁶ Arh. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. V/1935, f. 163; dosar 5, vol. VIII/1937, f. 2, 133, 166. În 1937 se semnală și o acțiune prevăstă a studenților de la electrotehnică și chimie industrială împotriva desființării acestor secții; manifestații au avut loc și la medicină și drept.

acțiunile lor, studenții au sprijinul unor cadre didactice⁹⁷ ca Iorgu Iordan, P. Constantinescu-Iași și alții. Un rol important în educarea și mobilizarea studenților la lupta împotriva fascismului îl jucau și cercurile studențești «Anatole France»⁹⁸ și «Societatea studenților săraci».

În acțiunile întreprinse de organizațiile comuniste și cele democratice sînt atrase și organizații locale ale P.S.D. și P.N.T. La Pașcani, de pildă, în mai 1936, reprezentanți ai P.N.T. criticau guvernul Tătăreanu, printre altele și pentru că «*lasă liberă mișcarea partidelor extremiste de dreapta care comit crime și asasinat în vîzul tuturor, iar guvernul nu monai că nu ia măsuri de reprimare, dard le încurajează*»⁹⁹.

În fața pericolului fascist, P.C.R. folosea mijloacele cele mai variate pentru a mobiliza masele în luptă, ca, de pildă, și adunările altor organizații și partide politice. Manifestațiile organizate de Partidul Național Tărănesc, în 31 mai 1936 au fost transformate de forțele democratice în puternice demonstrații antifasciste. Acțiuni de amploare au avut loc și la Galați, Iași, P. Neamț, Bacău. La demonstrația de la Bacău de pildă au participat peste 8 000 de muncitori, țărani, intelectuali etc., cu pancarte pe care scria: pace și libertate; cerem ieftinirea traiului; vrem front popular; trăiască România democratică; jos fascismul; amnistie antifasciștilor; jos războiul¹⁰⁰.

Pentru a împiedica lupta antifascistă a maselor au fost luate măsuri împotriva organizațiilor democratice. În iulie 1935 și mai 1936 au fost interzise Asociația pentru protecția mamei și copilului, Liga contra prejudecăților, Liga contra brutalităților¹⁰¹ și Blocul democratic¹⁰². În același timp s-au operat numeroase arestări în rîndurile conducătorilor antifasciști în întreaga țară. În Moldova s-a intentat un proces la Curtea marțială din Iași unui număr de 106 antifasciști. Aceștia au fost condamnați la 300 ani închisoare și 4,5 milioane lei amendă¹⁰³. În același an a avut loc și «*procesul grupului de antifasciști în frunte cu prof. Constantinescu-Iași*»¹⁰⁴.

În fața ofensivei claselor dominante, mase largi democratice din Moldova s-au constituit în comitete pentru apărarea antifasciștilor și au acționat, pe cele mai diferite căi, pentru eliberarea celor arestați¹⁰⁵. Acțiunile de solidaritate cu cei arestați cuprind cele mai diferite pături ale populației. În aprilie 1936, ziarele Credința și Tempo publică telegrame de solidaritate.

Din Moldova s-au trimis moțiuni de protest împotriva procesului de la Craiova, intentat unui număr de 19 antifasciști. Într-un asemenea protest din Iași, semnat de 250 persoane se spune: «*Subsemnații intelectuali, studenți, funcționari și muncitori din Iași ne alăturăm cu entuziasm acțiunii comitetului de asistență a deținuților politici... cerem achitarea celor 19 antifasciști... și eliberarea lor*»¹⁰⁶.

Pentru a mobiliza masele la luptă împotriva fascismului se crează noi organizații de masă legale. În august 1936, se constituie la Iași organizația regională Frontul Păcii, a cărei conducere era formată din 13 persoane, printre care și personalități de seamă ale vieții științifice.¹⁰⁷ În ziarul Horia se publică o chemare către masele largi ale populației din Moldova pentru a participa la această organizație. În ea se menționa că «*semnatarii apelului își dau seama de primejdia care amenință pacea homii, își dau seama de planurile criminale ale revizionismelor fasciste, își dau seama că războiul amenință integritatea și independența noastră națională... De aceea, ei cheamă toate energiile, valorile păcii și culturii să împiedice pregătirea haosului și a catastrofei*»¹⁰⁸.

Lupta poporului român împotriva fascismului pe plan intern era parte integrantă a luptei antifasciste pe plan internațional. Aceasta se explică prin aceea că, cu cit era mai unit în luptă poporul din fiecare țară, devenea o stavilă de netrecut împotriva fascismului pe plan național și prin aceasta își aducea contribuția la lupta antifascistă pe plan internațional.

Concomitent cu lupta pentru făurirea F.P.A., Partidul Comunist, forțele democratice din România și-au manifestat solidaritatea cu lupta împotriva fascismului desfășurată de popoarele din alte țări. La aceste acțiuni și-au adus contribuția și forțele democratice din Moldova. Răspunzînd chemării Partidului Comunist, oamenii muncii din Iași, Bacău, Pașcani, Galați, se solidarizează cu lupta forțelor democratice din Germania, pentru apărarea luptătorilor antifasciști împotriva măsurilor sălbătice de represiune ale hitleriştilor. În iunie și octombrie 1933, munci-

⁹⁷ Azi. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 5, vol. VIII.1937, f. 166.

⁹⁸ «Lu. nea», din 19 februarie 1936; vezi «Raza» din 4 august 1935 și J. Benditer, op. cit., p. 240.

⁹⁹ Azi. Statului Iași, dosar 6.33 m, f. 5-6.

¹⁰⁰ «Iașitru», din 4 iulie, 1936.

¹⁰¹ Azi. Statului Iași, fond M.A.I., dosar 11.1935 (nenumărotat).

¹⁰² Azi. C.C. al P.C.R., dosar 5627.2, vol. II, f. 586.

¹⁰³ Azi. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar nr. 4214, f. 200; vezi și fond I, dosar nr. 109, f. 33. Citînd publicația «Rundschau Nachrichten Agentie» din Zürich, organele de stat arău că servinta era calificată ca «*servință de teroare nematurată și fără precedent în istoria pașiiu românești*».

¹⁰⁴ Azi. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar 4207, f. 77.

¹⁰⁵ Azi. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar nr. 4197, f. 1. «*Intelectualii din Botoșani - relați o notă a siguranței - și manifestău pentru front popular antifascist, lucru dăruit cu ocazia procesului P. Constantinescu-Iași*» (Azi. C.C. al P.C.R., fond 25, dosar 1997, f. 249-250).

¹⁰⁶ Azi. C.C. al P.C.R., dos. nr. 5627.2, vol. I, f. 231-232.

¹⁰⁷ Ibidem, fond 25, dosar 4201, fila 28.

¹⁰⁸ «Horia», din 10 august 1936.

torii din portul Galați refuză să descarce un vas sub pavilion hitlerist și cer eliberarea lui Ernst Thälman¹⁰⁹ și a celorlalți antifasciști. La Iași, în una din numeroasele acțiuni, studenții au împletit lupta împotriva pericolului fascist din facultăți cu mișcarea pentru salvarea lui Ernst Thälman din minile hitleriștilor¹¹⁰.

Puternice manifestații de solidaritate au demonstrat forțele înaintate din Moldova față de lupta eroică a muncitorilor austrieci din februarie 1934. În afara relatărilor ample în presă¹¹¹ masele erau chemate să sprijine moral și material pe luptătorii de pe baricadele din Austria.

În această acțiune și-a manifestat spiritul de solidaritate și intelctualitatea progresistă din Moldova. Semnificativ în acest sens este protestul unui grup de intelectuali din Iași adresat cancelarului Austriei, prin care cerea încetarea atrocităților împotriva luptătorilor antifasciști. În apel se sublinia că intelectualii ieșeni erau «*profund zguduți de căsătoria în masă a muncitorimii austriece, luptătoare cu sublim eroism pentru afărarea libertății și civilizației*» și cereau eliberarea tuturor celor condamnați¹¹². Apelul era semnat de Mihail Sadoveanu, Radu Cernătescu, Iorgu Iordan, Mihai Ralea, C. Nicuță, Al. Birlădeanu, Ion Călugăru și un număr însemnat de studenți, avocați, profesori secundari.

Numeroși intelectuali din Moldova și-au manifestat solidaritatea cu Spania republicană. M. Sadoveanu, de exemplu, scria în revista «*Însemnări ieșene*» că «*lucrătorii se ridică în numele unor libertăți pe care acest pământ nu le-a avut niciodată; tărâni luptă pentru pământul pe care au gemut asudînd sînge veacuri de veacuri; urmașii nobililor își caută în incendii și masacre un drept perimat*»¹¹³. Scarlat Callimachi scria lui Largo Caballera: «*Noi, românii, acei adevărați, care ne agonisim pîinea zilei prin muncă, iar nu prin lingerea balelor hitleriste, care nu dorim război, ci doar pîine, pace și libertate, noi sîntem alături de tine, și așteptăm cu înfrigurare ca, prin izbînda voastră să nimicim scîrnăvia fascistă*»¹¹⁴.

Din rîndul celor peste 500 de voluntari români plecați în Spania republicană au făcut parte și oameni ai muncii din Moldova (din Pașcani, Botoșani, Tg. Neamț, Cîmpulung).

Despre condițiile de viață, dirigența și hotărîrea cu care luptau voluntarii români pe front, avem destule vești. Vom da doar o scrisoare semnificativă a lui Mihai Burcă trimisă muncitorilor cefești din Pașcani: «*Sîntem aici în focul iadului... Moartea ne pîndește la orice pas. Nu ne gîndim nici unul la ea. Sîntem trimiși mișcării revoluționare din România. Vrem să-i facem cînte. Vrem să fim demni de ea. Salut muncitorilor cefești. Să trăiți, că brațul nostru nu va tremura nici o clipă*»¹¹⁵.

Între cei căzuți pe cîmpul de luptă se aflau și moldovenii C. Burcă (Pașcani), Mihai Cristof (Botoșani), Emil Schneimberg (Tg. Neamț), Jugaru Bernand (C. Lung)¹¹⁶.

Acestea sînt doar cîteva aspecte ale luptei desfășurate de organizațiile de partid și forțele democratice din Moldova împotriva fascismului în anii 1934–1938. Ele se impun a fi aprofundate și valorificate la nivelul importanței și locului pe care îl ocupă în istoria poporului român.

RÉSUMÉ

Les auteurs, qui utilisent un riche matériel documentaire connu ou bien inédit font un ample exposé de la lutte antifasciste soutenue par les organisations du Parti Communiste Roumain en Moldavie, pendant la période 1934–1938.

Ils mettent surtout en évidence les actions organisées et mises en œuvre par le Parti Communiste Roumain afin de coaliser toutes les forces démocratiques dans un large front de lutte contre le fascisme.

D'une façon succincte ils présentent aussi les actions entreprises par les organisations locales du Parti Communiste Roumain, du Parti Social-Démocrate et par d'autres organisations ayant un caractère démocratique grèves, démonstrations, actions de masse – ainsi que celles des personnalités et hommes politiques à vues démocratiques.

¹⁰⁹ Arh. Statului Galați, fond Căpitănia portului Galați, pachetul nr. 40, dosar nr. 6/1933; vezi și P. Constantinescu-Iași, *Procesul incendiării Reichstagului și mișcarea antifascistă din România*, în «*Studii și articole de istorie*», vol. I, Buc. 1956, p. 6; I. Babici și I. Istrate, *Solidaritatea oamenilor muncii din România cu lupta eroică a comuniștilor germani și însurecția armată a proletariatului austriac din februarie 1934* (A.I.I.P., nr. 1/1964, p. 92–94).

¹¹⁰ S. Davicu, *Din munca politico-educativă desfășurată de către U.T.C., sub îndrumarea P.C.R. în vîndurile studențimii ieșene 1931–1933*, în A.I.I.P., nr. 2/1963, p. 31.

¹¹¹ *Fascismul în Austria*, în «*Clopotul*» din 3 martie 1934; *Front unic contra fascismului*, «*Școala*» din 29 iulie 1934; vezi pe larg, I. Babici, I. Istrate, *op. cit.*

¹¹² «*Opinia*», din 6 martie 1934.

¹¹³ «*Însemnări ieșene*», din 15 septembrie 1936.

¹¹⁴ «*Steagul*», din 22 septembrie 1936.

¹¹⁵ Arh. C.C. al P.C.R., fond. 1, dosar nr. 210, fila 391.

¹¹⁶ *Ibidem*, fila 187–188; vezi și broșura: *Ajutorul poporului spaniol*, apărută sub coperta intitulată «*Crime mărturisite*», piesă în 3 acte și 2 tablouri, pag. 15.

CREȘTEREA ÎN CAPTIVITATE A DROPIEI (*OTIS T. TARDA* L., 1758) LA GRĂDINA ZOOLOGICĂ BUCUREȘTI

DIMITRIE RADU

Harta răspîndirii generale a droșiei (*Otis t. tarda* L.).

Droșia (*Otis t. tarda*) împreună cu spiraciul (*Otis tetrax orientalis*)¹ și cu droșia gulerată (*Chlamydotis undulata macqueeni*), accidentală pentru România, sînt singurii reprezentanți din țara noastră ai fam. Otididae. Cele mai vechi date asupra droșiei noastre sînt cunoscute încă din paleogen (2).

Răspîndirea actuală cuprinde sudul și sud-estul Europei, Asia Centrală și nord-vestul Africii, încadrîndu-se între izoterma nordică cu temperatura medie în iulie de 17°C și

¹ Această specie nu s-a mai semnalat cuibărind la noi în țară în secolul actual, devenind doar o formă rară de pasaj pentru România.

cea sudică cu 28°C. În timpurile istorice, dropia a fost exterminată din Scoția, Anglia, Franța, Danemarca, sudul Suediei și Grecia.

Spre deosebire de descrierile din literatura de specialitate (2,10), dropiile au aripile destul de ascuțite la vîrf și nu rotunjite. De asemenea se afirmă (2) că păsările adulte și puii în al doilea an de viață au ochii de culoare brună. Observațiile noastre dovedesc că puii au acest colorit încă la câteva luni de la ecloziune. Încă din primăvara celui de-al doilea an, deci la vîrsta de cea. 7 luni, masculul posedă pe laturile gîtului, pornind de sub bărbic, așa-numitele mustăți, niște rahise cu barbele rare, fără barbule, care la adult ating lungimea de 18–20 cm. După unele date din literatura de specialitate (6), mustățile s-ar ivi abia la maturitatea sexuală, care dintr-un desen apare la trei ani, iar din text la 4–5 ani. De asemenea se mai afirmă (2) că tinerii de 1 și 2 ani seamănă cu femelele. După observațiile noastre, faptele sînt inexacte, dacă se ține seama că masculii au mustăți încă de la 7–8 luni și talia cel puțin dublă față de femele, încă de la vîrsta de patru luni.

Glasul masculului este un cîrîit gutural, asemănător cu un gîlîit, sunet pe care-l scoate mai ales cînd este iritat. Femele își cheamă puii prin niște sunete încete «tuc», «tuc».

Dropiile trăiesc în cîrduri, fiind răspîndite pe marile întinderi neacoperite, la noi în țară în special în Bărăgan, Dobrogea, sudul Munteniei, Olteniei și în vestul țării spre Timișoara și Arad. Femele e declarată «monument al naturii», iar masculul se vinează numai cu autorizație specială în epoca rotitului.

Nu există o părere unitară în legătură cu întrebarea dacă dropia este o specie monogamă sau poligamă, deoarece s-au văzut și cazuri cînd un dropioi se izola și cu o singură femelă, dar și cu mai multe. Interpretînd însă după obiceiul dezvoltat al rotitului, însoțit de încăierări și lupte între masculi, dar mai ales după existența dimorfismului sexual de talie³, caracteristic speciilor poligame, putem considera dropia inițial ca specie tipic poligamă, însă datorită modificării procentului de supraviețuire a sexelor în urma schimbării lanșafului său primar, stepa, în terenuri cultivate, cît și vînării exclusive a masculilor, s-a ajuns la situații în care specia se comportă cînd ca poligamă, atunci cînd există o disproporție între sexe⁴, cînd ca monogamă, cînd numărul sexelor este egal.

Față de trecut, dropia este în continuă și uneori alarmantă scădere, atît la noi în țară cît și în toate țările peste care se întinde arealul său. În Europa, densitatea cea mai mare a speciei este deținută de Ungaria și România, țări care constituie pentru dropie un adevărat refugiu european. În urma severelor măsuri de protecție luate, efectivul speciei a crescut simțitor în R.D. Germană și Cehoslovacia.

Cauzele care produc reducerea speciei sînt: diferitele răpitoare care-i atacă cuibul (vulpea, vîzueure, cîinii hoinari), sau puii (vulpea, diferitele mustelide, cîinii hoinari), iar pentru adulți modificarea condițiilor ecologice și, în general, reducerea spațiului prin diferite activități agricole și extinderi de așezări omenești, braconajul, zgomotul, mecanizarea lucrărilor de cultivare, prelucrare și recoltare a cîmpurilor, accidentările de firele de înaltă tensiune și în sfîrșit influența omului în mod direct prin vîinare intensă, necontrolată, precum și prin selecția negativă făcută datorită împușcării masculilor capitali.

Creșterea în captivitate⁴

La începutul verii anului 1968, la 5 iunie, Grădina Zoologică din București a primit două ouă de dropie, parțial incubate, provenite dintr-un lan de grîu din vecinătatea localității Drăgănești-Olt. Puse în continuare la incubarea artificială, după 11 și 12 zile, adică la 16 și 17 iunie au eclozat puii, fapt care dovedea că ouăle fuseseră clocite în prealabil încă 15 și 14 zile⁵ de către femelă. Incubația artificială s-a făcut la temperatura medie de 36°C, adică identică cu cea folosită pentru clocirea ouălor de struț american (*Rhea americana*), deci în medie cu 1,5°C mai joasă decît cea folosită la incubarea ouălor de găină.

Ponta din care au eclozat în incubator cei doi pui ar fi fost depusă între 20–22 mai. Intervalul între ecloziunea celor doi pui fiind de o zi, femela a început clocitul fie imediat după depunerea primului ou (dacă intervalul între depuneri a fost de o zi), fie cu o zi înainte de depunerea celui de-al doilea ou (dacă intervalul între depuneri a fost mai mare).

La 19 iunie ni s-a adus din aceeași regiune un pui de dropie bine îmbrăcat în penaj, care după cinci zile cîntărea 1,150 kg. După cum am constatat mai tîrziu, prin compararea

⁴ Dropia constituie probabil cazul cu cel mai pronunțat dimorfism sexual legat de mărimea corpului din toate păsările pămîntului, diferența între cele două sexe putînd ajunge proporția de 1:5; masculii excepționali ating pînă la 21 kg (în mod obișnuit între 12–15 kg), iar femelele sîng între 4–7 kg.

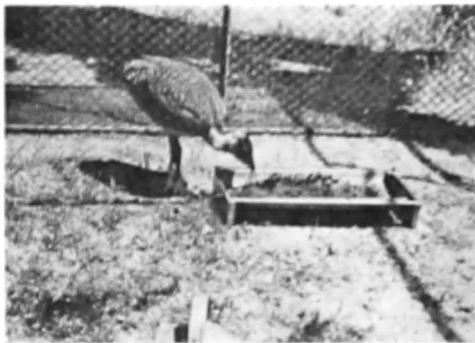
⁵ Cînd numărul masculilor este mai mare ca al femelelor, poligamia se manifestă activ, fiind însoțită și de agresivitate din partea acestora, pe cînd din contră, cînd numărul masculilor este mai mic, poligamia este pasivă.

⁶ În țara noastră se mai cunoaște a fi fost crescută o pereche de dropii în anul 1953 la fazaneria «Pădurea Verde» din Timișoara, tot din ouă provenite din natură (12).

⁷ Durata totală a incubării a fost socotită la 26 de zile.

Pui de dropie în vîrstă de 8 și 7 zile, eclozați în Zoo București.

Puiul de dropie prins din natură la vîrsta de cca 24 zile fotografat la jghebul cu hrană după cinci zile de la aducerea în Zoo București.

acestui cu greutatea exemplarului mascul⁶ din cei doi pui eclozați⁷ la noi, ar fi avut la data prinderii cam 0,800 kg și vîrsta de cca 24 zile (s-au socotit și 3-4 zile de stagnare a creșterii, adică două zile de la prindere și pînă la aducerea la Grădina Zoologică și două după aceea, pînă a început să consume singur hrana oferită în captivitate).

Adăugînd la vîrsta puiului prins și cele 26 de zile cît durează incubația, plus cca două zile reprezentînd intervalul de depunere a pondei, înseamnă că, în acest caz, femela a depus ponda la sfîrșitul lunii aprilie, începutul lunii mai (29 apr. - 1 mai).

Am încercat să dăm cei doi pui la o cloșcă de casă de rasă Rhode-Island și la una de găină sălbatică (*Gallus bankiva*), dar nici una din ele nu i-a primit. Prima probabil fiindcă începuse de prea puțin timp incubația și nu avea încă declanșat reflexul matern, iar cealaltă probabil din cauza mărimii puilor, a aspectului lor destul de neobișnuit și a piuitului lor caracteristic tînguitor care irita⁸ femela. De asemenea modul de a se deplasa al puilor, mergînd repede cîțiva pași după care se așezau brusc, nemiștinîndu-i picioarele încă slabe, și faptul că nu se apropiau nicicîm de femela cloșcă, făcea ca aceasta să-i evite, ba chiar să-i ciupească. De aceea am renunțat la cloști și i-am crescut complet artificial.

În timpul zilei erau ținuți într-un spațiu îngrădit cu plasă de sîrmă, unde aveau în permanență atît soare, cît și umbră. Solul țarcului era înierbat. De cîteva ori pe zi, ei erau culcați

⁶ S-a comparat cu exemplarul mascul deoarece și cel prins sălbatic era tot mascul. La dropie, femelele au încă de nici o creștere mult mai înecată în comparație cu aceea a sexului mascul.

⁷ Comparația cu exemplarul crescut în captivitate poate avea un coeficient de aproximație, dat fiind că puiul crescut în natură nu ar fi înregistrat același spor de greutate, ci probabil unul mai scăzut.

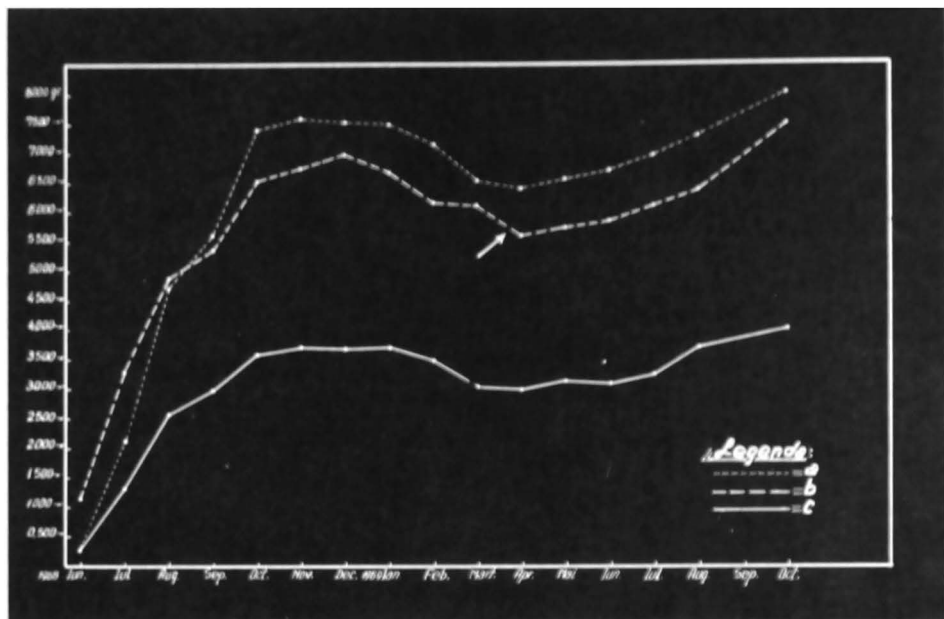
⁸ Faptul acesta este remarcat și de alt autor (12).

Fixarea cu leucoplast a aripii puiului de dropie a cărei încheietură a suferit deformarea.

Puii de dropie eclozați în Zoo București (la vîrsta de 43 și 42 de zile) arată o neță deosebire între talia indivizilor aparținînd celor două sexe.

Graficul creșterii celor doi pui de droșie eclozați în Zoo București și a celui prins din natură. Săgeata arată momentul accidentării exemplarului din urmă. a = ♂ ecloz. Zoo; b = ♂ prins din natură; c = ♀ ecloz. Zoo.

într-o lădiță întunecată timp de 30–45 minute pentru a se odihni. Seara pui erau adăpostiți într-un loc călduros la cca 26°–28°C.

Spre surprinderea noastră, fiind vorba de niște pui de păsări tipice de stepă, s-a constatat că ei nu suportă căldura solară prea intensă. Atât în interiorul țarcului, cât și atunci când erau scoși în afara acestuia, puii evitau soarele retrăgându-se la umbră, după ce în prealabil se culcau câte puțin pe o parte cu aripile întinse spre a-i pătrunde razele solare. Această evitare a soarelui intens s-a repetat tot timpul până când puii s-au făcut mari. Tot cu ocazia scoaterii din țarc s-a observat o deosebită plăcere a puilor de a alerga și a executa diferite popăituri, săltând sprinteni în toate părțile, ajutându-se și de aripioarele la care abia se vedeau virfurile tulecielor.

Atașamentul față de om al celor doi pui s-a dovedit a fi foarte mare. De îndată ce omul pleca de lângă ei, aceștia începeau să scoată niște sunete prelungi, tinguitoare, și să se agite de la un capăt la altul al țarcului, căutând să iasă spre partea în care vedeau oameni mișcându-se.

Exemplarul prins a fost pus și el împreună cu aceștia. Pentru a nu se agita, deoarece era foarte sălbatic la început, pereții de plasă ai țarcului au fost căptușiți cu o pânză opacă, iar în interior a fost instalată o lădiță în care puilul se retrăgea simțindu-se în siguranță. După mai multe zile el s-a imblinzit mult, însă nu cit cei doi pui eclozați în Zoo. El a fost la început hrănit forțat, dat fiind că în primele două zile după prindere nu a mâncat aproape nimic. După două zile a început să consume singur hrana oferită de om.

Hrana dată puilor la început consta dintr-un amestec format din verdețuri tăiate mărunt, salată, lucernă, trifoi, morcov ras, brinză de vaci, ouă fierte tari, carne fiartă tocată mărunt și ficat crud de șoareci albi. În amestec se adăugau tărițe de grâu, făină de oase, puțină drojdie de bere. Ca hrană vic primeau viermi de făină și mai puțin «ouă de furnici». După fiecare hrănire puii se adăpau^{*} la vasul cu apă.

* Acest lucru nu se întâmplă desigur în natură, unde atât hrana vegetală, cât și cea animală conține suficientă apă și unde procesul nutriției are un ritm aproape continuu, neconstând din prizuri consistente ca în cazul creșterii în captivitate. De altfel capacitatea droșiei de a popula stepele și deșerturile se datorește tocmai particularității ei de a nu bea de loc apă. Alți autori (2) socotesc că, din contră, apa le-ar fi indispensabilă, părere pe care noi nu o împărtășim.

Pui de dropie eclozați în Zoo București, la vârsta de 107 și 106 zile.

Puiul de dropie mascul eclozat în Zoo București la vârsta de 107 zile, manifestându-și simulacrul rotitului. Se observă bătaia rapidă a solului cu piciorul drept.

Puiul de dropie prins din natură (la vârsta de aproximativ 24 de zile), manifestându-se agresiv față de om (la vârsta de aproximativ 141 de zile).

Cuib cu ouă de dropie, un ou fiind tocmai clocnit.

După cca 10 zile de la ecloziune, puii primeau și șoareci ruți în bucăți, jupuiți în prealabil de piele. Pofa de mâncare a puilor creștea zilnic. La vârsta de 20 de zile, puilul mascul a înghițit primul șoarece întreg.

De menționat că, în primele zile, puii au fost hrăniți din mână, adică prin apucarea hranei cu degetele și ducerea ei la ciocul lor, imitându-se comportarea mamei în astfel de împrejurări. Prin repetarea acestor mișcări, puii au început să ciugulească și să înghită singuri.

Atât de mult se asociase hrănitul puilor cu prezența omului încât, deși vasul cu mâncare se lăsa la dispoziția puilor, aceștia nu consumau din ea decât atunci când omul revenea și răscolea cu degetele amestecul de hrană din vas.

Începînd de la vîrsta de o lună, în rația puilor s-au adăugat roșii și boabe de struguri, pe care le consumau cu multă plăcere.

La vîrsta de 2-3 luni, puilul mascul consuma pînă la 10 șoareci la o masă, femela 3-4, iar puilul mascul prins din natură mult mai puțin (1-2 buc.).

În timpul toamnei și iernii, la amestecul de pînă atunci s-au mai adăugat semințe de cereale încolțite și pline tăiată în bucăți.

De remarcat că, iarna, preferința pentru șoareci a scăzut mult la toți trei puilii, păsările preferînd hrana vegetală și îndeosebi pinea. Această scădere a apetitului privind hrana animală s-ar datora fie încetării metabolismului constructiv (stagnarea creșterii în greutate) a păsărilor, fie unor determinări fenologice ereditare privind natura nutriției, în sensul consumării cu predilecție vara a hranei animale, iar toamna și iarna a celei exclusiv vegetale.

Din cauza unor creșteri prea intense, probabil datorită unei hrane abundente, fără ca procesul calcificării să meargă în paralel, la puilul mascul dintre cei doi eclozați în Zoo a apărut la vîrsta de 14 zile o deformare a încheieturii antebrațului (zeugopodului) cu autopodul, acesta din urmă prezentîndu-se răsucit în afară și nu flexat sub aripă cum era normal. Această deformare a fost remediată fixîndu-i-se aripa cu leucoplast în poziția sa normală. Legătura se lărgea pe măsura creșterii aripei. După cca 12 zile, leucoplastul a fost scos, aripa fiind complet redresată.

Deși cei trei puilii stăteau împreună, puilul prins din natură stătea mai retras, iar la apropierea omului nu îndrăznea să ia din mînă hrana, așa cum o făceau ceilalți doi.

Creșterea în greutate a puilor se înregistra prin cîntărirea efectuată din zece în zece zile în primele trei luni, iar după aceea o dată pe lună. Paralel cu sporul în greutate se constata și o creștere a poftei de mîncare. Sporul de creștere în funcție de vîrstă este prezentat în tabelul nr. 1.

La început, creșterea celor doi puilii eclozați în Zoo a fost mai lentă și a fost aproape uniformă la cele două sexe. Pînă la vîrsta de zece¹⁰ zile ei nu s-au diferențiat prea mult ca spor în greutate. La 20 de zile, diferența între puilii a început să se accentueze, puilul mascul fiind cam cu $\frac{1}{4}$ mai greu decît cel femel, pentru ca la 30 de zile de la ecloziune masculul să aibă aproape de două ori greutatea femelei. Această diferență a continuat să se mențină aproape în tot timpul ce a urmat. La patru luni, viteza de creștere a puilor s-a încetinit simțitor. La această vîrstă, puilul mascul ajunsese aproape la 7,390 kg, iar femela aproape la 3,590 kg, (sub jumătate din greutatea masculului).

Creșterea maximă în greutate în 1968 a fost atinsă în luna noiembrie pentru puilii mascul și femelă eclozați în Zoo (7,600 și 3,700 kg), iar pentru cel prins din natură a fost în luna decembrie (6,990 kg).

Perioada îndelungată a iernii 1968-1969 și temperatura mult scăzută, cît și faptul că păsările au fost ținute închise a dus la o diminuare a poftei lor de mîncare. Aceasta a determinat o scădere în greutate a puilor, care la 23 aprilie 1969 aveau: masculul eclozat în Zoo, 6,420 kg (-1,180 kg); femela eclozată în Zoo, 3,000 (-0,700 kg); masculul prins ca puil, 5,600 kg (-1,370 kg). Scăderea mai exagerată a acestuia din urmă se datorește și accidentării sale cu cîteva zile înainte de cîntărire.

Începînd cu luna mai 1969 toți puilii au început a înregistra creșteri în greutate, ajungînd în octombrie 1969 la greutăți mai mari decît cele maxime din 1968, astfel: masculul eclozat în Zoo, 8,000 kg (+0,400 kg); femela eclozată în Zoo, 4,000 kg (+0,300 kg); masculul prins ca puil: 7,500 kg (+0,510 kg).

Interesant apare faptul că greutatea puilului prins a urmat un spor aproape identic cu a puilului mascul eclozat în Zoo și a suferit o încetinire tot la vîrsta de trei luni, după care, ca și cei doi, a înregistrat sporuri mai neînsemnate.

Menționăm că puilul sălbatic nu a crescut întocmai cît puilul mascul eclozat în Zoo, fie din cauza crizei de adaptare de la viața sălbatică la cea de captivitate, ce a avut loc la o vîrstă la care creșterea în greutate a puilului de dropie (după cum ne-au dovedit măsurătorile celor doi eclozați în Zoo) este cea mai intensă (cca 135%), fie datorită faptului că acesta nu consuma atît de bine hrana animală, în special șoarecii (a se vedea graficul).

Încă de la vîrsta de trei luni și jumătate, puilii de dropie masculi sînt în stare să-și zburlească penele corpului în mod caracteristic adultului cînd rotește, schișind un veritabil rotit. Aceasta o făcea în special puilul mascul eclozat în Zoo și numai în prezența omului în apropierea sa¹¹. El însoțește această simulare de rotit cu un fel de cîrlit amenințător și bătînd cu piciorul în pămînt.

¹⁰ Ne pare curiosă cifra de numai 85 g dată (10) pentru un puil de dropie în vîrstă de nouă zile, afară de cazul cînd este vorba de o greșală de tipar. După cum se vede din tabelul alăturat, cei doi puilii creșcuți de noi aveau:

σ^2 - 295 g la 10 zile, iar $\varnothing$ - 270 g la 9 zile

Greutatea de 85 g ar putea-o avea un puil de dropie la ecloziune.

¹¹ Fenomenul se observă și la puilii masculi ai altor specii, spre exemplu la cei de pîian.

TABELUL

reprezentînd creşterea în greutate a celor trei pui de dropie creşcuţi în Zoo Bucureşti

Febla puiului	Data ecloziunii	Cîntărit la 24 iunie 1968		Cîntărit la 26 iulie 1968		Cîntărit la 25 august 1968		Cîntărit la 24 septembrie 1968			
		vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.		
Pui I eclozat la incubator (I)	16 iunie	—	—	10	0,285	40	2,120	70	4,729	100	5,600
Pui II eclozat la incubator (II)	17 iunie	—	—	9	0,270	39	1,320	69	2,520	99	2,970
Pui III prins din natură la 18 iunie avînd aproximativ 24 zile (III)	aproximativ 24 mai	aprox. 29	1,150	—	—	aprox. 61	5,315	aprox. 91	4,910	aprox. 121	5,340

Febla puiului	Cîntărit la 24 oct. 1968		Cîntărit la 23 noiembrie 1968		Cîntărit la 23 decembrie 1968		Cîntărit la 23 ianuarie 1968		Cîntărit la 23 februarie 1968		Cîntărit la 26 martie 1968	
	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.
I	130	7,590	160	7,660	190	7,550	221	7,560	252	7,150	283	6,520
II	129	3,590	159	3,700	189	3,670	210	3,700	251	3,500	282	3,650
III	aprox. 151	6,320	aprox. 191	6,750	aprox. 291	6,999	aprox. 242	6,700	aprox. 273	6,130	aprox. 304	6,120

Febla puiului	cîntărit la 23 aprilie 1969		cîntărit la 23 mai 1969		cîntărit la 23 iunie 1969		cîntărit la 23 iulie 1969		cîntărit la 23 august 1969		cîntărit la 24 octombrie 1969	
	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.	vîrstă în zile	greutatea în kg.
I	311	6,420	341	6,550	372	6,700	401	6,850	433	7,200	485	8,000
II	310	5,000	340	5,130	371	5,190	400	5,250	432	5,700	484	4,000
III	aprox. 332	5,600	aprox. 362	5,750	aprox. 393	5,800	aprox. 422	6,100	aprox. 451	6,350	aprox. 516	7,500

Observațiile făcute în continuare în lunile ce au urmat au arătat că, spre deosebire de masculul eclozat în Zoo, care avea o comportare blândă, liniștită, uneori chiar apatică, masculul prins din natură, deși la o vîrstă fragedă (cca 24 zile de viață), are o ținută vioaie, fiind în permanență atent, cu privirea așezată și manifestîndu-se oarecum agresiv față de om.

În ceea ce privește năpîrlitul remigelor primare, menționăm că pînă la 23 noiembrie 1968, adică la vîrsta de peste cinci luni, puii eclozați în Zoo aveau schimbate remigele primare nr. 10, 9,8,7 iar puilul prins din natură, care la aceeași dată era de cca șase luni avea aceleași pene schimbate, a șaptea fiind abia în creștere.

Tectricele supraalare de ord. I, (majore) corespunzătoare remigelor primare năpîrlite, erau și ele schimbate. La 11 aprilie 1969, puii eclozați în Zoo schimbaseră și remigele primare nr. 6 și 5, a patra fiind în creștere, iar remigele primare 3, 2, 1 nu erau năpîrlite. Masculul prins din natură prezenta și a 6-a remige primară refăcută, a 5-a remige în creștere, iar primele patru neschimbate.

Spre deosebire de prudența și vigilența ei din natură, în captivitate dropia se îmblînzește asemenea unei păsări domestice. Chiar exemplare adulte se pot îmblînzi¹² foarte mult.

Cu cîțiva ani în urmă, într-o iarnă, a fost adus la Grădina Zoologică un dropioi într-o stare de cașexie extremă, prins din vecinătatea com. Tunari, « căzut dintr-un cîrd », după cum s-a relatat. După starea în care arăta era însă exclus ca acesta să fi putut zbura. Carina era complet lipsită de musculatură, iar pasărea se prezenta atît de epuizată încît era incapabilă să stea în picioare sau să înghită ceva. Abia după hrănirea pe cioc timp de mai multe zile a fost în stare a se ridica pe picioare și a înghiți singură hrana. Pus alături de alte două exemplare, dropioiul s-a îmblînzit cu desăvîrșire și cum n-ar fi fost provenit din libertate. Pînă în luna mai el își revenise perfect, încît a și rotit în acel sezon, spre deosebire de masculul existent care nu rotea.

Ca marea majoritate a păsărilor domestice¹³, și dropia depune în captivitate mai multe ouă decît în natură. Se cunoaște astfel cazul cînd într-un sezon s-au obținut de la patru femele un număr de 25 ouă (3).

Concluzii

Creșterea dropiei în captivitate este perfect posibilă, dacă se respectă o serie de condiții indispensabile unei dezvoltări normale a puilor. Între acestea, hrana adecvată și asigurarea termoreglării puilor în prima fază a dezvoltării postembrionare sînt de primă importanță. Se recomandă a se lua ouă din natură, fie proaspete, fie mult clocite, mai ales în cazul cînd nu există posibilități de a fi menținute la o temperatură corespunzătoare în timpul transportului spre incubator.

Creșterea puilor este foarte rapidă pînă la vîrsta de 130 de zile, după care încetinește, apoi stagnează, iar în timpul iernii chiar scad în greutate. Din luna mai a anului următor, creșterea în greutate reîncepe progresiv depășind spre toamnă cifrele maxime din anul precedent.

BIBLIOGRAFIE

1. Brehm *Lumea animalelor*, Editura științifică, 1964.
2. Dementiev P.G., i drughie *Prikl Sovetskovo Soiuzu*, Sov. Nauka, Moscova, 1951, II.
3. Gswalt W., - *Breeding the Great Bustard, Otis tarda, in captivity*. The International Zoo Yearbook, 1962, IV.
4. Grassé P., - *Traité de Zoologie, Oiseaux*, Paris, 1950, XV.
5. Lintia D., - *Păsările din R.P.R.*, Edit. Acad. R.P.R., 1955, III.
6. Lukschander L., - *Die Grossstrappe (Otis tarda L.)*, Institut für Vergleichende Verhaltensforschung der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1968.
7. - *Erfolgreiche Aufzucht zweier Grossstrappen*, Sonderdruck aus der Österreichischen Jagdzeitung « St. Hubertus », 1968, nr. 2.
8. Radu Dimitrie, - *Dropia ieri și azi*, « Vinăt. și pesc. sport. », 1961, 9.
9. - *Originea geografică și dinamica fenologică a păsărilor din R.P.R.*, în « Probleme de biologie », Ed. Academiei R.P.R., București, 1963.
10. Rosetti-Bălculescu C., - *Păsările vîntorului*, III, Col. Vinăt. și pesc. sport., 30, București, 1957.
11. Voous K.H., - *Atlas of European Birds*, Nelson, 1960.
12. Wagner N., - *Se pot crește dropii în captivitate?* Vinăt. și pesc. sport., 1954, 8.

RÉSUMÉ

Ce travail a trait aux observations effectuées sur le développement de la grande outarde (*Otis tarda* L.) en captivité, à partir de l'éclosion des poussins. Après avoir présenté quelques données générales sur l'espèce, l'auteur décrit les modalités utilisées par lui pour réussir à élever deux poussins d'*Otis tarda*, obtenus d'œufs trouvés dans la nature, ainsi qu'un poussin capturé à l'âge de 24 jours environ. Il indique la croissance du poids des jeunes jusqu' à l'âge de 9 mois, la nourriture utilisée ainsi que la façon de l'administrer, le comportement des poussins au cours de leur développement etc.

Il en ressort des observations et constatations originales par rapport à certaines données de la littérature antérieure.

¹² După unii autori (12), îmblînzierea dropiilor sălbatice nu se poate realiza. Aici trebuie arătat că faptul este valabil cînd exemplarele prinse sînt păsări complet valide. Cînd este vorba de indivizi accidentați sau prinși în miserie fiziologică foarte avansată, posibilitatea îmblînzirii lor în urma contactului cu omul este foarte ușoară. Pe această explicație se bazează și metoda folosită în îmblînzierea animalelor sălbatice în diferite scopuri.

¹³ Părușul (*Falco cristatus*) face excepție, el depunînd, în noile locuri unde trăiește semi-domestic, un număr mai redus de ouă decît în patria de origine.

DIN ISTORIA MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

MĂRTURII DESPRE ÎNFIINȚAREA MUZEULUI NAȚIONAL LA BUCUREȘTI, ÎN ANUL 1834

ELENA POPESCU

Preocupările și realizările în domeniul muzeologiei românești au început să se afirme deschis și să prindă contur în cel de-al IV-lea deceniu al secolului al XIX-lea, când a avut loc și organizarea primelor nuclee de acest fel. Anul 1834 rămâne semnificativ din acest punct de vedere: la 4 februarie se inaugura, în Moldova, Muzeul istorico-natural din Iași, iar la 3 noiembrie, domnitorul Țării Românești aproba proiectul marelui vornic Mihail Ghica pentru înființarea unui Muzeu Național la București; în același deceniu, cărturarul transilvănean George Barițiu susținea necesitatea constituirii unui muzeu, care avea să se deschidă însă ceva mai târziu. Este evidentă existența unor tendințe și manifestări comune și sub acest aspect, în toate cele trei țări române.

Nu ne vom opri aici decât asupra creării Muzeului Național din București, pentru a prezenta două documente pe care le socotim deosebit de prețioase, atit prin faptul că atestă începuturile existenței acestei instituții, cit și pentru ideile valoroase ce le conțin privind constituirea și păstrarea patrimoniului muzeistic și care, pentru acea perioadă, reflectă o concepție înaintată. Este vorba de Raportul către domn al marelui vornic Mihail Ghica, în care înainta spre aprobare proiectul pentru înființarea unui Muzeu Național la București și de Porunca domnitorului Țării Românești, Alexandru Dimitrie Ghica, cu nr. 142 din 3 noiembrie 1834, către Eforia Școalelor, prin care se trimitea respectivul proiect pentru a se trece la înfăptuirea lui, ambele publicate în «Curierul Românesc», nr. 58 din 13 decembrie 1834¹.

Dat fiind interesul ce există pentru începuturile muzeologiei românești, am considerat că, alături de celelalte materiale care s-au publicat în ultima vreme pe această temă², cele două documente menționate vor putea contribui la adâncirea cunoașterii acestor probleme.

Din citirea atentă a Raportului lui Mihail Ghica către domn se desprind câteva idei distincte: o expunere de motive asupra necesității «unei așezări de muzeu», al cărui scop «mai deosebit» era de «a strînge feluri de colecții spre luminarea istoriei naturale a acestei țări, cum și a strînge acolo cite antichități se mai găsesc risipite printr-acest Prințipat care ar putea da oareșicare lumină asupra istoriei nației noastre»; proiectul de organizare a muzeului, din care reținem cerința întocmirii de «cataloguri» pentru obiectele ce intrau în muzeu, ținerea unei evidențe duble, un rînd de condiții rămîbind în muzeu, iar al doilea fiind trimis spre păstrare, la sfîrșitul fiecărui an, la Eforia Școalelor sub epitropia căreia se găsea muzeul, grija pentru un «local cuviincios» și pentru asigurarea păstrării colecțiilor, precum și fixarea unui program de vizitare; donația pe care o face în final, depunînd el însuși «pe altarul patriei cele mai în jos însămnate mici daruri pentru începerea fundamentului acestui institut», și care a constituit fondul inițial al muzeului, la care ulterior aveau să se adauge treptat noi și noi piese.

Porunca domnului către Eforia Școalelor cuprindea, pe lîngă ordinul dat de a se chibzui «mijloacele cele mai înlesnitoare spre aducerea întru săvîrșire și dezvoltarea unii așa de folositoare întocmiri», aprecierea asupra însemnatei colecții dăruite și care «se va depune în Muzeum ce se va întocmi făcîndu-se priveghere de a se ținea în bună păstrare». De altfel, citeva zile mai târziu, la 12 noiembrie 1834, Eforia Școalelor naționale mulțumea vornicului Mihail Ghica pentru colecția de obiecte donate în vederea înființării unui muzeu și îl înștiința de lucrările începute pentru realizarea acestuia³. La 19 noiembrie, aceeași Eforie comunica și domnului că s-au început lucrările de amenajare, conform proiectului prezentat de vornicul Mihail Ghica⁴.

Prețuirea față de inițiativa luată de Mihail Ghica nu s-a manifestat numai printre locuitorii Țării Românești. Gestul său a avut ecou și în celelalte părți locuite de români. Că lucru-

¹ Biblioteca Academiei R. S. România, mas. rom. 323, f. 184.

² Vezi Vladimîr Dumitrescu, *Cel mai vechi muzeu din Capitală: Muzeul național de antichități*, în «Revista Muzeelor», nr. 3/1964; Dorin Popescu, *Contenutul Muzeului național de antichități*, în «Revista Muzeelor», nr. 4/1964; Ioana Cristache-Panaît și Panaît I. Panaît, *Începuturile muzeografiei la București*, în «Revista Muzeelor», nr. 1/1966; V. Netes, *Impulsive și realizări muzeografice românești în Transilvania pînă la 1818*, în «Revista Muzeelor», nr. 1/1965; Ioana Cristache-Panaît și Panaît I. Panaît, *Organizarea activității muzeistice la București în anul 1834*, în «Revista Muzeelor», nr. 6/1968.

³ Biblioteca Academiei R. S. România, mas. rom. DCXVI - 299.

⁴ *Ibidem*, DCXVI - 300.

rile au stat astfel ne-o dovedește altă scrisoarea trimisă lui Mihail Ghica de către moldoveanul Alecu Băluș, la 12 aprilie 1835, prin care îl ruga să primească a fi membru de onoare al Societății de Istorie Naturală din Moldova⁶, mai cu seamă că aceasta ar contribui la strângerea relațiilor dintre cele două principate, cit și diploma de membru de onoare, în limba latină, ce i-a fost acordată de aceeași societate⁶.

Pentru o mai deplină edificare a cititorului asupra conținutului și semnificațiilor ce cuprind Raportul către domn al marelui vornic Mihail Ghica și Porunca domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica către Eforia Școalelor din 3 noiembrie 1834, referitoare la înființarea Muzeului Național la București cu mai bine de 100 de ani în urmă, le redăm în întregime în anexa ce urmează.

ANEXĂ

I

« Prea înălțate Doamne,

Cele mai multe capitale ale Europei să fălesc cu muzeuri cu cabinete de istorie naturală, și cu alte deosebite colecții (adunări) care au pricinuit atita înalțare științelor și au adus mari ajutoare industriei; alte iarși cetăți mai puțin populate pătrunse de folosițele acestea au așază pe o mai mică scară asemenea institut. Subt — iscălitul cunoșcând rîvna patrioticească a înălțimel Tale, și dorinta ce ai a înfiinta pe lîngă alte mari scopuri și asemenea instituturi spre luminarea neamului nostru, supul la înalta aprobare și protecție a înălțimii Tale e prescurtare de Prolect asupra unei așezări de muzeu.

Acest muzeu va primi obiecturi cite cu vremea vor completa un cabinet de istoria naturală, va strînge la un loc modeluri trebuincioase spre îmbunătățirea Agriculturii și Industrii naționale; scopul însă mai deosebit al acesti așezări va fi a strînge feluri de colecții spre luminarea istoriei naturale a acesti țări, cum și a strînge acolo cite antichități să mai găsească risipite printr-acest Prințipat care ar putea da oareșicare lumină asupra istoriei nației noastre.

Mulți patrioții și alți literați bărbați sînt incredințat că vor da dar la acest muzeu multe obiecturi de curiozitate; drept aceia să vor ținea în condiții șuruite și peceultite, cataloguri de cite obiecturi să vor așaza intru acest muzeu, și să va da ca din partea Statului către dinșii un înscris de mulțumire, aceste condiții să vor ținea în muzeu, trimițînd cite una asemenea la sfîrșitul fieșii căria ar la cinstita Eforie a școalelor spre a sta în păstrare.

Local cuvîncios ar fi de o cam dată pentru așezarea unui muzeu odăile de jos de lîngă portita curții Minăstirii sfințului Sava, aceste odăi fiind bolnite pot fi și păzite de primejdia focului.

Acest muzeu va fi subț îngrijirea unui prefect (epistat) care va clasifica și va așaza sistematiceste toate obiectele, și va fi în răspundere de a nu să instrăina sau a să pierde ceva. Subt acest prefect se va orîndui un custod sau paznic, carele va ținea cheile muzeului, va fi de față cînd școlarii sau alții vor vizita acest institut ce va fi deschis de două ori și în zilele hotărîte ale săptămîinii, cinstita Eforie a școalelor va avea privileghele de a să ținea acolo buna rînduială ce să va întocmi și a să păstra toate colecțiile cite se vor depune acolo.

Nimîni pentru ori care pricină nu va fi slobod a scoate din muzeu vre un lucru, afară numai cînd să va strica și trebuina va cere de a să prenoi, sau a să lepăda vre un lucru netrebuincios; acesta însă să să facă prin știrea și slobozenia mădularilor Eforii școalelor dată prin hirtie. Bine voește către acesta, înălțate Doamne, i am da voe să depulu insumi pe altarul patrii cele mai în jos însămnate mici daruri pentru începerea fundamentului acestui institut.

1-*iu*. O colecție sistematică și completă mineraloică alcătuită de 150 bucăți denumită după sistema profesului Leonard cu catalog lor.

2-*lea*. O colecție de molușcice ce să găsească în arhiducatul Austriei și sînt mai tot acele ce s-ar afla în țara noastră bucăți 213, și un catalog sistematic de familiile și felurile lor.

Aceste două colecții am putut aduce din călătoria ce am făcut în anul trecut în staturile Austriei.

3-*lea*. Colecție de cite feluri de pești să pot afla în apele țării noastre pe lîngă Mare alături și alte multe feluri de pești și ostracodermi de mare după cum în deosebitul catalog să arată.

4-*lea*. O vulpe albă ce s-au împușcat în anul acesta printre bălțile din Județul Vlașci nu departe de Orașul Giurgiu, aceasta ca o raritate au bălăsmi-o la Viena ca să se poată păstra în cabinetul de istorie naturală.

5-*lea*. O adunare de monede vechi Romane, Elinești, și bizentine, de argint și de aramă, bucăți 1258, aflate în țara noastră.

6-*lea*. Sase bucăți de antichități, adică chipul întreg de piatră în relief a lui Mateiaș Craiul nalt de șase palme și cu însciere aflat în Orașul Tirgoviști; un cap de marmură a lui Jupiter, O piatră ce s-a găsit pe mormîntul unui Roman în Județul Mehedințului pe care să vede bustul colecțiile cite se vor depune acolo.

Trunchiul trupului unei Vîneri pudice de marmură, partea de jos a unui vultur o placă de fier cu figuri în relief tot în acest Prințipat găsit O DOMO ANTONIVSO NIC NORISO.

7-*lea*. Dinți mastodonti, un os foarte gros petrificat, o bucată mare de sulfat de var petrificat găsită la Varna, bucăți de lemn și alte mai multe bucăți minerale aflate în pămîntul nostru ».

II

« Noi Alecsandru Dimitrie Ghica VVd. cu mila lui

Dumnezeu Domn a toată Țara Românească

Către Eforia Școalelor

Dumnealui marele Dvornic Mihalache Ghica prin lăturatul proiect ce ne-au înfățișat, supune în cunoștința Noastră folosițoarea chibuzire ce a făcut de a să așaza un Muzeu în Capitala Noastră București, și tot deodată fiind înșuși dumnealui înțiu începător al pomenitului Muzeu înzestreză cu o însămnătoare colecție și alte deosebite obiecturi de antichități pe care le au putut dobîndi prin osîrnicul cuget ce au avut de mulți ani pentru un asemenea sfîrșit.

Îndreptînd dar Domnia Mea acest Prolect către Eforia școalelor, poruncim a-l lua în deapropie băgare de seamă și chibuzînd miiloancele cele mai înlesnitoare spre aducerea intru săvîrșire și dezvoltarea unii așa de folosițoare întocmiri, să supue acele chibuziri la cunoștința Domnii Mele. Dar prosfirooa ce se face de către Dumnealui Marele Dvornic intru a sa patrioticească rîvnă și desisuteresea vrednică de toată lauda, se va primi de către Dumnealui eforii, și se va depune în Muzeum ce se va întocmi făcîndu-se privilegere de a se țiana în bună păstrare.

Nr. 142 Noemb. 3, 1834 ».

⁶ *Ibidem*, DCXVI - 302.

⁶ *Ibidem*, DCXVI - 301.

AMENAJAREA GENERALĂ A SĂLILOR DE EXPUNERE (II)*

ARH. OCTAVIAN VIOREL CIUPITU

La amenajarea generală a sălilor de expunere trebuie avută mereu în vedere cerința ca obiectele să fie prezentate în cele mai bune condiții de examinare atât pentru publicul vizitator, cât și pentru cercetători. În acest scop este necesar să fie cunoscute și aplicate principiile ce stau la baza dimensionării sălilor de expunere.

Principiul de dimensionare. Cînd se stabilesc dimensiunile, pentru amenajarea sălilor de expunere, trebuie să se țină seama de factorii ce influențează sau determină principalele rapoarte dimensionale. Prin stabilirea unuia dintre aceste principii ca determinant se poate obține caracterul muzeului respectiv.

Dimensionarea sălilor de expunere este condiționată de factori funcționali, ce decurg din necesitățile tehnologice ale existenței unui muzeu, și de factori estetici, ce contribuie la realizarea decorului, ambiantei și acțiunii psihice asupra vizitatorului.

a) *Cîmpul vizual normal al vizitatorului* este o dată fixă, obligatorie. Unghiul vizual normal al vizitatorului, pentru cercetarea obiectelor în muzeu, este de 45° în plan orizontal și de 26° în plan vertical (schițele 1 și 2). Aceste date sînt valabile pentru obiecte care necesită numai o cercetare de ansamblu, fără a fi nevoie să se analizeze minuțios detaliile (tablouri, lucrări artistice, obiecte de dimensiuni mari). Pentru analizarea detaliilor, unghiul vizual se poate micșora foarte mult.

De aceste condiții trebuie ținut seama atât la dimensionarea sălilor, cât și a vitrinelor ce adăpostesc obiectele etalate, pentru a permite depărtarea sau apropierea necesară de obiect. De exemplu, pentru tipărituri, distanța normală de privire este de 17 pînă la 34 cm, pentru bijuterii de 30 pînă la 70 cm, pentru statui este nevoie de o distanță de 3 m (fotografiile 1, 2, 3).

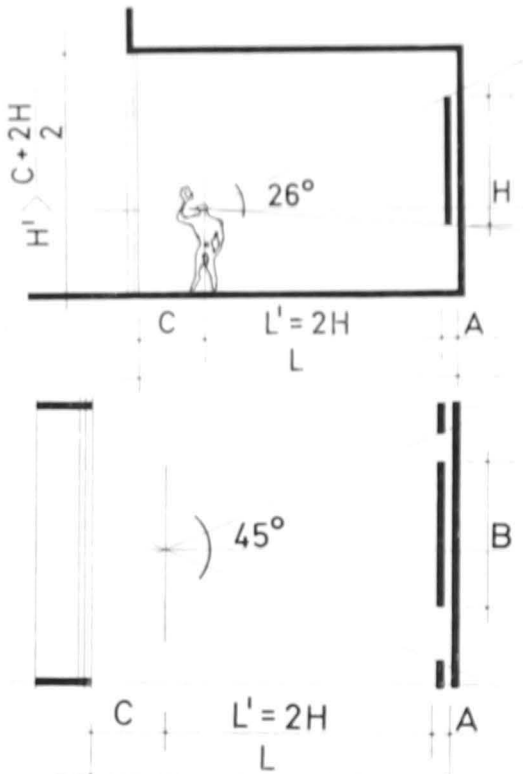
b) *Importanța curentului de circulație a publicului* determină, în consecință, gabaritele spa-

țiilor destinate circulației în muzeu și, în final, dimensionarea amenajării sălii de expunere. În măsura în care circulația publicului în muzeu este foarte importantă sau, din contră, muzeul va primi un număr mic de vizitatori dintr-o dată, dimensionarea sălii va fi mai generoasă sau mai modestă. Trebuie ținut seama de acest lucru în cazul acelor muzee de importanță județeană sau republicană la care vizitele colective (elevi, studenți, turiști, militari) sînt determinante (fotografia 3). De asemenea, sălile de expunere temporară care adăpostesc expuneri ocazionale de obiecte din depozitele muzeului sau obiecte din alte muzee sau colecții, și care au o frecvență de vizionare mai mare, datorită perioadei relativ scurte de vizionare, cer o dimensionare corespunzătoare a circulației.

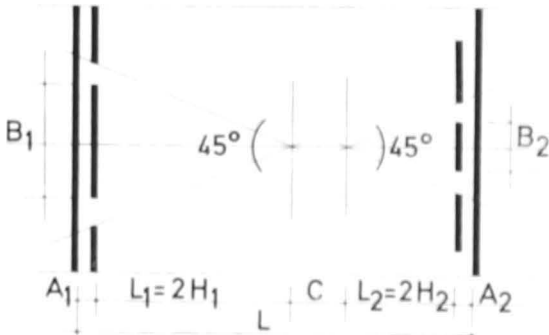
Lărgimea spațiului de circulație a publicului vizitator trebuie să fie astfel calculată încît să permită circulaerea nestinjenită a fluxurilor de oameni, considerînd necesar pentru un flux de circulație o lățime de 75 cm, mergînd pînă la un minim de 60 cm la muzeele cu garderobă obligatorie. Este necesar să se realizeze un minim de trei fluxuri de circulație continuă, care să permită în același timp o staționare și două treceri de vizitatori, fiecare pe culoarul său de deplasare. La dimensionarea spațiului de circulație se ține seama și de cerințele de evacuare în cazurile limită, știind că: timpul de evacuare este stabilit de normativele PCI pentru fiecare tip de clădire în parte; într-un minut se pot evacua 25 oameni, într-un flux de 60 cm lățime; cu aceste date putem stabili numărul de fluxuri necesare pentru evacuare, cunoscînd și numărul maxim de vizitatori în perioada de vîrf.

c) *Dimensionarea în vederea realizării unei priviri de ansamblu a obiectelor.* Pentru privirea de ansamblu a unui obiect, lățimea L a unei săli de expunere se determină în funcție de înălțimea obiectului H, de adîncimea obiectului A (socotită de la perete sau fundal pentru obiectele distribuite periferic și absolută pentru

* Prima parte a apărut în "Revista Muzeelor", nr. 5/1969, p. 416.

Schița 2. Unghiul vizual normal în plan orizontal - distribuția perinetală unilaterală.

Schița 3. Unghiul vizual normal în plan orizontal - distribuția perinetală bilaterală.

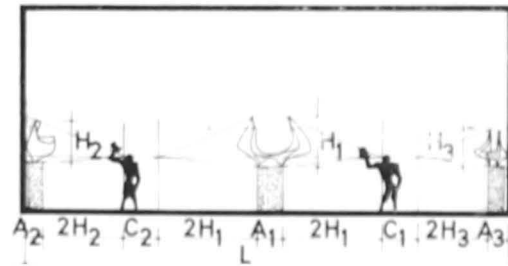

Foto 1 - Muzeul de istorie Cluj, secția de istorie modernă.

Foto 2 - Muzeul de arheologic Constanta.

Foto 3 - Muzeul de artă al R.S.R. - Galeria Națională.

Schița 4. Dimensionarea sălii cu distribuția

obiectele amplasate central) și de lățimea spațiului pentru circulația publicului vizitator C.

În funcție de aceste date putem determina lățimea L pentru sălile la care se face vizionarea obiectelor într-un unghi vizual orizontal de 45° după formulele:

– pentru sălile de expunere la care se folosește distribuția perimetrală a obiectelor unilateral (schița 2): $L = 2H + A + C$

– pentru sălile de expunere la care se folosește distribuția perimetrală a obiectelor bilateral (schița 3): $L = 2H_1 + 2H_2 + A_1 + A_2 + C$

– pentru sălile de expunere la care se folosește distribuția mixtă a obiectelor (schița 4): $L = 4H_1 + 2H_2 + 2H_3 + A_1 + A_2 + A_3 + C_1 + C_2$

– pentru sălile în care se expun obiecte a căror dimensiune B iese din unghiul vizual de

45°: $L = \frac{B_1 + B_2}{2} \cdot \text{tg } 67'30'' + A_1 + A_2 + C$

Rezultatele acestor calcule nu ne permit să aflăm decît ordinul de mărime al dimensiunilor, dacă la dimensionarea sălilor intervin și alți factori.

d) *Caracterul sălilor de expunere.* La dimensionarea sălilor de expunere trebuie să se țină seama de caracterul pe care trebuie să-l aibă sala respectivă. Pentru o sală de expunere monumentală, de mare importanță, merită a reliefa un moment istoric sau o anumită operă de artă, dimensionarea va fi mai generoasă (fotografia 4); pentru o sală de expunere intimă, în care funcțiunea principală este cercetarea minuțioasă a detaliilor, dimensionarea va fi redusă mergîndu-se către limita minimă de distanțe necesare vizionării (fotografia 5).

e) *Cerințe psihologice.* În majoritatea cazurilor, sălile de expunere ale unui muzeu se înlanțuiesc într-o anfiladă de spații a căror succesiune se impune să corespundă nevoilor psihologice de realizare a unei variații spațiale, care să evite monotonia și obosirea vizitatorilor. Realizînd o diferențiere ponderată a dimensiunilor sălilor de expunere, putem asigura o dinamică spațială care să favorizeze stimularea interesului vizitatorilor pentru cercetare.

Rapoartele dimensionale ale sălii de expunere acționează direct asupra psihicului vizitatorului. Proporțiile nefericite ale unei săli, impresia de apăsare, într-un spațiu cu plafonul foarte coborît, sau, dimpotrivă, impresia de rătăcire într-un spațiu cu dimensiuni orizontale și înălțimi exagerate sînt defavorabile unei bune vizionări. Sălile de expunere trebuie să fie primitoare, pentru ca vizitatorul să se simtă degajat, nu copleșit sau intimidat.

f) *Dimensiunile sălilor de expunere să fie făcute în corelație cu mărimea și natura obiectelor expuse.* Această cerință nu se referă la faptul că pen-

Foto 4 - Muzeul de istorie Cluj, secția de istorie modernă.

tru fiecare categorie de obiecte este cerută o anumită distanță de privire, ci la necesitatea ca să existe o armonie, un echilibru de scară între toate cele trei dimensiuni ale spațiului de expunere și mărimea concretă a obiectelor, cu întregul lor baraj de spiritualitate. Bijuterii amplasate în săli cu lumină de zi puternică și înălțimi mari sau elemente de arhitectură adăpostite în săli foarte mici și slab luminate sînt exemple negative în modul de considerare a exponatelor.

Principiile de dimensionare a sălilor de expunere sînt tot atîtea instrumente de lucru în vederea rezolvării concrete a temei propuse. Prin stabilirea unuia dintre ele ca fiind factorul determinant, se creează premisa personalizării muzeului în cauză, se pun bazele unei diferențieri specifice.

Foto 5 - Muzeul instrumentelor de înregistrat și redat sunete, Iași.

FORME ALE RELAȚIILOR CU PUBLICUL LA MUZEUL DE ARTĂ AL R.S. ROMÂNIA

MARCELA SĂNDULESCU

Lecție cu proiecție de filme.

Muzeul de Artă al R.S. România înființează ca o instituție al cărei caracter social-cultural s-a dezvoltat treptat și s-a manifestat pregnant prin diversitatea și anvergura unor acțiuni menite să-l situeze printre factorii activi de influențare a formării omului contemporan. Credincios ideii de perfectibilitate a personalității umane în contextul social al zilelor noastre, Muzeul de Artă al R.S. România face neîntrerupte eforturi de concepție și de organizare necesare pentru îndeplinirea unuia din funcțiile cele mai recent recunoscute ale insti-

tuției muzeale moderne și anume aceea pedagogică.

Astfel, pentru o centralizare și o mai sensibilă eficiență, în ultimii 13 ani, latura educativă și de relații cu publicul a activității muzeale a fost concentrată în cadrul unei secții al cărei personal posedă calificarea și puterea de dăruire impuse de natura acestei munci complexe și delicate.

Ținând seama de categoriile noului public al muzeelor, această muncă se nuanțează din punct de vedere metodologic în funcție de

vizitatorii cărora li se adresează și care se pot încadra în trei mari diviziuni cuprinzând tineretul studios (elevi, studenți), publicul larg cu caracter oarecum fluctuant și publicul amator de artă, definit printr-o mai mare stabilitate și din rîndul căruia se pot selecționa « prietenii muzeului ».

★

În problema publicului din școli, rolul muzeului de artă, integrat sub acest aspect sistemului național de instruire a tinerii generații, constă în prezentarea colecțiilor sale cu ajutorul unor metode adaptate programei analitice școlare, metode care urmăresc în esență stimularea puterii de discernămint și de apreciere estetică a operelor de artă de către tinerii de diferite vîrste din școli generale, licee și institute de învățămînt superior.

Formele diverse ale acestei activități practicate în muzeul de artă variază de la vizitele îndrumate cu caracter general, la prezentările tematice în sălile muzeului, de la expozițiile volante de fotoreproducere itinerate în școli, la susținerea unor expuneri în cadrul orelor de dirigiență. Experiența ultimilor trei ani ne-a dovedit însă că, dintre activitățile educative destinate elevilor, acelea care se situează pe o treaptă mai înaltă de realizare sub aspect teoretic, practic și organizatoric, sînt lecțiile constituite în cicluri privind perioadele din arta românească și străină reprezentate în muzeu. Adoptînd punctul de vedere general acceptat astăzi asupra necesității formării cognitive prealabile a tînarului vizitator, colectivul de specialitate al muzeului folosește în predarea lecțiilor metoda transmiterii unui minimum de cunoștințe de ordin istoric și teoretic menite să servească drept pregătire pentru înțelegerea plastică a operelor de artă analizate. Însăși expunerea acestora în galeriile muzeului înlesnește de altfel punerea în practică a metodei enunțate mai sus, dat fiind faptul că principiul de grupare și de etalare a lucrărilor este cel cronologic și pe școli naționale, principiu al muzeografiei moderne, coresponsător funcției educative a instituției muzeale. Grupate în cicluri de prelegeri privind arta românească și arta străină reprezentate în muzeu, lecțiile noastre nu au pretenția de a elucidă total procesul de înțelegere a operelor de artă plastică, dar avem credința că ele au constituit pentru tinerii auditori, în tot timpul celor trei ani în care s-au desfășurat, o contribuție la formarea gustului lor pentru înțelegerea unor elemente din care se compune frumosul plastic și modul de exprimare a acestuia pe diferite trepte ale istoriei civilizației umane.

Numărul sporit de la an la an al elevilor participanți la lecții (de la 800 la 1500), care au pășit pragul muzeului cel puțin de 10 ori în fiecare din ultimii trei ani, a confirmat atracția exercitată de viața muzeului și eficiența formelor activității educative utilizate pînă astăzi. Printre beneficiarii acestora pot fi socio-

țiți de asemenea și cei peste 2500 elevi din șase orașe din țară (Reșița, Birlad și Rîmnicu Vilcea în anul școlar 1968-69 și Miercurea Ciuc, Focșani și Turnu Severin în anul școlar 1969-70), în fața cărora îndrumătorii muzeului de artă au ținut anual cite șase prelegeri privind arta românească și străină reprezentate în muzeu.

Cele două cicluri de cite 6 conferințe organizate la sediul muzeului în timpul vacanțelor de vară pentru elevii lectoratului nostru au răspuns interesului manifestat de aceștia pentru cunoașterea mai analitică a opereii unor mari personalități creatoare ale contemporaneității artistice românești printre care C. Brăncuși, G. Petrașcu și Th. Pallady. O parte dintre prelegeri au fost legate de unele însemnate aniversări recomandate de UNESCO (Rembrandt, Courbet, Matisse), iar cele mai multe au fost complementate cu explicații în fața operelor expuse în muzeu și cu proiecția unor filme adecvate.

Colaborarea recent stabilită între sectorul de activități pedagogice al muzeului de artă și Institutul de psihologie al Academiei de științe sociale și politice va contribui în anii ce vin la consolidarea fundamentului științific al muncii de educație estetică a tineretului din școli generale și licee, determinînd metodele cele mai adecvate scopului propus și creînd premisele înființării în sinul acestui sector al unui cabinet metodic cu un profil inedit încă în viața muzeelor de artă din țara noastră.

Întîlnirile elevilor cu artiști plastici și criticii de artă prilejuite de unele expoziții — cum a fost de pildă aceea dedicată sărbătoririi centenarului nașterii lui Șt. Luchian — serile de poezie și muzică destinate tineretului — ca, de exemplu, aceea găzduită în expoziția închinată semicentenarului unirii Transilvaniei cu România — expozițiile de fotoreproducere itinerate în unele școli în legătură cu temele lecțiilor la care urmează să participe elevii întregesc tabloul unei activități educative intense desfășurate de colectivul de îndrumători ai muzeului de artă, destinate atragerii elevilor și studenților în aria de influență spirituală a acestei instituții de cultură.

★

Publicul matur se bucură și el de atenția cuvenită fie atunci cînd pășește pragul muzeului pentru vizite îndrumate, fie în momentul în care, în afara acestuia, este totuși cuprins în forme diverse de inițiere în cunoașterea unor anumiți artiști români și străini (expoziții de fotoreproducere, conferințe cu proiecții, simpozioane, seri de întrebări și răspunsuri, mese rotunde etc.).

O formă a muncii educative destinată publicului adult și experimentată mai ales în ultimii ani este aceea a organizării de lectorate cu tematică sugerată de noi, desfășurate pe durata a cel puțin șase luni și ținute în cadrul muzeu-

lui, la sediul unor instituții și în unele case de cultură, forme care au înlocuit aproape complet pe aceea a prezentării sporadice de expuneri ocazionale. De astfel de lectorate au beneficiat printre alte instituții, în anii din urmă, Institutul de fizică, Institutul Cantacuzino, Institutul de geologie, Clubul sindicatelor sanitare, Casa Centrală a Armatei, Casele de cultură ale sectoarelor I, II și VII, cooperativele Tricotextil, Arta lemnului, Arta aplicată etc.

O preocupare a ultimilor trei ani, legată de cunoașterea mai temeinică a publicului muzeului nostru, o constituie sondajele făcute cu ajutorul a trei categorii de chestionare distribuite în câteva etape vizitatorilor din sălile permanente și celor din expozițiile temporare. Alcătuite și prelucrate pentru moment în cadrul sectorului de activități educative, aceste chestionare furnizează date asupra naturii sociale a publicului muzeului de artă, asupra provenienței sale geografice, pregătirii intelectuale și genezei interesului său pentru instituția noastră. Completate, aceste chestionare constituie un prețios material de studiu psihosociologic al publicului vizitator, urmărind găsirea unor soluții de diversificare a formelor de captare a interesului său față de muzeu.

În același scop, în lunile de vară ale ultimului an, serviciul de relații cu publicul al instituției noastre a experimentat, cu unele rezultate bune, o suită de vizite comentate, cu caracter tematic, în muzeu, în zile și la ore anumite, destinate publicului larg și precedate de o insistență propagandă în presă. Repetată de opt ori în decursul a 30 de zile, această formulă educativă intens practică în marile muzee din lume, deși s-a experimentat în perioada de oarecare apatie a lunilor de concediu, a trezit interesul unui număr relativ important de amatori (circa 40 de persoane) de fiecare dată.

★

Printre practicile sale, destinate de data aceasta unui public avizat, format din muzegrafi, artiști plastici, colecționari de opere de artă, actori, redactori la diferite publicații de specialitate și care s-au bucurat de succes, se cuvin a fi relevate în primul rând serile artistice. Desfășurate în ambianța anumitor săli din expunerea permanentă (artă medievală și pictură modernă românească, sala Brâncuși, artă italiană din secolul XVII sau artă decorativă europeană de veacul XVIII) și în unele importante expoziții temporare ca N. Dărăscu, Șt. Luchian, P. Picasso, P. Klee etc., ele constituie manifestări complexe în care muzica, dansul și poezia vin să întregască imaginea generală despre o anumită epocă de dezvoltare a artelor. Asemenea spectacole în care au apărut formații și personalități de prestigiu ale lumii artelor noastre s-au dovedit totdeauna deosebit de bine apreciate de public și au avut ca rezultat un spor simțitor al numărului de vizitatori ai

muzeului în perioada imediat următoare prezentării lor.

Un interes legat de profesiune îl conține de asemenea cercul de studii al muzeului de artă, cu un program variat de documentare și informație, sub forma unor comunicări, conferințe și proiecții de filme de scurt metraj despre arta românească și străină.

Din inițiativa cercului de studii al muzeului au avut astfel loc întâlniri cu personalități ca prof. Dr. Daniel Ružo din Peru, autor al unor descoperiri legate de cultura Masma din America de Sud, cu D-na Madeleine Jarry, inspector la Mobilier National din Paris, cu D-na Agnès Geijer, vicepreședintă a Consiliului internațional de studii al texturilor vechi din Lyon și cu unii comisari de expoziții străine de artă plastică găzduite de muzeu, care, folosind un bogat material ilustrativ, au făcut utile și interesante comunicări în propria specialitate.

Pentru o mai mare varietate a surselor de informare oferite specialiștilor se recurge în mod curent și la prezentarea de filme de scurt metraj obținute prin Arhiva Națională de filme și prezentate de chiar autorii lor.

Interesante, prin ineditul lor și prin proiectarea ocazională de existența unor expoziții cu aceeași temă, s-au dovedit a fi unele filme franceze tratând despre arhitectura contemporană, pictura secolului XX, arta iraniană și arta neagră, un grupaj de filme japoneze și un altul de producții documentare din S.U.A., prin care specialiștii de muzeu au fost introduși în problematica diversă a acestor impresionante culturi.

Frecvent sînt invitați la cercul de studii al muzeului de artă și specialiștii din alte muzee din capitală sau din alte instituții înrudite ca preocupare cum ar fi, de pildă, Casa de creație a UCECOM. În colaborare cu aceasta s-au realizat mai multe programe de proiecții cinematografice privind de pildă artizanatul în Japonia, istoricul artei tapiseriei, prezentări de modă în sălile Muzeului Luveru etc.

Programele de filme despre artă, grupate pe teme și precedate de substanțiale explicații completează de asemenea unele cursuri de perfecționare a conservatorilor din muzeele de artă și a profesorilor de desen din țară, ca și vizitele tematice efectuate în muzeul nostru de către cursanții Universității populare București.

★

Intrate cu bune rezultate și cu perspective de amplificare în tradițiile de lucru ale serviciului de relații cu publicul și activități educative din Muzeul de Artă al R.S. României, o serie de practici folosite pe scară mondială în marile muzee ale lumii contemporane își aduc o contribuție din ce în ce mai prețioasă la creșterea calitativă a aportului acestei instituții muzeale în formarea profilului spiritual colectiv al noului său public.

DEZVOLTAREA MUZEISTICĂ ÎN GALAȚI

ION T. DRAGOMIR

Preocupări privind organizarea unor muzee în orașul dunărean au existat încă din secolul trecut, ca urmare a inițiativei unor inimoși intelectuali și în același timp patrioți desăvârșiți, de talia istoricului V. A. Urechia¹ și a institutorilor Paul și Ecaterina Pașa², care, pornind de la colecțiile lor particulare, strinse cu multă trudă și perseverență, au pus bazele muzeelor din municipiul Galați.

Astfel, primii germeni ai muzeografiei gălățene au apărut încă din anul 1890, o dată cu inaugurarea renumitei biblioteci «V. A. Urechia», care adăpostea în sălile sale din cadrul liceului «Vasile Alecsandri», și un mic muzeu³. Colecția muzeistică amintită avea un profil mixt, cuprinzând obiecte de paleontologie și arheologie, numismatică, sfragistică și heraldică, de etnografie autohtonă și universală, picturi în ulei și basoreliefuri, numeroase documente și arme vechi, precum și alte exponate de o mare valoare documentară pentru istoria patriei noastre. O mare parte din colecția muzeală «V. A. Urechia» a intrat în patrimoniul actualului muzeu de istorie din Galați⁴.

Mai târziu, în anul 1913, Paul și Ecaterina Pașa pun bazele unui alt muzeu cu profil mixt, pe lângă școala primară de băieți nr. 6 din

Muzeul de istorie Galați.

¹ Lucia Boer, *Biblioteca V. A. Urechia*, în «*București de ieri*», nr. III, 1932, p. 348; Ion T. Dragomir, *Din activitatea de cercetare, colecționare și muzeografică a lui V. A. Urechia*, în *Revista Muzeului*, nr. 5, 1966, p. 413-417.

² Asociația «Cămin-Vodă», *Actul constitutiv, statutu, Galați, 1937*, Cartea românească S.A., București.

³ Vezi nota nr. 1.

⁴ Ion T. Dragomir, *op. cit.*, p. 417.

Galați, alcătuit în special din obiecte de științe naturale și foarte puține piese de istorie⁵.

Între anii 1937-1939, din inițiativa unui comitet de gălățeni, constituit în asociația «Cuza Vodă», s-a cumpărat casa pîrcălabului Alex. I. Cuza din Galați, cu scopul bine intenționat de a se amenaja aici un adevărat muzeu⁶. Din lipsa de orientare științifică a inițiatorilor, clădirea a fost demolată, cu toate că ea reprezenta un monument de mare valoare istorică pentru orașul nostru, iar pe locul respectiv s-a construit din dănie publică actualul imobil al Muzeului de istorie.

Institutorii Paul și Ecaterina Pașa au donat în anul 1938 colecția lor noului muzeu, așa încît la 24 ianuarie 1939 se inaugurează prima instituție muzicească a orașului, sub denumirea de Muzeul «Cuza-Vodă»⁷. În timpul celui de-al doilea război mondial, muzeul a fost închis, iar o parte din colecțiile sale evacundu-se, s-au pierdut.

După 23 August 1944, muzeul devine o instituție cu caracter cultural-educativ de masă, în anii 1951-1952 organizîndu-se ca un muzeu științific, colecțiile fiind restructurate pe baza unei tematici corespunzătoare⁸. După această

⁵ Acte de arhivă ale colecției Paul și Ecaterina Pașa din 1913, existente în patrimoniul Muzeului de istorie Galați, 1913-1945, dos. 1, nr. 1-8, pachet 1. Vezi și pliantul Muzeului de istorie Galați, apărut în anul 1963.

⁶ Vezi nota nr. 2.

⁷ Arh. st. Galați, fond. primăria orașului Galați, dos. nr. 16, ff. 477-562. Vezi și ziarele: «Acțiunea», nr. 2594, din 27 ianuarie 1939; «România» nr. 236, din 27 iun. 1939; «Tim-pul», nr. 622, din 27 ianuarie 1939.

⁸ Vezi documentele de arhivă ale Muzeului de istorie Galați.

Aspect din sălile muzeului de istorie.

dată, colectivul științific al acestui muzeu a întreprins în mod temeinic o muncă de cercetare științifică, urmărind atât îmbogățirea colecțiilor sale muzeale, cît și cunoașterea istoriei dezvoltării societății omenești din cuprinsul județului.

Pînă în anul 1956, muzeul păstrează un profil mixt, cu secțiile de istorie, științe naturale și artă. De la această dată, muzeul se reprofilează, fapt care firește a dus la înființarea celor trei instituții culturale de sine stătătoare: Muzeul de istorie, Muzeul de științe naturale și Muzeul de artă. Desigur, prin această individualizare muzeistică s-a urmărit nu numai dezvoltarea lor armonioasă și multilaterală, ci și afirmarea lor ca instituții de cercetare științifică, într-un tempo mult mai rapid.

Pentru a ne putea face o impresie cît mai completă asupra îmbogățirii colecțiilor, a restaurării și păstrării pieselor muzeistice, precum și a activității cultural-științifice de fiecare instituție în parte, va trebui să apelăm la cîteva date statistice pe care le vom prezenta în mod comparativ. Spre exemplu, colecțiile Muzeului de istorie au crescut în 1969 la peste 25 000 de obiecte, față de 3 918 cît avea în 1951, iar suprafața de expunere muzeală, din aceeași perioadă, a crescut de la 280 mp la 1450 mp⁹; bincîntes, la aceasta incluzîndu-se și spațiul expozițional al Muzeului memorial «Costache Negri» de la Mînjina, organizat în 1968.¹⁰ De o deosebită semnificație istorică pentru trecutul glorios al poporului român, Mînjina, astăzi comuna Costache Negri, a fost locul de întîlnire al fruntașilor revoluționari de la 1848 din Moldova și Țara Românească, în frunte cu inflăcăratul Nicolae Bălcescu, și tot aici s-a jucat pentru prima oară în 1845 Hora Unirii¹¹.

Concomitent cu munca de îmbunătățire a conținutului tematic al expoziției muzeale permanente, muzeografilor istorici au desfășurat o prodigioasă activitate cultural-educativă de masă, realizînd numeroase expoziții temporare și volante cu o bogată tematică; au organizat cicluri de conferințe cu diferite subiecte, ținute în întreprinderi, instituții și cămine culturale; concursuri «Cine știe cîștigă» pe teme luate din secțiile de istoria mișcării muncitorești și construirea socialismului; lecții practice precum și îndrumări muzeale de o înaltă ținută științifică, prezentate în fața publicului vizitator.

De un deosebit succes s-au bucurat expozițiile temporare: 50 de ani de la marile răscoale țărănești din 1907; Anul revoluționar 1848; Centenarul Unirii Țărilor Române; Aspecte din realizările regimului democrat-popular în regiunea Galați; 50 de ani de la unirea Tran-

⁹ Datele statistice sînt extrase din repertoriile și dările de seamă anuale ale muzeului.

¹⁰ Aniversarea a 120 de ani de la Revoluția burgheză-democratică din Țările Române 1848-1968. Sesiunea de comunicări științifice din comuna Costache Negri, județul Galați, 2 iunie 1968.

¹¹ *Idem*.

Muzeul memorial «Costache Negri» de la Minjina.

silvaniei cu România; Monumente istorice din orașul și județul Galați etc.

Conținutul bogat în idei, cât și forma artistică de prezentare au făcut ca expozițiile organizate să fie vizitate de un mare număr de oameni ai muncii. Numărul anual al vizitatorilor a crescut de la 50 366 în 1951 la aproape 100 000 în ultimii ani.

Pe baza planurilor anuale de cercetare științifică, muzeul și-a axat munca de cercetare pe cunoașterea trecutului îndepărtat al istoriei județului nostru și îndeosebi asupra problemei formării poporului și a limbii române. Astfel, s-a ajuns la descoperirea a șapte puncte paleolitice, situate în nordul județului Galați, la Pleșa și Puricani,¹² Șipote, Bălăbănești, Băneasa, Cavadinesti¹³ și Suceveni,¹⁴ datînd de aproape 20 000 de ani. Este vorba de anumite popasuri ale unor vînători paleolitici, care se deplasau pentru căutarea vinatului în spațiul dintre Prut și Carpați.

Cu privire la epoca neolitică, harta arheologică a județului nostru s-a îmbogățit substanțial prin noi descoperiri de mare valoare documentar-științifică, marcate prin așezările străvechi de la Munteni (cultura Criș), Băneasa¹⁵

și Suceveni (aspectul cultural Stoicani-Aldeni)¹⁶, Berești¹⁷, Pleșa și Puricani (cultura Cucuteni)¹⁸, ca să nu amintim aici decît pe cele mai importante stațiuni arheologice.

Din timpul epocii bronzului sînt binecunoscute așezările de la Girbovăț¹⁹, Cavadinesti²⁰, Rogojeni²¹, Băneasa²², Galați²³, precum și Băleni²⁴, unde s-a descoperit cel mai mare depozit de obiecte de bronz din întreaga Moldovă, valoros atît din punct de vedere științific, cît și muzeistic, cuprinzînd un număr de 269 obiecte deosebit de variate ca forme și întrebunțări.

¹² Ion T. Dragomir, *Aspectul cultural Stoicani-Aldeni în lumina unor săpături. Considerații asupra ceramicii*. Apare în *Danubius*, IV, Galați, 1970.

¹³ Ion T. Dragomir, *Săpături arheologice la Tg. Berești (raion Bujor, regiunea Galați)*, în «*Danubius*», I, Galați, 1967, p. 41.

¹⁴ Vezi nota nr. 16.

¹⁵ Adrian C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, în *Arheologia Moldovei*, II-III, 1964, p. 143-216; A. C. Florescu, S. Rugiță, D. Vicoveanu, *Așezarea din epoca bronzului ibra de la Girbovăț, (raionul Tecuci, regiunea Galați)*, în *Danubius*, I, 1967, p. 73-87.

¹⁶ Ion T. Dragomir, *Săpăturile arheologice de la Cavadinesti (raionul Berești, reg. Galați)*, în «*Materiale*», VI, 1959, p. 453-464; idem, *Materiale*, VII, p. 151-157.

¹⁷ M. Petrescu-Dîmbovița, *Calătoria de cercetare arheologică în județul Constanța*, extras din «*Orizont*», III, 5-9, 1940, p. 16. De același autor, vezi: *Archäologische Forschungsreise im Bezirk Constanța (Unter Moldau)*, în «*Dacia*», VI-VIII, 1937-1940, p. 439.

¹⁸ Ion T. Dragomir, *Contribuții la cunoașterea aspectului cultural Stoicani-Aldeni*, în «*Danubius*», II-III, Galați, 1969, p. 53.

¹⁹ Ion T. Dragomir, *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațiului din cele mai tîrziu timpuri și pînă la începuturile orașului*, în «*Danubius*», I, Galați, 1967, p. 181.

²⁰ Ion T. Dragomir, *Un sau depozit de obiecte de bronz descoperit la Băleni în sudul Moldovei*, în «*Danubius*», I, Galați, 1967, p. 89-105; Idem, *Le dépôt de l'âge de bronze tardif de Băleni, dans l'inventaire archéologique*, fascicule 4, 1967.

¹² M. Brudiu, *Donii descoperite paleolitice în județul Galați*, în *Danubius*, II-III, Galați, 1969, p. 7-10.

¹³ Informații primite de la M. Brudiu, muzeograf principal la Muzeul de istorie Galați.

¹⁴ Cu prilejul săpăturilor arheologice din anii 1968-1969, întreprinse de către Ion T. Dragomir, directorul Muzeului de istorie Galați, în marea așezare neolitică, specifică culturii culturale Stoicani-Aldeni, s-au descoperit sporadic și câteva pișe paleolitice de sticlă.

¹⁵ Ion T. Dragomir, *Contribuții la cunoașterea aspectului cultural Stoicani-Aldeni (Săpăturile de la Liqostanca, județul Botoșani și Băneasa, județul Galați)*, în «*Danubius*», II-III, Galați, 1969, p. 33-63.

Aspect din muzeul «Costache Negri».

Prima epocă a fierului (Hallstatt) este reprezentată prin descoperirile de la Galați²⁶, Vinători²⁶, Șivița²⁷, Suceveni, Lunca²⁸ ș.a.

Cea de-a doua epocă a fierului (Latène, sec. V - III î.e.n. - sec. I. e.n.) corespunde culturii autohtone geto-dacice, precum și legăturilor acesteia cu lumea antică greacă, scitică, celtică, ilirică și romană. Numeroasele campanii de cercetări arheologice au dovedit cu prisosință că triburile geto-dacice au întemeiat aici mari centre civile de felul acelor de la Poiana și Răteș-Tecuci și au construit cetăți și întărituri militare și religioase de aspectul celor de la Brăhășești²⁹ și Bărboși-Galați³⁰. În același

imp, săpăturile întreprinse în castrul roman Tirighina-Bărboși și în așezarea civilă romană de la Șendreni au argumentat din plin existența stăpînirii și a orînduirii sclavagiste romane în regiunea de sud a Moldovei³¹.

Referitor la munca de cercetare privind istoria feudală, modernă și contemporană, întreprinsă în arhive și biblioteci, aceasta s-a concretizat în primul rînd în organizarea și îmbogățirea permanentă a conținutului tematic al secției de istorie modernă și contemporană, precum și în elaborarea unui întreg ciclu de studii și articole de specialitate, susținute cu prilejul anumitor sesiuni științifice, organizate pe plan local și în țară, sau valorificate prin publicare în reviste de specialitate.

Colectivul științific al Muzeului de istorie, căutînd să aducă la cunoștința publicului larg cit și a specialiștilor, rezultatele cercetărilor întreprinse, a scos un anuar intitulat «Danubius» I, apărut în anul 1967. În cîntea celui de-al X-lea Congres al P.C.R., a apărut și volumul II - III al acestei culegeri.

O altă importantă unitate muzeală a municipiului Galați este Muzeul de științe naturale, care a luat ființă în anul 1956³². Acesta cuprinde exponate de faună și floră, cit și anumite piese din domeniul geologiei și paleontologiei. Exponatele floristice și faunistice sînt științific prezentate în diorame, pe zone diferite ca relief. Muzeul mai cuprinde și o sală de acvarii cu pești exotici.

Colectivul științific al muzeului a căutat în mod permanent să îmbogățească colecțiile, care au crescut de la 533 de exponate, cit avea în 1956, la 3757.³³

În afară de expoziția de bază, muzeografi au organizat și numeroase expoziții volante, cu teme variate, au elaborat conferințe și articole pentru presa locală, dintre care cităm: Combateră neștiinței, misticismului și a superștiințelor; Agricultură regiunii Galați în plin avînt; Elemente rare din fauna țării, demne de ocrotit etc.

Bărboși, (v. Galați), în «Materiale», VIII, 1963, p. 505-510; *Idem*, *Cetățile dacice din Moldova și cucrirea romană în nordul Dunării de Jos*, în «Apulum», V, 1964, p. 137-149; *Idem*, *Unitățile militare din «Castellum» roman de la Bărboși*, în «Danubius», I, Galați, 1967, p. 107-113; Ion T. Dragomir, *Itinerariu pentru excursii școlare. Cetatea romană de la Bărboși*, în «Viața Nouă», an XVII, nr. 5163, 1961, p. 2. De același autor, vezi: *Săpăturile arheologice de la Bărboși*, în «Viața Nouă», an XVIII, nr. 5268, 1961, p. 2. *Noi descoperiri arheologice la Bărboși*, în «Viața Nouă», an XIX, nr. 5542, 1962, p. 2; *Săpături arheologice la Bărboși*, în «Viața Nouă», an XX, nr. 5583, 1963, p. 3; *Descoperiri arheologice pe actualul teritoriu al Galațiului din cele mai vechi timpuri și pînă la întemeierea orașului*, în «Danubius», I, Galați, 1967, p. 184-187; *Cavalerul trac de la Tirighina-Bărboși*, în «Danubius», II-III, Galați, 1969, p. 71-80; Silviu Sanie, *Medaliașii și tipare romane descoperite la Tirighina-Bărboși*, în «Danubius» II-III, Galați, 1969, p. 81-94.

³¹ N. Gostar, *op. cit.*

³² Muzeul de științe naturale a luat ființă prin decizia nr. 82, din 30 ianuarie 1956.

³³ Informațiile și datele statistice au fost furnizate de către Elena Radu, directoarea acestui muzeu, căreia îi mulțumim și pe această cale.

²⁶ M. Petrescu-Dîmbovița, *op. cit.*, p. 5; p. 129.

²⁷ Ion T. Dragomir, *op. cit.*, p. 182.

²⁸ M. Brudiu, *O descoperire hallstattiană în sudul Moldovei*, în «Revista Muzeelor», nr. 4, an. V, 1968, p. 344-345.

²⁹ Descoperiri efectuate de Ion T. Dragomir. Materialele sînt inedite.

³⁰ M. Brudiu și P. Păltănea, *O nouă cetate dacică în sudul Moldovei la Brăhășești, județul Galați*, apare în «Arheologia Moldovei», VII.

³¹ Gh. Săulescu, *Descrierea istorico-geografică a cetății Caput Bovis (Capul Boulei sau Gherghina)*; V. Părvan, *Castrul de la Poiana și drumul roman prin Moldova de Jos, București*, 1914, p. 106-108; Gh. Ștefan, *Nouvelles découvertes dans le «Castellum» romain de Bărboși (près de Galați)*, în «Dacia», V-VI, 1935-1936, p. 341-349; «Istoria României», I, Ed. Acad. R.P.R., 1960, p. 519-520 (cap. red. de R. Vulpe); N. Gostar, «Săpăturile și sondajele de la Șendreni-

Toate aceste realizări au făcut să crească numărul vizitatorilor de la câteva zeci de mii la aproape 147 000 în ultimii ani.

Colectivul științific a desfășurat, de asemenea, și o activitate de cercetare științifică, în urma căreia au fost elaborate o serie de lucrări cu care s-a prezentat la cele cinci sesiuni științifice, organizate de Direcția muzeelor și monumentelor, la București.

Muzeul de artă modernă și contemporană al orașului nostru, de asemenea înființat în 1956, a fost reorganizat în anul 1967, într-o impunătoare clădire, amenajată modern. În cele 38 de săli, muzeul cuprinde lucrări de pictură, sculptură, artă decorativă, precum și obiecte de artă feudală și stampe japoeze, existente în depozitul muzeului. Prin achiziții, donații și transferări de la C.S.C.A. București, patrimoniul muzeului a sporit de la 761 de lucrări în anul 1956, la 1656, cit deține în prezent, atrăgând un număr de aproape 60 000 de vizitatori anual.

De la noua reorganizare a muzeului au fost prezentate și 19 expoziții temporare în municipiul Galați și o expoziție permanentă la Tecuci. Dintre expozițiile temporare cităm: Retrospectiva Gheorghe Naum; De la Teodor Aman pînă în zilele noastre; România socialistă în

arta unui sfert de veac; Expoziția de grafică Picasso; Expozițiile Ion Țuculescu, Dumitru Ghiță, frații Ticu și Georgeta Arămescu, Arta sovietică³⁴ etc.

În vederea popularizării colecțiilor sale de o mare valoare cultural-artistică, grupul de specialiști al acestui muzeu folosește o întreagă gamă de metode de popularizare, atît prin intermediul mijloacelor moderne, presă, radio, televiziune, cit și prin metoda clasică a agitației vizuale, prezentînd în același timp explicații competente la nivelul de înțelegere al fiecărui grup de vizitatori.

An de an, cu sprijinul multilateral al organelor de partid și de stat locale, cele trei instituții muzeale, factori activi în nobile misiune de culturalizare a maselor, au beneficiat de un real ajutor material și spiritual, atît în ceea ce privește creșterea patrimoniului muzeal și a posibilităților de a întreprinde cercetări științifice cit și pentru pregătirea și calificarea cadrelor la nivelul cerințelor actuale, creîndu-se astfel noi și largi posibilități de dezvoltare în viitor.

³⁴ Informațiile și datele statistice au fost puse la dispoziție de către Natalia Buceac, muzeograf principal al acestei instituții, căreia ținem să-i mulțumim și pe această cale.

Muzeul de artă modernă și contemporană Galați.

MUZEUL

DIN

SFÎNTU

GHEORGHE

LA

90 DE ANI

DE

EXISTENȚĂ

ZOLTÁN
SZÉKELY

Clădirea muzeului.

Muzeul din Sfântu Gheorghe se numără printre cele mai vechi instituții culturale din Transilvania. Istoricul acestui muzeu începe de fapt din anul 1875, de când exista la Imeni o mică colecție de piese muzeale în conacul soției lui Cserey János. Acest fond a fost îmbogățit de V. Nagy Gyula cu o mică colecție de numismatică, care, împreună cu piesele colecționate de către soția lui Cserey János, a format patrimoniul « Muzeului Cserey » din Imeni.

Această colecție a fost oferită prima dată Muzeului Transilvaniei din Cluj, iar mai târziu — la Indemnul judeului fostului județ Treiscaune, Szentiványi Gyula — a fost donată populației din județele Treiscaune, Odorhei și Ciuc. Cele mai bune condiții pentru înființarea unui muzeu au fost asigurate de către conducerea județului Treiscaune. Din această cauză, la ședința ținută la 15 septembrie 1879 la Sf. Gheorghe, la care au participat reprezentanții celor 3 județe proprietare, noul muzeu a fost stabilit în acest oraș, sediul județului Treiscaune, primind denumirea de « Muzeul Național Secuiesc », iar colecția a fost expusă în 4 săli ale Liceului Miko.

În anul 1910, arhitectul Kós Károly a fost însărcinat cu construirea unei clădiri separate, în care să fie așezate colecțiile, care s-au îmbogățit în decursul vremii. Noua clădire, monumentală, a fost făcută cu intenția ca pe de o parte să reprezinte caracteristicile felului de construire în această parte a țării, iar pe de altă parte să asigure toate condițiile pentru un muzeu modern.

În timpul primului război mondial, clădirea muzeului a fost folosită ca spital militar. După război, în anul 1920, muzeul a fost organizat și deschis cu următoarele secții: 1. bibliotecă și arhivă; 2. secția de arheologie și de numismatică; 3. secția de etnografie; 4. secția de artă plastică și 5. secția de științele naturii.

Muzeul a funcționat pe baza unui statut, având un comitet de conducere pînă în 1949. Munca științifică și administrativă a fost executată de directori-custozii, care de la începutul secolului au fost aleși din corpul profesoral al Liceului Miko, pe baza unui contract încheiat între cele 2 instituții. Printre acești custozii se numără și oameni de specialitate cu renume, ca dr. Nagy Géza, dr. László Ferenc și Csutak Vilmos.

În anul 1949 se renunță la vechea formă de organizare și muzeul trece în proprietatea statului. Prin acest act, muzeul a fost încadrat în sistemul muzeal de stat și i s-a asigurat un buget propriu anual.

La 1879, numărul obiectelor era de 8 779, la 1890 a fost de 24 000, în 1944 s-a ridicat aproape la 300 000. Ca urmare a transportării materialului muzeului în 1944 în Ungaria, numărul pieselor s-a redus la 119 000, repartizate după cum urmează: secția de științele naturii, 31 180 de obiecte, arheologia 29 357, etnografia 4 408, artă plastică 659, biblioteca

Casă țărănească din curtea muzeului.

Aspect din secția de etnografie.

53 396 cărți. Astăzi, secția de științele naturii este așezată la parter și are o colecție de mineralogie, petrografie și paleontologie. Aceasta conține mai mult de 230 exemplare de mamifere cuaternare din pleistocenul inferior, mediu și superior provenite din depresiunea Sf. Gheorghe, Baraolt și Tg. Secuiesc. Mai are o colecție de păsări și de asemenea în muzeu se adăpostește bogata colecție de lepidoptere a lui L. Diószeghy, care numără 26 000 piese și are specii și subspecii noi din țara noastră.

Colecția de arheologie și de istorie a format la început baza patrimoniului muzeului. Acest material a provenit din colecții, donații, iar mai târziu și din cercetări sistematice. Începând cu epoca paleolitică până în secolele VIII - IX c.n., materialul arheologic al muzeului reprezintă toate etapele de dezvoltare ale societății omenești. Acest material bogat este expus la etaj în 5 săli.

Tot la etaj, în 3 săli, este organizată o expoziție de etnografie, care prezintă aspecte din traiul populației din județul Covasna, cu un material bogat și variat. În curtea muzeului, chiar în anul 1929 s-a înființat nucleul unui muzeu în aer liber, cu case și cu instalații țărănești caracteristice din acest județ.

În secția de artă plastică se păstrează opere ale artiștilor moderni, precum și ale unor pictori locali ca Barabás Miklós, Gyárfás Jenő.

În decursul vremii, fondul muzeului s-a îmbogățit cu material provenit din cercetări științifice.

Secția de științele naturii posedă multe fosile din cuaternar, descoperite în urma unor cercetări sistematice executate pe teritoriul județului Covasna.

Colecția de arheologie este bogată și importantă, posedând un material foarte frumos, provenit din săpăturile lui László, executate între 1907 - 1925 la așezarea neolitică de la Ariușd (jud. Covasna). Temele restrinse ale cercetării arheologice - a fost cercetat mai mult neoliticul - în ultimele două decenii s-au lărgit și în problematica muzeului au intrat altele, noi, care mai înainte n-au fost abordate. Muzeul a luat parte la șantierele arheologice ale Academiei R.S. România și a făcut săpături în valea Oltului și a Tîrnavelor. Problemele urmărite în arheologie au fost legate de perioadele istoriei regiunii, care au fost cunoscute mai puțin. Astfel sînt importante pentru neolitic săpăturile executate la Leț, Moacăș și cele reluate la Ariușd. La Ciomortan a fost descoperită o nouă cultură, care datează din epoca bronzului. Prima vîrstă a fierului a fost studiată la Reci și la Cernat. Din cercetările executate în numeroasele așezări și la cetatea Covasna a rezultat stabilirea aspectului culturii materiale a populației autohtone dacice pe aceste meleaguri. O preocupare principală a muzeului a fost studierea intervalului de timp de la retragerea aureliană pînă

la cristalizarea relațiilor feudale în Transilvania. Referitor la secolele IV-X - perioada de formare a limbii și a poporului român, au adus contribuții importante săpăturile executate la Reci, Sf. Gheorghe (sec. IV), Cernat și Poian (sec. VI), Bezid, Sălașuri, Făliași, Simonești, Cristur (sec. VII - VIII). Pentru istoria secolelor X - XI c.n. au adus lămuriri cimitirele de la Peteni și Zăbala (jud. Covasna).

În domeniul etnografiei au fost studiate meșteșugurile țărănești și traiul populației din această zonă. Muzeul a scos și publicații, în care au apărut articole despre activitatea muzeului. Astfel de publicații sînt: Anuarul Muzeului Național Secuiesc, I III, 1890 - 1902, Buletinul muzeului din anii 1903 - 1914. La aniversarea celor 50 de ani de existență a muzeului, a fost publicată o carte memorială (Emlékkönyv), scrisă de mulți cercetători din țară și din străinătate, cu care muzeul a avut relații științifice. Acum, cu ocazia sărbătoririi celor 90 de ani de la înființare, muzeul a scos culegere de studii „Aluta”. În reviste științifice din țară și din străinătate au apărut studii despre rezultatele cercetărilor executate de muzeu. Acestea au contribuit la elucidarea multor probleme privind istoria țării noastre.

În afară de activitatea științifică, muzeul a desfășurat și o muncă cultural-educativă intensă prin organizarea expozițiilor și prin ținerrea unor conferințe pe teme din diferite domenii ale științei.

Datorită bogăției și valorii pe care o reprezintă colecțiile muzeului, mulți savanți cu renume european au vizitat muzeul. V. Părvan de mai multe ori a studiat colecția arheologică a muzeului și multe piese au fost publicate în « Getica ». Dintre savanții străini, Gordon Childe, Hubert Schmidt și alți cercetători au avut relații cu muzeul. În ultimele două decenii, dintre numeroșii savanți, care au venit să studieze muzele din țara noastră, majoritatea au vizitat și muzeul din Sf. Gheorghe. Pentru aceștia - mai ales secția de arheologie a furnizat un material prețios în preocuparea lor științifică.

Perspectivile de dezvoltare ale muzeului au crescut mult, deoarece organele locale îi acordă o atenție deosebită. În acest an sînt prevăzute unele amenajări precum și construirea unei aripi la clădirea principală. În 1969 a fost înființată la Tirgu Secuiesc, expoziția „Gábor Áron și istoria breslelor din orașul Tirgu Secuiesc”. Aceasta, precum și casa memorială Benedek Elek din Bățanii Mici figurează ca subsecții ale muzeului. S-au făcut pregătiri ca micul muzeu în aer liber din curtea muzeului să fie dezvoltat, prezentînd construcțiile țărănești din acest colț al țării.

Cu ocazia aniversării a 90 de ani de existență a muzeului, se poate constata că el este un factor activ științific și cultural-educativ în muzecologia românească.

LUCRĂRI DE ARTĂ ROMÂNEASCĂ ÎN MUZEUL DE ICOANE DE LA RECKLINGHAUSEN (R.F.G.)

CORINA NICOLESCU

Cu prilejul unei călătorii de studii făcută în R.F. a Germaniei, în cursul anului trecut, vizitând interesantul muzeu din Recklinghausen, a cărui colecție însumează peste cinci sute de icoane, am putut cerceta direct icoana *Sf. Dimitrie*, unica lucrare românească în afara celor pe sticlă.¹ Este vorba de o interesantă și valoroasă icoană de la sfârșitul secolului al XVI-lea sau primii ani ai celui următor (fig. 1). Ea reprezintă pe *Sf. Dimitrie* în picioare, însoțit de Nestor, a cărui siluetă apare în dreapta într-o proporție mult mai redusă față de cea a sfântului. Icoana se deosebește prin unele note particulare, care o leagă mai ales de pictura murală din Moldova veacului al XVI-lea, din bisericile Arbore² și Sf. Gheorghe din Suceava.

Sfântul Dimitrie este înfățișat în picioare asemenea sfinților militari care apar în naosul celor două monumente citate. Atitudinea lui și prezența lui Nestor sînt unice în icoanele moldovenești, cunoscute de noi. În mod obișnuit, *Sf. Dimitrie* este zugrăvit călare zdrobind sub picioarele calului pe Lie, iar în Maramureș, unde imaginea sfântului nu lipsește din pictura niciunei biserici, el este reprezentat în luptă corp la corp cu Lie. Numai aici, apare și Nestor.

În icoana de la Recklinghausen se mai pot deosebi clar și alte particularități de detaliu care o leagă de pictura murală a monumentelor citate, în primul rînd modul de a înfățișa veșmintele, deosebit de fastuoase, ca în pictura bizantină și sirbo-bizantină a secolelor XI-XIV. Întocmai ca sfinții militari înfățișați în

¹ Despre existența acestei icoane am aflat încă din februarie 1968, cînd conservatorul muzeului H. Skrobucha mi-a trimis un diapozitiv și câteva fotografii pentru a-mi cere părerea asupra provenienței și datării ei, înainte de a o cumpăra pentru muzeu dintr-o colecție aflată la Paris. Icoana a fost apoi achiziționată și cuprinsă în ultima ediție a catalogului întregii colecții, apărut în anul trecut, H. Skrobucha, *Ikonen-Museum* (ed. 4), Recklinghausen, 1968, cat. nr. 372 și pl. în culori.

² V. Dăgău, *Dragos Gamas, maestrul frescelor de la Arbore*, București, 1969, fig. 3.

Fig. 1 - Icoana reprezentînd pe Sf. Dimitrie și Nestor. Sfîrșitul secolului al XVI-lea. (Muzeul de icoane din Recklinghausen, R. F. a Germaniei).

Capul Sfintului Dimitrie. Detaliu din icoana de la Recklinghausen.

luxeose costume de curte, asemenea unor înalți demnitari bizantini (fig. 2-3), zugrăviți în absidă și pe peretele de sud de la Arbore, *Sf. Dimitrie* de pe icoana de la Recklinghausen este înveșmântat într-o tunică roșie-cărămizie presărată cu flori în forma unor stele. Un loros, brodat cu perle și pietre prețioase, ținește poalele, răscroiala gitului și partea din față a tunicii. Pe deasupra, agrafată la gît, o mantie portocalie dintr-o prețioasă țesătură bizantină, tivită cu perle, li acoperă umerii, pe cap o bonetă de mătase gălbuie strînsă în partea de jos cu o broderie de perle. Mlinile împreunate se sprijină pe capătul unui toiaș roșu, semnul logofătului, în ierarhia divanului din Moldova. Același mod de a reprezenta îmbrăcămintea sfinților apare în portretele mucenicilor din pronaosul bisericii Arbore și în naosul bisericii *Sf. IGHeorghie* din Suceava. Zugravul icoanei *Sf. Dimitrie* a imprumutat o serie de note proprii picturii murale, în eleganța și sveltețea cu care a știut să înfățișeze silueta sfințului și proporția dintre cap și trup. Anatomia feței, modul de a trata umbrele, desenul nasului și al ochilor, ovalul obrazului și linia elegantă a gitului lung și subțire, caracterizează pictura murală moldovenească din secolul

Fig. 2-3 — Sfinți militari înfățișați în pictura din naosul bisericii Arbore (jud. Suceava). Millocul secolului al XVI-lea.

O EXPOZIȚIE
DE ETNOGRAFIE
AFRICANĂ
LA MUZEUL
GRIGORE ANTIPA

VALENTINA BUȘILĂ

il XVI-lea și duc la ipoteza că meșterul acestei coane a fost în același timp zugrav de biserici (vezi foto-detaliu). Înclinăm chiar să socotim că portretele sfinților de la Arbore sau biserica Sf. Gheorghe de la Succava i-au servit drept model.

Ne-am mulțumit în prezentarea de față să menționăm doar această icoană, dată fiind prezența ei în colecția Muzeului din Recklinghausen și importanța ei în arta moldovenească. Menționăm că în colecția franceză de la Paris, de unde a fost cumpărată, se mai găsește o coană de același tip înfățișând pe Sf. apostoli Petru și Pavel, care va intra curând în proprietatea muzeului.

Înainte de a încheia, trebuie să amintim faptul că în colecția de la Recklinghausen se mai găsesc patruzeci și opt de icoane pe sticlă din secolul trecut, provenind din diferite centre ale Transilvaniei. Elementele esențiale privind aceste icoane sînt prezentate în catalogul muzeului³.

ICOANA « SF. DIMITRIE »

Republica Federală a Germaniei.
Muzeul de icoane din Recklinghausen.
Inv. nr. 314.
Moldova. Sfîrșitul secolului al XVI-lea.
Tempera pe lemn, marginile întărite cu pînză peste care s-a așternut stratul de preparare.
În. 82,5 x 49 cm.

În centrul icoanei este reprezentat Sf. Dumitru în picioare, ținînd mîinile împreunate, sprijinite pe un baston. În partea dreaptă este Nestor cu mîinile îndreptate spre sînt.

Fondul icoanei, pe care se detașează cele două siluete este împărțit în trei zone diferite colorate. Partea de jos este verde-gălbui-deschis, apoi urmează o dungă galben-portocalie, care se prelungește constituind cadrul icoanei și a treia zonă este albastră, cu o tonalitate ușor verzui.

Costumul Sf. Dumitru este asemănător cu al marilor demnitari bizantini. El poartă o tunică lungă pînă la călcîie, de mătase roșie-cărămizie, presărată cu flori în forma unor stele. Tunica este decorată pe poale, în față, în jurul gîtului și la manșete, cu broderii din perle și pietre prețioase. O mantie roșie-portocalie este agrafată la gît. Pe cap poartă o pălărie de formă occidentală cu o bandă brodată în partea de jos. Capul este înconjurat de un nimf auriu.

Nestor poartă hiton alb brodat la gît și la poale. Chipul celor două personaje este modelat în tonalități de brunuri arse; luminile sînt realizate în ocru și roz. Icoana are o crăpătură longitudinală, este roasă și stîrbită în partea de jos. Stratul de culoare ușor friabil prezintă crăcheluri foarte fine.

Achiziționată de muzeul din Recklinghausen în 1968.

Bibliografie

H. Skrobucha, *Hohen-Museum* (Catalogul colecției, ed. a IV-a), Recklinghausen, 1968, nr. 372, pl. color.

³ H. Skrobucha, *Hohen-Museum*, cat. nr. 424-472.

Figurină antropomorfă-detaliu.

Muzeul Grigore Antipa, unul dintre cele mai vechi și mai însemnate muzee de științe naturale din România, adăpostește în depozitele sale și o importantă colecție de obiecte africane, amero-indiene, australiene, asiatiche.

Cele peste 500 de piese au fost fie cumpărate de Gr. Antipa de la vestita firmă germană

Figurine antropomorfe.

«Umlauf», fie colecționate de doctorul Ilarie Mitrea în decursul îndepărtatelor sale călătorii, sau provin din diferite donații; un număr mic a fost achiziționat de muzeu în ultimii ani (1963 și 1967).

Aceste colecții au fost expuse pînă acum cîtiva ani însă, considerîndu-se că nu cores-

pund profilului muzeului au fost strînse și depozitate, urmînd să se găsească o soluție pentru organizarea unei secții de etnografie universală.

Aceasta ar fi de fapt soluția ideală, mai cu seamă că la noi în țară nu există un muzeu cu astfel de profil, a cărui valoare cultural-educa-

tivă nu e nevoie s-o mai subliniem. Sperăm însă ca pe lângă viitorul muzeu de etnografie românească – a cărui înfăptuire o socotim încă o speranță posibilă și realizabilă – va exista și o secție de etnografie a popoarelor, la care se vor putea adăuga și alte colecții, ca de pildă cele ale Muzeului de artă populară (vezi revista Muzeelor nr. 5/1969, « O colecție de artă africană la Muzeul de artă populară al R.S. România »), sau ale muzeelor din Sibiu și Cluj.

Deocamdată, cunoscând valoarea obiectelor depozitate precum și interesul vizitatorilor față de acestea cu prilejul vechii expuneri, Direcția Muzeului Gr. Antipa a luat hotărârea de a organiza o expoziție temporară de etnografie africană, urmînd ca în decursul unui an, toate obiectele din depozit să fie din nou expuse în muzeu.

Noua expoziție cuprinde obiecte de certă valoare artistică sau etnografică, datînd din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX. În vitrine sau pe pereți sînt expuse: împletituri din fibre vegetale – rogojini, un scut, un frumos covoraș cu fibre colorate din Camerun; arme – scuturi din piele de rinocer, cuțite cu teaca din piele de crocodil, cuțite și săbii frumoase lucrate și decorate, mai ales cele din Nubia, diferite tipuri de sulite; un tam-tam de lemn, bastoane din lemn de cafea din Madagascar; un instrument muzical – marimba – din lemn și tiugi de diferite mărimi, din Camerun; statuete antropomorfe de lemn.

Cîteva vitrine sînt amenajate cu manechine în mărime naturală, comandate tot de Grigore Antipa și reprezentînd diferiți locuitori ai vastului continent, de la pigmei la vitejii massai, sau danakili, boșimani, herero, în timp ce îndeplinesc ocupațiile lor zilnice, cu podoabele și îmbrăcămintea specifică.

Exponatele sînt însoțite de texte explicative iar în vitrine, la fiecare populație e precizată pe o hartă aria de locuire; într-un text mai amplu sînt descrise particularitățile specifice precum și situația actuală din țările africane.

Numeroase ilustrații și o hartă mare pe tipuri antropomorfe întregesc caracterul didactic al acestei mici expoziții, la care a lucrat cu multă migală și documentare profesională Leonid Apostol, șeful secției de paleontologie de la Muzeul Gr. Antipa.

Deși destul de puțin popularizată, expoziția a fost totuși vizitată de un numeros public și de specialiști, care așteaptă să vadă ansamblul colecției într-un cadru de expunere mult mai potr.vit.

Fig. 2. Biotop caracteristic din Vadu Crișului (foto: T. Juresák).

Vönöczky-Schenk în anul 1920), Csató (1886), Frivaldszky (1891), Buda-Czynek (1892), Chernel (1902), Linția (1904, 1909, 1944), Barthos (1908), Szeőts (1909), Hausmann (1910), Heyder (1911) Dobay, (1911), Weigold (1912), Szabó (1921), Keve (1942), Béli (1949) și Győrfi (1952). Pe baza acestor date Dandl stabilește următoarele, referitor la Transilvania: ... « *limita teritoriului de cubărire al presurei de stincă în Transilvania este spre nord și vest linia care unește localitățile Moldova-Nouă, Hațeg, Turda și Cheile Bicazului* » (fig. 1).

Menționăm că limita stabilită de Dandl oglindește situația de pînă în anul 1952. Aceasta însă era depășită, chiar prin datele lui Béli (1949) și Győrfi (1952) amintite de el. Nyáradi (7) citează pasărea din Cheile Turzii în anul 1937, iar Korodi Gál (6) din Belioara și din Valea Someșului Rece în anul 1954. Aceste locuri depășesc de asemenea spre nord-vest limita stabilită de Dandl, pe care o modifică și indică un culoar între datele mai vechi și Bihor.

Scopul lucrării noastre este ca, pe baza datelor referitoare la presura de stincă din Bihor, să completăm arealul ei de răspîndire. În afară de aceasta dorim să facem și câteva notări referitoare la modul de viață, mai ales la hrănire, și la date biometrice.

Datele noastre, adunate între anii 1965 – 1968, provin din zona muntoasă a bazinului Crișului Repede, cuprinsă între Valea Iadului și Betfia. În cele cinci puncte din această zonă, Remeți, Bulz, Valea Mișidului, Vadu Crișului și Betfia, presura de stincă s-a întîlnit în 19 cazuri. S-au observat 53 de exemplare dintre care 11 au fost colectate și dintre acestea 10 se găsesc în colecția Muzeului județean Bihor (Oradea). Datele sînt cuprinse în tabelul nr. 1. Menționăm că s-a făcut și analiza conținutului stomacal la 7 exemplare. Pentru aceasta mulțumim și pe această cale colegului I. Paina (Muzeul județean Bihor) și ing. V. Crașoveanu (Laborator pentru controlul semințelor-Oradea).

Emberiza cia cia a fost cu siguranță specie cuibăritoare în bazinul Crișului Repede cu mult înainte de a fi semnalată de noi. Este și normal, deoarece zonele carstice, mai ales cele din Bihor, oferă bune condiții acestei păsări mediteraneene și prezența ei este semnalată de mult în sudul Transilvaniei, Ungaria, Cehoslovacia, Austria și Iugoslavia. Răspîndirea ei în Bihor a putut avea loc din sud-estul Apusenilor, de unde s-a răspîndit în direcția nord-vest. Acestei direcții de răspîndire i-a servit Valea Crișului Repede, de la Munții Gilăului, pînă aproape de Oradea, cu zonele de stîncărie,

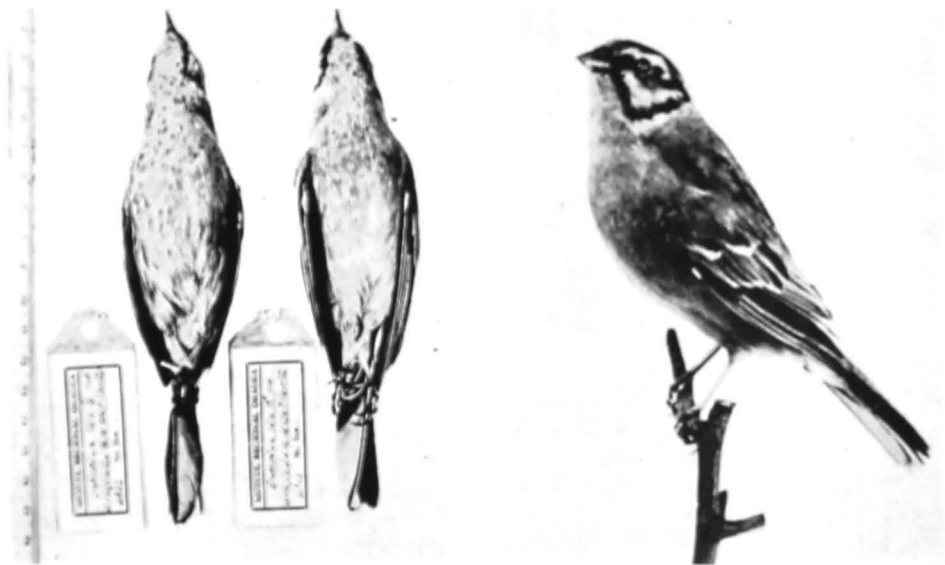

Fig. 3. *Emberiza cia cia* L. din Vadu Crișului (foto: Berczki).

petriș, tufăriș, sau chiar zone tipice carstice de munte și de deal. Cu toate că datele noastre provin din 5 puncte ale bazinului Crișului Repede, putem stabili că *Emberiza cia cia* este o subspecie răspândită în tot bazinul Crișului, deoarece îi sint asigurate condițiile de mediu, chiar dacă acestea nu au o continuitate. Prezența ei la Betfia și în timpul clocirii (21. VI) indică faptul, că pe teritoriul țării noastre ea atinge aici limita nord-vestică a arealului de cuibărire (fig. 1).

Referitor la cuibăritul acestei subspecii, din păcate, nu deținem date concrete (terenul fiind foarte accidentat, depistarea cuibului necesită o perioadă mai lungă și mai intensă de activitate în teren, de care noi nu am dispus). Faptul că pasărea a fost semnalată de noi în fiecare lună, începând din ianuarie până în august, dovedește cuibăritul ei în această zonă. La data de 16. IV. 1968, pe Valea Mișidului am colectat o pereche adultă, care avea glandele genitale bine dezvoltate. Exemple juvenile nu deținem decât unul, de la Betfia (15. XI. 1965), determinat de Korodi Gál.

Cu toate că *Emberiza cia cia* cuibărește în bazinul Crișului Repede, nu o putem considera ca frecventă, dar nici ca o raritate deosebită. În cursul observațiilor noastre, nu am observat mai mult de 6 exemplare la o deplasare în teren.

Apreciem de exemplu că în Defileul Crișului, la vad, loc favorabil subspeciei și mai intens cercetat de noi, există în total 10–15 perechi.

Presura de stincă preferă locurile stincoase, cu grohotișuri, tufișuri cu copaci împrăștiți. Nu am întâlnit-o niciodată în locurile închise, răcoroase, păduroase. La Vadu Crișului de exemplu am întâlnit-o întotdeauna pe pantele cu expoziție sudică, de la cele două capete ale defileului (care se lărgesc ca o pilnie), sau în locurile imediat învecinate. De asemenea preferă tufișurile și copacii de pe marginea piraiei și riurilor sau chiar malurile îmburuienite și chiar pășunile învecinate presărate cu pietre.

În legătură cu comportarea ei facem următoarele notări. Poate fi văzută în tot cursul zilei, de cum se luminează până se întuneacă, indiferent de starea vremii. La Vadu Crișului, a putut fi văzută în 21. IV și la orele 20,15, când încă mai ciugulea. La 29. V. pe înălțimile stincoase dar ierboase ale defileului erau prezente deja trei exemplare la orele 6,30. În timpul hrănirii și odihnei se aude frecvent sunetul lor specific, țî-țî-țî, când mai tare, când mai încet. Femelele sint prudente, pe când masculii mai puțin. Când este deranjată zboară și se așază pe virfurile tufelor sau copacilor, de unde are un cimp larg de vedere. La Vadu

DATE

privind subspecia *Emberiza cia* în județul Bihor

Nr. crt.	Locul observării sau colectării	Data obs. sau colect.	Nr. exempl.		Obs. sau col. de	Date referitoare la exempl. colect.								Observatii
			col.	obs.		Gr.	Et.	Sex.	Ar.	Co.	Cl.	Ta.	Felul prep.	
1	Betfia	15.XI.1965	1	—	Beier L.	?	juv.	♂	78	69	10	18	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
2	Bulz (V. Iadului)	24.II.1966	1	—	Béczy N.	?	?	♂	86	76	10	18	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
3	Vadu Crișului	15.IV.1966	1	1	Kováts L.	23,5	ad.	♂	85	77	10	18	nat.	În col. Muz. Jud. Bihor
4	Vadu Crișului	22.I.1967	1	3	Kováts L.	24,—	ad.	♂	86	80	—	21	—	Distrus de armă
5	Vadu Crișului	9.III.1967	1	5	Kováts L.	22,5	ad.	♂	85	78	11	20	nat.	În col. Muz. Jud. Bihor
6	Vadu Crișului	9.III.1967	1	—	Kováts L.	24,—	ad.	♂	82	77	11	19	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
7	Valea Mișidului	23.I.1968	1	3	Jurcsák T.	25,—	ad.	♂	81	75	10,5	17	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
8	Vadu Crișului	2.IV.1968	1	4	Kováts L.	22,5	ad.	♂	83	79	11	21	nat.	În col. Muz. Jud. Bihor
9	Valea Mișidului	16.IV.1968	1	6	Kováts L.	23,—	ad.	♂	80	71	10,6	19	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
10	Valea Mișidului	16.IV.1968	1	—	Kováts L.	22,—	ad.	♂	76	73,5	11	18	balg	În col. Muz. Jud. Bihor
11	Vadu Crișului	29.V.1968	—	3	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Remeti (V. Iadului)	30.V.1968	—	3	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Vadu Crișului	11.VI.1968	—	1	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Vadu Crișului	12.VI.1968	—	2	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Betfia	21.VI.1968	—	2	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Vadu Crișului	27.VI.1968	—	1	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Vadu Crișului	28.VI.1968	1	2	Kováts L.	20,—	ad.	♂?	77	72	11	19	balg	Glandele sex. distruse În col. Muz. Jud. Bihor
18	Vadu Crișului	3.VII.1968	—	2	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Vadu Crișului	13.XI.1968	—	4	Kováts L.	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Gr. = greutatea în grame.

Et. = etatea.

Ar. = lungimea aripii în mm.

Co. = lungimea cozii în mm.

Cl. = lungimea ciocului în mm.

Ta. = lungimea tarsului în mm.

CONȚINUTUL STOMACAL

Nr. crt.	Data colectării și sexul	Hrana de origină		Pietre triturante
		vegetală	animală	
1	22.I.1967 (♂)	93 semințe: Setaria viridis L. Polygonum aviculare L. Celosia purpurea L. foarte numeroase resturi de semințe	1 coleopter-curculionid 1 insectă indet.	47 buc.
2	23.I.1968 (♂)	200 semințe: Specii neidentificate datorită modificărilor morfologice ale semintelor prin distrugerea palelor și modificarea volumului semintei	1 himenopter	42 buc.
3	9.III.1967 (♂)	40 semințe: Setaria glauca L. Setaria viridis L. foarte numeroase resturi de semințe	numeroase resturi de chitină	35 buc.
4	15.IV.1968 (♂)	foarte puține resturi vegetale	insecte: 2 coleoptere (din fragmente) 1 dipter (din fragmente) trichopter-larvă (fragment de căsută) foarte numeroase cristale (guanină?)	12 buc.
5	16.IV.1968 (♂)	41 semințe: Polygonum aviculare L. Solanum nigrum L.	vierme platelmint insecte-resturi de chitină (coleoptere) omidă, lepidopter insectă imatură	13 buc.
6	18.IV.1968 (♂)	30 semințe: vezi nr. crt. 2, foarte numeroase resturi	1 arahnide numeroase resturi de chitină (coleoptere)	1 buc.
7	28.VI.1968 (♂)	100 semințe: Cyperus rotundus L. numeroase resturi	1 gasteropod, fragment de cochilie 1 arahnid-araneidae insecte: numeroase resturi de chitină 3 diptere (fragmente)	15 buc.

Crișului am observat-o mai frecvent pe frasinii tineri.

Referitor la conținutul hranei, Dandl (1) publică date pe baza observațiilor sale și a analizei conținutului stomacal a două exemplare, cit și pe baza datelor lui Géroudet, Stenhouse, Jourdain și Niethammer. Noi am reușit să analizăm conținutul stomacal a șapte exemplare (tabelul nr. 2).

Față de datele lui Dandl noi am găsit semințele a șase specii de plante, neamintite de el și anume:

Setaria viridis L. (fam.: Gramineae) — mohor;
Setaria glauca L. (fam.: Gramineae) — mohor;
Polygonum aviculare L. (fam.: Polygonaceae) — troscot gras;
Celosia purpurea L. (fam.: Amarantaceae) — creasta cocoșului;

Solanum nigrum L. (fam.: Solanaceae) — zirnă;

Cyperus rotundus L. (fam.: Cyperaceae) — căprișor.

Cu toate că hrana de origine animală este destul de variată (greu de identificat — în cazurile noastre — din cauza procesului avansat de digestie) ni se par dominante Coleopterele.

Considerăm că hrana este mixtă de origine vegetală și animală tot timpul anului, diferind doar raportul cantitativ, în funcție de anotimp. Adăugăm aici observația lui Géroudet potrivit căreia și în timpul clocitului consumă semințe de *Stipa calamagrostis*, pe lângă omizi verzi și fluturi.

Indicii biometrici i-am măsurat conform metodei lui Schildmacher (8) și sint trecuți în tabelul nr. 1.

Menționăm că greutatea medie a 9 exemplare, provenite din diferite perioade ale anului este de 22,9 g. Mai grele sînt exemplarele colectate iarna și primăvara. Lungimea medie a aripilor este de 82,1 mm, a cozii de 75,8 mm, a tarsului de 19,0 mm, iar a ciocului (la 9 exemplare) de 10,6 mm.

Este de subliniat că Vaurice, pe baza a 10 masculi europeni, dă lungimea medie a aripilor de 82,5 mm, considerînd aceasta ca un indice taxonomic. Cu toate că valoarea găsită de noi este mai mică cu 0,4 mm (8 masculi, 2 femele), este vorba cu certitudine de exemplare aparținătoare acestei subspecii, deoarece conform lui Vaurice chiar, valoarea medie a lungimii aripilor la celelalte subspecii depășește 82,5 mm, nu este mai mică.

În sfîrșit, amintim și cîteva specii de păsări mai caracteristice în aceleași biotopuri: *Phoenicurus ochruros* Gm., *Motacilla alba* L., *Motacilla cinerea* Tunst., *Parus major* L., *Parus palustris* L., *Troglodytes troglodytes* L., *Lanius collurio* L., *Monticola saxatilis* L., *Emberiza citrinella* L.

Pe baza celor de mai sus reiese necesitatea continuării studiului arealului acestei păsări și mai ales problemele legate de cuibărit.

BIBLIOGRAFIE

1. Dandl, J. — *Breeding of the Rock Bunting (Emberiza cia cia L.) in Hungary and surrounding territories*. Aquila, vol. 65, 1958, p. 175.
2. Dombrowski, R. — *Păsările României*, București, 1946, p. 150.
3. Frivaldszki, J. — *Aves Hungariae*, Budapest, 1891, p. 197.
4. Gyórfi, S. — *A haznos sármány szűb előfordulása Erdélyben*, Aquila, vol. 65, 1958, p. 302.
5. Gyórfi, S. — *Bajanos sármány fészkelése az erdélyi Nyugati Kárpátok heleti lejtőin*, Aquila, vol. 69–70, 1962–63, p. 276.
6. Korodi Gál, J. — *Data on the Bird-life of the Kiszbánya-havas (Băiușoara) and Băluștra (Scărișoara-Băluștra)*, Aquila, vol. 66, 1959, p. 229.
7. Nyárádi E., Gy. — *A Tordahasadék*, Cluj, 1937, p. 156.
8. Schildmacher, H. — *Wir beobachten Vögel*, Jena, 1966, p. 54.
9. Vaurie, Ch. — *The Birds of the Palearctic fauna (Order Passeriformes)*, London, 1959, p. 675.

SPECII NOI DE PANORPIDAE

(ORD. MECOPTERA)

CAROL NAGLER

În ultima perioadă de timp, pe baza studierii complexului genital, coordonat cu caracterele morfologice externe, au fost descrise numeroase specii noi de Panorpidae (Ord. Mecoptera) — în diverse puncte ale globului (2; 5). Aplicînd această metodă la studiul Panorpidaelor din România, s-a constatat existența unor specii noi pentru știință, față de numărul restrîns de specii cunoscute pînă la aceasta dată ca fiind răspîndite în Europa.

În această lucrare se descriu speciile *Panorpa pseudoalpina* n. sp. și *Panorpa Șusteri* n. sp., iar pe de altă parte se fac aprecieri critice asupra unei lucrări (1) apărută în 1967 în care în mod eronat, după părerea autorului, au fost semnalate în România speciile *P. similis* Esb. P. și *P. caucasica* Mc. L., întrucît nu le corespund figurile date în text.

Panorpa pseudoalpina n. sp.

Holotypus: 1♂, Butucoasa (Jud. Vrancea), 3 iunie 1965, nr. inv. 1211.

Paratipi: 5♂♂, Sboina Neagră (Jud. Vrancea) 9–11 iunie 1965, nr. inv. 1212–1216.

Capul negru. Rostrul galben-brun, spre vîrf brun întunecat cu palpii de aceeași culoare și inele întunecate. Cimpul circumantener, scapul și pedicelul de aceeași culoare cu rostrul, flagelul spre partea distală devine negru. Pe articolele antenare se găsesc peri scurți, de culoare neagră, așezați oblic.

Toracele pe partea dorsală brun, cu pete mari întunecate ce au contur neregulat, mai evidente pe pronot. Restul toracelui și picioarele galben-brunc, cu tarsul mai întunecat, cu deosebire în partea distală. Aripa anterioară 13 mm (fig. 1), aripa posterioară 12 mm, Sc. aripilor atinge coasta înainte de pterostigmă cam în dreptul celui de-al 2-lea organ sensorial. Primul sector radial este trifurcat. Membrana aripilor, transparentă, nervurile sînt brun-gălbui. Petele de pe aripi nu sînt evidente, în afară de dunga pterostigmală care se întinde pînă la R s1. O altă pată întunecată pe partea distală a pterostigmei amintește mult de *P. pura* Klp., față de aceasta prezintă în plus ușoare umbre în jurul organelor sensoriale distale.

Tergitele primelor 6 segmente abdominale negre, cu părozitate scurtă, galbenă. Al 4-lea tergit abdominal, în partea mediană anterioară, prezintă o excrescență sub formă de dinte îndreptat către tergitul al 3-lea, acesta din urmă, în partea posterioară, prezintă o evagi-

nație care nu acoperă excrescența. Acestea amintesc de *P. germanica* L. Sternitele primelor 6 segmente abdominale brune, la nivelul pleurilor ceva mai întunecate. Următoarele segmente abdominale sînt galbene, cu partea ventrală mai brună.

Tergitul celui de-al 9-lea segment abdominal (fig. 2), amintește în linii mari de cel de la *P. alpina*. Ramb. însă se deosebește de acesta prin faptul că marginile laterale sînt aproape drepte pînă la unirea cu sternitul, deci îi lipsește îngustarea ce o întilnim la *P. alpina* Ramb. Virful lobilor este tăiat oblic și prezintă o părozitate deajuns de lungă, ceea ce ar aminti de *P. Antiporum* Nag.

Sternitul al 9-lea (fig. 3) atinge înălțimea maximă a coxopoditului. Forma sternitului amintește de cel de la *P. communis* L., prin faptul că cei doi lobi sînt relativ masivi, aproape paraleli, iar scobitura de la baza lor este rotunjită.

Paramerele, prin structura lor, nu seamănă cu cele de la nici una din speciile cunoscute prin faptul că ele privesc din față (fig. 4 a) apar masive în partea lor bazală, cu părozitate foarte groasă și lungă ce se îndreaptă către partea apicală a paramerului, care este nudă și ajunge pînă la înălțimea sternitului 9 abdominal. Privit din profil paramerul (fig. 4 b) seamănă cu litera J, adică prezintă încă un lob care se îndreaptă către aedeagus. Acest lob nu este păros; de la partea proximală a acestuia pornește o formațiune membranoasă care unește ceva mai jos cele două paramere. Ca formă, doar în linii foarte mari, acest paramer poate să amintească de structura celui de la *P. pura* Klp. față de care este mai mic iar ca structură generală este altfel alcătuit.

Aedeagusul (fig. 5) amintește în linii foarte mari de cel de la *P. pura* Klp., dar de care se deosebește prin structura apofizelor și apendicilor laterali.

Am mai colectat următorul material din această specie:

2 ♂♂, Butucoasa (Jud. Vrancea) — 3. VI. 1965;

1 ♂, Sub Suhard (Jud. Harghita) — 16. VI. 1956.

Femela nu a fost descrisă deoarece nu am găsit exemplare în copulă, determinarea fiind astfel foarte anevoioasă deoarece grupul de specii care se desprind din vechea diagnoză a speciei *P. alpina* Ramb. se aseamănă mult între ele.

Panorpa Šusteri n. sp.

Holotipus: ♂, Herculane, 2 iunie 1965, nr. inv. 1217.

Paratipus: ♂, Herculane, 12 iunie 1965, nr. inv. 1218.

Capul negru, rostrul maro-gălbui către bază și aproape negru către partea apicală ca și piesele bucale.

Cimpul antenar ca și primele articole ale antenei, de aceeași culoare cu rostrul, către

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 1. *Panorpa pseudalpina* n. sp. ♂ — aripa anterioară. Fig. 2. Al IX-lea tergite abdominal. Fig. 3. Al IX-lea sternit abdominal. Fig. 4. a. Paramer privit din față. Fig. 4. b. Paramer privit din profil. Fig. 5. Aedeagus.

virf devin mai închise pînă la negru. Pe articolele antenare se găsesc numeroși peri scurți de culoare neagră. Pronotul negru, mezo și metanotul negre cu pete deschise neregulate. Picioarele sînt de un galben murdar. Tîbiile cu 2 șiruri de țepi pe partea internă, iar la capăt cu cîte 2 pinteni. Tarsul de culoare mai închisă în partea distală.

Aripa anterioară are 14 mm (fig. 6), cea posterioară 13 mm. Subcosta aripiei anterioare se unește cu costa în dreptul celui de-al 2-lea organ senzorial. Primul sector radial are 4 furcății.

Petele de pe aripi nu formează dungi continue, ci sînt sub formă de pete izolate. Pata bazală lipsește de pe ambele aripi. Dunga submediană prezentă doar pe aripa anterioară, sub formă de pată cuprinsă în cimpul intracubital.

Pata marginală împărțită în 2; una între R și Rs₁, iar a 2-a ca o mică pată în jurul organului senzorial.

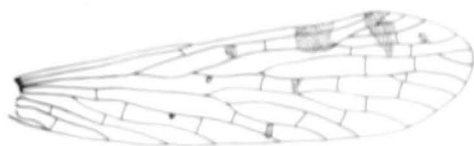

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 6. *Panorpa Suteri* n. sp. ♂ - aripa anterioară. Fig. 7. Al IX-lea tergit abdominal. Fig. 8. Al IX-lea sternit abdominal. Fig. 9. a. Paramer privit din față. Fig. 9. b. Paramer privit din profil. Fig. 10. Aedeagus.

Pe aripa posterioară se găsește numai aceasta din urmă dar mai ștearsă ca cea de pe aripa anterioară. Dunga pterostigmală este vizibilă sub forma unei pete ce se întinde de la pterostigmă până la Rs_1 , depășindu-l puțin, și o pată în jurul organului senzorial. Ramura bazală a dungii pterostigmale cuprinsă în cimpul submedian depășește sub formă de umbră A_1 . Ramura apicală a dungii pterostigmale lipsește pe ambele aripi sau, la unele exemplare, apare sub forma unei pete șterse la capătul lui M_4 . În partea distală a pterostigmei se găsește o pată ce se întinde de la pterostigmă la R_4 ; între R_2b și R_3 apare încă o pată circulară.

Al 9-lea tergit abdominal (fig. 7) este sub forma unei plăcuțe late în partea proximală și îngustată distal, unde prezintă 2 lobi care închid între ei un spațiu de formă papilară, cu marginile laterale paralele, baza dreaptă și colțurile rotunjite. Partea apicală a lobilor este tăiată ușor oblic cu pârjozitate lungă. Ca formă, tergitul se apropie atât de *P. alpina* Ramb. cât și de *P. Antiporum* Nag. însă de care totuși se deosebește.

Sternitul 9 abdominal (fig. 8), asemănător în linii mari cu cel de la *P. Antiporum* Nag.

de care se deosebește prin aceea că lobiile sînt ceva mai înguști dar este evidentă scobitura ușoară la circa 1/2 din înălțimea lobilor, lucru pe care nu-l întâlnim la *P. alpina* Ramb.

Paramerele privite din față (după îndepărtarea sternitului 9 abdominal) (fig. 9 a) apar neuniforme ca grosime: în dreptul aedeagusului sînt mai dilatate iar către virf se subțiază treptat.

De pe această proeminență pornesc numeroși peri groși îndreptați de-a lungul paramerului. În partea apicală, de sub acești peri, apare virful paramerului, care este nud și ascuțit. Privit din profil (fig. 9 b) paramerul are o formă particulară, deosebită de toate paramerele speciilor deja cunoscute. Jumătatea distală a paramerului este chitinizată, dreaptă, de forma unui stilet cu virful ascuțit, nud. Cealaltă jumătate este sub forma unei umflături care, către partea sa externă, prezintă peri lungi și groși ce acoperă partea nudă a paramerului cînd este privit din față.

Mai jos de nivelul aedeagusului paramerele au o prelungire membranoasă care le unește în partea centrală ca și la *P. communis* L., lucru ce nu-l întâlnim la *P. alpina* Ramb. Aedeagusul (fig. 10) se deosebește de toate celelalte specii prin structura apofizelor cît și a apendicilor laterali.

De menționat este faptul că structura aripii se încadrează în diagnoza dată pentru *P. alpina* Ramb. însă structura complexului genital și în special paramerele se deosebesc radical de aceasta și de toate speciile cunoscute pînă în prezent. De aceea am descris-o ca o specie nouă și am dedicat-o prof. dr. P. Șuster, care mi-a îndrumat pașii către studiul entomologic încă din primii ani ai studenției.

Avînd în vedere faptul că cheia de determinare a speciilor din fam. Panorpidae a fost dată în altă lucrare (7), în cele ce urmează, reproducem doar porțiunea în care trebuie introduse speciile noi.

1 (6). Sc. aripii anterioare scurtă, nu ajunge pînă la pterostigmă, se unește cu costa aproximativ la jumătatea acesteia.

2 (5) Dunga apicală lipsește.

3 (4) Numai de o parte și de alta a pterostigmei cite o pată mică, paramerele sînt drepte și paralele, ele depășesc înălțimea sternitului IX. Femela necunoscută, *P. pura* Klp.

4 (5) În afară de petele de lângă pterostigmă există și alte pete întinse. Paramerele nu depășesc înălțimea sternitului IX abdominal.

4 a. Paramerele scurte, aproape uniforme ca lățime, semilunare chiar de la bază, pe marginea internă cu perii deși și lungi *P. alpina* Ramb.

4 b. Paramerele masive la bază, îngustîndu-se treptat către virf, în partea internă cu peri lungi și groși. Paramerul prezintă un lob intern, de aceea din profil apare sub formă de J. Femela necunoscută, *P. pseudoalpina* n. sp.

UN MONUMENT

FUNERAR

DESCOPERIT

LA KÖLN

CONSTANTIN POP

Placă cu Pan de pe monumental funerar al lui
L. Poblicius.

În anul 1964, cu ocazia săpăturilor la fundația casei nr. 24, Piața Chlodwig din Köln, doi tineri au descoperit câteva pietre ornamente, împreună cu fragmente ceramice romane. După sortarea materialului se remarcă două arhitrave, o cornișă și un basorelief reprezentând

4 c. Paramerul are în partea mediană o dilatare de pe care pornesc peri lungi și groși care acopăr și restul paramerului care în realitate este fără o asemenea părozitate. Femele necunoscută, *P. Šusteri* n. sp.

Prin descrierea acestor două specii noi, numărul speciilor de Panorpidae din România se ridică la 10. În acest număr nu se includ speciile *P. similis* Esb. P. și *P. caucasica* Mc. L., care au fost citate de curind de către I. Bechet.

Considerăm că prezența lor în România este posibilă, după cum este posibilă și apariția iltor specii, însă lucrarea citată, prin faptul că nu dă descrierea detaliată a speciilor amintite, ci doar figurarea unor părți din armătura genitală, ne-a dat convingerea că este vorba de o confuzie.

Astfel, ceea ce I. Bechet dă ca paramer aparținând speciei *P. similis* Esb. P., în realitate este paramerul de la *P. Antiporum* Nag. ar paramerul dat ca aparținând speciei *P. caucasica* Mc. L., în realitate aparține speciei *P. pura* Klp.

Confirmarea acestei păreri ne-a parvenit și din partea dr. B. Kiss care a avut posibilitatea să cerceteze materialul citat în lucrarea amintită. Eroarea rezidă din faptul că nu s-au luat în considerație un complex de caractere morfologice externe corelate cu structura întregului complex genital.

În lucrarea de față nu s-a făcut descrierea femelelor pentru cele două specii noi, cu toate că în materialul cercetat am întâlnit numeroase femele cu structuri diferite ale complexului genital, față de speciile cunoscute. Însă nu le-am putut atribui uneia sau alteia din speciile la care nu sînt cunoscute femelele, tocmai pentru a evita erorile.

Considerăm că acest lucru se poate face doar în cazul în care au fost găsite exemplare în copulă sau cînd caracterele externe sînt un criteriu net de determinare al speciilor.

BIBLIOGRAFIE

1. Bechet I. *Spéci de Mecoptera (Insecta) din fauna României*. In: *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Biologia*, Fasc. 2, 1967, p. 77-79.
2. Cheng F. Y. *Revision of the Chinese Mecoptera*, in: *Bulletin of the Museum of Comparative Zoology at Harvard College*, 1957, vol. 116, nr. 1, p. 118.
3. Lacroix J. *Quelques familles de Neuroptères de France. Diagnoses synoptiques*. Nisart, 1913, p. 25-27.
4. Lacroix J., *Études entomologiques. Panorpa alpina*, Rambur. In: *Bull. Soc. Sc. Nat. Quest 1929*, 4-o ser. T. IX, 25 pag.
5. Martinova O. *Les Mecoptères de la fauna de l'U.R.S.S. II. Fam. Panorpidae*. In: *Revue d'Entomologie de l'U.R.S.S.*, XXXVI, 3, pag. 721-747.
6. Nagler C. *Contribuția la cunoașterea familiei Panorpidae din R. S. România*, în: *Sesiunea de comunicări a muzeelor*, decembrie 1964, Științele naturii. Editura științifică, 1969, p. 115-118, 201.
7. Nagler C. *Les Panorpidae de la Collection du Musée Geographique Antipa*, București, în: *Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle - Geogre Antipa*, vol. VIII, pars. II, pag. 813-820, București, 1968.
8. Steinmann H. *Raphidiptera, Megaloptera, Neuroptera et Mecoptera*. In: *Fauna Hungarica XIII, Kötet. 14 Füzet*, Budapest 1967, p. 188-203.

tînd pe zeul Pan. Aceste piese sculpturale au figurat în expoziția «Die Römer am Rhein» (Romanii pe Rin), deschisă în orașul renan Köln în 1967, în marea sală Kunsthalle, acolo unde peste doi ani (12 februarie – 22 mai 1969), expoziția românească «Die Römer in Rumänien» (Romanii în România) a avut un binemeritat succes.

Prinși de febra descoperirii lor, cei doi arheologi amatori au căutat timp îndelungat și alte fragmente din interesanta operă de artă. Abnegația lor a fost răsplătită cu prisosință, căci după o muncă asiduă de trei ani, ei au putut monta aproape toate părțile componente ale monumentului într-o expoziție, care a avut un puternic răsunet în rîndurile specialiștilor.

Cele 65 de piese, unele aflate la o adîncime de 9 m, cu o greutate totală de 1,5 tone, aparțineau, după cum glăsuiește inscripția, lungă de 3 m, mormîntului veteranului Lucius Publicius din legiunea V Alaudae (a «Ciocîrlilor»), vestitul corp de armată roman din regiunea Rinului. Mormîntul a fost ridicat în anul 40 e. n.

Reconstituirea monumentului, compus din trei etaje, cu o înălțime totală de 15 m, a fost apreciată de experți. O porțiune înaltă de 4 m a putut fi complet refăcută. Ea reprezintă două motive cu Pan, conservate aproape intact, de o mare frumusețe și de o monumentalitate impozantă. Una dintre plăci (vezi figura) înfățișează pe zeul păstorilor și al turmelor, spre stînga, bărbos, cu capul întors, nud, cu coarnele și picioarele (păstrate fragmentar) păroase de țap, avînd aruncată pe umeri o mantie lungă, drapată, ce atîrnă pe spate și care e înodată în față. În mina stîngă ține un animal (partea anterioară a sălbăticiunii este distrusă), iar în cealaltă un *paedum* (toiagul păstorilor) îndoit, pe care-l sprijină pe umărul drept. În spatele divinității se observă un arbust pe care se încolățește un șarpe, cu o creastă în virful capului.

Personajul din thyasul dionysiac este încadrat de cîte un fus de coloană, format din 7 canceluri adînci, care au un coronament din capitele corintice. Partea superioară a cîmpului ornamental este împodobit cu o figură umană (mască?) parțial păstrată, în genul unui antifex.

Celălalt motiv, asemănător ca concepție și compoziție artistică, înfățișează pe aceeași zeiță-te, de astă dată spre dreapta, cu mantia atîrnînd pe umăr, dar care ține în mîini un syrinx (nai).

Reprezentarea singulară a zeului Pan în arta funerară, ca în cazul monumentului de față este foarte rară, analogii cunoscute fiind pilas-trul de la Neumagen și monumentul de la Intercisa. El poate fi întîlnit în figurația mortuară însă, destul de des, în cadrul alaiului bacchic, unde participă alături de ceilalți acolîți la triumful veselului Dionysos.

Dar descoperirea mormîntului veteranului Lucius Publicius are și un răsunet istoric, unind într-un chip cu totul surprinzător regiunea renană cu cea dunăreană, prin staționarea legiunii V Alaudae în Colonia Claudia Ara Agrippinensium (denumirea romană a orașului Köln) și în împrejurimile sale și mai tîrziu participanta în războaiele lui Traian împotriva dacilor. Atestarea acestei unități la Dunărea de Jos s-a datorat inscripției de pe altarul funerar de la Adamclisi, aflat la 200 m de locul monumentului triumfal din localitate și ridicat *IN MEMORIAM FORTISSIMORUM VI-RORUM QUI PUGNANTES PRO REPUB-LICA, BELLO DACICO, MORTE ACCU-BUERUNT* («În amintirea bărbaților prea viteji care luptînd pentru patrie, în războaiele cu dacii, s-au culcat întru moarte»), unde printru numele legiunilor și auxiliilor luptătoare în război, se află și cel al «Legiunii Ciocîrlilor», iar din cele 70 de nume de ostași păstrate (din cele circa 3 800 cite avea inscripția), nouă sînt cetățeni din orașul Köln, purtînd denumirea de *Agrippenses*.

Acest fapt istoric atestat și de descoperirea din Köln, reprezintă o fericită punte de legătură între cele două expoziții găzduite de orașul de pe malul Rinului, «Romanii pe Rin» și «Romanii în România».

Monumentul funerar al lui Lucius Publicius se înscrie printre cele mai spectaculoase descoperiri postbelice – după «Mozaicul lui Dionysos», termele, templul Capitoliului, Pretoriul și Regia, toate vestigiile ale anticiei Colonia Claudia Ara Agrippinensium, mormintele francone din subteranele Domului și mormintele tribului germanic al Ubiilor – fiind vizitat cu deosebit interes atît pentru frumusețea lui, cît și pentru a admira munca celor doi pasionați arheologi amatori.

RÉSUMÉ

L'auteur décrit le monument funéraire du vétéran Lucius Publicius, de la légion V Alaudae, découvert à Köln par deux archéologues amateurs. Cette découverte permet l'établissement d'une relation entre les régions rhénane et danubienne, car la légion V Alaudae, stationnée dans la Colonie Claudia Ara Agrippinensium (Köln) prend part aux guerres menées par Trajan contre les Daces, et son nom – ainsi que ceux de neuf soldats de cette unité – sont évoqués dans l'inscription de l'auteur funéraire d'Adamclisi.

DOUĂ FIGURINE ANTROPOMORFE CUCUTENI A-B.

ARISTOTEL CRÎȘMARU

1 a

1 b

1 c

2

Doouă figurine cucuteniene de la Scutari-Mileanca (1 a-față, 1 b-spate, 1 c-profil; 2-față).

În urma arăturilor adânci, pe dreapta pîriului Podriga, în imediata vecinătate a satului Scutari, comuna Mileanca, județul Botoșani, a fost scoasă la iveală o așezare cucuteniană în mare parte deranjată. Așezarea se întinde pe versantul colinei din fața satului, în punctul numit de localnici « La Ghețarie », pe o suprafață de peste 5 ha și coboară pînă în albia pîriului.

În vara anului 1968, în timp ce se nivela drumul din marginea nordică a așezării (lucrare ce se executa cu tractorul pînă la adîncimea de 0,50 m) s-a intrat adînc în stratul de cultură, rîvășind o locuință și o groapă neolitică cu mult material ceramic, care a fost scos la suprafață. Groapa cuprinde, în afară de ceramică tipică Cucuteni A-B, puține oase de animale și bucați de lut ars din peretele cuptorului ce a fost în acest loc. Din cele constatate se vede că, după ce cuptorul s-a deteriorat, în groapa lui s-au aruncat cioburile și resturile menajere din locuința apropiată.

Între resturile ceramice din groapă s-au găsit și citeva figurine antropomorfe din lut ars: una în poziție șezînd, două în poziție de mișcare — din care una s-a putut întregi — și alte citeva fragmente de același gen.

Pe baza materialului ceramic în contextul căruia s-au descoperit, figurinele noastre aparțin din punct de vedere cultural-cronologic, fără nici o îndoială, fazei Cucuteni A-B. Ni se par destul de interesante cele două figurine modelate în poziție de mișcare, pe care le prezentăm mai jos:

Prima (fig. 1) are înălțimea de 17 cm. Este modelată dintr-o pastă bine frămîntată, cu foarte puține impurități și arsă pînă la roșu-cărămiziu. Are capul discoidal, cu lobi laterali perforați, cu nasul modelat prin presiunea degetelor și reliefat de-a lungul întregii fețe, cu ochii marcați prin cele două orificii ale lobilor, aflate deoparte și de alta a nasului, ceea ce constituie o caracteristică a plasticii antropomorfe din această fază. Pe cap poartă o « căciuliță » adăugată, o boabă de lut aruncată pe creștet, aplecată ușor în față și spre stînga. Capul, puțin înclinat spre dreapta, se continuă cu un gît bine distinct, proporționat ca lungime și puternic prins pe umeri. Brațele, potrivit canoului cucutenian, sînt indicate doar prin umerii rotunjiți, puțin ridicați și lățiți la extremități. Corpul plat, îngrosat și puțin aplatizat spre bază, are talia suplă, bine curturată și arcurită pe șolduri. Picioarele sînt însă despărțite și cu coapsele paralele, cu genunchii ușor îndoși înainte și accentuați prin presarea pastei cu degetele, cu labele indicate printr-o prelungire plată, fără să fie marcate și degetele. Sîni și ombilic sînt indicați prin mici pastile rotunde. Elementele somatice ne arată că avem în față o figurină feminină.

Prin poziția picioarelor, col drept ridicat și îndoit din genunchi, iar cel stîng sprijinit în virful labei, figurina are aparența unei făpturi executînd eventual o mișcare în ritm de dans. Artistul cucutenian a acordat, după cum se vede, cea mai mare atenție modelării picioarelor, reușind să realizeze în mod cu totul natural aspectul general de mișcare, probabil un dans ritual.

Ca elemente decorative, sugerînd îmbrăcămîntea, figurina poartă, pe ambele fețe, un briu (centură) pe talie și o eșarfă în diagonală peste umărul stîng, încheiată sub brațul drept, element obișnuit în plastica cucuteniană în fazele A și A-B. Atît cîngătoarea cit și eșarfa sînt realizate prin cîte două șiruri de puncte incizate.

A doua figurină, mai mică (12 cm) și fragmentară, este modelată la fel și în aceeași atitudine ca prima (fig. 2). Ea s-a putut întregi fără piciorul stîng. Piciorul drept, găsit în același loc, este modelat identic ca la prima figurină, indicînd aceeași poziție de mișcare. Această statueta nu poartă nici un fel de ornament sau costumatie.

Laolaltă cu acestea s-a mai aflat și un fragment dintr-o a treia figurină, de același tip, un picior (stîngul), modelat la fel ca la prima. Aceasta ne indică, aici, prezența mai multor figurine executate în aceeași manieră de către ceramisti din așezarea de la Scutari-Mileanca.

Figurinele cu picioarele separate sînt cunoscute atît în plastica ultimei faze precucuteniene, cit și în plastica cucuteniană din diverse faze, de exemplu în așezarea precucuteniană de la Luka-Vrublevkaia¹ și în așezările Cucuteni A de la Țigănești (Bacău)², Cucuteni A-B tot de la Țigănești³ și Aldești (Roman)⁴, sau Cucuteni B de la Uricheni (Piatra Neamț)⁵ etc. Figurinele asemănătoare menționate mai sus, sînt decorate cu briuri și diagonale punctate, ca la Țigănești sau Uricheni și modelate cu picioarele despărțite, dar totdeauna rectilinii sau ușor arcuite lateral și terminate în virfuri ascuțite.

Din acest punct de vedere, putem spune că într-adevăr figurinele de la Scutari-Mileanca sînt reprezentate cu picioarele într-o poziție deosebită, și de aceea interpretarea lor ca o mișcare de dans pare cu totul plauzibilă.

¹ S. N. Bibikov, *Раисепитиональсе носелениу-Тувь-Врублевка на Днепре*, în « MIA », 28, Moscova-Leningrad, 1953, pl. 79 a-b.

² A. Nitu, Un tip de figurină antropomorfa nedeterminat în plastica neolitică carpato-dunăreană, (comunicare la a II-a sesiune științifică a muzeelor, București, 1965).

³ *Ibidem*, fig. 9/2,5.

⁴ V. Ursachi, Cercetări arheologice efectuate de Muzeul de istorie din Roman, în « Carpica », 1, 1968, p. 133, fig. 17/16—22.

⁵ C. Mataș, Cercetări din preistoria județului Neamț, în « Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice », fascic. 97, 1938, p. 34, fig. 68—69.

CORNELIU CÎRJAN

În comparație cu cantitatea foarte mare de ceramica apărută în așezările feudale timpurii, numărul mic de opaițe frapează de la prima vedere, iar prezența lor a ridicat încă de la primele studii o serie de probleme privind proveniența și atribuirea lor etnică.

Materialele care vor fi prezentate se găsesc în depozitul Muzeului de arheologie Constanța și există puține indicații cu privire la locul sigur unde au fost descoperite. Cele mai multe provin din săpături mai vechi de la Capidava și împrejurimi¹.

Studiile referitoare la opaițele din perioada feudal-timpurie sînt puține la noi în țară, relații mai ample dînd M. Comșa² și D. Vilceanu³. Din aceste publicații lipsesc însă unele din tipurile pe care le studiem aici.

Opațiile care vor fi prezentate se pot încadra în mai multe categorii. În prima categorie se încadrează opaițele care pot fi atribuite, ca tip, unei populații nomade și care-și găsesc analogii și în alte așezări pe unde această populație a trecut. În cea de-a doua categorie încadrăm opaițele care au la bază vechi forme romano-bizantine, forme care s-au păstrat datorită populației autohtone și neîntreruptelor ei legături cu Bizanțul.

Din prima categorie fac parte următoarele tipuri:

1) Opaîț în formă de tigăiță, cu pereții înalți de 2,5 cm, prezentînd în centru o proeminență conică, goală în interior, înaltă de 3 cm. Opaîțul prezintă patru ciocuri pentru fitil, așezate în cruce și realizate prin apăsarea peretelui cu degetul, din care cauză peretele se prezintă ondulat. Proeminența aflată în centrul tigăiței a fost realizată prin apăsarea fundului, spre deosebire de alte exemplare provenind tot de la Capidava, dar la care această proeminență este realizată prin adăugire⁴. Concavitatea protuberanței avea o funcție utilitară, prin intermediul ei opaîțul putînd fi fixat pe o țigă și contribuind prin aceasta la răspîndirea unei lumini cît mai uniforme. Exemplarul este lucrat la roată înceată, dintr-o pastă alb-găl-

buie, care conține ca degresant nisip. Opaîțul provine de la Capidava, fără să se cunoască condițiile precise ale descoperirii (fig. 1).

2) Opaîț avînd forma unei străchinuțe tronconice. Exemplarul are pereții destul de groși și este lucrat la roată înceată dintr-o pastă cenușiu-negricioasă. Dimensiuni: înălțimea 3,5 cm, diametrul gurii 8,5 cm, diametrul fundului 6,5 cm. Aceeași proveniență ca și primul opaîț.

3) Opaîț avînd forma emisferică, puțin turtit la partea superioară unde se află un orificiu central. Marginile orificiului sînt înălțate și puțin răsfrînte în afară. Într-o parte se observă urmele unei mici apucături plate; se pare că o apucătoare identică se afla pe partea diametral opusă. Opaîțul este lucrat la roată înceată, dintr-o pastă neagră-cenușie. Dimensiuni: în. 6,5 cm, d.g. 6 cm, d.f. 9,5 cm. Opaîțul provine de la Hirșova (fig. 2).

Dintre opaițele prezentate, primul este destul de rar întîlnit în așezările feudale timpurii de la Dunărea de Jos. Acest tip are în schimb analogii la Sarkel-Belaia Veja⁵, Taman⁶, și în R.S.S. Kirghiză, în valea rîului Ciu⁷. În fiecare din aceste puncte, opaițele în formă de tigăiță cunosc o datare diferită. În valea rîului Ciu și în regiunile vecine ele se datează în secolul IX-X⁸, la Sarkel și Taman în secolul X-XI⁹. La noi în țară, la Capidava, acest tip de opaîț apare în bordeie datînd din prima treime a secolului XI¹⁰, la Noviodunum sînt datate în secolul XI¹¹, iar la Dinogetia în secolul XI-XII¹². Aceste opaîțe au fost atribuite prin analogie, unei populații nomade¹³, diferențele de datare reprezentînd etapele pătrunderii acestei populații din Asia Centrală către Europa. Cel de-al treilea opaîț de formă emisferică, provenind de la Hirșova, are analogii la Dinogetia, unde a fost datat în secolul XII și atribuit de asemenea unei populații nomade¹⁴.

¹ S. A. Pletneva, *Керамика Саркела — Белой Вежи* (M.I.A.), 75, p. 264, 269.

² Idem, *Керамика и стекло древней Тукторганики, Средневековая керамика Таманского городища, Москва, 1963*, p. 60, 62.

³ M. Comșa, *Unele concluzii*, ... p. 283, nota 67.

⁴ Idem.

⁵ S. A. Pletneva, *Керамика Саркела*, ... p. 269, Idem, *Керамика и стекло* p. 65.

⁶ D. Vilceanu, *op. cit.*, p. 399.

⁷ Gh. Ștefan și colectivul, *Sancierul Gârdu-Dinogetia*, (SCIV), 1, 2, 1954, p. 179, fig. 17, 8.

⁸ M. Comșa, *Unele concluzii*, ... p. 283.

⁹ M. Comșa, *Dinogetia, I*, p. 228; idem, *Unele concluzii*, ... p. 283.

¹⁰ M. Comșa, *Dinogetia, I*, p. 184, fig. 116, 6.

¹¹ Materialul provenit de la Capidava ne-a fost cedat spre publicare de către conducătorul șantierului, Radu Florescu, căruiu tinem să-i mulțumim și pe această cale.

¹² M. Comșa, *Dinogetia, I*, București, 1967, p. 183, 185, 228, 228; idem, *Unele concluzii istorice pe baza ceramicii din secolul VI-XII*, (SCIV), I-IV, 1957, p. 267, 294.

¹³ D. Vilceanu, *Opațiile din așezarea feudal-timpurie de la Capidava*, (SCIV), 2, 1961, p. 393-402.

¹⁴ Idem, p. 396.

Vedem deci că opaițele din această categorie, diferite ca formă, au fost atribuite populațiilor nomade care, spre sfârșitul secolului X și începutul secolului XI vin pe teritoriul Dobrogei. Se remarcă însă că aceste tipuri sînt lucrate în tehnica specifică populației locale, ceea ce demonstrează că avem a face cu adaptarea la tradiția locală a unor forme aparținînd populațiilor nomade. Acest lucru nu face decît să demonstreze procesul de asimilare de către autohtoni, proces în cadrul căruia a avut loc și această întrepătrundere de elemente de cultură materială.

Cea de-a doua categorie de opaițe, avînd la bază forma romano-bizantină, cuprinde de asemenea mai multe tipuri.

1) Opaițe cu picior. Din rîndul acestor opaițe, deosebit de interesant este un exemplar ce provine de la Capidava. Este vorba de fapt de două opaițe suprapuse, unite printr-un picior. Partea inferioară este alcătuită dintr-un opaiț în formă de tigăiță, cu corpul tronconic, prevăzută cu un singur cioc pentru fitil. Din mijlocul acestui opaiț pornește un picior masiv, cilindric, ornamentat cu o șanțuire în spirală, deasupra căruia se află un al doilea opaiț bitronconic în secțiune. Limita între picior și opaițul superior este marcată de o strângulare. Opaițul superior prezintă un cioc și un orificiu pentru umplere, orificiu plasat central și avînd marginile ușor înălțate și răsfrînte în afară. Ciocul opaițului superior ca și orificiul de ardere sînt alungite și se află în plan vertical deasupra ciocului opaițului inferior. Pe partea opusă celor două ciocuri s-au păstrat urmele unei apucături, care plecînd de pe peretele opaițului tigăiță se prinde de linia care marchează diametrul maxim al opaițului bitronconic. Opaițul superior prezintă un ornament compus dintr-o bandă de linii în val. Exemplarul este lucrat la roată înceată, din pastă negricioasă, conținînd ca degresant nisip fin (fig. 3).

Din aceeași categorie mai face parte un fragment de opaiț care provine de la Constanța. Se păstrează partea superioară cu opaițul propriu-zis și o parte din picior. Opaițul este bitronconic în secțiune, cu corpul alungit și neornamentat. Discul opaițului este concav și prezintă orificiul de umplere plasat central. Apucătorea este lamelară și mult îngroșată. Ciocul alungit face corp comun cu bazinul opaițului, iar partea inferioară a bazinului se prelungește în jos, în formă de con, făcînd legătura cu piciorul cilindric al lămpii. Imediat sub opaiț se află o tăviță, păstrată parțial, în care se stringeau probabil resturile rezultate din ardere și surplusul de ulei. Sub tăviță s-a păstrat o parte din piciorul cilindric, ornamentat cu incizii spiralice adînci. La partea inferioară există un postament pe care stătea lampa. Piciorul și tăvița sînt lucrate la roată, iar opaițul modelat în tipar este adăugat piciorului. Pasta este de calitate bună, iar arderea oxidantă a dat opaițului culoarea cărămizie.

Tipul de opaiț cu picior se întîlnește încă din epoca elenistică¹⁴, continuînd apoi să existe în epoca romană¹⁵ și bizantină¹⁶. Acest tip de opaiț cu picior cunoaște în epoca romană și bizantină o răspîndire destul de mare, fiind lucrat nu numai din ceramică ci și din bronz¹⁷.

Opaițul cu picior de la Constanța se poate data în secolul VI e.n. după opaițul bitronconic superior, tipic pentru această perioadă¹⁸. Acesta este tipul de opaiț cu picior cel mai apropiat (deocamdată) de exemplarul de la Capidava. La acest tip găsim decorarea piciorului cu torsadă și tăvița destinată stringerii resturilor provenite din ardere și a surplusului de ulei. Opaițul de la Capidava prezintă aceste elemente— unele modificate, dar prezintă și elemente noi. Piciorul este decorat cu o torsadă grosolan realizată, iar opaițul superior bitronconic amintește prin forma sa de opaițele bizantine din secolul V—VI. De notat că apucătorea nu privește numai opaițul superior, ci este în așa fel realizată, încît partea inferioară a ei se prinde de opaițul tigăiță iar partea superioară se oprește pe linia de maximă bombare a opaițului bitronconic. A doua modificare s-a petrecut foarte probabil sub influența populației nomade și privește suportul lămpii. Acesta nu mai are acum funcția de suport și nici pe aceea de vas colector pentru reziduurile rezultate din ardere. El s-a transformat într-un opaiț independent. Avem a face în acest caz cu un produs local, care combină tipul de opaiț bizantin cu picior cu elementul nou adus de populația nomadă— opaițul tigăiță. Nu este vorba deci de o simplă imitație ci avem de-a face cu o creație originală a unui meșter local, influențat de cele două tipuri de opaițe pe care le combină într-un tip unitar, nou. În funcție de elementul din partea inferioară a lămpii, opaițul tigăiță, care presupune existența în aceste regiuni a populației nomade purtătoare a tipului respectiv, lampa de la Capidava se poate data în perioada cuprinsă între mijlocul secolului X—secolul XI.

Tot de influența romano-bizantină este și un alt opaiț de la Capidava, cu corp rotund, tronconic în secțiune. Partea centrală este alcătuită dintr-o porțiune bombată, semisferică, care formează cu peretele interior o șanțuire. Gura de alimentare, așezată central, păstrează într-o parte a ei urmele unei toarte, față de care se dispune la baza proeminenței centrale

¹⁴ Waldemar Deonna, *Les lampes antiques trouvées à Delos*, « B.C.H. », XXXII, 1-4, 1908, p. 143 și fig. 5.

¹⁵ H. Mentzel, *Antike Lampen im Römisch-Germanischen Zentralmuseum zu Mainz*, Mainz, 1954, p. 95, pl. 79, 11; J. Perlzweig, *Lamps from the athenian agora*, Princeton, New Jersey, 1963, fig. 126.

¹⁶ Dora Ivany, *Die Pannonischen Lampen—eine typologisch-chronologische Übersicht*, Budapest, 1935, p. 25, pl. LXVII, 8.

¹⁷ Anastase K. Orlandos in *Collection Hellén Strathatos, III, Objets antiques et byzantins*, Strasbourg, 1963, pl. XLV, 236, 237, 238.

¹⁸ M. Irimia, *Captoarele romano-bizantine de ars ceramică de la Olțina*, « Pontice », I, Constanța, 1968, p. 397, fig. 18, 2, p. 400.

1

4

2

5

3

6

Opaite din depozitul
Muzeului de arheologie
Constanța; 1, 3,
4—6 Capidava; 2, Hir-
sova.

un orificiu de ardere. Excentric pe același corp central se află un mic orificiu de ventilație (fig. 5). Opașul este lucrat la roată din pastă bună de culoare cărămizie. Este un tip hibrid, la care se observă influența opașelor aparținând populațiilor migratoare. El are formă de tigăită, cu deosebirea că bazinul central este acoperit cu o calotă semisferică, în care sînt practicate orificiile de ardere, umplere și ventilație. Pasta din care este lucrat cît și felul execuției ne îndeamnă să-l socotim produs al unui meșter băștinăș, aflat sub influența celor două modele pe care le avea la dispoziție. Exemplarul prezentat se poate data în secolele X - XI.

Tot de la Capidava provin două opașe - unul întreg și unul fragmentar - deosebite prin formă și decorație.

Opașul întreg este compus din două părți: recipient și picior. Recipientul are forma unei calote sferice, cu marginile rotunjite. Piciorul, gol în interior, este cilindric și prezintă la 4 cm de bază trei ferestre în formă de triunghi isoscel cu vârful în sus. Pereții sînt groși, lucrați dintr-o pastă albicioasă cu nisip și pietricele. Pe deasupra este acoperit cu un strat subțire de humă. Exemplarul este lucrat la roată. Dimensiuni: în. 16,5 cm, d. recipientului 11 cm., d.f. 7,5 cm; triunghiurile au baza de 3,5 cm, iar laturile de 4,5 cm (fig. 6).

Cel de-al doilea exemplar este reprezentat de suportul unei lămpi oarecum asemănătoare. Acesta este cilindric, gol în interior și cu un fund deosebit de subțire. În pereți sînt practicate ferestre dreptunghiulare care merg pe toată înălțimea suportului. Se păstrează toarta plată în secțiune. Ea pleca de sub recipient și mergea pînă la fundul suportului. Este foarte probabil ca recipientul să fi avut forma de calotă sferică. Pe toartă și pe marginile ferestrelor se află un decor alcătuit din cerucele incizate, la care se adaugă pe corpul vasului dungii trase cu vopsea roșie. Opașul este lucrat la roată în ceață, din pastă de culoare roz, conținînd nisip și pietricele (fig. 4).

Dacă primul exemplar poate fi datat cu aproximație în secolele X - XI, cel de-al doilea, datorită decorului ridică unele probleme interesante. Referitor la decorul cu vopsea roșie, s-a exprimat pînă acum ideea că dispăre la sfîrșitul secolului X²⁰. Pe de altă parte refe-

rindu-se la decorul format din cerucele imprimare, M. Comșa îl consideră ca aparținînd pecenegilor, fiind adus de către aceștia la jumătatea secolului XI pe vremea lui Mihail al IV-lea Paflagonianul (1034 - 1041) și îl leagă de trecerea în imperiu a unui nou grup de pecenegi²¹.

Acest tip de decor nu este întîlnit însă acum pentru prima oară. El se întîlnește din vremuri mult mai vechi, încă din a doua perioadă a fierului. Fragmente decorate cu cerucele imprimate s-au descoperit la Cățelu Nou²² și la Popești²³. Acest decor este întîlnit de asemenea în secolele V - VI²⁴. Pentru perioada feudal-timpurie, acest decor se găsește la Capidava²⁵ ca și la Păcuiul lui Soare²⁶ încă din secolul X. Asocierea celor două forme de decor coroborată cu cele spuse mai sus ne face să credem pe de o parte că nu se poate fixa la jumătatea secolului XI apariția decorului format din cerucele imprimate și că acest decor nu poate fi atribuit unei populații nomade, în speță pecenegilor. Pe de altă parte se poate formula ipoteza continuării decorației cu vopsea roșie și la începutul secolului XI e.n.

Opașele din epoca feudal-timpurie prezente, deși puține la număr, ridică cîteva probleme importante, relevînd totodată și forme noi, interesante prin aspect și decorație. Dacă prima categorie de opașe poate fi atribuită ca tip unei populații nomade, cea de-a doua categorie demonstrează cît se poate de clar păstrarea unor tradiții și a unor forme mai vechi. Se demonstrează astfel încă o dată existența unei populații sedentare, capabilă să conserve și să transmită aceste tradiții. Pe de altă parte însuși faptul că opașele din prima categorie cunosc o evoluție locală, dovedește procesul de asimilare a populațiilor nomade de către populația sedentară, cu o veche tradiție culturală. În cadrul acestui proces de asimilare, populația autohtonă a suferit și ea unele influențe din partea populațiilor nomade, dar superioritatea ei culturală i-a permis menținerea unor elemente tradiționale. În sfîrșit, prin materialul prezentat, se demonstrează continuele legături care s-au păstrat între localnicii autohtoni și Imperiul Bizantin, legături materiale și culturale care au determinat menținerea vechilor forme și tradiții.

²¹ M. Comșa, *Dinogeția*, I, p. 227.

²² V. Leahu, *Săpăturile arheologice de la Cățelu Nou*, în *Cercetări arheologice în București*, II, 1965, p. 63, fig. 44, 3.

²³ R. Vulpe, *Santierul arheologic Popești*, în *Materiale*, VII, 1961, p. 334, fig. 7, 5, p. 330.

²⁴ Informație prof. I. Nestor.

²⁵ Gr. Florescu și colaboratorii, *Capidava*, în *Materiale*, V, 1959, p. 560, fig. 5; Gr. Florescu, R. Florescu și P. Diaconu, *Capidava*, București, 1958, p. 212, pl. XXVIII, 5.

²⁶ Informație P. Diaconu.

CONCURSUL DE OLĂRIE DIN 1908

SILVIA ZDERCIUC, MIRCEA DUMITRESCU

În anul 1908, are loc la București înființarea « Societății Domnița Maria », societate ce avea ca scop sprijinirea și răspândirea în România a artei naționale, scop ce este enunțat în Statutul pe baza căruia funcționa sus-numita societate¹.

¹ Un studiu amplu asupra rolului pe care l-au jucat societățile așa-zise « de sprijinire a artei naționale » este în curs de apariție, în redactarea lui Tancrad Blîndeașu și Mircea Dumitrescu.

Prima manifestare publică a societății este organizarea unor concursuri de olărie, mobilă și scoarțe românești, ce urmau să aibă loc în toamna anului 1908. La aceste concursuri participau creatorii populari din Oltenia, Moldova și Muntenia.

Ziarele contemporane publică, în paginile lor, apelul lansat de Societate către olarii români, apel în care aceștia sînt invitați să participe în număr cît mai mare la concurs. Li se atrage

Urcior lucrat de Cărlănaru P. Ion, din Goalești — Bratia — Muscel, Premiul I în 1908.

Urcior lucrat de Tudorache Alexandru din Bekila, Premiul II în 1916.

atenția în mod special să nu copieze: «*Felul mărfurilor aduse, de prin alte țări cum se găsec astăzi pela târgovești*»³, ci «*se cer vase ca să fie după izvoadele românești cele mai vechi. Adică să aibă o înfățișare plăcută, iar smaltul așa cum îl puneau strămoșii noștri. Să fie lucrate frumos, arse bine, cu sunet curat, să aibe pe ele izvoade alese cu vopseli de ale bătrânești nu cu culori noi de prin țiguri. Fiecare olar să lucreze cum se obișnuiește prin acea parte a locului și să nu caute să se ia după vase străine lui sau prin vecini*»⁴.

În april sînt precizate de asemenea categoriile de vase ce urmează să fie prezentate la concurs, dîndu-se prioritate străchinilor, urcioarelor și sfeșnicilor⁵, ce vor fi de fapt majoritate în concurs.

Apelul a fost trimis prefecturilor județelor, iar la organizarea locală a concursului din fiecare județ au contribuit prefectii, care la rîndul lor au dat dispoziții primarilor și inspectorilor comunali, sau în unele cazuri poliției locale⁶.

De modul puțin competent în care s-au achi-tat conducătorii vechilor județe, stau mărturie numeroasele adrese, conținînd rapoarte strict administrative de îndeplinire a unui ordin, la care mai putem adăuga și o analiză obiectivă a județelor și a olarilor care au participat la concurs⁷.

Concursul urma să se desfășoare în luna noiembrie 1908, dar în urma unei invitații făcută de către Primăria orașului București, concursul are loc la 21 mai, în cadrul Bilciului Moșilor din București. În mai sus-menționata adresă, Primăria municipiului București pune la dispoziția Societății suma de 3 000 lei, «*în scop de a se da premiul numai pentru produsele micii industriei țărănești, cele mai frumoase și care au păstrat mai mult caracter românesc*»⁸.

Au fost premiați 18 olari, premiul special în valoare de 100 lei fiind obținut de *Nicolae Florea Pielmuș din Oboga-Romanai*⁹.

Olarilor ce s-au distins în cadrul concursului, urma să li se facă comenzi speciale de vase, conform indicațiilor societății, și care să fie puse în vinzare de «Societatea Albina», la sediul său din Calca Victoriei 121, în același local în care au fost expuse, o perioadă de timp, piesele de ceramică premiate la primul concurs de olăric din țară¹⁰.

După cum rezultă din registrele inventar ale Muzeului de artă populară al R.S. România,

³ Muzeul de artă populară (M.A.P.), dosar 6, fila 43, vol. I, 908 911, 1908, ziarul Universul, martie, 1908.

⁴ Idem.

⁵ Idem.

⁶ M.A.P., dosar 6 908 911, vol. I, fila 108 adresa nr. 1735/20 martie, 1908. Poliția orașului Curtea de Argeș.

⁷ M.A.P., dosar 6 908 911, vol. I.

⁸ M.A.P., dosar 6 908 911, vol. I, fila 88 — Primăria orașului București, nr. 22 307/908 din 19 aprilie, 1908.

⁹ Vezi anexa nr. I — M.A.P., dosar 6, vol. I, 908 911, fila 156, 1908.

¹⁰ M.A.P., dosar 6, 908 911, vol. I.

o bună parte a obiectelor participante la acest concurs, îndeosebi cele premiate, au trecut în patrimoniul acestui muzeu, datorită străduințelor depuse de Al. Tzigara Samurcaș, directorul Muzeului de artă națională din acea vreme. Majoritatea obiectelor însă au fost vindute în cadrul târgului și au intrat în colecții particulare.

Cu toată slaba lui organizare, acest prim concurs de olărie din țara noastră prezintă numeroase aspecte ale situației ceramicii populare din acea vreme. Pe lângă centrele participante la concurs, în fazele de pregătire a concursului, unele prefecturi au însoțit adresele lor de liste cu localități în care se practica olăria, indicând adresa și numele tuturor olarilor din centrul respectiv¹⁰.

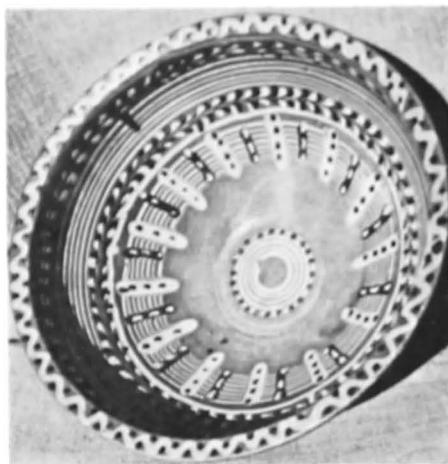
Raportînd cunoștințele noastre actuale la centrele de ceramică existente în 1908, putem completa harta centrelor de ceramică din țara noastră cu numeroase localități, deși din concurs au lipsit județele ca Gorj, județ în care, după cum ne este cunoscut, olăria populară are o veche tradiție.

Făcînd o analiză obiectivă a pieselor de ceramică ce ni s-au păstrat de la concurs, constatăm că selecționarea obiectelor a fost destul de arbitrară, premiîndu-se piese la care valoarea artistică e îndoielnică, primul criteriu al selecționării fiind smălțuirea. Deși în apelul lansat de Societate se menționau: străchinile, urcioarele și sfesnicele, — categorii de ceramică solicitate la concurs — olarii s-au prezentat totuși cu forme foarte variate, de care însă la premiere nu s-a ținut seamă decît cu foarte mari excepții (Cărlăranu P. Ion din Golești-Bratia, Muscel primește premiul I pentru o oală și C.N. Florea din Curtea de Argeș, premiul III pentru un chiup)¹¹.

Făcînd o statistică a acestui concurs, putem cunoaște numărul centrelor de ceramică, al olarilor, al pieselor de ceramică cu care s-au înscris la manifestare, fiecare provincie istorică, județ sau localitate, în frunte fiind Moldova, deși premiile cele mai multe sînt deținute de Muntenia (județele Argeș și Muscel), urmîndu-i îndeaproape Oltenia cu județele Romanși, Mehedinți și Vilcea, Vilcea fiind și județul cu cele mai multe premii cîștigate, iar centrul Golești-Bratia din Muscel, cu numărul cel mai mare de participanți¹².

Satisfăcuți de rezultatele obținute, puternic elogiate în presă, inițiatorii concursului de olărie din 1908 vor trece, în 1910, la organizarea, pe criterii aproape similare, a unui al 2-lea concurs, la care ne vom întîlni atît cu centre de ceramică cunoscute, cît și cu altele noi.

Deși de data aceasta Societatea se adresează direct producătorilor, lucrările olarilor la acest concurs sînt mult mai slabe.

Străchină lucrată de Nicolae Florea Pielmuș din Oboga.

Urcior lucrat de Vasile Ochiană din Crețești.

¹⁰ M.A.P., dosar 6/1, vol. II, fila 25 și fila 33 și dosar 6, vol. I, 908-911-1908, fila 104.

¹¹ M.A.P., dosar 6/910-911, fila 156, ziarul Universul,

20 noiembrie, 1910; vezi anexa III.

¹² Vezi anexa III.

Cei mai mulți dintre participanți s-au străduit să inventeze motive și forme noi, dar străine de tradiția țării, lucru de care, prin adrese particulare trimise ficăruia dintre concurenți, li se atrage atenția în mod special să se ferească.

Puținele obiecte care ni s-au păstrat de la aceste două concursuri de olărie, organizate în primul deceniu al veacului nostru, constituie documente importante, ce oglindesc caracterele specifice ale centrelor de ceramică la acea epocă, multe din ele dispărute astăzi. Ele aduc în același timp o contribuție importantă la istoria meșteșugurilor populare românești, completând în mod substanțial harta centrelor de ceramică din țara noastră.

Oală lucrată de Costache Cosma din Bozieni-Roman.

ANEXA I

CONCURSUL DE OLĂRIE DIN 1908

Premiul I Special — 100 lei

Niculae Florea Pielmuș din Oboga-Romanați

Premiul I — 75 lei (5 olari)

Tambrea Ion A. (Hurez — Vilcea)
Vasile Vizuine și Ion Vasilek (Tg. Frumos — Iași)
Cărlănaru P. Ion (Golești-Brăția — Muscel)
Marin N. Diaconessa (Oboga — Romanati)

Premiul II — 50 lei (6 olari)

Constantin Stanciu Pușoi (Hurez — Vilcea)
Ion R. Mihai (Zătreni — Vilcea)

George Stoian (Dorohoi)
Constantin I. Niță Morariu (Vlădești — Vilcea)
N. Marian (Șiești — Mehedinți)
N. D. Banu (Vilșănești — Argeș)

Premiul III — 25 lei (6 olari)

Ion I. Simion (Cîmpulung — Muscel)
N.I.L. Olariu (Golești — Brăția, Muscel)
Gh. Pintilie (Grozepți — Bacău)
T. I. Alexandrescu (Brălia)
C. N. Florea (Curtea de Argeș)
Ion Matei Ene (Coșești — Muscel)

ANEXA II

CONCURSUL DE OLĂRIE DIN 1908

Moldova

21 centre
58 olari
261 piese

Muntenia

14 centre
69 olari
276 piese

Oltenia

16 centre
40 olari
161 piese

Total general:

51 centre	
167 olari	164
724 piese	709

ANEXA III

CONCURSUL DE OLĂRIE DIN 1910

Premiul I — 75 lei

C. Rîrileanu (Broșteni — Suceava)
N. Pielmuș (Oboga — Romanati)
Florea Iorga (Hurez — Vilcea)

Premiul II — 50 lei

N. C. Rândașu (Vlădești — Muscel)
C. Pușoi (Hurez — Vilcea)
Al. Tudorache (Brălia)

Premiul III — 25 lei

Florea Preda (Știrbei — Romanati)
Aron Breitenfeld (Botoșani)
Nic. Stoian (Dorohoi)
I. Burmuș (Piatra Neamț)

RÉSUMÉ

Se basant sur un riche matériel d'archive, inédit jusqu'à présent, les auteurs cherchent à présenter les manifestations initiées par la société « Domnita Maria » au cours de la première décennie de notre siècle, destinées à aider la renaissance de l'industrie nationale.

Insistant spécialement sur les concours de poterie des années 1908 et 1910, et espérant accroître le nombre des villages aujourd'hui connus pour avoir pratiqué la poterie au commencement de ce siècle, les auteurs publient, dans les annexes à cette note, tant les centres de poterie participants à ces concours, que les noms des potiers qui ont reçu des prix.

DOUĂ

VARIANTE

ALE

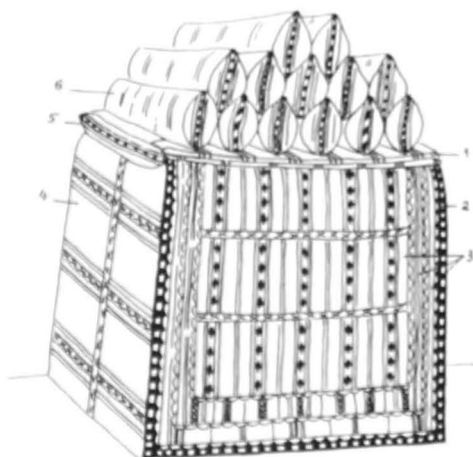
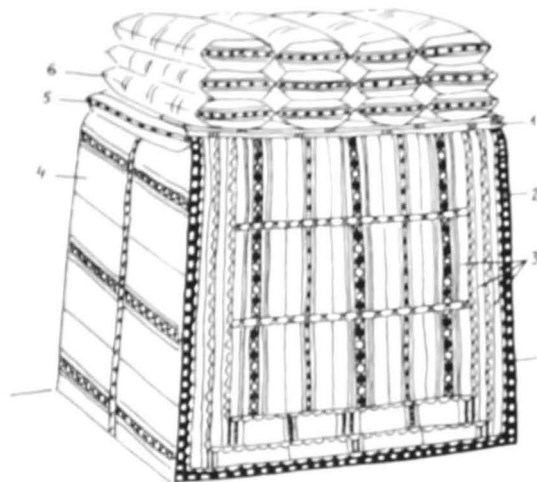
„PATULUI DE PARADĂ“

ÎN

ZONA

TÎRNAVE

M. FOCȘA, GH. NISTOROAI, E. LUPU

« Boltă » și « cotărlău » din subzona Rupea 1. lepedeu « dîrștit »; 2. lepedeu « preștit »; 3. lepedeu « cu vargă »; 4. « pînzătură dîndărătul patului »; 5. fund de străjac; 6. « căpătîie ».

Prezența în camera curată a unui pat de paradă este frecventă în Transilvania. Spre

deosebire de patul cu teancul de țesături, existent în Muntenia și Moldova, patul de paradă

apare ca un ansamblu organizat după anumite reguli colective, specifice locului, felul cum este alcătuit avînd în vedere atît un efect de ansamblu cît și valorificarea în parte a țesăturilor componente.

Comun în Transilvania atît românilor, cît și populațiilor săsești și maghiare, el apare la români în diferite tipuri și variante, dintre care una dintre cele mai interesante este aceea a patului pe care îl vom numi, oarecum impropriu, pat cu baldachin, baldachinul constituind, fără a fi aparent, un element de substructură a patului care suportă țesăturile angajate în alcătuirea lui.

Acestui tip general, destul de extins de altfel în Transilvania, i se încadrează cele două variante pe care le-am întîlnit în zona Tîrnavelor, la cele două extremități ale sale — una în cîteva sate din jurul Rupei (Rupea, Homorod, Păloș, Mateiaș, Bogata Olteană), cealaltă în apropierea Blajului, pe cursul Tîrnavei Mici (Copălna de jos, Simcei, Spini). Pe cînd însă la Rupea și în jur, instalarea patului de paradă în camera curată este un obicei încă viu, înspre Blaj, patul de paradă, dispărut de mai multă vreme, a nu putea fi reconstituit decît pe bază de informații verbale. În schimb, se găsesc numeroase piese textile care au făcut parte din alcătuirea lui.

Și într-un caz și în celălalt, patul de paradă este construit prin adăugarea la patul de dormit a unui baldachin rudimentar de lemn, care constituie suportul pe care sînt orînduite țesături variate intr-o arhitectură savantă, în așa fel încît întregul pat este învăluit. Patul de paradă era folosit și cu funcția primordială de pat de dormit, în el fiind culcați copiii.

Ceea ce apare caracteristic pentru ambele variante de care ne ocupăm, este marelă număr de țesături angajate în alcătuirea patului de paradă, precum și originalitatea lor, unele din ele nefiind cunoscute în alte părți.

Deosebirea dintre cele două variante stă nu în structura generală foarte unitară a patului, ci în genul țesăturilor folosite. Astfel, pe cînd în Rupea și în satele din jur, se folosesc țesături din pînză alese și țesături din lînă de categoria țolului țesut în carouri și în vîrgi, în negru pe alb, caracterul decorativ al ansamblului fiind dat de țesăturile din pînză, în satele cercetate pe cursul Tîrnavei mici se folosesc, pe lîngă țesăturile de pînză, chilime alese într-un colorit foarte viu, valoarea lor decorativă fiind cel puțin egală cu cea a țesăturilor de pînză.

Denumit «boltă» și «cotărlău» în Rupea și în jur și «pat cu băbauă» în satele din apropierea Blajului, patul de paradă are, după cum am mai spus, o structură unitară și un aspect caracterizat printr-o anumită monumentalitate.

Pe baldachin se așază străjacul (saltea), unul sau amîndouă capetele, dacă ambele sînt

vizibile, fiind îmbrăcate cu «funduri de străjac» alese. În forma unor capete de «căpătie» (perne), fundurile de străjac alcătuiesc un element artistic specific și foarte original pentru aceste locuri; ele nu apar, pe cît știm, și în altă parte în cuprinsul Transilvaniei. Cercetarea integrală a țesăturilor din zona Tîrnavelor ar putea stabili în ce măsură fundul de străjac constituie un element caracteristic diferențial al zonei.

Peste străjac, în subzona Rupei, se așază de-a lungul patului, în partea lui din față, un «lepedeu dirstit» (țol din lînă dat la piau și învărgat cu negru), împăturit, pe sub care sînt prinse țesăturile care închid patul în partea lui din față «lepedeu preștit» (țol din lînă nedat la piau, în carouri, negru pe alb) și 3 lepede din pînză «cu vargă»¹ suprapuse. Deoarece patul de paradă este așezat în colțul camerei, el mai este închis și pe o latură cu o țesătură specială învărgată («pînzăturică» sau «pînzătură dindăritul patului»²).

În sfîrșit, peste străjac este clădită arhitectura importantă și impunătoare a celor 12 căpătie mari — de regulă — care ajunge uneori pînă în tavan.

Alcătuirea patului de paradă ascultă de unele reguli interesante ce corelează felul în care sînt țesute și decorate țesăturile, precum și dimensiunile lor cu locul pe care îl ocupă în organizarea ansamblului.

Astfel, lepedele «cu vargă», de dimensiuni variate, au capetele bogat decorate și sînt suprapuse în așa fel, încît capetele celor 3 piese rămîn degajate, potențînd efectul decorativ. În unele sate, chiar și ordinea în care sînt așezate este stabilită precis, manifestînd prin aceasta un admirabil simț al economiei mijloacelor și gradării efectelor, general în arta populară. La Păloș, de pildă, se așază întîi un lepedeu cu cîmpul de cîncăpă, peste el un lepedeu «înfuscelat» (învărgat cîncăpă cu bumbac), iar pe deasupra un lepedeu confecționat în întregime din bumbac.

În ceea ce privește felul cum sînt așezate căpătiile există unele diferențieri locale; pe cînd la Mateiaș și Bogata, căpătiile sînt așezate orizontal, pe 3 rînduri suprapuse de cîte 4 piese, la Rupea, Păloș și Homorod, ele stau pe muchie, pe 2—3 rînduri, fiind intercalate unele cu altele.

În satele din apropierea Blajului, trăsătura caracteristică a patului de paradă vine de la țesăturile care îl închid în partea din față — 3 chilime și 3 lepede albe, dispuse alternativ.

Așază întotdeauna într-unul din colțurile din fund ale camerei, patul de paradă era odinioară integrat în ansamblul bine structurat al interiorului. El constituie un element prin excelență

¹ Lepedele «cu vargă» sînt denumite după modul de decorație prin învărgare.

² Țesături de același gen erau folosite în cadrul interiorului și pentru decorarea pereților.

reprezentativ³, rolul lui funcțional fiind destul de limitat.

Frumusețea remarcabilă și intensitatea decorativă a țesăturilor îi conferea un rol puternic decorativ în cadrul interiorului.

În subzona Rupei, bogăția și diversitatea țesăturilor care îl compun este compensată printr-o unitate ornamentală deosebită. Sistemul decorativ este întemeiat pe învărgare și pe contrastul dintre roșul intens al porțiunilor decorate, cu albul de bumbac și gălbuiul de cîneșă al cîmpului, interpretarea cromatică a motivelor ornamentale fiind de asemenea unitară.

În satele urmărite pe cursul Tirnavei mici, rolul decorativ al patului de paradă nu poate fi judecat decît după piesele textile existente izolat.

Varietatea ornamentală și cromatică puternică a chilimelor, valorată prin contrast cu albul lepedeelor, stabileau desigur raporturi mai complexe cu fundurile de străjăc și căpătiele clădite pînă în tavan, a căror diversitate decorativă pune în joc armonii cromatice, motive și modalități de interpretare mai variate și foarte îndrăznețe uneori.

Patul de paradă cu baldachin se întâlnește sub diferite denumiri și în alte părți ale Transilvaniei. Nu este exclus ca el să fi rezultat din adaptarea patului cu baldachin propriu-zis din interiorul burghez⁴ unor finalități proprii interiorului țărănesc.

Deși a păstrat într-o oarecare măsură rolul funcțional al patului de dormit, el a dezvoltat în special rolul reprezentativ al patului cu teancul de țesături. Dar prin desfășurarea țesăturilor și prin ordonarea lor într-o structură cu sens decorativ, el a devenit unul din cele mai importante elemente artistice ale interiorului.

Este interesant de remarcat pentru zona cercetată că pe un teritoriu relativ limitat s-au dezvoltat 2 variante ale acestui tip de pat de paradă, în funcție de creația textilă locală, precum și unele subvariante, ceea ce confirmă încă o dată capacitatea de diversificare a creației populare în cadrul structurilor și valorilor ei specifice.

³ În apusul și centrul Europei, în cursul evului mediu, patul a devenit punctul central al amenajării interiorului, fiindu-i-se o mare importanță. El sponge în Renaștere o mobilă reprezentativă, care era ridicată prin toate mijloacele deasupra rolului strict utilitar. v. Adolf Feulner, *Kunstgeschichte des Möbels*, în Propyläen Verlag, Berlin, ed. III.

⁴ Patul cu baldachin, legat constructiv de pat și avînd dimensiunile patului, este folosit în goticul târziu, fiind uneori complet învelit de țesături. El s-a menținut în forma aceasta pînă în Rococo (v. Ad. Feulner, *Kunstgeschichte des Möbels*, în Propyläen Verlag, Berlin, ediția III). Cu timpul el a pătruns și în interiorul țărănesc din unele țări ale Europei Centrale, Slovacia, mai ales ca pat pentru leahă (v. A. Vacháň, *Válkábanos und gombos*, Artia, Praga, fig. 2); Ungaria (v. Malonyay Donó, *A magyar Nip művészete, szegedi Képt. A Dunántúli magyar nép művészete*, Budapest, 1912, fig. 70); Polonia (v. Irena Czarnicka, *Polnische Volkskunst*, Warszawa, 1937, fig. 46).

Nu este pe deplin lămurită problema începuturilor litografiei lui Gheorghe Asachi, și aceasta din lipsa unor documente care să ne informeze asupra activității desfășurate de Asachi la Viena, începînd cu sfîrșitul anului 1822.

Un fragment dintr-o scrisoare adresată lui Gheorghe Asachi de către A. Balș, datată 27 august/ 9 septembrie 1823,¹ ne dă puțința să aducem unele contribuții la problema amintită mai sus.

Cu privire la data la care a fost litografiat portretul țarului Alexandru s-au emis mai multe ipoteze. N. Iorga scria următoarele, referindu-se la această temă: » *Asachi, care litografia încă din 1826, cînd se afla tot la Viena, după pribegia începută în 1821, un portret de interes istoric în universal, și anume al împăratului rusc răsplător Alexandru, el muri înainte de*

¹ Biblioteca V. A. Urechia - Galați, Fond special nr. 57. Scrisoarea provine din donația lui V. A. Urechia și are mențiunea autografă « către G. Asachi ».

NOTE

DESPRE

DOUĂ DIN

LITOGRAFIILE LUI

GHEORGHE ASACHI

PAUL PĂLTĂNEA

a i se putea înfățișa opera, gândind a-l vinde și în Țara Românească, ba chiar și în Ardeal»⁸.

George Oprescu, reluând problema, afirmă că, «probabil la Viena, în timpul șederii sale în acel oraș, execută... un portret al țarului Alexandru în 1825, adică chiar în ajunul morții împăratului moscovit»⁹.

Cercetări ulterioare, întreprinse de Remus Niclescu⁴ și H. Blazian,⁵ au păstrat data propusă de George Oprescu, cu precizarea făcută de Remus Niclescu că litografierea s-ar fi făcut «câte sfârșitul lui 1825, căci în ianuarie următor Asachi trimetea câteva exemplare din noua sa lucrare la Sibiu, prietenului Hagi Pop»⁶.

Folosind datele fragmentare ce ni le oferă scrisoarea lui Balș, care amintește de «portretele expediate la Chișindu», credem că el se referă numai la portretul țarului Alexandru a cărui litografiere s-a făcut la Viena, probabil în prima jumătate a anului 1823. Pare puțin probabil că portretul să fi fost executat la sfârșitul anului 1822, deoarece Gheorghe Asachi pleca din Iași la 30 noiembrie 1822⁷.

Nu este exclus ca unele încercări de schițe sau chiar desene să fi fost făcute cu mult înainte, poate chiar din anul 1817 când poetul închina o odă țarului⁸. Așa că trebuie rectificată părerea lui Remus Niclescu că pînă în 1826 «planșele nu fuseseră puse în vânzare nicieri»⁹.

Litografiile erau trase într-un număr destul de mare și trimise la Iași, iar de aici expediate la Chișinău, în cazul nostru, ca și la București, Sibiu sau în orașele din Moldova. Plasarea

litografiilor se făcea cu destulă greutate, căci Balș îi scria lui Asachi: «cît despre acelea pe care mi le-ai trimis, nu pot să vă dau decît cele mai proaste știri, căci n-am putut să distribui decît zece deși am remis o parte negustorului Samila, și eu însumi am făcut tot posibilul pentru a le vinde»¹⁰. Nu știm la care anume litografii se referă autorul scrisorii, dar nu este exclus ca să fie vorba tot de portretul țarului Alexandru sau chiar de portretul lui Ștefan cel Mare, datînd din aceeași perioadă, sau de alte litografii necunoscute nouă.

Legăturile lui Gheorghe Asachi cu Chișinăul făcute direct, înainte de a pleca la Viena, sau poate prin intermediul lui A. Balș, dovedesc realele calități ale litografiei, de vreme ce Asachi se încumeta să se lupte cu concurența litografilor ruși.

Cea de-a doua litografie de care ne ocupăm, portretul lui Ștefan cel Mare, n-a fost cunoscută lui George Oprescu decît prin varianta făcută de Gheorghe Asachi¹¹. Remus Niclescu însă datează portretul tot din epoca vieneză, căci consideră că «este de așteptat ca Asachi să se fi gîndit la eroul moldovean chiar înainte de a încerca un chip al lui Mihai Viteazul, așa dar îndată după sosirea sa la Viena, prin 1822-1823»¹². În schimb, H. Blazian amintește litografia, fără a preciza data executării¹³.

Contextul scrisorii noastre, care amintește de «expedierea portretelor voievodului Ștefan», întărește afirmația lui Remus Niclescu, cu observația că litografierea s-a făcut tot în primele luni ale anului 1823 căci, așa cum s-a arătat, Gheorghe Asachi folosea, ca model, pictura lui Vasile Popovici de la mănăstirea Putna¹⁴.

Este greu de precizat care din aceste două litografii a fost executată mai întîi, dar dacă litografiile trimise la Chișinău, la 9 septembrie 1823, reprezentau pe țarul Alexandru – fapt de care nu ne mai indoim, – atunci, folosind indicațiile textului, este sigur că portretul lui Ștefan cel Mare era gata de multă vreme.

⁸ N. Iorga, *Gheorghe Asachi ca tipograf și editor*, Analele Academiei Române, memoriile secției istorice, seria II, tom XXXIV, 1911-1912, p. 744.

⁹ G. Oprescu, *Grafica Românească în secolul al XIX-lea*, București, 1942, I, p. 97.

⁴ Remus Niclescu, *Gheorghe Asachi și începuturile litografiei în Moldova* - Studii și cercetări de bibliografie, I, 1955, p. 71.

⁵ H. Blazian, *Gh. Asachi*, - Studii de Artă, E.S.P.L.A., p. 23.

⁶ R. Niclescu, *op. cit.*, p. 71. Pentru casa de comerț Hagi Pop, v. Dumitru Z. Furnică, «Din Istoria comerțului la români» București, I, 1908, p. 423-438; Andrei Otetea, *Casa de Comerț Hagi Constantin Pop din Sibiu și rolul ei în dezvoltarea comerțului în Țara Românească*, în «Comunicări și articole de istorie», București, 1955, p. 29-44.

⁷ Eugen Lovinescu, «Gheorghe Asachi, viața și opera lui», București, 1921, p. 34.

⁸ G. Asachi, «Culegere de poezii», ed. a 2-a, partea I, Iași, 1854, p. 7-9, apud. R. Niclescu, *op. cit.*, p. 71.

⁹ R. Niclescu, *op. cit.*, p. 71.

¹⁰ Biblioteca V. A. Urechia, Fond special nr. inv. 57.

¹¹ G. Oprescu, *op. cit.*, p. 105.

¹² R. Niclescu, *op. cit.*, p. 73.

¹³ H. Blazian, *op. cit.*, p. 23.

¹⁴ R. Niclescu, *op. cit.*, p. 75.

Fondul de cărți vechi al Bibliotecii Brukenthal, prin exemplarele lui valoroase, ar putea ilustra o istorie a cărții. Din acest fond se remarcă în mod special cărțile din secolul al XVIII-lea.

În secolul al XVIII-lea, abundența ornamentelor, ilustrația de carte și nivelul ridicat al execuției artistice, depășesc tot ce s-a realizat până atunci în acest domeniu. De la începutul și până la sfârșitul acestui secol, vedem reflectându-se în ilustrația de cărți preocupări variate. Unele din aceste preocupări constituie subiect de inspirație pentru nenumăratele poeme amoroase, ilustrate cu fauni, amorași și scene galante, iar altele reflectă noile frământări sociale, care vor culmina cu marea revoluție franceză.

O pleiadă de artiști sînt chemați să facă față la această diversitate de preocupări. La Paris era centrul unde, în diferitele ateliere ale artiștilor ornamentiști sau ale marilor pictori, se găseau viitorii ilustratori și gravori care se instruiiau în acest scop. Talentul lor depășea de multe ori valoarea literară a cărții.

Cultura emancipată a secolului al XVIII-lea cu personalități literare și științifice remarcabile, cu progresul tehnic, în cadrul căruia au apărut vestite tipografiile ale căror caractere de literă au făcut epocă, cu îmbunătățirea calității hîrtiei și a aspectului ei, cu legători artiști consacrați, cu editori, oameni de cultură vastă, de un rafinat simț artistic, a contribuit la realizarea celui gen de carte numit cartea rococo, căutată și prețuită de toți bibliofili.

Rococoul, stilul la modă în epoca lui Ludovic al XV-lea, s-a adaptat de minune la carte, care, prin formele ei variate, oferea un câmp vast de aplicare.

Cercetînd cartea rococo, îi vom găsi caractere specifice deosebite de cele din trecut. În primul rînd un aspect cu totul nou îl imprimă cărții ilustrațiile gravate în cupru, mai rar xilografate, care sînt intercalate între foile cu text. Pe lângă aceste ilustrații din interiorul cărții, ilustrații care sînt executate pe o întreagă pagină, întîlnim diferite ornamente risipite pe foaia de titlu și pe paginile cu text. Uneori ornarea foii de titlu se înfățișează sub forma unui frontispiciu compus din variate motive ornamentale, flori, frunze în formă de coroană sau ghirlande în care sînt gravate diferite scene mitologice și alegorice. Alteori toate aceste desene sînt cuprinse într-un chenar ce încadră

drează foaia de titlu. Titlul este așezat fie sub ornamentele fie deasupra lor, după imaginația creatorului. Pe dosul foii de titlu sau pe pagina din fața foii de titlu, adică pe contra-pagină, de cele mai multe ori e reproduc portretul autorului, uneori într-un medalion, alteori într-un chenar impodobit bogat cu ghirlande de flori și frunze, executat de portrețiștii timpului și gravat cu multă meticulozitate.

Un alt specific al cărții rococo îl constituie numeroasele viniete presărate în text. Fleuronul, vinieta inspirată din motive florale sau «cul de lampe», vinieta de la sfârșitul paginii reprezintă tot ce poate da imaginația bogată a epocii ca motive ornamentale. La cărțile bogat impodobite există viniete la fiecare început și sfîrșit de poezie, poem sau piesă literară, iar la începutul capitolelor sînt prevăzute ornamente și ilustrații care, de multe ori, exprimă într-o compoziție de proporții foarte reduse esența textului respectiv. Alteori, un portret al unei personalități de seamă exprimă omagiul adus de autor protectorului lui.

În această abundență de ornamente întîlnim o deosebită grijă în privința dispunerii lor pe pagină. Literele ies în evidență prin claritatea și eleganța liniilor. Iar pentru completarea efectului artistic se aplică acea margine largă la text și uneori o încadrare a textului pe tot cuprinsul cărții, într-un chenar compus din motive florale discrete și mișgălos executate.

Pentru ca rafinamentul epocii să nu fie dezmințit, cartea se prezintă și în exterior la fel de îngrijit ca și în interior. Una din cerințele obișnuite ale epocii, cu privire la aspectul estetic al cărții, este și legătura ei. Edițiile rare și luxoase ieșeau direct din atelierul editurilor, prevăzute cu cele mai ornamentate și pompoase legături. Legătura, în cea mai mare parte, era în piele vopsită, ornată cu figuri și motive delicate, imprimate de cele mai multe ori în aur. Aceste ornamente impodobeau mai ales cotorul cărții, fie parțial fie în întregime.

Revenind la colecția de cărți ilustrate din secolul al XVIII-lea din Biblioteca Brukenthal, se confirmă întru totul caracteristicile expuse mai sus. Începînd cu ilustrațiile și ornamentele din interiorul cărții și continuînd cu caracterul tiparului, cu legăturile epocii, toate aceste elemente vor contribui, în expunerea ce urmează, să inchege o imagine asupra micilor capodopere din această colecție.

O mare parte din colecția cărții rococo din Biblioteca Brukenenthal provenind de la baronul Brukenenthal, au o legătură specifică.

Brukenenthal și-a angajat legători care executau lucrările de legătorie după indicațiile lui. Erau meșteri reputați: Andreas Buschner (1749-1794), Michael Hirsch (1740-1796), Georg Weber sen. (1752-1821) și Leopold Heydecker (1774-1814).

Unitatea aspectului legăturilor executate de acești meșteri era realizată prin folosirea aceluiași material. Coperta era confecționată din carton învelit în piele netedă maronie, care apoi era stropită cu verde sau maro închis, dând naștere la o piele marmorată. Ornamentarea legăturii se făcea cu foite de aur imprimată cu ștampila cilindrică. Motivele ornamentale aplicate pe cotor și copertă variau, păstrând o notă de sobrietate și eleganță, mai ales în ornamentarea suprafeței copertelor.

Ceea ce constituie însă o adevărată incântare a ochiului este aspectul ornamentelor de pe cotorul cărții. În mod obișnuit, cotorul era împărțit în cimpuri, prin dungi de relief, tot aurite. Pe cotor, în partea de sus, într-un cimp conturat de aceste dungi și scos în evidență prin vopsirea pielii într-o culoare mai deschisă, maro, roșu, albastru sau verde, se imprima tot cu aur titlul cărții și autorul. Celelalte cimpuri rămase libere formau locul cel mai prielnic pentru ornamentarea cotorului.

Aici, meșterii legători, folosind ștampilele și foițele de aur, realizau adevărate performanțe. Nu sînt multe cotoare ornate care să prezinte aceleași motive, iar uneori chiar și același cotor are cimpuri variat ornate. Ceea ce contribuie mai ales la impresia de unitate și armonie a acestor ornamente este lumina ce se degajă din aurul întrebunțat pentru imprimare. La unele exemplare, în mijlocul copertei, este presat supraexlibrisul lui Brukenenthal. E lucrat în foiță de aur și reprezintă doi dragoni care susțin stema lui Brukenenthal. Deasupra stemei e coroana de baron și jos crucea ordinului Împăratul Leopold.

Dar ornamentarea și ilustrarea cărții în interior constituie cîmpul cel mai vast de investigații. Numeroasele și variatele elemente care contribuie la reușita grafico-artistică a cărții sînt rezultatul muncii ilustratorului și a gravurii, imbinat cu aceea a tipografului și a editorului propriu-zis.

În colecția cărților rococo de proveniență franceză, din Biblioteca Brukenenthal, întîlnim nume de librari-editori ca Barbou, Prault și Delalain care excelează prin finețe și eleganță în executarea produselor lor editoriale, precum și tipografi ca Léonard, Jombert, Coustelier, faimosul François Didot și mai ales Fournier le Jeune, care ies din comun în realizarea cărții rococo.

Este dificil însă să putem reda tot ce se găsește valoros în colecția noastră, cînd e vorba de a înșira ilustratorii care au contribuit la aceste

realizări. Toți artiștii ilustratori ai secolului al XVIII-lea din Franța s-au format la școala unor pictori consacrați ca și maeștrii ornamentişti ai secolului. Pentru orientare, înșirăm numele celor mai reprezentativi ilustratori din colecția noastră, aparținînd școlii franceze și anume: Eisen, Moreau cel tînăr, Boucher, Gravelot, Cochin, Choffard și Marillier. Dar cînd e vorba de reproducerea operelor acestora, trebuie să recunoaștem și contribuția și talentul gravurilor. În ceea ce privește ilustrarea cărții, gravorii secolului al XVIII-lea au și ei un merit egal cu al ilustratorilor propriu-zisii. De exactitatea cu care ei copiau desenul, gravindu-l pe tabla de cupru pentru a fi reprodus în carte, depindea reușita ilustrației sau a ornamentului desenat de ilustrator. Cei mai cunoscuți gravori din colecție sînt: Bernard Picart, Duflos, Gillot, Lepicier, Poilly, Louis de Surugue și în sfîrșit să nu uităm pe Laurens Cars care a lucrat cu Fr. Boucher și a reușit performanțe în reproducerea creațiilor acestuia.

Cercetînd colecția cărților ilustrate din biblioteca noastră, fără pretenția și posibilitatea de a epuiza bogatul conținut al colecției, vom descrie cîteva exemplare reprezentative. În istoria cărții rococo, poemul lui Dorat, «Les Baisers», și opera lui Montesquieu, «Le temple de Gnide», tipărite la Paris în editura lui Delalain și Le Mire, sînt cele mai grătore exemple. Aceste tipăriri sînt ilustrate de Eisen, a cărui predilecție pentru poemele amoroase e binecunoscută. Vinietist și ornamentist renumit e totodată și un ilustrator plin de delicatețe și gingășie. Foile de titlu ale acestor tipăriri îndeplinesc toate condițiile clasice ale rococoului. Ghirlande ce încercuie toată pagina, avînd ca fundal o vegetație bogată în care nimefele, faunii și amorașii se zbunguie cu naturalitatea și spontaneitatea unor copii prinși în vraja jocului.

La Eisen, scenele erotice, caracteristice genului de carte rococo, au o pudicitate și o gingășie datorate, pe de o parte, bogăției de sentiment ce emană din aceste imagini și, pe de altă parte, faptului că eroii lui au în cele mai multe cazuri expresia și aspectul nevinovat al copilului, ca o creație plină de candoare pură a naturii.

Opera lui Montesquieu, «Le Temple de Gnide», de care am amintit mai sus, nu e o tipăritură propriu-zisă, ci o gravură. Întregul text al acestei cărți este gravat de Drouet, fapt ce îi atribuie binecîștele o valoare deosebită. Și aici, ca și în poemul lui Dorat, Eisen ilustrează cu aceeași gingășie și sensibilitate.

Dar Eisen nu ilustrează numai poeme amoroase. E patetic și grav cînd, din scenele desenate de el pentru a ilustra lucrarea «Istoria stabilirii comerțului european în cele 2 Indii», lasă să se întrevadă exploatarea băștinășilor din țările cîmpite. Banul și foamea sînt cele două puteri în mina exploatorului alb, care tratează pe localnici ca pe niște vite de muncă.

1

2

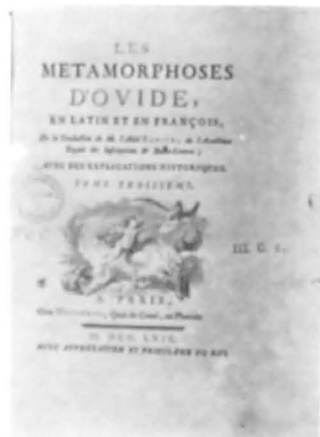
3

1 Legătură Brukentil. Supraexlibrisul în aur imprimat în piele marmorată.

2 Voltaire, Opere complete. 70 vol. Kehl, 1784—1789. Bustul lui Voltaire sculptat de Houdon. Grăvură de Tardieu după desenul lui J. Moreau.

3 Dorat, Poème. La Haye, 1770. Foaia de titlu cu gravură executată de Eisen.

4 Les metamorphoses d'Ovide. Paris, 1769. Foaie de titlu cu gravură executată de Choffard.

4

Scena ilustrând vânzarea sclavilor e dureros de vie. Într-una din ilustrații, în primul plan, o femeie, simbolizând mama natură, hrănește la sân un copil alb și unul de culoare. În planul al doilea oamenii albi biciuiesc și îngunche

pe cei de culoare. Este expresia unei mărturisiri de opinie față de nedreptățile sociale.

Autorii clasici ai Renașterii sînt și în secolul al XVIII-lea apreciați. «Decameronul» lui Boccaccio, «Ierusalimul eliberat» al lui Tor-

quato Tasso sau «La secchia rapita» a lui Al. Tassone, sînt lucrări care apar ilustrate de Gravelot, un talent fecund și spiritual. Lucrările amintite mai sus au un caracter eroico-comic și umoristic. Pentru aceasta se cerea o mină hotărîtă și mai ales capacitatea de a reda o gamă întregă de stări sufletești. Ilustrațiile sînt remarcabile mai ales prin vioiciunea și dinamismul exprimat în imagini. Gravelot face să trăiască personajele prin expresia și mimica figurilor.

Dar prințul ilustratorilor francezi era socotit Moreau cel tînăr. Una din caracteristicile lui este adaptarea perfectă la specificul și conținutul cărții pe care o ilustrează. De aceea este chemat să ilustreze operele complete ale lui Voltaire, ediția de la Kehl în 70 de volume. Se remarcă mai ales în volumele de teatru, printr-un simț excelent al dramaticului, iar prin finețea ilustrațiilor excelează cu operele lui Molière. Într-o perioadă de 30 de ani, Moreau cel tînăr realizează ilustrații, viniete și frontispicii pentru numeroase tipărituri, lăsînd o operă care cucereste pe cei mai rafinați bibliofili.

Vorbînd de ediția de la Kehl a operelor lui Voltaire, trebuie să amintim de cele trei portrete ale acestuia, făcute de De Largillière, De la Tour și bustul sculptat de Houdon, desenat de Moreau cel tînăr, în care Voltaire apare în faza tinereții, în faza mijlocie a vieții și la bătrînețe. Portretele sînt un document atît de artă portretistică excelentă, cît și o ocazie rară de a studia figura deosebit de expresivă — în diferite epoci ale vieții — a celui mai captivant și spiritual om al secolului al XVIII-lea.

În operele lui Molière, editate la Paris în anul 1734, întîlnim un alt ilustrator de mare faimă și anume Fr. Boucher. Acesta e cunoscut în istoria artei ca pictor, ale cărui tablouri galante făceau deliciile timpului. Pentru el vinetele și ilustrațiile la cărți erau ocazii de distracții. O adevărată capodoperă realizează în ilustrațiile la operele lui Molière, amintite mai sus.

O realizare de o armonie nemaiîntîlnită, cu ilustrația întocmită de mai mulți artiști, este ediția «Metamorfozelor» lui Ovidiu scoasă la Paris de Le Mire și Basan. Aici colaborează Eisen, Gravelot, Moreau cel tînăr, Boucher, Choffard și încă alții. Ilustrația poartă marca diverselor talente care au colaborat, dar specificul fiecăruia nu distonează armonia care e susținută de nivelul de execuție ireproșabilă a fiecăruia în parte.

S-ar putea continua cu înșirarea unor exemple ilustrate de Fragonard și Oudry, pictori a căror faimă și renume au depășit limitele secolului al XVIII-lea. Ne rezumăm doar în a repeta părerea unor exigenți bibliofili care recunosc că în Biblioteca Brukenthal, cărțile rococo prezintă o valoare demnă de luat în seamă de cei mai pretențioși cercetători din domeniul artei.

CARL FR. W. MEYER,

CREATORUL

GRĂDINILOR BUCUREȘTENE

NICOLAE VĂTĂMANU

Gaupmann—Carl Friederich Wilhelm Meyer
(scurelă, 1851).

În anul 1843, noul domnitor al Țării Românești, G. Bibescu, cerea agentului său de la Viena să-i găsească un bun arhitect peisagist pentru a desena o grădină publică în Capitală. Agentul Philipsborn s-a adresat baronului Hegal, directorul grădinilor din capitala Austriei, care i-a recomandat pe un apropiat colaborator al său, Carl Friederich Wilhelm Meyer. S-a ajuns la o înțelegere potrivit căreia arhitectul urma să vină la București să traseze cu țărui grădina pe teren, iar executarea să rămînă în sarcina unui grădinar specialist, Franz Harer, adus cu el tot de la Viena. În decembrie 1843, cei doi vienezi soseau la București. Locul desemnat pentru grădină era de o parte și de alta a șoselei București-Ploiești, dincolo de barieră, de «capul podului».

Meyer a trasat planul și a propus acoperirea locului sterp cu tei. De la el datează frumoșii tei de la «șosea», desigur reinnoțiți și înmulțiți între timp. Ei străluciau ceea ce s-a numit mai întâi «aleiul Băneșei» și apoi, după dorința domnitorului care voia să omagieze pe fostul guvernator, Șoseaua Kisselef.

Deși Meyer venise cu un contract pentru cel mult trei luni, el a găsit aici condiții de lucru bune, un mediu social foarte plăcut, o salarizare pe deplin satisfăcătoare, așa că a rămas la noi. De altfel, peste șapte ani el s-a și căsătorit cu o româncă, Elena, fiica serdarului Manolache Lăzărescu.

«Grădina de la capul podului» a fost inaugurată solemn la 23 septembrie 1847. Pe acel loc, altădată prăfos și acoperit de bălării, apăruseră minunate partere de flori între copacii măreți și frumoasele pajiști verzi, apoi un lac artificial cu stinci, care se mai văd și acum, iar în bazinul cel mare, pe care-l ocoleau trăsurile, adică la «rondul întâi», pișnea în înălțime o săgeată de apă, trimisă de o pompă cu aburi. Toate acestea au făcut senzație și au atras arhitectului osanalele admiratorilor, dar și atacurile denigratorilor, adresate indirect domnitorului; se critica risipa, depărtarea locului și imposibilitatea celui care nu poseda trăsura, de a se bucura de binefacerile acelei grădini.

După ce a terminat «Grădina de la capul podului», i-a venit rândul Cișmiguiului. Acesta era pe atunci o pădurețe oarecare cu o baltă insalubră, pe care zadarnic conducătorii orașului încercaseră în repetate rânduri să o «stirpească». În 1850 Meyer a primit însărcinarea să transforme acel focar de boală într-un parc modern, o podoabă a capitalei. Era o întreprindere grea și plină de răspunderi. În primul rând a trebuit să se ridice nivelul viitorului parc, pentru că locul era adâncit de apele de ploai ce din vremuri vechi se tot scurseseră acolo; pe urmă trebuia drenată balta, tăiat stuful și lăstărișul. Meyer a speriat conducerea orașului cu cererea de pământ și de copaci din pădurile din apropiere. El a trasat drumurile, adică aleile pe care ne plimbăm și astăzi, a pus să le consolideze cu cărămidă, piatră și moloz. A clădit movila cu stincile artificiale, a trasat o măreață alee pentru trăsuri, aceea care este acum inverzită și pornește din fața Consiliului Popular al Capitalei, străbătând toată grădina. A zvrilit poduri peste canalele cu apă ce se scurgeau spre Dimbovița. A ridicat pavilioane; avea de gând să aducă statui. În locul asanat, o fîntină țîșnitoare făcea mirarea curioșilor. Trei intrări circulare erau amenajate pentru parcare a trăsurilor în așteptarea stăpînitorilor. Una se mai cunoaște și astăzi, lângă Ministerul Forțelor Armate.

Domnitorul Barbu Știrbei a inspectat lucrările în luna mai 1852 și a rămas foarte mulțumit de ceea ce a văzut; dar la Cișmigiu mai era încă mult de lucru!...

Bucureștenii urmăreau cu încintare progresele muncii lui Meyer. Nicolae Filimon i-a dedicat o «cronică orticolă» elogioasă, care începea cu un magistral tablou de epocă al Cișmiguiului, așa cum îl găsisse Meyer, și îngroșat puțin de condeiul romantic al scriitorului. Ion Ghica a celebrat și el, în «Convorbirile economice», minunea de la Cișmigiu, iar C. D. Aricescu i-a închinat lungi versuri entuziaste. Și alte voci admirative s-au unit la corul celor menționate.

Cele două mari lucrări de la Șosea și de la Cișmigiu nu l-au împiedicat pe Meyer să realizeze și alte opere, între timp. Așa a fost parcul de la Măgurele al lui Otetelișanu (1845), unde Eminescu va contempla «castelul singuratec oglindindu-se în ape», parcul de la moșia Maia a lui Barbu Catargiu, cel de la Filipeștii de Pădure și multe alte grădini bucureștene.

Dar în iulie 1852, Barbu Știrbei l-a trimis pe Meyer, în mare grabă, la Turnu Roșu ca să ridice acolo un elegant pavilion. Trecea pe la graniță împăratul Franz Iosif și domnitorul Țării Românești voia să-l salute, întâlnirea urmînd a avea loc în acel pavilion. Cum era în mijlocul verii și pleca pentru citva timp, Meyer și-a luat cu el soția și sora, pe tinăra Doris, de 17 ani, pe care o adusese de acasă, din Mecklelburg, cu gândul de a-i asigura viitorul în noua sa țară de adopție. Din nenorocire, însă, Doris s-a îmbolnăvit grav de tifos și a murit la 18 iulie. Mormîntul ei era la mănăstirea Curtea de Argeș. După numai două săptămîni murea și Meyer, răpus de aceeași boală infecțioasă, aici, în București. În condica de decese a bisericii evanghelice din capitală se găsește înscrisă această dramă familială: moartea tinerei Doris este certificată de însăși mina lui Meyer, și peste citeva rînduri mai departe găsim înscrisă și moartea lui Meyer, «directorul grădinilor publice din localitate».

Am avut prilejul de a vedea portretul lui C. Fr. Meyer și de a-l fotografia. Era executat în acuarelă, probabil la Viena, de pictorul Gaupmann, în 1851. Meyer avea înfățișarea unui bărbat voinic, cu părul frizat și barbă blondă, rumen la obraz, dus pe gînduri, privind departe cu ochii lui albaștri. Purta o haină de culoare închisă, cu guler de catifea, peste vesta de o nuanță mai deschisă, traversată de lanțul de aur al ceasului.

Arhitectul peisagist Meyer era nu numai cult, dar și un prețuit om de societate, așa cum arată dările de seamă ale ziarelor contemporane.

Pe lespedea mormîntului, azi dispărută, scria în limba germană: «Aici odihnește C. Fr. Meyer, născut la Ostorf la 3 iulie 1817, mort la 15 august 1852». Și urmau aceste versuri: «Cel ce doarme aci este cineva care pe pămînt! Va fi pururea lăudat de opera pe care a înfăptuit-o! Grădinarul a fost chemat prea de timpuriu, înainte de a apune, în grădina morții, în Eden».

T I M I Ș O A R A 7 0 0

ȘAPTE VEACURI DE EXISTENȚĂ DOCUMENTARĂ A ORAȘULUI TIMIȘOARA

De șapte secole, documentele pomenesc numele orașului Timișoara. Omagii din venerabila vîrstă a frumosului oraș bănățean, Muzeul Banatului din Timișoara, în colaborare cu Arhivele Statului din Timișoara și cu Biblioteca Municipală, au deschis o expoziție retrospectivă, care și propune să evoce momentele semnificative din zbulciimata istorie a multisecularului oraș. Prima atestare documentară a Timișoarei, acum șapte veacuri, nu constituie actul de naștere al orașului, ale cărui origini se pierd în negura comunei primitive. Materialul arheologic aparținînd neoliticului, epocii bronzu-

lui și epocii fierului, expus în primele vitrine, atestă existența unei intense vieți umane pe vatra orașului Timișoara încă din cele mai vechi timpuri. Continuitatea vieții în epoca romană este confirmată de exponatele rezultate din descoperirile arheologice făcute pe teritoriul orașului. Identificarea Timișoarei cu Zurobara, încercată de unii autori, rămîne deocamdată o simplă supoziție, în sprîjinul căreia ar trebui aduse dovezi convingătoare. Prima atestare documentară a orașului o constituie documentul prin care, în 1266, regele Ștefan II cel Tânăr, întărind unui nobil proprietatea asupra unor moși, amintește de un pămînt aparținînd «cetății Timișoara» (terram castrî de Tymes) și de «oamenii cetății Timișoara» (Castrenslum de Tymes). Anarhia feudală, cauzată de luptele dintre puterea centrală și marea nobilime feudală, îl determină pe regele Carol Robert de Anjou ca, între 1318 și 1330,

să-și stabilească reședința în Timișoara, construind actualul castel Huniade, care, după multe modificări suferite în decursul veacurilor, adăpostește astăzi Muzeul Banatului. Timișoara va fi un timp o adevărată tabără militară, Carol Robert pregătind de aici campania împotriva lui Basarab, voievod al Țării Românești, încheiată cu dezastrul de la Posada. Poziția geografică avansată a Timișoarei o face un bastion important în lupta antiotomană. Incau de Hunedoara, care pe lîngă alte funcții, o avea și pe cea de castelan de Timișoara, va poposi de multe ori în oraș, pregătind luptele împotriva puterii crotopitoare a semilunii. Tradiția luptei antiotomane, ilustrată în mod atît de strălucit de Incau de Hunedoara, va fi continuată în a doua jumătate a secolului al XV-lea de un alt castelan al Timișoarei Paul Chinezul. Cu toată vitregia, timpului, Timișoara nu s-a afirmat numai pe tărîmul armelor,

Asediul orașului Timișoara de către Sigismund Báthory (1596), gravură contemporană.

ii și pe cel al Italelor. În 1435 se naște la Timișoara Pelbartus, care, după studiile terminice la Universitatea din Cracovia, devine autorul unor cunoscute scrieri religioase, care cu toate că exaltă ideile divine și ascetismul religios, cuprind totuși cuvinte pline de revoltă împotriva așezării feudale, a luxului și desfrîului clasei dominante. Cartea lui Pelbartus, «Pomerium Nermonum Quadragesimalium», ajunge să fie tipărită în mai multe editii în Europa Occidentală.

În fața zidurilor cetății Timișoara își găsește triștul epilog lupta pentru dreptate a țărănilor răsculați, sub conducerea lui G. Doja (1514). Un contemporan, Sebastian Münster, remarcă în «Cosmographia» sa, apărută la Basel în 1551, că «înima lor (a țărănilor răsculați — n.n.) era plină de ură împotriva nobililor care-i exploatau și chinau au atât de cumplite».

Slăbite pe plan intern de neîncrederea în mișcări sociale ale iobăgimii și de anarhia feudală tot mai profundă, Banatul și Timișoara își pierd tot mai mult din capacitatea de apărare. La 26 iulie 1552, Timișoara cade, după un asediu de o lună, în mâinile turcilor, act ce constituie încheierea unei mari perioade în istoria orașului. Încearcă făcută în 1596 de principele Transilvaniei, Sigismund Bathory, de a recupera Timișoara rămâne infructuoasă, după un asediu de 40 de zile.

Împ. de 164 de ani, Timișoara va fi capitala unui pașalic turcesc, ce îngloba întreg Banatul. Stăpânirea otomană la Timișoara s-a manifestat prin ritmul lent și dificil de dezvoltare, care va duce orașul la o decădere treptată. Mărturiile despre Timișoara otomană (Ibrahim Naimeddin Timisoreanul, Evlia Celebi, Samuel Timon etc.) arată condițiile grele în care se desfășurau viața și activitatea locuitorilor pe teritoriul orașului.

În 1716, Timișoara își schimbă din nou stăpînitor: după un asediu îndelungat, trupele austriece ocupă orașul la 12 octombrie 1716. Instaurarea administrației habsburgice se face cu tot complexul de măsuri menite să învioraze activitatea economică, transformînd Timișoara și întregul Banat într-o sursă de venituri. Acest aspect economic este ilustrat de numeroase acte, planșuri și produse manufacturiere legate de Timișoara. Dintre cele mai importante amintim: lista fabricilor și manufacturilor existente la Timișoara în 1734, documente referitoare la Compania comercială din Timișoara, planul mașinii hidraulice construite în 1793 etc.

Călărit aspect al dominației austriece la Timișoara este cel militar. Orașul continuă să fie un punct cheie în apărarea frontierei Imperiului Habsburgic. Această circumstanță determină transformarea Timișoarei într-un

cetate puternică, realitate care este ilustrată în expoziție prin numeroase stampe, planuri și documente referitoare la construcția fortificațiilor și la dezvoltarea urbanistică a orașului. Din multimea expozitelor semnificative ale cetății și al orașului, datînd din 1823, la întocmirea căruia și-a adus contribuția cunoscutul matematician Bolvai, pe atunci inginer al cetății.

Intensa dezvoltare pe care o cunoaște Timișoara în secolul al XVIII-lea este confirmată în 1781 de împăratul Iosif al II-lea prin acordarea diplomei de oraș liber regesc (în expoziția organizată de Muzeul Banatului, se află expusă în original), care-i deschide astfel, prin autonomia acordată, largi perspective de dezvoltare.

Politica de oprimare promovată de oficialități a provocat la Timișoara numeroase nemulțumiri, culminînd în 1766 cu greva cafelor de cîzmar, amintită pe larg în registrul de protocoale al primăriei timișorene, expus în original.

Viața românească din Timișoara, în special cea culturală, se manifestă tot mai intens în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și la începutul celui următor. În 1756 este amintită o școală românească, pentru ca apoi Timișoara să se bucure de prezența și activitatea unor eminenți pedagogi ca Mihail Rosu, Teodor Iancovici, Dimitrie Tiichindeal și Paul Vasici, ilustrate printr-un bogat material documentar.

Contradicțiile tot mai acute între relațiile de producție retrograde, de tip feudal, și forțele de producție cu un tot mai pronunțat caracter capitalist, progresist pentru acea vreme, contradicția dintre baza economică și suprastructura societății, izbucnesc în ciocnirea violentă care o constituie revoluția de la 1848-1849. Timișoara, important centru militar și administrativ al monarhiei habsburgice, va fi asediată timp de 107 zile de trupele revoluționare maghiare, fiind teatrul unde se va da la 9-11 august 1849 o bătălie hotărîtoare pentru soarta revoluției. Arme, stampe și documente vin să ilustreze revoluția de la 1848-1849 pe teritoriul orașului Timișoara.

Cu toate că revoluția este înăbușită, ea vestește triumful definitiv al relațiilor de producție capitaliste. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Timișoara cunoaște un avînt economic remarcabil, care o consacra ca un puternic centru industrial. Documente contemporane stau mărturie progresului rapid al vieții timișorene și transformării orașului într-un puternic centru al mișcărilor muncitorești. Dintre realizările remarcabile amintim numai cîteva: la 1 noiembrie 1884, Timișoara este primul oraș din Europa în care apare electricitatea. În 1869 în Timișoara se introduce primele tramvaie cu cai, pentru

ca în 1899 orașul să fie printre primele din lume unde circulau tramvaie electrice. Marea concentrare industrială din Timișoara duce la dezvoltarea rapidă a clasei muncitoare și la maturizarea ei politică. La numai un an după constituirea Internaționalei I, la Timișoara se constituie o secție a acesteia, cu multiple legături internaționale, contribuind cu eficiență la organizarea mișcării muncitorești. După constituirea P.S.D. din Ungaria, Timișoara va continua să fie în fruntea centrelor, în care mișcarea muncitorească la o amploare nemaicunoscută.

Unirea Principatelor Române (1859) și războiul de independență găsesc un remarcabil ecou în presa și opinia publică timișoreană, ca de altfel toate evenimentele și problemele privind statul național român, nou constituit după victoriile de la 1877.

Viața culturală românească a orașului înregistrează momente importante, redată în expoziție printr-un variat material documentar: spectacolele date în 1868 la Timișoara de trupa teatrală a lui M. Pascaly, în care activa și tînrul M. Eminescu, prezenta lui Atanasie Marinescu sau Ion Slavici etc.

Visul de veacuri al poporului român, unitatea națională într-un stat liber și suveran, se înlăpătează prin istoricul act de la 1 decembrie 1918. Numeroase materiale ilustrează amploarea pe care a luat-o la Timișoara mișcarea în favoarea unității naționale.

Între cele două războaie mondiale, Timișoara cunoaște în continuare o ascensiune economică și culturală, (prezentată prin variatul material expozițional): presă, fotografii, acte etc.). Elanul timpului evenimentelor retine cîteva: înființarea în 1920 a Școlii politehnice, activitatea culturală desfășurată de Camil Petrescu în jurul ziarelor Limba română și Țara, conferința cetățenilor de onoare eminențului om politic Nicolae Titulescu (1933), pentru deosebitele merite în apărarea suveranității României și promovarea unei politici de pace și colaborare etc.

Miscarea muncitorească, ce cunoaștea încă înainte de 1918 un remarcabil avînt, parcurge în acest timp calea deplină maturizării sub conducerea P.C.R. Documentele și fotografiile expuse stau mărturie luptei hotărîte a clasei muncitoare din Timișoara, sub conducerea comunistilor, pentru dreptate socială, împotriva exploatării oligarhiei burgheze.

Expoziția se încheie cu materiale care prezintă lupta maselor populare timișorene, conduse de P.C.R., împotriva dictaturii militarilor-fasciste antonesciene, pregătirea insurecției armate și lupta victorioasă împotriva ocupației hitleriene.

COSTIN FENEȘAN

În cadrul sărbătoririi « Timisoara 700 », Muzeul Banatului a organizat, printre altele expoziții, și o expoziție temporară de artă feudală bănățeană. Sînt expuse lucrări ce oglindesc evoluția artistică din secolul XVII pînă la începutul secolului XIX de pe acest teritoriu, cu școli și influențe din afară.

În prima sală a expoziției sînt lucrări de pictură religioasă din secolul al XVII-lea, la care se observă influența a două școli diferite: pe de o parte este influența unei școli din Tara Românească (un element caracteristic al acesteia este colorarea pleoapelor cu roz), iar pe de altă parte aceeași școală îmbinată cu influența slavă (sîrbă), care trata mai liber capetele sfinților, avînd specific o asimetrie a feței, lucru ce dă o notă originală lucrărilor. În același timp însă grafica culetor este riguroasă respectată, atestînd încă o dată influența care a exercitat-o cultura și arta Bizanțului asupra noastră. Unitatea paletelor coloristice, sobrietatea și excepționala personalitate a « zugravilor » a făcut ca lucrările acestora în cadrul secolului al XVII-lea, să se detașeze ret formînd un grup aparte.

Această influență de « pleoapă roz » o aflăm și în sala a doua cu care începe secolul XVIII și se manifestă la începutul acestui veac în special la lucrări de factură populară cum ar fi Ușile împărațului, pictate de « Grigore Zugravul », în 1745. Dar o dată cu sfîrșitul deceniului al treilea al secolului al XVIII-lea începe să se strecoare în arta bănățeană influența unei noi școli, o școală cultă — barocul. Aceasta se poate urmări de aici încolo pe tot traseul expoziției, fiind vizibilă în decorarea fondului, a hainelor și arhitecturii din cadrul icoanelor, cu o predominanță vădită de ornamentica vegetală, în special a frunzelor de acant din foită de aur. Ce este interesant, este faptul că există o simbioză între vechile canoane ale artei bizantine și această decorare — de multe ori excesivă dar formînd în majoritate un tot unitar, impresionant. Figurile rămîn ritmic clădite, avînd un reflex de eternitate, un calm sever care le pătrunde.

Sala a treia este rezervată icoanelor care au ajuns pe teritoriul Banatului sau au fost făcute aici în urma influenței școlii kievene și grecești (Corint). Prin rezolvarea lor compozițională, coloristică și tehnica lucrului ele sînt aparte de tot

ce este expus în celelalte săli. Unele din ele cu vădită influență barocă, altele, rămase nealterate și înscrîndu-se perfect în originalele canoane slave, au invadat, într-o anumită perioadă a secolului al XVIII-lea și al XIX-lea, Serbia și bineînțeles Banatul.

Sala a patra este rezervată celor doi mari maeștri care au dominat aproape tot secolul XVIII, — Nedelcu Popovici și Pavel Teodorovici. Primul, « zugravul » Nedelcu, este unic în felul lui, întrebîndu-l o întreagă gamă de maniere de lucru, combinînd arta bizantină athonită cu tradiția artistică locală și imprumutînd de la baroc ornamentica pe care o transpune în splendide stilizări, care formează o unitate demnă de penelul acestui mare zugrav. Culoarele lui sînt multiple și variate, sobre și vii, după cerințele subiectului compozițional. Pavel Teodorovici impresionează prin « miniaturile » sale, prăznicare pe registre — cu o personalitate deosebită, căutînd să individualizeze fiecare portret, reușind să creeze un frumos echilibru expozițional și coloristic; el aduce o notă aparte prin combinarea tradiției locale cu vechile canoane ale lui Panselinos.

Ultima sală cuprinde lucrări de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului XIX, lucrări cu vădită influență apuseană, dar care mai păstrează, dacă nu în grafica ci puțin în expresie, caracteristicile artei noastre tradiționale. Sînt demne de remarcă lucrările ierodiconului Vasile, cel care a înflorit în 1736 școala de « dascăli » și pictură din Sredetie, venind cu 50 familii de români din Tismana (Gorj); lucrările lui Gheorghe Diaconovici, fiul primului, și lucrările lui Ștefan Tenetchi, pictorul influent de școala italiană, care a dat un nou fâgăș interpretării iconografice din această regiune, încredîndu-și mai mult privirile spre școlile din Apus. Tot în această sală sînt expuse lucrări de Mihai și Ștefan Popovici și Lazăr Gherdanovici, « zugravi » care, prin lucrările lor, aduc un aport evident culturii artistice de la începutul secolului XIX din Banat.

Expoziția mai cuprinde cîteva vîtrine cu obiecte din secolele XVI-XIX produse de mîinile maeștrilor ale meșterilor vîncurilor respective. Lucrări ce dovedesc un deosebit talent, o deosebită capacitate creatoare, care reliefează încă o dată înaltul nivel atins de meșteșugarii din Banat.

În general, expoziția oglindește cu destulă fidelitate evoluția artistică din secolul XVII pînă la începutul secolului XIX, precum și influențele ce se interferează și sînt asimilate de către « zugravi » localnici, avînd în același timp o importanță valoare documentară privind dezvoltarea artelor din Banat.

VIORIEL TIGU

Retrospectiva de pictură bănățeană deschisă în sălile Muzeului Banatului din Timișoara este una din multiplele manifestări închinete aniversării orașului.

Expoziția însemnăză creația artiștilor bănățeni începînd cu primele decenii ale secolului al XIX-lea și ajungînd pînă la ultimele preocupări ale creatorilor de artă contemporană din județ.

Lucrările, în parte cunoscute fie cu ocazia expozițiilor de pictură bănățeană organizate de muzeu, fie din expozițiile anuale ale artiștilor contemporani, apar astăzi grupate în cadrul retrospectivului, sub o altă lumină, marcînd evoluții vizionale plastice a numeroase generații de artiști.

Primii reprezentanți ai artei laice din Banat marchează începutul expunerii. Dumitru Turcu, Sava Petrovici și Anselm Wagner sînt discipoli ai portretisticii bănățene.

Mihail Veiceleanu, primul pictor bănățean cu studii academice, e reprezentat prin: Autoportret și Natură statică cu fructe. De numele lui se leagă întemeierea unui atelier de pictură la Bogaș, atelier care a jucat un rol de seamă în formarea a numeroși pictori. Aici și-a făcut ucenicia și Nicolae Popescu, cel mai de seamă reprezentant al picturii bănățene din secolul al XIX-lea, atît prin activitatea sa artistică, cît și prin activitatea militantă ca susținător al idealurilor naționale românești.

Nicolae Popescu a intrat în istoria picturii românești alături de Ion Zaicu, o altă personalitate de frunte a plasticii noastre. De numele lui se leagă prima lucrare tematică muncitorească, Fierarul, datînd din anul 1861.

Tendințele plastice din perioada dintre cele două războaie mondiale sînt conturate de influențe străine dobîndite de artiști prin filiera germană sau franceză. Ele cu impregnă creațiile unor artiști ca: Varga Adalbert sau Gallas Ferdinand.

La această etapă se impun creațiile tematice. Oameni, locuri, evenimente, rețin atenția artiștilor. Ioșif Ferenczy, prin Munții pornești și Atelier de fierărie la Reșița, este un exemplu concludent.

Iuliu Podlipny, prin suita sa de lucrări închinete omului nevoias, condiții sale mizere, înțărare în această perioadă rîndurile artiștilor militați. Lucrările sale contemporane: Peisaj, Autoportret etc., poartă pecetea maturității sale artistice, caracterizate printr-o factură simplă în exprimare și un stil plin de sobrietate. Autoportretul

ne vorbește de puternică interiorizare a artistului, frământat de actul creației.

Contemporanii mai vîrstnici: Feruș Francisc, Szuhanek Oskar, Aurel Clupe etc. cu o îndelungată activitate creatoare expun picturi din diferite perioade ale activității lor plastice. Astfel Peisaj timișorean de Szuhanek Oskar, datînd din anul 1951, subliniază, într-o gamă cromatică lănușoasă specifică artistului, preocuparea lui pentru peisajul timișorean, locul unde artistul a trăit și și-a desfășurat activitatea altă decenii.

Aurel Clupe — Peisaj și Flori — dăruiește lucrărilor expuse capacitatea unor acorduri coloristice definitorii afectivității sale.

Anonimii, Cetatea Timișorii și Sută istorică — creații ale pictorului Feruș Francisc, surprind prin varietatea exprimării una din preocupările majore ale artistului: istoricul orașului Timișoara.

Expoziția prezintă cronologic lucrările ale tinerei generații de artiști, pictori, graficieni sau sculptori, personalități conaturate sau tineri căutîndu-și încă drumul în creație. Ei ne prezintă aspecte ale actualelor lor preocupări artistice.

Creația contemporană locală, în marea și majoritate, preia teme tradiționale îmbogățindu-le și continuându-le într-o perspectivă mai largă.

Pulsul cotidian, evenimente istorice, realități contemporane, își găsesc reprezentările plastice în lucrări ale unor artiști ca: Popa Gabriel, Pinteș Vasile, Vreme Leon etc.

Artiștii graficieni participă în număr mare la retrospectivă, oferindu-ne frînturi din preocupările lor, în care procedeele tehnice variate și inedite vin în sprijinul temelor abordate.

Artă de puternică tradiție și de mari posibilități, gravura solicită întreaga sensibilitate și personalitate a creatorilor ei. Figurativă, sau ajunsa la faza limbajului prin semne și simboluri, alb-negrul poate atinge nuanțe și registre emoționale multiple.

Facner Kremper Hildegard (Timișoara orașul florilor), Eracilda Vreme Kenia (Timișoara), sau Baroș Baz Virginia închină lucrări Timișorii de ieri, Timișorii de azi.

Vasile Pinteș obține valoratî crescîndu-i ale alb-negrului, prin procedee tehnice inedite, rezultat al unei munci susținute (Eternitate și Miras).

Retrospectiva, avocîndu-i și cinstindu-i pe înaintașii artei din Banat, selectînd din creația actuală, își aduce darul vîrstei venerabile a orașului.

STELA RADU

„SECOLELE DEVEI”

În cadrul manifestărilor prilejuite de sărbătorirea a 700 de ani de la prima atestare documentară a municipiului Deva, sesiunea de comunicări științifice intitulată «Secolele Devei» s-a bucurat de o largă participare.

La lucrările sesiunii au susținut comunicări cercetători de la Muzeul Județean și Filiala Hunedoara a Arhivelor Statului, de la instituții culturale din diferite localități ale țării, cadre didactice etc. Sedințele sesiunii științifice s-au desfășurat în plen și în două secții: secția istorie și secția naturale-geografie.

În plenul sesiunii dr. doc. Octavian Florca a comunicat lucrarea «Harta arheologică a municipiului Deva», care a adus o serie de date, unele inedite, demonstrînd vechimea milenară a așezării Deva și rolul lucrat în epocile care au urmat.

Elisabeta Ionită a susținut comunicarea «Istoria Devei oglindită în Muzeul de istorie a Partidului Comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România», prezentînd momente din lupta revoluționară a maselor muncitorești din Deva și împrejurimi. O lucrare interesantă a constituit-o comunicarea prezentată de Zvezdelă Ștef, directorul Direcției Județene de statistică, avînd ca temă «Economia Devei în anii socializmului».

Lucrările pe secții au fost de asemenea urmărite cu un viu interes de către auditoriu. În cadrul secției de istorie au fost prezentate comunicările: M. Valea și L. Mărghitan: «Cercetări arheologice la așezarea dacică de la Cozia»; L. Mărghitan: «Urme romane la Deva»; V. Suiaga: «Pagini de istorie și dezvoltare edificată a orașului Deva în cei 700 de ani»; L. Andrițoiu: «Deva în secolele IV-XII»; I. Frățilă și I. Jivan: «Orașul Deva în prajma răscoalei condusă de

Horia, Cloșca și Crișan»; M. Valea și R. Schilling: «Conscripția urbană a orașului Deva din anul 1785»; L. Hotezan și C. Eneș: «Antrenarea tărînișii de pe domeniul Deva în economia marfă-bani la începutul secolului al XIX-lea»; M. Cergheșean și M. Andrițoiu: «Răsănarea răscoalei lui Tudor Vladimirescu în satele din jurul Devei»; I. Pătru Albu: «Starea socială-economică a populației din Deva, la începutul secolului al XX-lea»; dr. I. Lungu și V. Radu: «Frământări tărînești în satele din jurul Devei după primul război mondial imperialist»; N. Wardenegher și I. Frățilă: «Deva între anii 1918—1944»; dr. Gh. I. Ionită: «Orașul Deva — gazdă a desfășurării unor importante acțiuni democratice și antifasciste (1933—1944)»; I. Avram: «Din activitatea organizației Frontului Plugarilor din Deva»; O. Vlad: «Aspecte din istoria dezvoltării învățămîntului pe teritoriul municipiului Deva».

Secția naturale-geografie a prilejuit de asemenea susținerea unor comunicări interesante despre flora, fauna și trecutul geologic al teritoriului de astăzi al municipiului, susținute de: V. Marincă: «Molusce tortoniene de la Popești Hunedoara, în colecția Muzeului Județean»; D. Popescu: «Contribuții la studiul Miocenului din jurul orașului Deva»; V. Marincă: «Forme gigantice de amoniți din stratele de Deva»; I. Petrescu și A. Nutu: «Specii noi pentru paleoflora R. S. României aflate în colecția de lemne silicificate a Muzeului Județean»; S. Schreiber: «Angiosperme dicotiledonate în flora dealurilor Devei»; C. Gheorghită și R. Foteșcu: «Lepidoptere de pe dealurile Devei în colecția Muzeului Județean»; A. Nutu, C. Gheorghită și C. Lupaș: «Reprezentanți ai avifaunei din Valea Mureșului și Streiului în colecția Muzeului Județean Hunedoara-Deva»; lector univ. V. Trușcă: « Hidrografia zonei orașului Deva»; B. Vulcu: «Probleme de geografie desprinse din toponimia zonei Deva».

Manifestările culturale consacrate sărbătoririi Devei au continuat în ziua de 26 oct., prin desfășurarea lucrărilor sesiunii jubiliare a Consiliului popular al municipiului Deva. În aceeași zi, au mai avut loc un interesant și reușit concurs radiodifuzat cu tema «Deva 700», festivalul de poezie «Cîntecele cetății» și un spectacol festiv. O paradă a costumelor și un «Carnaval al tineretului» au încheiat manifestările din 25—26 octombrie. «Deva 700» a însemnat dialogul dintre două pagini de istorie; semnificatia acestei sărbătoriri a fost transpusă pe emblema de astăzi a orașului, în care, alături de vechea cetate, martorul unui trecut de mîndrie și glorie, se înalță siluetele construcțiilor termocentralei de la M. stia. Iung Deva, ca o cetate nouă, a vremurilor noastre.

ELISABETA IONITĂ

„DEVA DE-A LUNGUL SECOLELOR”

Deva, cu împrejurimile sale, a fost de-a lungul veacurilor un important centru politic-administrativ și economic, a cărui prezență în istorie este semnalată prin urmele arheologice și materiale păstrate până astăzi pe vătra orașului. Toate aceste mărturii dovedesc că pe aceste locuri s-a scris o pagină glorioasă din istoria poporului român.

Această idee se desprinde din expoziția «Deva de-a lungul secolelor», deschisă în sălile muzeului, sub auspiciile Muzeului Județean și Filialei Județene a Arhivelor Statului. Materialele arheologice și arhivistice expuse infățișează sintetic o istorie milenară, din care șapte secole sînt atestate documentar.

Anul 1269 reprezintă momentul intrării Devei în istorie: vătra orașului are însă o origine mai veche. Prima sală a expoziției confirmă cu certitudine faptul că Dealul Cetății, împreună cu localitatea Deva, posedă la tot pasul bogate și variate mărturii și urme de viață umană. Vitrina care deschide vizitatorului înțila filă din cartea de istorie a orașului Deva cuprinde topoarele de piatră șlefuită precum și răzuitoarele și lamele de silix, ce întăresc ideea existenței vieții omenești pe aceste meleaguri în jurul anilor 3200 î.e.n. Epoca bronzului este prezentată prin ceramică, arme, unelte și podoabe rezultate din săpăturile arheologice.

Ceramica și uneltele expuse în vitrina următoare atestă faptul că Dealul Cetății a fost în epocile următoare un centru local de daci, iar recentele descoperiri datate din epoca stăpînirii romane în Dacia pledează pentru existența unei așezări de tip rural. Tot în prima sală se poate urmări continuarea vieții economice și spirituale pe teritoriul Devei și după anul 271. Este expus un bogat material ceramic prefeudal din sec. VIII-XI, și o vatră de foc. Monumentul funerar, descoperit recent, care infățișează pe zeul Eros, și o hartă arheologică a municipiului Deva, închid această sală.

Cea mai veche știre scrisă privind prezența localității și cetății Devei în istorie datează de la mijlocul secolului al XIII-lea, mai precis din anul 1269. De la această dată destinul acestor locuri va fi strîns legat de cel al Transilvaniei.

Cea de-a doua sală, care prezintă orașul Deva și împrejurimile sale în timpul orînduirii feudale, începe cu actul de la 1269, care este încadrat de alte două documente, pentru prima dată expuse. Primul act este emis la 2 aprilie 1447 și cuprinde un ordin dat capitulului din Alba Iulia pentru a introduce pe lîncu de Hunedoara în proprietatea cetății Deva

și a domeniului ei (inea de ea. Al doilea document, dat la 11 iunie 1454, este o întărire a privilegiului obținut la data amintită mai sus. Tot în această sală se mai găsește o hartă a domeniului Deva de la sfîrșitul secolului al XV-lea; o analiză mai amănunțită a acesteia, pe baza documentelor istorice, dovedește faptul că acest teritoriu era «district militar valah» și că la început a avut unele drepturi, îndatoriri și organizare specifică populației autohtone românești.

Din orice punct te-ai apropia de oras, de la departare, te întâmpina în toată marea sa multiseculară deal al Devei. În expoziție, o serie de documente și stampe sînt expuse pentru a exemplifica istoria acestei mărturii a veacurilor trecute. Se poate consulta un plan al fortificațiilor cetății de la 1751, o stampă a cetății văzută de Visconti în anul 1699 și una de la începutul secolului al XVIII-lea.

O serie de documente arată existența breslelor: a olarilor, măcelarilor, joacărilor etc. Bresla cea mai importantă și care a avut o bogată activitate este a cizmarilor și tăbăcarilor, a cărei primă atestare datează de la 7 iunie 1720. În expoziție se găsesc statutul, un tabel al membrilor, precum și sigiliul breslei, de la 1775. Dintre obiectele mai importante amintim scaunul de lucru și uneltele unui atelier de pielărie.

În sala a treia a expoziției, privirea se oprește la documentele închinete evenimentelor de la 1784; este infățișată aici răscoala lui Horin, Cloșca și Crișan cu implicațiile istorice pentru Deva și împrejurimi.

Anul 1848 este prezentat printr-o serie de documente expuse în original. O stampă infățișează Deva în timpul revoluției de la 1848—1849. Bine reprezentată în expoziție este și a doua jumătate a secolului trecut; se poate consulta, astfel, o relatare a trecerii lui Alexandru I. Cuza prin Deva, în februarie 1866. Vizitatorul se oprește apoi asupra documentelor în original și a fotocopiilor care relevă activitatea cunoscutului apărător al memorandumilor, Hossu Longin, unul din fiii Devei. Vizitarea acestei săli se încheie în fața documentelor care arată dezvoltarea culturii și a învățămîntului pe teritoriul Devei. În prim plan se află documentul de la 1881, care comunică alegerea lui George Barițiu ca membru de onoare al Societății de istorie și arheologie din Deva. Alături se află o scrisoare a acestuia, în care comunică societății titlul cărților donate. Prin intermediul Societății de istorie și arheologie, orașul Deva a avut strînse legături cu românii de peste Carpați. Se poate vedea și un dosar cu corespondență dintre Societatea de istorie și Academia Română privind schimburile de publicații. Una din scrisori este semnată de Titu Maiorescu. Expunerea din

această sală întărește convingerea vizitatorului că sfîrșitul secolului al XIX-lea a pregătit terenul prafurilor secolului XX.

În sala mare a muzeului, un document face cunoscut locuitorii Devei care au participat la primul război mondial. Actului de la 1 Decembrie 1918, îi sînt dedicate o serie de documente, local prim deținutul credințelor din 26 noiembrie 1918 din Deva, în care se amintesc numele delegaților din partea P.S.D.-ului care au participat la adunarea de la Alba Iulia.

Orașul de la malul Mureșului constituie o prezență activă și în perioada avîntului revoluționar al luptelor de clasă de după primul război mondial. Este expus un document care atestă preocuparea de organizare a muncitorimii devene, imediat după constituirea P.C.R. Sînt infățișate o serie de apeluri adresate muncitorimii din Deva și Simeria pentru ridicarea la luptă. Următoarele documente pun în lumină activitatea altui mare fiu al poporului român, așcut pe meleagurile Devei, Dr. Petru Groza, eminentul om de stat, patriot și fiu al poporului. Istoriei perioade dintre 23 August 1944 și 6 Martie 1945 îi sînt dedicate o serie de acte și documente în original. Se pot vedea în diferite fotografii de epocă marile demonstrații din Deva, în care oamenii muncii cereau instaurarea de organe democratice. Circuitul sălii se încheie cu o nouă serie de documente din viața culturală a orașului. Printre cele mai importante este și fotografia în care sînt infățișati Mihail Sadoveanu și Bogdan Duică în mijlocul învățătorilor participanți la cursul de perfecționare din 1921 de la Deva.

În ultima sală sînt oglindite marile prefaceri ale orașului, în zilele noastre, în toate domeniile vieții materiale și culturale.

Expoziția «Deva de-a lungul secolelor» reprezintă ilustrarea concretă, științific documentată, a dezvoltării unor meleaguri, în care au fost scrise glorioase file din istoria poporului român.

ION PĂTRU ALBU

INAUGURAREA MUZEULUI JUDEȚEAN DE ȘTIINȚE NATURALE DIN P. NEAMȚ

În ziua de 15 noiembrie 1969 a avut loc deschiderea festivă a Muzeului Județean de Științe naturale din Piatra Neamț. La festivitate au participat forurile conducătoare de partid și de stat ale județului Neamț, reprezentanți ai Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă — Direcția

Muzeelor și Monumentelor, al muzeelor din județ și din județele din țară, oameni de știință, oameni de cultură și un numeros public. Au luat cuvântul tov. Vasile Drăguț, directorul Direcției Muzeelor și Monumentelor din C.S.C.A., tov. Gh. Bunghez, președintele Comitetului de Cultură și Artă al jud. Neamț, tov. Iulian Antonescu, directorul Muzeului din Bacău, președintele Comitetului de Cultură și Artă al jud. Bacău.

Muzeul prezintă bogățiile și frumusețile naturii din ținutul Neamtului — în înțelesul istoric și geografic al noțiunii, nu limitându-se la granițele administrative ale județului. În câteva diorame foarte reușite sînt prezentate peisajele biogeografice mai tipice: «Cheile Șugăului», «Ceahlău», «Peștera Toșorog». Evoluția geologică și paleogeografică a ținutului, relieful actual, sînt redată deosebit de sugestiv prin hărți în relief, harta geologică și geomorfologică etc., științific reconstituite, care ușurează înțelegerea acestor aspecte. O splendidă colecție de pești fosili, din care unii unici în lume, scoși la iveală la Pietricica, constituie un adevărat tezaur științific al țării noastre. Fauna actuală reprezentată prin piese valoroase științifice și bine naturalizate, se află în mai multe vitrine din diferite săli, o serie de biogrupe prezintă unele probleme de ecologie a păsărilor, mamiferelor, insectelor, deosebit de interesante. O încăpere e destinată prezentării biologiei păsărilor (etologie, migrații etc.), temă netratată în alte muzee de la noi.

Deși clădirea nu este prea mare, iar realizarea cu mijloace proprii a dus la serioase economii bugetare, trebuia să scoatem în evidență — așa cum au făcut-o și vorbitorii la inaugurare — reușita obținută pe plan calitativ de entuziasmul colectiv al muzeului. Această nouă unitate științifică și culturală, care are o individualitate bine conturată și un caracter atractiv, este la înălțimea celorlalte realizări înregistrate în ultimii ani în vechiul ținut al Neamtului.

M. TĂLPEANU

FESTIVITĂȚILE

MUZEULUI

DIN

SFÎNTU GHEORGHE

În zilele de 16 și 17 noiembrie 1969 la Sfîntu Gheorghe au avut loc festivitățile prilejuite de cea de-a 90-a aniversare a muzeului din localitate.

La ședința festivă organizată în sala Teatrului de stat, au luat parte invitații de la muzeele din țară, de la institutele de cercetări ale Academiei, cu care Muzeul a colaborat pe tărîmul cercetării științifice, cadre didactice din județ și oraș, un numeros public.

Ședința a fost deschisă de primul vicepreședinte al Consiliului popular județean Covasna, după care directorul Muzeului, Székely Zoltán, a făcut o scurtă prezentare a activității de cercetare și valorificare multilaterală a patrimoniului în decursul existenței muzeului. De asemenea a relevat principalele probleme asupra cărora colectivul Muzeului și-a îndreptat deosebit atenția pe linia cercetării arheologice — cultura materială și spirituală a dacilor, perioada stăpînirii romane, continuitatea populației autohtone după retragerea romană, formarea poporului și a limbii române etc.

Au urmat luări de cuvînt prin care reprezentanții unor institutii din țară au adus salutul lor și urările de succes colectivului muzeului-gazdă.

S-a dat apoi citire Decretului Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, prin care se decernează ordine și medallii colectivului actual, cît și unor vechi colaboratori ai muzeului.

În încheierea ședinței festive, tov. A. Stanca, din partea Comitetului județean Covasna al P.C.R., a făcut o trecere în re-

vistă a realizărilor din acest județ, în domeniul industriei, agriculturii cît și în sectorul social-cultural. Oprindu-se îndeosebi asupra activității muzeului, a remarcat importanța activității științifice și educative a acestei instituții atît în ce privește selectarea și păstrarea dovezilor de cultură materială și spirituală, rod al puterii creatoare a omului de-a lungul mileniilor, cît și eficiența sa ca instrument de educație și instruire.

Participanții la festivități au adresat apoi o telegramă C.C. al P.C.R., tovarășului secretar general Nicolae Ceaușescu.

A urmat vizitarea expoziției de bază a muzeului, precedată de o expoziție temporară organizată cu ocazia acestor festivități.

În după-amiaza aceleiași zile s-a desfășurat sesiunea de comunicare pe secții, — arheologie-istorie, etnografie-folclor și științele naturii.

În cea de-a doua zi s-au organizat vizite la cîteva obiective mai importante descoperite în urma cercetărilor arheologice făcute de specialiștii muzeului.

Muzeul din Sfîntu Gheorghe a devenit în cei 90 de ani, și cu deosebire în ultimul sfert de veac — datorită sprijinului permanent material și moral acordat de statul nostru — una dintre instituțiile de prestigiu din țara noastră, reușind ca prin activitatea de zi cu zi, atît pe linia cercetării cît și a muncii educative, să realizeze un bogat patrimoniu istorico-documentar, să aibă o expoziție permanentă cu rezolvări laudabile în problemele majore ale istoriei poporului nostru, să devină o instituție cu posibilități maxime în procesul instructiv-educativ al tuturor oamenilor muncii.

Colectivul de redacție al Revistei Muzeelor urează, și pe această cale, colectivului Muzeului din Sfîntu Gheorghe, noi succese în munca nobilă de cercetare, păstrare și valorificare a moștenirii culturale, rod al creației umane de-a lungul istoriei sale.

LUCIAN ROȘU

La 12 octombrie 1969 s-a desfășurat în sala de conferințe a Casei de cultură din Roșiorii de Vede, un simpozion consacrat aniversării a 575 ani de la lupta de la Rovine, dusă împotriva turcilor și câștigată de oștile lui Mircea cel Bătrîn, simpozion organizat prin grija Comitetului de Cultură și Artă, a Muzeului de istorie local, în colaborare cu filiala din Alexandria a Societății de științe istorice și sub directa îndrumare a Comitetului Județean de partid Teleorman.

La acest simpozion, la care au participat peste 150 persoane, cercetători științifici, arheologi, profesori, muzeografi, studenți, militari și elevi din clasa a XII-a din Roșiorii de Vede, Alexandria, București, Giurgiu, Pitești s-au ținut nouă comunicări și referate: Gh. Rădulescu, Mircea, organizator de oști și constructor de cetăți; P. Voivozeanu, Cetatea Turnu între 1394—1396; I. Mailat, Localizarea luptei de la Rovine; I. Nană, Noi date despre localizarea luptei de la Rovine; El. Costache, Elemente de folclor despre Rovine; El. Răgălie, Oglindirea luptei de la Rovine în literatură; Cornel Beda, Relațiile internaționale ale Țării Românești premergătoare luptei de la Rovine; Ir. col. Marin Vlad, Armata R. S. România, continuatoare a glorioasei tradiții de luptă ale poporului român pentru apărarea libertății și independenței naționale; I. Moraru, Politică P.C.R. pentru crearea armatei populare.

În cursul discuțiilor pe marginea acestor comunicări și referate, s-a scos în evidență importanța politică și militară pentru Țara Românească a acestei lupte, nivelul tehnicii și artei militare românești în acea epocă, s-au exprimat interesante și sugestive ipoteze de lucru privind localizarea luptei de la Rovine, s-a subliniat nivelul științific al lucrărilor și discuțiilor. Concluzile au fost trase de Constantin Serban, cercetător principal la Institutul de istorie «N. Iorga» al Academiei R. S. România, care a condus lucrările simpozionului.

Cu acest prilej a fost organizată în incinta Casei de cultură, prin grija prof. P. Voivozeanu, muzeograf la Muzeul de istorie local, o expoziție cu caracter istoric cuprinzând facsimile de documente din timpul lui Mircea cel Bătrîn, monede de argint originale din acea epocă, planuri privind localizarea luptei de la Rovine, precum și material arheologic — vîrfuri de săgeți din sec. XIV—XV — descoperit în timpul săpăturilor efectuate pe locul unde se presupune că s-a desfășurat această luptă.

După-amiază, participanții la simpozion au făcut o excursie științifică cu autocarul la Turnu Măgurele, unde au vizitat ruinele cetății Turnu din marginea orașului.

C.Ș.

ANTON PANN „LA 175 ANI”

Comitetul pentru cultură și artă al județului Vilcea, cu concursul Uniunii scriitorilor și al Comisiei naționale UNESCO, în zilele de 8—10 noiembrie 1969 a organizat sărbătorirea a 175 de ani de la nașterea lui Anton Pann.

În seara zilei de 8 noiembrie, Teatrul «C. I. Nottara» din București a prezentat în Rm. Vilcea un spectacol cu piesa «Anton Pann» de Lucian Blaga. A doua zi, la statuia scriitorului din grădina Casei de cultură, a fost depusă o coroană de flori, iar în sala de festivități a Consiliului popular județean s-a deschis simpozionul în cadrul căruia Virgil Teodorescu — vicepreședinte al Uniunii scriitorilor, prof. univ. dr. doc. Mihai Pop — directorul Institutului de etnografie și folclor, dr. Ovidiu Papadima — șef de sector la Institutul de teorie și istorie literară «George Călinescu» și Ion Roman — istoric literar, evocînd personalitatea lui Anton Pann, au reliefat momentele care l-au legat de meșteșugurile vilcene și au subliniat aportul său la fundamentarea literaturii și la șlefuirea limbii române, specificul național și universalitatea operei sale. După simpozion, participanții au vizitat casa memorială din localitate.

Duminică, la Casa de cultură a municipiului, s-a desfășurat o seară literar-muzicală la care mai mulți poezi au citit din creațiile proprii și s-a prezentat un medallion muzical.

Luni a avut loc zețatoarea literară «De la lume adunate și la răși la lume date», realizată de «Societatea artistică a tineretului» de la Liceul «Vasile Roaită» din oraș.

În perioada 3—10 noiembrie 1969, în școli și la cămine culturale din județ s-au desfășurat zețatori și seri literare dedicate scriitorului, iar la majoritatea bibliotecilor și bibliotecilor publice s-au amenajat vitrine consacrate evenimentului.

Muzeul județean a îmbogățit patrimoniul casei memoriale cu peste 30 de piese noi, a montat o instalație care asigură un fond muzical în timp ce vizitatorii parcurg expoziția, a scos un medallion în teracotă cu efigia lui Anton Pann, a editat un pliant și un afiș pentru popularizarea casei memoriale.

Toteste aceste manifestări, menite să cinstească amintirea poporului scriitor, nu fac decât să aducă un elogiu geniului poporului nostru.

G. IOB

O NOUĂ EXPOZIȚIE LA MUZEUL SATULUI

Organizată la Muzeul satului cu prilejul manifestărilor deosebite ce au marcat sărbătorirea celei de-a 25-a aniversări a eliberării patriei, expoziția «Meșteșuguri și indelemnici artistice populare» s-a bucurat de un viu interes din partea vizitatorilor, cunoscînd o mare afinență de public. Din diversitatea genurilor creației populare, organizatorii expoziției — Georgeta Stoica și Nicoleta Ștefănescu — au ales pentru ilustrare meșteșugul artistic al ceramicii, arta creșterilor în lemn, teșăturile, podoabele și prelucrarea artistică a pielii.

Harta, iluminată, prevăzută cu diapozitive color, întîmpină vizitatorul la intrarea în expoziție și îl pune în temă asupra principalelor categorii de exponate și a zonelor din care provin acestea. Grafica discretă și cele citiva

Costum de pădureancă.

fotografii alb-negru, reprezentând mai ales meșterii la lucru, servesc punerii în valoare a obiectelor, aranjate cu gust și pricepere. Unul din meritele principale ale expoziției este acela de a fi făcut cunoscut publicului larg piese inedite din colecția muzeului, o parte a patrimoniului său cuprins în depozite. Printre acestea se numără ultimele achiziții de ceramică din Oltenia, Banat, Moldova, Transilvania — urcioare, borcane, căni, blide, farfurii, figurine — toate noi, continuând însă în formă și decore elementele tradiționale specifice centrelor de origine. Alături de ele, vechile blide din Oaș, ceramica sgrăfătată din Maramureș sau farfuriile și căniile de Kutu își afirmă din nou incontestabila valoare.

Meșterșug lemnar, prelucrarea artistică a lemnului este ilustrată în expoziție printr-o bogată gamă de obiecte, de la stilpii de casă și piesele de mobilier (lăzi de zestre, scaune, blidare, dulapuri) pînă la micile obiecte de folosință gospodărească (sărărițe, căuce, linguri). Merită o mențiune specială furcile de torș, impresionante prin varietatea tipologică și rafinamentul decorului precum și obiectele ornamentate prin pirotgravare — achiziții recente, printre care se distinge legănușul în care femeile din Podeni-Mehedinti își poartă copiii în spate.

Covoarele, ștergarele, batistele, fetele de masă, pernele, realizate la un înalt nivel artistic, aduc

Aspect din expoziție.

în sălile muzeului colorile calde, frumos armonizate ale interiorului țărănesc, ca și dovada măiestriei și talentului a multor generații de țesătoare. Ilustrînd un alt meșterșug străvechi — cojocăritul — bunditele, cojocacele, pieptarele, piese componente ale portului tradițional din diferite zone ale țării constituie un exemplu grăitor de îmbinare fericită între necesitățile practice și dragostea pentru frumos a creatorilor populari. Din seria exponatelor se remarcă dojocacele cu blană de dihor din județul Suceava, cu croiul elegant și un aspect distinct și cele două cojocace cusute cu „roate”, provenind din județele Teleorman și Olt.

Prezente mai rare în expozițiile etnografice, din păcate, podoabele constituie punctul principal de atracție al celor 2 săli de la intrarea în muzeu. Prima vitrină este rezervată exclusiv pieselor din metal — paftale din Ilfov, cerele cu tinte din Vrancea, chimire cu cositor din Hunedoara. Pline de farmec sînt vitrinele cu zgăzări din mărgele colorate, împletite cu fantazie și delicatețe, în culori tinerești și ornamente variate — pășări, flori, romburi, triunghiuri etc. Alături de acestea, „zgăzările scumpe” purtate de miresele din Maramureș deschid seria podoabelor de mireasă, continuată cu cele câteva cununi expuse într-o vitrină aparte: o cunună de mireasă din județul Teleorman, mărturie a unui port azi dispărut, o alta din Dobrogea, precum și două cununi din Muscel, avînd flori cusute cu mărgele. Fastul și strălucirea pe care podoabele le dau portului de sărbătoare sînt evidențiate de cele două costume montate pe panourile centrale în expoziție — costumele femeiesc din jud. Hunedoara (zona Pădurenilor) și costumele de fecior din zona Năsăudului.

Cu toate cele arătate mai sus, considerăm însă drept cheia succesului expoziției prezența celor trei creatori populari — Cernat Nicolae, cioplitor în lemn, din Șugag (jud. Alba), Spiridon Maria, țesătoare din Avrîg (jud. Sibiu) și Sofonea Dumitru, cojocac din Drăgus (jud. Brașov), care timp de o lună de zile au lucrat efectiv în sălile de expoziție, conferindu-le o dată în plus o atmosferă de viață și autenticitate.

Munca lor zilnică, plină de migală a fost mai efortantă decît orice explicată cu privire la producerea și confecționarea obiectelor expuse. Cei trei creatori au fost în permanență înconju-rați de un public numeros, dornic să pătrundă taina nașterii unor obiecte de mare frumusețe, să cunoască măiestria și talentul unor demni continuatori ai tradițiilor valoroase în practicarea meșterșugurilor și indeletnicirilor artistice populare.

NATALIA MARCU

O SESIUNE ȘTIINȚIFICĂ LA LUPENI

Colectivul Muzeului Mîneritului din Petrosani a organizat la Lupeni, în luna iulie 1969, o sesiune științifică de comunicări. În fața unui numeros auditoriu compus din cadre de specialitate, vechi militanți în mișcarea muncitorească, participanți la croscele lupte ale minerilor din anul 1929, au fost prezentate următoarele comunicări:

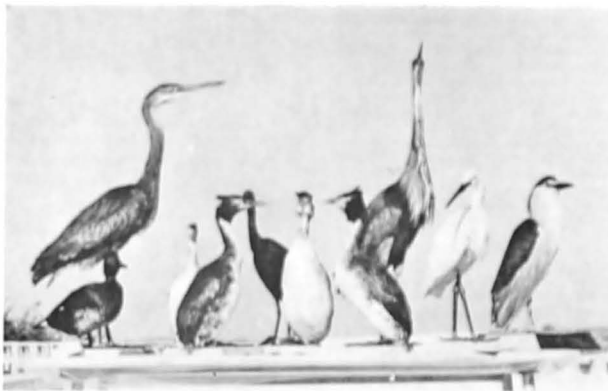
1. *Criza economică de supraproducție în anul 1929-1933 în Valea Jiului* — T. Cardoș.
  2. *Nicolae Iorga despre masacrul de la Lupeni din august 1929* — I. Popotogu.
  3. *Aspecte din lupta muncitorilor minieri în perioada dictaturii regale* — P. Munteanu.
  4. *Elemente arhaice în portul popular din Valea Jiului* — V. Brîndușescu.
- Referatele au fost însoțite de un bogat material ilustrativ. De asemenea s-a organizat și o expoziție de publicații privind evenimentele din Lupeni. Participanții la sesiune și-au expus părerile elogioase cu privire la lucrările științifice prezentate.
- În viitor, Muzeul din Petrosani, una din cele mai tinere instituții de acest fel din țară, va organiza și alte acțiuni axate pe profilul și preocupările sale.

E. F.

CURSI DE PERFECTIONARE CU SPECIALIȘTII DIN MUZEEL DE ȘTIINȚELE NATURII

Curșurile de perfecționare organizate în ultimii ani de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă — Direcția muzeelor și monumentelor, cu sprijinul Centrului de perfecționare a cadrelor de pe lângă C.S.C.A. — încercă să răspundă unor necesități de moment, stringente, privind specializarea profesională a cadrelor din muzeu. Ele suplinesc totodată lipsa unor forme superioare de calificare și perfecționare (cursuri universitare, cursuri postuniversitare, cursuri de specializare de lungă durată etc.).

Convinsă de faptul că în domeniul muzeografic, sectorul de conservare (preparare, restau-

Piese naturalizate în cadrul cursului de la Tulcea.

rare) este unul din cele mai importante, Direcția muzeelor și monumentelor a inițiat o serie de cursuri scurte, instructive, pe diferite probleme ale acestui domeniu, cu specialiști tehnicieni și cu muzeografi din diferite categorii de muzee.

Primul curs cu tema « Naturalizarea mamiferelor » a avut loc la Bacău, în perioada 25 iulie — 20 august 1969. Au participat 29 persoane, din care 19 preparatori și 10 muzeografi.

Lecțiile și demonstrațiile practice au fost susținute de doi specialiști din R. D. Germană: Dl. Siegfried Vogler, preparator-șef la Institutul de zoologie al Universității din Greifswald și Dl. Sepp-Ing Lüdecke, preparator la Muzeul de istorie naturală

din Berlin, precum și de cel mai bun specialist din țara noastră în acest domeniu Emil Nadra, preparator șef la Muzeul Banatului din Timișoara.

S-au făcut naturalizări de mamifere mici, mijlocii și mari precum și preparări de schelete și lucrări dermoplastice. Au fost prezentate metode noi de preparare a mamiferelor între care vom aminti: metoda parafinării pentru mamiferele mici și metoda dermoplastiei pentru mamiferele mari. De asemenea, s-au demonstrat diferite metode de preparare a balgurilor din care cea mai interesantă ni s-a părut cea a balgului american.

Cel de-al doilea curs cu tema « Naturalizarea păsărilor » s-a desfășurat la Tulcea, în perioada

25 august—15 sep. 1969. Au fost instruiți un număr de 29 cursanți, respectiv 19 preparatori și 10 muzeografi. S-au făcut naturalizări și balguri de păsări, unele după metode noi demonstrate de cei doi specialiști din R. D. Germană, care au îndrumat împreună cu tov. E. Nadra activitatea individuală a fiecărui cursant.

Alți cursuri de la Bacău, cît și la cel de la Tulcea au fost efectuate și deplasări în teren cu care ocazie s-au făcut studii, observații și colectări de material faunistic.

La aceste cursuri fiecare participant a lucrat 3—7 piese (balguri, piese naturalizate, schelete, dermoplastie etc.), care au fost supuse aprecierilor unei comisii și în urma unui coloviu s-au acordat calificative.

Muzeografi ca și preparatorii au fost supuși aceluorai probe de examen, în plus primii au prezentat și lucrări scrise (« Tematica unei expoziții temporare de mamifere » — Bacău, « Tematica unei expoziții temporare de păsări » — Tulcea).

Este necesar însă ca tot ce s-a înșușit cu acest prilej nu numai să nu se piardă cu timpul, dar să constituie un imboid în a face mai mult și îndeosebi mai bine în acest domeniu, atît prin munca practică de preparare a materialului faunistic, cît și printr-o activitate permanentă de studiu și informare la zi cu tot ceea ce s-a făcut, s-a scris, s-a realizat în acest sector atît în țară cît și peste hotare.

Invităm pe colegii noștri să acorde mai multă atenție cuvîntului scris de ei (despre ei) și de alții. Și aceasta este cu atît mai necesar cu cît pregătirea, calificarea în acest domeniu rămîne încă o problemă de auto-perfecționare.

Credem că trebuie folosită mai mult « Revista Muzeelor » ca o tribună pentru împărtășirea experiențelor pozitive, a căutărilor noi, a rezultatelor bune obținute și în activitatea de preparare și conservare.

În acest sens, în sprijinul celor care lucrează în domeniul preparării, în anul viitor, se va reedita o lucrare mai veche ce tratează asemenea probleme al cărei autor este tov. E. Nadra: « Conservarea, prepararea și naturalizarea vertebratelor » pe care o dorim îmbunătățită și completată cu experiența autorului și a altor lucrători pe acest tărîm.

În încheiere am vrea să multumim și pe această cale colegilor din R. D. G. care, cu multă bunăvoință și dragoste au împărtășit din bogata lor experiență, lucrătorilor și conducătorilor celor două muzee din Bacău și Tulcea, precum și comitetelor de cultură și artă ale celor două județe, pentru sprijinul acordat în buna desfășurare a acestor cursuri.

MARIA IACOB

Naturalizarea unui câprioar prin metoda dermatoplastiei.

PREOCUPĂRI PENTRU PERFECTIONAREA PREGĂTIRII CADRELOR DE SPECIALITATE DIN MUZELE DE ETNOGRAFIE ȘI DE ARTĂ POPULARĂ

Procesul de desfășurare a vieții contemporane românești, permanent și multilateral marcat de suflul progresului, conferă instituțiilor muzeale un tot mai însemnat rol științific, cultural-educativ și turistic. Mărturie de certă valoare documentar-artistică, aparținând culturii populare tradiționale din România, sint supuse cercetării, conservării și valorificării, în cadrul unui vast program de edificare muzeografică. Sarcinilor complexe de maximă urgență și exigență cărora cadrele științifice și tehnice de specialitate din muzee trebuie să le facă față, la proporțiile, în timpul și la nivelul cuvenite, se adaugă eforturi sistematice pentru perfecționarea pregătirii profesionale, în scopul menținerii muncii muzeografice în pas cu tradițiile și cuceririle muzeografiei moderne generale. Străduințele, în sensul celor de mai sus, se explică și prin împrejurarea că școala le realizează muzeografice românești se bucură de prestigiu pe plan internațional, prestigiu care reclamă noi confirmări și consolidare.

Anul acesta, în programul de activitate al Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă a fost inserat, în contextul altor măsuri de perfecționare, și un instructaj pe o durată de 24 zile, la care au fost convocate cadrele din rețeaua muzeelor de profil etnografic și de artă populară din țară. Instructajul venea în continuarea și în completarea altor convocări — cea din 1965 — de la București; cea din septembrie 1966, prilejuită de simpozionul dedicat muzeelor etnografice în aer liber; cea din iunie-iulie 1968 — ținută în județul Vâlcea, ca și în completarea sesiunilor științifice care, începând din 1964, se țin cu regularitate la finele fiecărui an de activitate.

Programat la Iași, instructajul la care ne referim s-a bucurat de participarea a 72 specialiști, muzeografi și tehnicieni, proveniți din 49 muzee și de la comitete județene de cultură și artă.

Dat fiind, pe lângă caracterul teoretic, și caracterul aplicativ al acestui instructaj, s-a asigurat în componența grupelor, prezența, alături de cercetătorii muzeografi, a unui număr suficient de

desenatori-graficieni și fotografi artistici, așa încât, de pe urma cercetărilor să poată fi realizat un bogat și corespunzător material documentar-illustrativ de pe teren, util lucrărilor științifice-muzeografice și acțiunilor de popularizare.

Convocarea ținută în perioada 12 octombrie — 4 noiembrie 1969 s-a desfășurat potrivit următorului program:

1) 12-15 octombrie — la Muzeul etnografic al Moldovei Iași: lecții teoretice și de metodologie etnografică și muzeografică; dezbateri și activități practice în expoziția, depozitele și atelierele acestui muzeu.

Din suita lecțiilor sint de menționate: « Situația actuală și de perspectivă a muzeelor de etnografie și de artă populară din România — însemnătate, urgențe și căi de salvare și valorificare a monumentelor de cultură populară », de N. Ungureanu; « Ocupații străvechi ale populației de pe teritoriul Moldovei », de Petre Cazacu; « Mesteșuguri, ateliere și instalații tehnice țărănești, de pe cuprinsul Moldovei », de Gheorghe Bodor; « Arhitectura populară românească — privire specială asupra arhitecturii moldovenești », de Boris Zderciuc; « Mobilier, ceramică, metale specifice teritoriului Moldovei », de Victoria Semendeaev; « Textile de casă și portul popular din Moldova » și « Specificul interiorului locuinței moldovenești », de Emilia Pavel; « Bibliografia de bază privind cultura populară românească, respectiv cultura populară din Moldova », de Melania Ostap; « Metodologia cercetării în vederea realizării muzeelor etnografice (pavilionare și în aer liber) », de Boris Zderciuc; « Alctuirea documentației de teren — fișe, schițe, planuri, măsurători, fotografii, filme etc. », de Andrei Pănoiu; « Însemnătatea desenului tehnic-etnografic pentru realizarea expozițiilor și lucrărilor științifice », de Károly Kós; « Organizarea evidenței științifice, depozitelor și atelierelor de muzeu », de George Anania.

2) 16-27 octombrie — cercetări și achiziții efective pe teren, în diferite așezări rurale de pe cuprinsul Moldovei.

Au fost constituite 15 grupe din 4—5 persoane (cercetători, desenatori și fotografi) care au avut misiunea să efectueze cercetarea de ansamblu în cîte o comună (sat), cu accent asupra arhitecturii, meșteșugurilor, tehnicilor, atelierelor și instalațiilor populare, și, pe aceleași teme, sondaje în unele centre de comună (sate) limitrofe, pentru observații și recomandări legate de modalitatea păstrării pe loc sau integrării unor monumente ale arhitecturii și tehnicii populare în viitorul muzeu etnografic în aer liber al Moldovei, preconizat a fi organizat pe dealul Repedeș, la 12 km depărtare de Iași.

Cele 15 grupe au cuprins 15 concentrări de așezări rurale din Moldova, în majoritate arii neatacate însă sistematic sub raportul cercetării etnografice și achizițiilor. Redăm mai jos lista acestora:

— Comuna Calafindești, jud. Suceava (cu Șerbăuți, Bălcauți, Negostina, Românești, Milișești);

— Comuna Cristinești, jud. Botoșani (cu Ibănești, Suhărau, George Enescu, Fundu-Hertii, Oroftiana);

— Comuna Dăngeni, jud. Botoșani (cu Vlășinești, Sirbi, Vicoleni, Hănești, Iacobeni);

— Comuna Gropnița, jud. Iași (cu Focuri, Coarnele Caprei, Mălăești, Flintinele);

— Comuna Hurdugi, jud. Vaslui (cu Urlati, Schiopeni, Șifcani, Hocenii, Grumezoala, Ivănești);

— Comuna Mălușteni, jud. Vaslui (cu Tutcani, Schineni, Cirja, Birlălești, Sigeni, Blăgești);

— Comuna Corbasca, jud. Bacău (cu Găiceana, Florești, Blaga, Hurniști, Tătărești, Bălcioiu);

— Comuna Moteșeni, jud. Bacău (cu Benești, Opreștei, Crățești, Praja, Urșă, Chetreni, Cociu, Fătăciuni, Tepeoia, Fundătura, Stăvilești);

— Comuna Dărmănești, jud. Bacău (cu Doftana, Plopu, Larga, Cucuți, Valea Uzului);

— Comuna Balăbănești, jud. Galați (cu Docani, Vindirei, Brădești, Lungesti, Rădești, Puzepeni, Balășești, Vidra);

— Comuna Foltești, jud. Galați (cu Vlădești, Oancea, Rogojeni, Brănești, Măstăcani, Firtănești);

— Comuna Gohor, jud. Galați (cu Ciorăști, Tănăsoaia, Lיעsti, Valea Rea, Brăhășoia, Nărtsești, Tepu, Corbita);

— Comuna Năruja, jud. Vrancea (cu Vrîncioala, Nistorești, Herăstrău, Spulber, Nerzeu, Paltin);

— Comuna Bolotești, jud. Vrancea (cu Purcelești, Tîfestei, Jariștea, Găgești, Clicești, Sirbi);

— Comuna Dragomirești, jud. Neamț (cu Ștefan cel Mare, Războieni, Serbești, Hlăpești, Timpești, Uscuți)*.

Datele acumulate și practicile cu caracter instructiv s-au adăugat în plus achiziții în număr de aproape 500 de obiecte intrate în patrimoniul Muzeului din Iași, care a suportat finanțarea, precum și alte sute de fișe prin care se semnalează obiectele recomandate pentru o viitoare achiziționare. La dispoziția fiecărei echipe s-au aflat aparate de fotografiat, un număr suficient de rolfilme

* Centrele indicate au servit, în limita timpului și posibilităților, drept obiect al cercetării de ansamblu — iar cele din paranteză, doar unor observații, după caz și unor cercetări mai atente.

și alte materiale de teren. Pentru deprimarea înregistrării ordonate a datelor, aspectelor, obiectelor, au fost folosite fișe (de obiect, de construcții-instalații, de fotografie, de meșter și fișe semnal), etichete de obiect și procese-verbale de vânzare-cumpărare.

3) 28-29 octombrie - sistematizarea și predarea Muzeului din Iași a materialelor și obiectelor rezultate de pe urma cercetării.

În mod obligatoriu, fiecare grupă a elaborat rapoarte generale de cercetare, iar un mare număr de participanți, în principal cadrele de specialitate au prezentat informări asupra problemelor pe care le-au urmărit cu precădere. Alcătuite în dublu exemplar, în scopul de a reveni cîte unul altui Muzeului cît și autorilor, rapoartele și informările vor înlesni reluări și definitivare, așa încît, într-un termen stabilit (pînă în martie 1970) să se realizeze pregătirea pentru tipar, sub egida Muzeului din Iași, a unui volum de contribuții la cunoașterea culturii populare de pe teritoriul Moldovei. Autorii vor beneficia în plus de extrasele din carnetele de șantier și, printr-un sistem de corespondență, și de celelalte materiale documentare (fișe, desene, fotografii etc.) depuse la Muzeul din Iași.

4) 30 octombrie - 4 noiembrie - itinerar de documentare în expozițiile, depozitele, atelierile și arhiva altor muzee etnografice și de artă populară din nordul Moldovei și din Transilvania.

Ne rezumăm a reda principalele locuri și instituții care au fost avute în vedere în programul de studiu:

Abstractele făcînd de Muzeul etnografic din Iași și de alte muzee și monumente din acest oraș care au fost abordate pe timpul defășurării instrucțiunii aici, etapa a IV-a, de încheiere a acțiunii a cuprins:

a) În nordul Moldovei:

- muzeele de profil etnografic și de artă populară din Fălticeni, Suceava, Rădăuți, Gura Humorului și Cîmpulung Moldovenesc;

- Cetatea de scaun a Moldovei, și Muzeul de istorie, artă și științele naturale din Suceava;

- Comuna Marginea (cu cercetări asupra arhitecturii populare și centrului de ceramică de aici);

- Monumentele de la Dragomirna, Rădăuți, Putna, Sucevița, Moldovița, Voroneț și Humor și muzeele aflate în incinta unora dintre aceste monumente.

b) În Transilvania:

- Muzele de profil etnografic și de artă populară de la Sighetul Marmatiei, Negrești, Cluj (inclusiv secția etnografică în aer liber aflată în parcul Hoina), Alba Iulia, Sibiu și muzeele mixte de la Bistrița, Năsăud, Baia Mare (avînd și secții sau colecții

de etnografie), în fine Casa memorială «Liviu Rebreanu» de la Prislop, lîngă Năsăud;

- Comunele Călinești, Berbești și Săpînța (cu cercetări asupra arhitecturii populare și interiorului locuinței maramureșene).

Itinerarul a avut darul să dezvăluie participanților, drept model și îndemn la o muncă asiduă, colecții de răară valoare și semnificație istorică și culturală, o mare diversitate de sisteme de expunere, condiții de lucru, de conservare și valorificare a patrimoniului muzeistic, existente în altele instituții, zone de maxim interes etnografic (nordul Moldovei, Bistrița-Năsăud, Maramureș, Oaș etc.). În concluzie o impresionantă gamă de valori și valențe, care nu reprezintă altceva decît obiectul preocupărilor expresse ale specialiștilor muzeografo- etnografi.

★

În ansamblul său, programul instrucțiunii a tîns și, în mare măsură considerăm că a reușit să realizeze, pe de o parte, introducerea cadrelor participante în principalele probleme și aspecte ale activității teoretice și practice, specific-muzeografice, familiarizarea lor cu metodologia cercetării etnografice, iar pe de altă parte oferit posibilitatea cunoașterii unui material autentic, comparativ considerabil, aflat pe teren și în patrimoniul muzeelor de etnografie și de artă populară, ca și în patrimoniul unor muzee de alt profil. Acțiunea a adus, după părerea noastră, clarificări cu privire la criteriile de selecție și evaluare a datelor și obiectelor de interes istoric-etnografic și artistic, contribuind la o mai bună pregătire a cadrelor muzeografice chemate să traducă în fapt, un program corespunzător de dezvoltare și definitivare a rețelei de muzee dedicate culturii noastre populare.

În relație strînsă cu celelalte convocări precedente, instrucțiunea din anul 1969 se înscrie pe linia eforturilor stăruitoare, menite să creeze cadrul corespunzător și un climat favorabil de activitate calificată și de colaborări fructuoase, în interesul perspectivei mișcării muzeografice românești.

NICOLAE UNGUREANU

CONSĂTUIREA REVISTEI MUZEELOR LA TURNU SEVERIN

În zilele de 6 și 7 decembrie 1969, la Turnu Severin a avut loc o întîlnire a „Revistei Muzeelor” cu cititorii săi din județele: Mehedinți, Dolj, Gorj, Olt, Caraș-Severin, Timiș, Arad, Vâlcea.

Lucrările au fost deschise de tov. Mișu Davidescu, președintele Comitetului pentru cultură și artă al județului Mehedinți, directorul Muzeului regiunii „Porților de Fier”, și salutate de tov. prof. Ovidiu Vișan, din partea Comitetului Județean de partid Mehedinți, și de tov. Radu Floarea, director adjunct al Direcției muzeelor și monumentelor din cadrul C.S.C.A.

Tov. Lucian Roșu, redactorul șef al revistei, a înfățișat apoi obiectivele urmărite de redacție, măsurile întreprinse pentru ca revista să reflecte cît mai cuprinzător activitatea complexă a muzeelor de toate profilurile din țara noastră, ca instituții de cercetare științifică și cu atribuții instructiv-educative, precum și rolul ei de tribună a muzeografilor și de popularizator al celor mai bune rezultate.

Trecînd la analizarea conținutului, vorbitorul s-a referit pe larg la modul cum au fost oglindite în revistă preocupările muzeografilor legate de cercetarea și valorificarea obiectelor intrate în muze.

Subliniind importanța materialelor de studii și cercetări, prin care s-a urmărit sintetizarea și generalizarea rezultatelor obținute în urma unor îndelungate observații și cercetări de teren, redactorul șef a rătat că au fost mai puțin dezbătute aspectele din munca de conservare și restaurare (penuria de specialiști, aparatură nesatisfăcătoare etc.). Și în legătură cu organizarea depozitelor și evidența științifică (întocmirea fișelor de obiect etc.) au fost articole insuficiente. Era necesar ca printr-o serie de articole să fie combătută practica de a se concentra întreaga atenție asupra expoziției de bază, neglijîndu-se cercetarea și valorificarea patrimoniului muzeului în totalitate.

Una din rubricile cu o prezență aproape permanentă este cea în care s-au evocat personalități remarcabile ale muzeografiei, ori a fost redat trecutul unor muzee, urmîndu-se astfel să se dea posibilitatea realizării unei istorii a muzeografiei, alt de necesară.

Exprimîndu-și regretul că rubrica de „cronică, recenzii, informații” n-a oferit cititorilor suficiente materiale de un interes larg, redactorul șef a asigurat ascultătorii că se vor depune toate eforturile pentru ca rubrica respectivă să fie cît mai vie și cît mai bogată.

În spiritul expunerii redactorului șef, care s-a referit la realizările și minusurile din activitatea revistei, preconizînd și măsurile ce se vor lua, a fost făcut cunoscut planul tematic pe 1970. Din planul respectiv s-au reținut o serie de acțiuni și inițiative ale redacției pentru a se publica materiale care să surprîndă dinamismul vieții muzeistice, succesele și scăderile din munca muzeografilor, să facă

Insula Șimian — un sector al cetății strămutate de la Ada Kaleh, în timpul reconstruirii.

cunoscute rezultatele cercetărilor științifice ale specialiștilor din muzee, precum și manifestările din cadrul activității cultural-educative. De asemenea, urmărindu-se îmbogățirea conținutului, au fost preconizate procedee publicistice variate între care a-mintim: materiale de analiză profundă și multilaterală, interviuri, mese rotunde, opinii ale unor specialiști etc. Acest plan a fost completat ulterior cu sugestiile și propunerile participanților.

Trecându-se la discutarea revistei și a planului tematic pe

1970, cei ce au luat cuvîntul au remarcat substanțialul progres înregistrat prin conținutul și forma sa grafică nouă. Vorbitoarii au adus unele obiecții și au făcut propuneri pentru publicarea unor materiale care să răspundă cerințelor generate de preocupările complexe ale muzeografilor. Astfel, remarcându-se insuficienta tratare a problemelor muzeografice de către publicațiile de cultură, către faptul că nu există o pregătire sistematică a muzeografilor (cursuri, facultate), s-a propus ca în revistă să se

Participanții la întâlnirea de la Tr. Severin în vizită pe șantierul cetății Ada Kaleh din insula Șimian.

publica materiale utile documentării lucrătorilor din muzee și cât mai multe materiale de metodică muzeografică. Avîndu-se în vedere faptul că muzeografilor duc mare lipsă de mijloace de informare, s-a formulat ideea constituirii unui centru de documentare în cadrul aceleiași redacții, unde să poată fi consultate publicațiile de specialitate din țară și din străinătate, iar în coloanele revistei să fie anunțate și recenzate tipărițile de acest gen.

Acceptîndu-se ideea că — în fiecare număr al revistei — e bine să existe materiale ce privesc toate sectoarele (șt. naturale, arheologie, istorie, etnografie, artă, case memoriale), s-a cerut totodată ca articolele să fie just proporționate. Mai mulți vorbitori au susținut publicarea unor articole cu caracter de opinie — cu argumentație temeinică — prin care să fie dezbătute diferite aspecte pentru a se găsi soluțiile cele mai adecvate.

Cei ce s-au referit la muzeele școlare au scos în evidență practica greșită de a se constitui asemenea unități fără să se solicite concursul specialiștilor din muzee și, drept urmare, nu se realizează colecții cu o documentație și o evidență științifică. De aceea, pentru alcătuirea colțurilor muzeistice din școli și pentru o mai eficientă legătură dintre muzee și școală în procesul învățămîntului, s-a solicitat intervenția Ministerului Învățămîntului, iar revistei i s-a propus să aibă o rubrică permanentă consacrată acestui domeniu.

Participanții la discuții au cerut ca revista să ajute muzeele în rezolvarea unor probleme care le creează impedimente serioase în activitatea lor, în acest sens dîndu-se cîteva exemple: faptul că muzeele întîmpină mari greutăți în efectuarea lucrărilor de restaurare și consolidare sau lipsa unor fișe-tip, care face imposibilă o evidență științifică, clară și simplă a patrimoniului muzeal.

Pentru ca activitatea muzeelor să fie cunoscută de un cerc mai larg de oameni, s-a reținut necesitatea stabilirii unui reprezentant al fiecărui muzeu județean, care să desfășoare munca de corespondent voluntar, pentru a ține redacția la curent cu toate acțiunile ce vor avea loc.

Din discuții s-a mai desprins necesitatea ca activitatea curentă a muzeelor să fie făcută cunoscută cit mai operativ, știindu-se că publicarea stimulează cercetarea, dar „Revista Muzeelor”, datorită profilului și perioadei de apariție, nu poate suplini această lacună. De aceea s-a considerat foarte utilă publicarea unui buletin săptămînal în care să-și găsească locul știrile la ordinea zilei, diverse instrucțiuni și îndrumări, informații referitoare la modul cum își realizează muzeele planurile de activitate etc.

În cuvîntul de încheiere, tov. Radu Florescu, înalțînd sarcin-

nile revistei, a apreciat ca foarte substanțială contribuția participanților la discuții și a considerat deosebit de rodnice dezbaterile respective.

Cu prilejul acestei consfătuiri s-a discutat și planul tematic pe baza căruia urmează să fie redeschis muzeul din localitate, cu secțiile de științele naturii, istorie și etnografie.

Apoi participanții au făcut o excursie pe insula Șimian, unde au admirat amploarea lucrărilor ce se desfășoară pentru reconstruirea cetății din fosta insulă Ada-Kaleh, (care va dispărea în urma realizării complexului hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier), ca și a unui muzeu al acestei zone. În continuare, mergându-se pe noua șosea de pe malul Dunării, au mai fost vizitate șantierul hidrocentral și noul oraș Orsova.

Discutarea planului tematic al muzeului și excursia în împrejurimi au dat un conținut mai bogat și o mai mare dimensiune întâlnirii de la Turnu Severin.

ION GRIGORESCU

UNITATE ȘI CONTINUITATE ÎN ISTORIA POPORULUI ROMÂN

București, 1968, 461 p.

În Editura Academiei a apărut sub redacția prof. univ. D. Berciu, culegerea de studii intitulată *Unitate și continuitate în istoria poporului român, culegere care își propune să ilustreze unitatea spațiului geografic carpato-dunărean, căreia îi corespunde o unitate de cultură, în sens arheologic, iar, o dată cu formarea poporului român, unitatea spirituală, politică și economică a neamului nostru, începând cu apriția statelor feudale românești și încheind cu procesul în urma căruia s-a realizat unitatea națională în timpul primului și celui de-al doilea război mondial.*

Culegerea de studii începe cu articolul lui Tiberiu Morariu, *Local Transilvania în cadrul unitar al teritoriului României în care sînt subliniate trăsăturile geografice de bază ale Transilvaniei, care*

determină încadrarea ei perfectă în spațiul geografic românesc. D. Berciu, în studiul *Unitatea străveche carpato-dunăreană, bază a dezvoltării istorice ulterioare demonstrează că din cele mai vechi timpuri s-a format în spațiul carpato-dunărean o unitate de cultură ilustrată de rezultatele săpăturilor arheologice. Subliniază această unitate și Iuliu Paul în studiul său, intitulat *sugestiv* *Dați noi privind raporturile reciproce dintre culturile Petrești, Cucuteni și Gumelnița. Stabilind pe bază răsplindirea modelului roman în Dacia secolelor I e.n. și I e.n., Bucur Mircea subliniază legăturile strînse ale lumii geto-dace în lucrarea *Moștenirea republicană romană și unitatea lumii geto-dace. Hadrian Daicovicu încearcă în Cronologia regiilor dacice să stabilească anii de domnie ai regiilor care i-au urmat lui Burebista pînă la Decebal. Cu studiul lui K. Horedt, Un nou aspect al continuității, în care autorul, revizuidnd datarea culturii Cerneahov-Sintana de Mureș, propune ca dată a pătrunderii goților în Transilvania anul 376, este abordată una dintre problemele fundamentale ale istoriei noastre: continuitatea poporului român în spațiul carpato-dunărean. Mergînd pe linia preocupărilor sale mai vechi, care au dus la contribuții însemnate în acest domeniu, C. Daicovicu ne prezintă concluziile sale în articolul *Originea poporului român după cele mai noi cercetări, subliniind continuitatea populației romanizate pe teritoriul Daciei după anul 271 și formarea poporului român în limitele fostei provincii romane.****

Cercetătorii români, dar mai ales străini, au fost izbiți de unitatea limbii române, caz aproape unic în Europa. S-a încercat explicarea acestui fenomen și o nouă ipoteză este prezentată, de data aceasta, de Al. Graur în articolul *Unitatea limbii române, potrivit căreia inexistența fărîmăturilor feudale și libertatea tărânilor de a se muta de pe o moșie pe alta sînt cauzele acestei unități. Punctele de vedere exprimate de Al. Graur, merită să fie reținute dar nu credem că ele sînt în măsură să justifice unitatea limbii române.*

Analizînd cîteva instituții feudale, A. Sacerdoteanu demonstrează în studiul *Elemente de continuitate și unitate în istoria medievală a românilor vechime acestor instituții, această vechime fiind ea însăși un argument în favoarea continuității. Pe linia unor preocupări mai vechi, Radu Manolescu subliniază încă o dată comunicata de interes economic a Țărilor Române în articolul *Unitatea economică a Țărilor Române în evul mediu (secolele XIV-XVI). Ion Ionascu realizează un răsurs al domniei lui Mihai Viteazul, al idealului politic de unitate a poporului român înfăptuit de voievodul muntean și semnificatia acestui act în studiul său *Mihai Viteazul și unitatea politică a Țărilor Române.***

*Unitatea de acțiune pe plan politic este subliniată de Ștefan Ștefănescu în articolul *Măscări demografice în Țările Române pînă în secolul al XVII-lea și rolul lor în unitatea poporului român.**

În studiul *Lupta națională și socială a românilor din Transilvania în 1848, Miron Constantinescu evidențiază pregnant caracterul antifeudal și național al acțiunilor românilor din Transilvania în anul 1848.*

*Ideea de unitate națională formează tema fundamentală a studiilor semnate de Ion Sandulescu (Lupta revoluționară română pentru unitate în perioada 1848-1853), Eugen Stănescu (Geneza națiunii de Românie. Evoluția conștiinței de unitate teritorială în lumina denumirilor interne), Carol Gollner (Relațiile economice dintre Transilvania și vechea Românie în a doua jumătate a secolului al XIX-lea), Const. Nuța și G. D. Iscu (Continuitate, unitate, libertate națională în programele politice ale românilor din Transilvania) Vasile Maciu (România și pactul dualist austro-ungar din 1867, scoate în evidență manifestările care au avut loc în România față de acest pact. C. Corbu precizează în articolul său care a fost Poziția socialiștilor din vechea Românie față de problema uniții politice a poporului român, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, după cum Ion Gheorghiu în România și problema unirii Transilvaniei în anii 1914-1916, urmărește acțiunile guvernului dar și reacția maselor care au dus la intrarea României în război. Constantin C. Giurescu în studiul *România și Primul război mondial. Știri noi din arhivele Vienei, aduce noi contribuții documentare, care evidențiază importanța pe care a avut-o pentru desfășurarea evenimentelor, intrarea României în război. Colonelul I. Cuișă scoate în evidență locul pe care l-a avut Armata română în lupta pentru libertate, independență și unitate politică, evocînd momentele 1877, 1916-1918, 1944-1945. Utilă și interesantă se prezintă lucrarea de istoriografie a lui V. Curticăpeanu, Oglindirea procesului de unitate național-politică a românilor în istoriografia modernă. Importanța excepțională pe care a avut-o unirea Transilvaniei cu România și actul care a consfințit această unitate este pus în lumină de Șt. Pascu în articolul *Adunarea de la Alba-Iulia, 1 decembrie 1918.***

Eufrosina Popescu surprinde în lucrarea sa *Local unirea Transilvaniei cu vechea Românie în presa de dincoace de Carpați, felul în care s-a reflectat actul unirii în presa noastră.*

Volumul se încheie cu studiul *Dictatul de la Viena din august 1940 și lupta pentru anularea lui, în care autorii lui, L. Bányai și A. Petric analizează ultima mare bătălie pe care poporul român a trebuit s-o poarte pentru realizarea unității sale naționale.*

Culegerea de studii pe care o prezentăm constituie un prețios instrument de informare și mai ales are darul să prefîgureze

lucrarea de sinteză care va trebui să trateze integral tema formulată în titlul său. Trăindu-se numai anumite momente din istoria noastră, lucrarea de față demonstrează existența unui impresionant material edit și sau inedit care poate sta la baza unei lucrări — necesară dar și valoroasă — despre unitatea și continuitatea poporului român.

MANOLE NEAGOE

CARPICA I/1968

Primul volum din Carpica — culegere de studii de istorie — editat de Muzeul Județean Bacău, reprezintă o contribuție importantă la cunoașterea tot mai adâncă a dezvoltării societății umane în aria cuprinsă pe cursul inferior al râurilor Moldova și Bistrița și cursul mijlociu al Siretului.

Lucrarea cuprinde studii de arheologie, istorie și numismatică.

Autorii studiilor prezintă materialul inedit, obținut în urma a 10 ani de săpături arheologice ca și concluziile ce le-au desprins cercetătorii din analiza acestui material cu privire la drumul străbătut de grupurile social-umane, de la primele trepte ale civilizației. Astfel V. Căpitanu demonstrează prin descoperirile făcute pe valea Bistriței (Ceahlău, Bistrițioara, Buda, Leapezi) că gravetiianul orientat este o fază evoluată de cultură din paleoliticul superior și pune în evidență faptul că Moldova reprezintă regiunea cea mai bogată în locuiri gravetiene din aria mai largă a Europei de est. M. Drăgotescu întărește această concluzie prin noile date ce le-a obținut din cercetarea locuirii gravetiene de la Bicaș.

Epoca bronzului este tratată în articolele: «Descoperiri recente de obiecte de aramă și bronz din Moldova» de Marilena Florescu și V. Căpitanu, «Depozitul de obiecte de bronz de la Ruginoasa» de V. Ursachi și «Cimitir din epoca bronzului la Căbești» de C. Buzdugan. În ceea ce privește toporul de la Osăbîti, autorii (M. Florescu și V. Căpitanu) opinază asupra apartenenței lui la cultura Monteoru, iar celelalte topoare ca fiind asemănătoare

cu cele identificate la Nehoiu — Buzău și Hajdu — Samson.

Datorită acestor descoperiri recente din epoca bronzului, aria acestor culturi a fost lărgită pînă în zona centrală a Moldovei (bazinul Birladului), pe cînd mai înainte nu depășea arcul Carpaților Orientali.

Problema complexă a culturii daco-carpice este tratată cu toată autoritatea științifică în articolele lui Iulian Antonescu, V. Ursachi, V. Căpitanu și C. Buzdugan, autorii ajungînd la soluții care explică satisfăcător acest fenomen istoric.

Săpăturile întreprinse la Bradu, pe malul Siretului, județul Bacău, au condus la formularea ipotezei că cetățuia geto-dacică era cunoscută de Ptolemeu (sec. II. e.n.), întrucît o găsim notată, pe harta acestuia, sub numele de Tamasiada. Identificarea pe harta lui Ptolemeu a cetățuiei de la Bradu, făcută de V. Ursachi, autorul săpăturilor, se sprijină pe coordonate geografice și date arheologice incontestabile și reprezintă un pas înainte în lămurirea ecoului pe care geto-dacii îl aveau în lumea greacă.

În continuare, problema dacilor liberi este tratată și în articolul lui Iulian Antonescu, «Depozitul carpic de la Negri și implicațiile sale istorice».

În urma unei analize pătrunzătoare a materialului descoperit, autorul ajunge la concluzia că densitatea elementului carpodacic era foarte mare pe cursul mijlociu al Siretului, iar stadiul economiei de schimb deosebit de avansat pentru acești agricultori sedentari. Autorul, plecînd de la ipoteza că tortile zoomorfe de la Gabăra și Poieniști ar reflecta o sinteză daco-sarmată, este inclinat să opineze că și geneza carpică se explică mai plauzibil printr-o sinteză daco-celtică înfăptuită într-o zonă nord-carpatică.

Cercetările de la Văleni (Roman) și Bărboasa (Bacău) atestă într-adevăr prezența unei numeroase populații carpice pe teritoriul Moldovei. Mai mult, din necropola de la Văleni — cea mai mare din Moldova pînă în prezent — se evidențiază influența sarmată asupra vieții spirituale a populației carpice, ceea ce confirmă afirmația unor cercetători de prestigiu cu privire la sinteza daco-sarmatică.

Cercetări arheologice ample s-au realizat în epoca prefeudală de către Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu și I. Mîțea. Autorii

și-au formulat ideile în articolul: «Cercetările arheologice de la Mănoaia-Costișa», în care susțin cu argumente noi continuitatea elementului local în această regiune a României, puternicele tradiții daco-romane, ca și faptul că evoluția sa etnică și culturală nu s-a putut realiza, în timp și spațiu, decît prin multiple și neîntrerupte legături cu romanitatea transcarpatică și de la Dunărea de jos. Autorii mai subliniază ideea de o mare importanță că cultura Sintana de Mureș în Moldova a continuat să se dezvolte fără întrerupere către o sinteză culturală unitară, corespunzătoare desăvîrșirii îndelungatului proces de formare a limbii și poporului român.

Întrucît «Carpica» este editată ca un omagiu adus marelui savant V. Părvan, fondatorul școlii românești de arheologie, Alexandru Zub, cercetător la Academia R. S. României, Filiala Iași a închinat două articole învățatului român: «V. Părvan. Corespondență inedită din vremea studiilor» și «V. Părvan, preocupări bibliografice și documentaristice». Personalitatea lui Vasile Părvan este prezentată ca un exemplu de putere de muncă, dăruire și, mai presus, o înfinită dragoste pentru poporul al cărui trecut l-a prolecat pe firmamentul științei istorice.

Volumul I din «Carpica» se încheie cu două articole de artă: «Tonitza și pictura de la Durău» și «Specificul moldovenesc în opera lui Aurel Băeșu», ambele semnate de Eugenia Antonescu.

Ceea ce se impune de la început în acest volum, este tendința autorilor de a depăși, printr-un efort constant, stadiul descriptiv al evenimentelor, reușind să se integreze în sfera acelor explicații cauzale care asigură articolelor o frumoasă tinută științifică. Evenimentele, risipite în imensitatea unui mare număr de milenii, sint corelate în unitatea procesului istoric, astfel încît la sfîrșitul lecturii, cititorul rămîne cu acel sentiment al realităților social-umane ce au caracterizat întreaga dezvoltare istorică din zona centrală a Moldovei.

Avînd viziunea materialist-istorică, autorii au dat o interpretare corectă faptelor abordate, aducînd un spor de contribuție la lărgirea frontierelor cunoașterii istoriei patriei noastre.

VIRGIL FLOREA

„DVORSKI KOSTIM RUMUNIEI“

(Costumul de curte în
Țările Române)

Muzeul de arte decorative din Belgrad a găzduit între 10 septembrie și 15 octombrie 1969 expoziția intitulată «Costumul de curte în Țările Române în secolele XIV-XVIII», organizată de Secția de artă veche românească a Muzeului de Artă din București. S-a deschis astfel și dincolo de hotarele țării seria expozițiilor tematice dorite și pretuite azi în lumea întreagă de marea public și de specialiști.

Restrînsă ca proporții, cuprinzînd doar patruzeci și două de obiecte, expoziția și-a atins cu prisosință scopul de a evoca atmosfera de fast și somptuoasă a curților vevodale românești de la Suceava, Tîrgoviște, București și Iași. Pornind de la ideea că o expoziție trebuie să aducă marelui public și specialiștilor nu numai ineditul prezentații, dar mai ales surpriza unui continut de idei și exponate noi, am urmărit realizarea acestor obiective și aici, ca și în celelalte manifestări de acest gen, organizate în țară și în străinătate. Expoziția din anul 1963—1964 consacrată miniaturilor din Țările Române a pus pentru prima dată în circulație o serie bogată de manuscrise slavon-române ornamentate în Transilvania. La Neuchâtel, cu prilejul prezentații tezaurului de artă românească (Roumanie. Trésors d'Art) pentru a evita repetarea vechilor expoziții românești de caracter general de la Paris și Geneva (1924) și a celeia mai recente de la Edinburgh (1965),

am introdus un număr mare de icoane inedite, mai ales din Transilvania și Moldova, schimbînd de asemenea unele piese de argintărie și ferecături de cărți cu altele mai puțin cunoscute, de egală valoare artistică. Numai astfel se poate lărgi treptat sfera de cunoaștere a artei noastre vechi sub toate aspectele ei, în țară ca și în străinătate. Din acest punct de vedere, expoziția de la Belgrad a reprezentat o nouă etapă cu temă, dar mai ales cu material, mult de jumătate din exponate — costumele, catifelele și mătăsurile folosite în trecut pentru veșmintele de curte — fiind inedite.

Principalele piese din expoziție au fost cele cinci veșminte de curte (caftane și contege) din catifele italiene și orientale reconstituite de Fl. Virjoghie, în ultimii ani, în atelierul de restaurare a textilelor din cadrul Muzeului de Artă. Ele reprezintă rodul a cîtiva ani de cercetări și observații personale legate de înfățișarea costumului de curte. Studind cu mulți ani în urmă, în 1952, bogatul tezaur de broderii și textile de la Putna am observat pentru prima dată că cele mai multe vâluri de timpă sau de mormint sînt în realitate fragmente de veșminte domnești, care au fost ulterior cusute împreună și refolosite pentru împodobirea bisericilor. Analiza atentă a portretelor votive din picturile bisericii, broderii, miniaturi și argintăriei, ne-a dus la cunoașterea unor detalii precise a croielilor și ornamentației costumului. Pe această bază s-a procedat la reconstituirea de probă, în desen și apoi în muleje de pînză, a unor veșminte, provenind din tezaurul mănăstirii Bistrița (jud. Vîlcea), unde sub forma unor acoperăminte de mormint și de raclă, au fost semnaltate pentru prima dată

de Al. Odobescu. Din așa-zîdul acoperîmint de raclă a moaștelor Sf. Grigorie Decapollitul de la Bistrița s-a putut reconstitui splendidul caftan de catifea al lui Neagoe Basarab, care se detasa net în ansamblul expoziției de toate celelalte lucrări, prin calitatea materialului și monumentalitatea croielii. Expus simplu, sub un paralelipiped de cristal aproape invisibil, acest caftan domnesc, pîrea că deschide un adevărat cortegiu de costume în cadrul unei ceremonii de curte. Alături de el se ierarhizau celelalte veșminte. Mantia de catifea roșie, ceva mai timpurie, aparținînd probabil unuia dintre onchii lui Neagoe, boierii Craiovești, contrasta plăcut în vecinătate. Urmiau apoi, mai modeste, două piese din plin secol al XVI-lea, caftanul de la Cozia dintr-o catifea de Brusa și contețul de jupanită din serasir de aur și mătase verde. Anterul vornicului Gîlgorcea și costumul complet al unui jupanite din secolul al XVII-lea, compus dintr-o bogată rochie de mătase, un brîu teșut, contețul de catifea, un turban de mătase subțire acoperit cu o maramă și o năframă fină în mînă, completeau imaginea concretă a îmbrăcămintii fastuoase, pe care domnitorii și înalții demnitari ai curții o duceau cu ei în mormint.

Un loc deosebit în ansamblul expoziției l-au ocupat cele trei icoane de la biserica episcopală din Argeș și tabloul votiv din același monument, reprezentînd pe donatori. În atitudine de ceremonie, privind parcă cortegiul de costume care se desfășura în jur, Neagoe și Despina domnina peretele din dreapta intrării în expoziție. Toate aceste patru lucrări prezentate pentru prima dată în R.S.F. Iugoslavvia evocau pe lîngă aspectul costumului domnesc la începutul secolului al XVI-lea și amintirea Despinei-Milici, princesă de origine sîrbă, ajunsă doamnă a Țării Românești.

Pereții sălilor, foarte potrivite ca proporții și repartite a spațiului, erau încălziți prin scumpe catifele italiene roșii cu fir de aur și mătăsuri de Brusa, teșute în nuante pastelate de verde, trandafiriu și albastru de lavandă. Căldura coloritului și strălucirea auzului puse în valoare de lumina reflectoarelor, reinviu vizitatorului atmosfera de fast și solemnitate a curților domnești din vremea lui Ștefan cel Mare și a lui Neagoe Basarab. În afară de aportul științific adus de noile descoperiri, semnaltate de specialiști, expoziția a reușit să creeze atmosferă, atrăgînd publicul din Belgrad, mai mult decît la alte manifestări. Aprecierile laudative ale presei și ale marilor specialiști ai artei bizantine și medievale din R.S.F. Iugoslavvia au răsplătit din plin efortul comun al muzeului nostru și al Muzeului de arte decorative din Belgrad, care a

Prima sală a expoziției, în care este expus în dreapta caftanul domnesc atribuit lui Neagoe Basarab.

Coperta catalogului.

realizat un mobilier complet nou și întreaga organizare a acestei expoziții în condiții excelente.

CORINA NICOLESCU

PUBLICAȚII ALE MUZEELOR ȘI MUZEOGRAFILOR

În scopul de a face cunoscute mai larg, arit în țară cit și în străinătate, cercetările colegilor noștri muzeografi concretizate în publicații de certă valoare științifică, am inițiat această rubrică pe care urmăm s-o facem cit mai completă, oferind astfel un index bibliografic util. Subliniem în mod deosebit inițiativa muzeelor regionale de a publica anuare — mixte sau pe specialități — cuprinzând cercetări locale, studii complexe, probleme de muzeografie etc.

★

Secția de științele naturii a Muzeului Județean Bacău a editat « Studii și comunicări » nr. I 1968, volum colectiv cu un cuprins interesant și variat, precum și partea a II-a a acestei publicații, « Fauna vertebrată Romaniei » (index) de George D. Vasiliu și Constantin Șova.

Muzeul Grigore Antipa a publicat masivele « Travaux du Muséum d'Histoire Naturelle Gr. Antipa » volumele VIII 1968 și IX 1969. Volumul VIII, alcătuit din 2 fascicule este dedicat comemorării a 100 de ani de la nașterea marelui savant român Grigore Antipa.

În Editura Meridiană a apărut în 1968 lucrarea Margaretei Moșneaga, directoarea Muzeului de științele naturii din Ploiești, « Monumente ale naturii din bazinele Ialomiței, Prahovei și Buacului ».

★

Ambela volume, apărute pînă acum, ale publicației Muzeului

Militar Central, « Studii și materiale de muzeografie și istorie militară » nr. I 1968 și nr. 2 1969 cuprind materiale de istorie și artă militară, muzeografie și recenzii. S-au editat și volumele VI și VII din publicația Muzeului de istorie a municipiului București, « București — materiale de istorie și muzeografie ». De asemenea, Ștefan Ionescu și Panait I. Panait de la același muzeu au publicat în Editura științifică monografia « Constantin Vodă Brîncoveanu » (1969).

Muzeul de arheologie Constanța își continuă seria publicațiilor sale cu « Vase antice de sticlă la Tomis » de M. Bucovală (1968), « Măști și figurine Tanagra din atelierele de la Callatis — Mangalia », de V. Canarache, (1969) și mai cu seamă cu volumul colectiv, « Pontice », nr. I 1968.

« Danubius », publicația Muzeului de istorie Galați și-a continuat în 1969 apariția cu volumul II-III, al cărui sumar cuprinde materiale de arheologie, istorie, etnografie.

O lucrare a cărei utilitate și inedit nu mai trebuie subliniate este « Sculpture grece e romane del Museo Nazionale di Antichità di Bucarest » de Gabriella Bordenache, E. A., 1969.

Muzeul de istorie al jud. Prahova publică « Studii și materiale privitoare la trecutul istoric al jud. Prahova », I, cu subtitlul Istorie — etnografie, ultima specialitate fiind însă lipsă și înlocuită cu materiale de artă și istoria literaturii. Un volum mixt a publicat Muzeul din Pitești cu titlul « Studii și Comunicări — istorie și științele naturii », 1968.

Pe linia publicațiilor moldovene de înaltă ținută științifică se înscrie și « Carpica » I 1968 — Muzeul de istorie Bacău, cu numeroase materiale de arheologie preistorică și prefeudală, cuprinzând și două articole de artă.

O foarte utilă publicație, « Trezoreră monetară din jud. Satu Mare » 1968, aparține Muzeului de istorie Satu Mare. Și Muzeul din Zalău a publicat în 1968 « Catalogul colecției de monede antice ».

Printre numeroasele publicații din ultimii ani ale Muzeului Județean Maramureș din Baia Mare se înscriu și « Maramureșul și Unirea (1918) », 1968, a colecțiului format din dr. Trofin Hăgan, Ioan S. Mureșan, Valeriu Achim, Vasile Ciupănean; « Vasile Lucaci » de Valeriu Achim și Aurel Socolan, 1968; « Pagini din istoria Maramureșului » de O. Bandula, C. Borlea, I. Nemeti, A. Socolan, M. Zdroba, cu data 1967, dar apărută recent.

La Cluj a apărut în 1968 « Acta Musei Napocensis », vol. V, iar în 1970, vol. VI și VII, în același deosebit nivel științific ca și volumele anterioare.

Muzeografi din Alba Iulia au scos în 1968 « Apulum » VII I și II, iar Muzeul Județean Hunedoara-

Deva « Sargetia » VI 1969. În cadrul publicațiilor de istorie amintim « Unirea Banatului cu Transilvania », lucrare colectivă editată de Muzeul Banatului-Timișoara. Volumul Muzeului regional Brașov « Culegere de studii și cercetări » I 1967, are un sumar mixt, înglobând materiale de științele naturii, istorie, etnografie, artă plastică și muzeografie. Cu prilejul comemorării a 90 de ani de la înființare, Muzeul din Sf. Gheorghe a publicat recent culegerea de studii și cercetări « Aluta ».

Încheim cu « Turnu Severin, ghid istoric și geografic » de M. Davidescu și T. Paveloiu — Muzeul Porților de Fier, apărut în XI 1969 și editat de Revista Muzeelor.

★

În cadrul lucrărilor de etnografie amintim: lucrarea muzeograful brașoven Olivia Moraru, « Arta populară în colecțiile Muzeului din Brașov »; cele două caiete ale Muzeului din Oradea, nr. 3 1968, Maria Bocșe, « Teșături populare românești din Bihor » și nr. 4 1968, Terеза Мозеа, « Portul popular femeiesc din bazinul Crisului Repede ». Tot referitor la Transilvania a apărut « Arta populară din Maramureș », de Tancred Bănățeanu, directorul Muzeului de artă populară al R.S.R., lucrare editată de Casa Județeană de creație Baia Mare.

Emilia Pavel, de la Muzeul de etnografie al Moldovei a publicat în 1969 « Portul popular din zona Iașilor » în cadrul Casei județene de creație Iași, analizând aspecte inedite ale unei zone puțin cercetate. Și sub egida Casei județene de creație Ilfov, a apărut « Arta populară din Cîmpia Munteniei » de Georgeta Stoica (Muzeul satului) și Maria Văgii, de asemenea de mare interes prin raritatea cercetărilor efectuate în această zonă pînă acum.

La Sibiu, secția de etnografie a Muzeului Brukenthal a publicat « Cîmbinul II » un volum remarcabil prin ținuta lucrărilor înglobate, iar la Cluj a apărut Anuarul Muzeului etnografic al Transilvaniei, vol. III-IV.

★

În cadrul Secției de artă veche românească a Muzeului de Artă al R. S. României a apărut « Argintăria laică și religioasă în Țările Române (secolele XIV-XIX) » de Corina Nicolescu, cuprinzînd capitolele: Colecțiile românești de argintărie, Arta metalică prețioasă în epoca feudală, Tehnici și ateliere, Categoriile de obiecte, cu ilustrații numeroase, index și bibliografie.

Sub un nou aspect grafic a apărut « Studii muzeale » vol. IV 1968, editat de Muzeul de Artă al R.S.R., cuprinzînd: prezentări de expoziții și studii asupra unor pictori, noi identificări de tablouri, prezentarea unor obiecte valoroase din muzeu, materiale de restaurare. Volumul se încheie cu expozițiile ce au avut loc în

cadru al Muzeului de Artă al R.S.R. în ultimii doi ani.

Tot la Muzeul de Artă al R.S.R. a apărut în 1969 catalogul expoziției retrospective « Gabriel Popescu », semnat de Stela Ionescu, cu o descriere a vieții artistului și a operei sale, index cronologic și reproduceri.

Muzeul de artă Constanta, cu prilejul organizării expoziției « Stavru Tarasov (1883—1960) » a editat catalogul acestei apreciate manifestări sub semnătura Florică Postolache.

★

Prezentăm și alte lucrări utile lucrătorilor din muzee:

Ing. Traian Iacob, « Ocrotirea naturii în județul Hunedoara », editată de Comitetul județean de cultură și artă Hunedoara.

★

I. I. Russu, « Ilirii, Istoria — Limba și onomastica — Romanizarea », Editura Academiei R.S.R., București 1969; D. M. Pippidi, « Studii de istorie asupra religiilor antice », București, Editura științifică, 1969; Șt. Olteanu și Const. Șerban, « Meșteșugurile feudale din Moldova și Țara Românească », E.Ș. Buc., 1969.

★

N. Jula, V. Mănăstireanu, « Tradiții și obiceiuri românești — Anul nou în Moldova și Bucovina », Buc., E.L., 1968; Ion Diaconu, « Ținutul Vrancei, Etnografie, Folclor, Dialectologie », Buc. E.L., 1969; Adrian Fochi și Colab., « Bibliografia generală a etnografiei și folclorului românesc » I/1800—1891, E.L., 1968; Nic. Dunăre, Const. Catrina, « Portul popular de pe Țirnavă », Brașov, Casa de creație populară, 1968; V. Mezei, « Artă populară din Sălaj » (Casa creației populare); Paul Petrescu, « Imaginea omului în arta populară românească », Ed. Meridiane, 1969; I. Apostol Popescu, « Artă iconomilor pe sticlă de la Nicula », Ed. tineretului 1969; Gheorghe Aldea, « Sculptura târânească în piatră », Ed. Meridiane 1969; I.B. Opreșan, « Călușarii », E.P.L., 1969.

★

V. Drăguț, « Arbore » Ed. Meridiane, 1969; M. Musicescu, S. Ulea, « Voronet », Ed. Meridiane, 1969; Dona Rosu, Lucian Rosu, « Mănăstirea Gura Motruului », Ed. Meridiane, 1969; Maria-Ana Musicescu, « Broderia medievală românească », Ed. Meridiane, 1969; Teodora Voinescu, « Pîrvu Mutu Zugravu », Ed. Meridiane, 1969.

★

Încheiem cu rugămintea stăruitoare adresată tuturor muzeografilor de a ne face cunoscute toate publicațiile pe care le vor edita.

V. BUȘILĂ

MUZEUL FITZWILLIAM DIN CAMBRIDGE

O clădire în stil gotic, impresionantă prin grandioare și frumusețe, domină străduța liniștită pe care e așezată. Aici se adăpostește Muzeul Fitzwilliam din Cambridge, unul din cele mai vechi muzee din Marea Britanie, posedind o valoroasă colecție de opere de artă, foarte întinsă în timp și spațiu.

A fost fondat de Richard, al VII-lea viconte Fitzwilliam de Merrion, în 1816, an în care el a lăsat mănăstirea Universității din Cambridge bibliotecă și colecția sa de artă (cuprinzând printre altele 130 de manuscrise medievale și 144 de picturi valoroase din arta universală), precum și o mare sumă de bani.

Construcția clădirii a început în 1837 după planurile lui George Basevi, continuându-se de-a lungul anilor pe măsură ce spațiul, devenit insuficient ca urmare a numeroaselor donații primite din partea iubitorilor de artă și cultură, a trebuit treptat să se mărească.

În prezent, colecția Muzeului Fitzwilliam cuprinde anticități egiptene, grecești și romane, o colecție de monede și medalii, valoroase picturi și desene, manuscrise medievale și tipărituri, ceramică și porțelanuri, textile, arme și armuri.

Colecția de anticități egiptene, deși nu foarte mare, este reprezentativă pentru toate perioadele istoriei vechiului Egipt și include unele obiecte de o importanță artistică și istorică deosebită. Expuse în două din camerele muzeului, obiectele fac parte din inventarul mormintelor egiptene, oglindind varietatea conținutului lor: statuete de zeițăți, obiecte de cult, veselă pentru hrană, băut, obiecte de toaletă, arme, glavașuri și chiar jucării.

Numeroase donații au completat colecția de anticități grecești și romane a muzeului. Aici pot fi văzute vase de piatră și ceramică din Creta, Micene și Ciclade, exemplare excepționale de frumusețe din epoca geometrică și clasică a ceramicii grecești antice, sculpturi grecești, anticități etrusce și sculpturi romane etc.

Colecția numismatică, clasificându-se ca importantă imediat după aceea din British Museum, conține aprox. 100 000 de monede, medalii și peceti. Din multimea lor se remarcă colecția de 30 000 de vechi monede grecești, depășită ca număr și valoare doar de colecțiile din Londra, Paris și Berlin.

Importanta colecție de manuscrise medievale reprezintă un alt punct de atracție al Muzeului Fitzwilliam. Printre cele peste 600 de manuscrise, dintre care majoritatea datează din evul mediu târziu, se află

unele manuscrise importante din secolul XI și XII de o deosebită valoare artistică.

Colecția de pictură a muzeului, foarte mare (peste 1 000 de tablouri), include exemplare ale școlii italiene, flamande, daneze, franceze, engleze, spaniole și germane, pe o perioadă întinsă de timp, începând cu evul mediu și până în zilele noastre. Cele mai reprezentative sînt colecțiile: engleză, olandeză, italiană și flamandă, reușind prin număr și valoare să ilustreze convingător istoria și dezvoltarea acestor școli. Giotto, Domenico Veneziano, Veronese, Tintoretto, Tizian din școala italiană, Rembrandt, Jacob Ruissdael, Meindert Hobbema din școala olandeză, sau Joshua Reynolds, Thomas Lawrence, John Constable din școala engleză sînt numai cîteva nume de mari personalități artistice înfîlțite în sălile de expoziție ale muzeului. Astfel, tablouri ca « Tarquinius și Lucretia » de Tiziano, cu nobila sa manieră realistă, în culori deosebit de plăcute, « Hermes, Herse și Aglauros », de Veronese, tipic pentru tonurile sale luminoase, frumusețea culorii și somptuoșitatea liniilor desenului, « Buna Vestire » a lui Domenico Veneziano, una din cele mai bune opere ale picturii florentine existente în colecție, ca și « Portret de bărbat » al lui Rembrandt (datat din 1650), operă convingătoare a artistului maeștru în redarea luminilor și a atmosferei, pentru a da numai cîteva exemple din valoroasa colecție a muzeului, sînt lucrări în fața cărora vizitatorul se oprește cu pietate, încercînd să-și întipărească în memorie și în suflet ceva din comorile artei universale.

Gravura, mai ales splendida colecție de portrete — în special franceze din secolul XVII și engleze din secolul XVIII — este de asemenea demnă de remarcat.

Întrecută numai de colecția din British Museum și de cea din Victoria and Albert Museum din Londra, colecția de ceramică și porțelanuri din acest muzeu se situează printre cele mai importante. China și Japonia, Orientul Apropiat și Europa sînt prezente prin numeroase și excelente exponate. Cea mai importantă, prin bogăția ei, este colecția de ceramică engleză, care ilustrează clar istoria dezvoltării acestui domeniu al artei începînd din evul mediu și pînă la perioada primelor produse industriale.

O atenție deosebită trebuie acordată Bibliotecii muzeului. Ea cuprinde aproape 25 000 de volume (dintre care 10 000 sînt din darul fondatorului) din diferite domenii: artă, religie, filozofie, politică, știință și literatură. Manuscrise ale operelor lui Voltaire, Blake, Swinburne, Rossetti, Hardy, Kipling și alții, ca și o colecție din primele tipărituri (în număr de 500), majoritatea din ele franceze, germane și italiene, toate acestea măresc

valoarea documentară a bibliotecii muzeului.

Colecția de partituri muzicale, în manuscris și tipărite, e una din cele mai bune din Anglia. În mod special prezintă interes manuscrisele autografe, mai ales cele ale compozitorilor englezi și italieni. Printre altele, sînt de asemenea compoziții în manuscris ale lui Purcell, Blow, Bach, Alessandro Scarlatti, Haydn, Mozart și Beethoven.

Bogăția colecției, valoarea deosebită a exponatelor, eleganța prezentării lor sînt suficiente motive ca întîrind în Muzeul Fitzwilliam din Cambridge să ai senzația de vizitator al unei mari instituții de cultură a timpului nostru.

OFELIA VĂDUVA

DIN JURNALUL DE ACTIVITATE CULTURAL- EDUCATIVĂ A MUZEULUI DE ISTORIE A MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

Cu prilejul deschiderii celui de-al X-lea Congres al P.C.R. și a sărbătoririi a 25 de ani de la eliberarea patriei, Muzeul de istorie a municipiului București — complex muzeistic însumînd pe lângă expoziția de bază 3 unități și 5 muzee afiliate, a organizat o serie de manifestări cultural-educative cuprinzînd expoziții, simpoziioane, conferințe și seri muzeale.

La 9 iulie 1969, la Casa de cultură a Sectorului 3 a fost expusă tema: « P.C.R., organizatorul și conducătorul insurecției naționale », iar la 15 iulie, la Casa de cultură a Sectorului 7, s-a deschis, într-un cadru festiv, expoziția « 15 ani de la înființarea Muzeului prof. dr. Gh. Marinescu », prezentîndu-se aspecte din activitatea cultural-științifică a muzeului. Muzeul « George Bacovia » a organizat la 18 iulie, o seară muzeală cu tema « George Bacovia în literatura universală », susținută alături de colectivul muzeului cînt și de cemaclul literar ce poartă numele marelui nostru poet.

La sediul muzeului, Panait I. Panait, șef de secție, a susținut la 24 iulie comunicarea « Istoriografia bucureșteană în anii puterii populare », sintetizînd apor-

tul adus de cercetătorii istoriei orașului București după 23 August, la dezvoltarea noii istoriografii române.

La 1 august, în pavilioanele A și B din Parcul Herăstrău a avut loc, în prezența organelor municipale, vernisajul expozițiilor: « Bucureștii la a 25-a aniversare a eliberării patriei » și « Arheologia bucureșteană în anii puterii populare », prima înfățișînd tematic, prin exponate bidimensionale, aspectul nou al Capitalei, iar a doua, prin obiecte originale, fotografii și planuri de șantier, oferind o sugestivă retrospectivă a cercetărilor arheologice efectuate de colectivul muzeului pe teritoriul municipiului București.

Luna august, bogată în manifestări, a înscris o gamă variată de acțiuni, dintre care cităm, la sediul « Colecției de artă comparată », seara muzeală cu tema « 20 de ani de activitate muzeografică », expozeu Alexandru Slătineanu, muzeograf; în cadrul lectoratului « București, centrul insurecției naționale », organizat de Muzeul de istorie a municipiului București, în colaborare cu Comitetul municipal U.T.C., Alex. Cebuc, șef de secție, evocă în fața unui auditoriu complex, la Tehnic Club, tumultuoasele zile de 23—26 august 1944 la București.

Membri ai colectivului muzeului au participat și la alte manifestări prilejuite de sărbătorirea dublului eveniment. În cadrul sesiunii științifice organizate de Comitetul pentru cultură și artă al municipiului București, Florian Georgescu, directorul Muzeului de istorie a municipiului București, a prezentat comunicarea « Valoarea educativă a activității muzeale », în care a fost conturat, în procesul complex al educării maselor, rolul muzeului, iar Ioana Cristache-Panait și Panait I. Panait, comunicarea: « Începuturi ale răspîndirii cunoștințelor științifice la București ».

La 19 august, sediul muzeului a fost organizată o întîlnire cu participanți la insurecția națională. Au luat cuvîntul general-colonel în rezervă Dumitru Dămăceanu, și general-locotenent în rezervă Emilian Ionescu, care au evocat eroismul armatei în

înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944. În cadrul aceleiași întîlniri, Dumitru Simulescu, vicepreședinte al Uniunii Centrale a Cooperativilor Mășteșugărești, a prezentat contribuția formațiilor patriotice la victoria insurecției la București.

★

Venind în sprijinul procesului de învățămînt, Muzeul de istorie a municipiului București a luat inițiativa organizării, pentru anul școlar 1969—1970, a unui ciclu de 5 expoziții temporare, cuprinzînd mari perioade din istoria patriei, realizate după programa de istorie a claselor a VIII-a și a XII-a.

Ciclu cuprinde următoarele expoziții: « Pe urmele strămoșilor noștri », « Pagini de vitejie din istoria medievală a României », « Lupta poporului român pentru unitatea națională », « București — centrul cultural al României între cele două războaie mondiale » și « Revoluția populară din România ».

Prima dintre acestea, deschisă la 1 noiembrie 1969 conturează dezvoltarea societății omenești pe teritoriul patriei noastre din epoca pietrei pînă în perioada de trecere la feudalism, fiind ilustrată cu materiale provenite din săpăturile arheologice de pe întreg cuprinsul țării.

RODICA MACRI

CECILIA CUȚESCU-STORCK (1879 — 1969)

De curînd a trecut peste fîgășul veșniciei neîntoarceri una dintre cele mai interesante figuri de artiști români, pictorita Cecilia Cuțescu-Storck.

Existența ei a tîns spre vîrstă cîntecară dar inima i-a rămas animată în dragul celui de-al X-lea deceniu și s-a lăsat înfrîntă de combustia unei vieți dăruită artei cu o nestăvilită pasiune.

Conștiință frămîntată, năruind spre împlinirea unor nobile idealuri, pictorita a văzut lumina zilei pe data de 14 martie 1879 la Cîmieni (Rîul Vadului) în apropiere de Rîmniciu Vilcea.

Manifestînd de timpuriu atracție spre pictură, cînd împlineste 18 ani este trimisă la Damenskademie din Mînchen pentru a studia cu profesorii Fehr și Schmidt.

Trei ani petrecuți în capitala bavareză fac ca tînră elevă să deprîndă o temeinică disciplină a desenului, avîntaj ce-l îngăduie

mai înțezu să se avinte în sfera căutărilor stilistice. Pleacă apoi la Paris unde studiază cu Jean Paul Laurens și Benjamin Constant la Academia Julian. Pe parcursul a șapte ani, cit locuiește aici, participă la manifestări artistice, organizează o expoziție personală și își deschide cugetul la cele mai temeinice învățăminte pe care mediul Parisului le oferă la acea dată, cu o generoasă sollicitudine.

Întorsă în țară, se înscrie în lăureșul activității artistice și își consacră bogata ei capacitate de muncă militând deopotrivă pentru emanciparea femeii și pentru afirmarea sa ca pictor.

Luptătoare prin vocație, multilaterală ca spirit și preocupări, Cecilia Cutescu Storck se conturează fără efort ca una dintre cele mai puternice personalități feminine, prima în ierarhia valorilor și multă vreme singular consemnată de cronicarii primei jumătăți a acestui secol în istoria picturii românești.

Arta monumentală este primordială justificare a creației sale, Cecilia Cutescu Storck fiind cea care a rezevăluit acestei epoci marea potențial identic al picturii murale. Răzvrătindu-se împotriva oricărui element stilistic ce nu corespundea unei expresivități interioare, operele sale monumentale, lucrute în encaustica, dezvoltă cu măiestrie virtuțile marii compoziții, exprimate într-o viziune cu totul personală și modernă sintetizată în tendința spre intelectualizare și recreere a naturii într-o imagine decorativă.

Picturile sale, îndeosebi « Istoria Negotului Românesc » din aula Institutului de studii economice, dovedesc o știință sigură a organizării spațiului în interiorul unor ritmuri arhitecturale preexistente, dar și independență creatoare, folosind cu inteligență spațiul dat pentru slujirea operei sale.

În pictura de șevalet a utilizat pastelul și cărbunele sau acuarela

cu mult mai multă înzestrare, elan și impuls interior decât uleiul. Lucrările sale în pastel par că au continuat, într-o mai accentuată semnificație, tendințele simboliste ce s-au conturat în pictura noastră începând cu Luchian.

Artista consacrată unei viziuni decorative, ea nu s-a lăsat furată de jocuri și ritmuri superficiale, ci a căutat să dea corpului în mișcare o accepție filozofică, înscriindu-se în aria concepției lui Gauguin. Lucrări ca « Static » și « Dinamic » sînt imagini sintetice care par să dea expresie materiei guvernate de legile universale ale dialecticii mișcării.

A călătorit mult și a lucrat enorm, peste 50 de ani avînd o prezentă susținută la Tinerimea artistică, saloanele oficiale, expozițiile românești în străinătate, iar în anii noștri la expozițiile anuale de stat. Creația sa înfrunțește multe opere apreciate care se află la loc de cinste în colecții și muzee.

Temperament aprig, cu o mare putere de cuprindere a celor mai variate activități, s-a distribuit cu generozitate între artă, viața de familie și activitatea socială, fiind prima femeie profesor la Academia de Arte Frumoase din București unde a îndrumat, pe parcursul a 25 de ani de muncă stăruitoare, multe serii de artiști, Michaela Eleutheriade sau Ligia Macovei numărîndu-se printre ei.

Mereu angajată în lupta pentru egalitate în drepturi a femeii sau recunoașterea importanței artiștilor, într-o vreme în care demnitatea acestora era deseori încercată de umilinti, Cecilia Cutescu Storck a condus cîțiva ani Sindicatul Artelor Frumoase în calitate de președinte.

Nenumărate premii sau distincții românești și străine, i-au adus recunoașterea bogatei sale activități. După 23 August 1944 au fost adăugate alte ordine și medalii, creația sa fiind încununată prin acordarea titlului de Maestru Emerit al Artei din R. S. România.

Autentică fiică a acestei țări, Cecilia Cutescu Storck a dăruit pentru instrucțiunea poporului cîn mijlocul căruia s-a ridicat, opera sa și pe a sotului său, sculptorul Frederick Storck, adunată în casa de pe strada Vasile Alecsandri 16, care a devenit apoi muzeul memorial ce le păstrează numele. Gest de aleasă noblete, numai pentru acest valoros tezaur de artă selecționat în decursul unei îndelungate existențe în onoarea patriei sale și încă ar fi destul pentru ca memoria să-i fie perpetuată în conștiința generațiilor viitoare. Dar contribuția sa la dezvoltarea artei și statornicirea valorilor de artiști români o așază printre cele mai distinse personalități artistice ale acestei țări.

GEORGETA PELEANU

Cecilia Cutescu Storck lucrînd la panoul decorativ „Petru Cercel la curtea sa” pentru expoziția de la Paris din anul 1937.

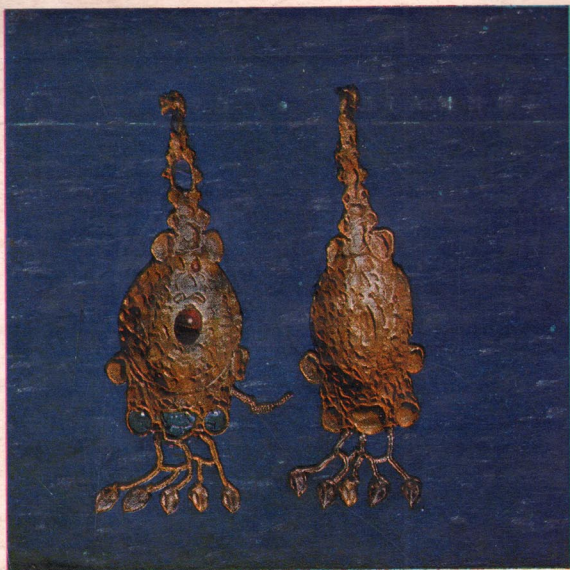

Авад. Д. ПАНАНТЕСКУ ПЕРПЕССИЦИУС — Инициативная кампания (5) — Док. Виценциу ПЮКЭ, док. Мирча МУШАТ — Деятельность молдавских организаций РКП в борьбе за объединение всех народных сил в единый фронт борьбы против фашизма (7) — Димитрие РАДУ-Рост в неволе дрофы (*Otis t. tarda* L. 1758) в Бухарестском зоологическом саду (19) — Елена ПОПЕСКУ — Свидетельство о создании Национального Музея в Бухаресте в 1834 г. (27) ● Арх. Октавиан В. ЧУПИТУ — Общее устройство выставочных залов (II) (29) ● Марцела САНДУЛЕСКУ — Формы общения с посетителями в Музее изобразительных искусств РСР (32) ● Ион Т. ДРАГОМИР — Развитие музееведения в Галаци (35) ● Золтан СЕКЕИ — Деятелистоление существования музея в городе Са. Георгия (40) ● Корина НИКОЛЕСКУ — Произведения румынского искусства в Реклингаузенском музее икон (ФРГ) (43) ● Валентина ВУШИЛЮ — Выставка африканской этнографии в Музее им. Григоре Антипа (46) ● Лудовик КОВАЧИ — *Emberiza cia* L. (на скальная овсянка) в уезде Бихор (49) ● Карол НАГЛЕР Новые виды Панорпиде (отряд Mecoptera), (54) ● Константин ПОП — Надгробный памятник найденный в Кельне (57) ● Аристотель КРИШМАРУ — Два антропоморфические фигурки — Кукутени А-В (59) ● Корнелиу КИРЖАН — Несколько светильников эпохи раннего феодализма из Добруджи (61) ● Сильвия ЗДЕРЧУК, Мирча ДУМИТРЕСКУ — Гонимый конкурс 1908 года (65) ● М. ФОКША, Г. НИСТОРОАИ, Э. ЛУПУ — Два варианта «парадных кроватей» в зоне Тырнава (69) ● Паул ПЭЛТЭНИА — О двух литографиях Георге Асахи (71) ● Ветурия ЖУГЭРЕАНУ — Книга рококо в коллекции библиотеки Музея Брукенталь (73) ● Николае ВЭТЭМАНУ — Карл Фр. В. Майер — создатель бухарестских садов (76) ● ХРОНИКА, РЕЦЕНЗИИ, ИНФОРМАЦИИ

● Acad. P. PANAITESCU-PERPESSICIUS — Campaign for Ipotești (5) ● Dr. Vicentiu PIUCĂ, Dr. Mircea MUȘAT — Activity of PCR organisations from Moldova, for the union of all people's forces in a common fight against fascism (7) ● Dimitrie RADU — Rearing in captivity of the Great Bustard (*Otis t. tarda* L. 1758) in the Zoo in Bucharest (19) ● Elena POPESCU — Testimonies about the foundation of the National Museum in Bucharest in 1834 (27) ● Arch. Octavian Viorel CIUPITU — General disposal of exhibition-rooms in museums (II) (29) ● Marcela SÂNDULESCU — Relation-forms with the public at the Art Museum of the SR Romania (32) ● Ion T. DRAGOMIR — Development of museums in Galati (35) ● Zoltan SZEKELY — The Museum from Sf. Gheorghe after 90 years of existence (40) ● Corina NICOLESCU — Romanian art works in the Icons Museum at Recklinghausen (43) ● Valentina BUȘILĂ — Exhibition of African Ethnography at the «Grigore Antipa» Museum in Bucharest (46) ● Ludovic KOVATS — *Emberiza cia* L. (Rock Bunting) in the Bihor district (49) ● Carol NAGLER — New species of Panorpidae (Ord. Mecoptera) (54) ● Constantin POP — A funeral monument discovered in Köln (57) ● Aristotol CRÎȘMARU — Two Cucuteni A-B anthropomorphic figurines (59) ● Corneliu CÎRJAN — About some rushlights from early medieval epoch in Dobroudja (61) ● Silvia ZDERCIUC, Mircea DUMITRESCU — The pottery competition in 1908 (65) ● Marcela FOCSA, Gh. NISTOROAI, E. LUPU — Two variants of the «parade bed» in the Tirnava zone (69) ● Paul PĂLTĂNEA — Notes about two of the lithographies of Gh. Asachi (71) ● Veturia JUĞĂREANU — The Rococo book in the collections of the Brukenthal Library (73) ● Nicolae VĂTĂMANU — Karl Fr. W. Meyer — creator of the gardens from Bucharest (76) ● CHRONICLE, REVIEWS, INFORMATIONS

● Acad. D. PANAITESCU-PERPESSICIUS — Campagne en faveur d'Ipotești (5) ● Dr. Vicentiu PIUCĂ, Dr. Mircea MUȘAT — L'activité des organisations du Parti Communiste Roumain de Moldavie pour l'union des forces populaires en un front commun de lutte contre le fascisme (7) ● Dimitrie RADU — L'élevage en captivité de l'Outarde barbe (*Otis t. tarda* L. 1758), au Zoo de Bucarest (19) ● Elena POPESCU — Témoignages concernant la fondation du Musée National à Bucarest en 1834 (27) ● Arch. Octavian Viorel CIUPITU — L'aménagement général des salles d'exposition des musées (II) (29) ● Marcela SÂNDULESCU — Formes de relations entre le public et le Musée d'Art de la République Socialiste de Roumanie (32) ● Ion T. DRAGOMIR — Le développement de la vie muséale à Galati (35) ● Zoltan SZEKELY — Le Musée de Sf. Gheorghe à 90 ans d'existence (40) ● Corina NICOLESCU — Oeuvres d'art roumain au Musée d'Icônes de Recklinghausen (R. F. d'Allemagne) (43) ● Valentina BUȘILĂ — Exposition d'ethnographie africaine au Muséum «Grigore Antipa» de Bucarest (46) ● Ludovic KOVATS — *Emberiza cia* L. (Bruant fou) dans le district de Bihor (49) ● Carol NAGLER — Nouvelles espèces de Panorpidae (Ord. Mecoptera) (54) ● Constantin POP — Un monument funéraire découvert à Köln (57) ● Aristotol CRÎȘMARU — Deux figurines anthropomorphes Cucuteni A-B (59) ● Corneliu CÎRJAN — Quelques lampes-à-huile de l'époque médiévale ancienne, de Dobroudja (61) ● Silvia ZDERCIUC, Mircea DUMITRESCU — Le concours de poterie de 1908 (65) ● Marcela FOCSA, Gh. NISTOROAI, E. LUPU — Deux variantes du «lit de parade» dans la zone de Tirnava (69) ● Paul PĂLTĂNEA — Notes concernant deux des lithographies de Gh. Asachi (71) ● Veturia JUĞĂREANU — Le livre rococo dans la Bibliothèque Brukenthal (73) ● Nicolae VĂTĂMANU — Karl Fr. W. Meyer — créateur des jardins de Bucarest (76) ● CHRONIQUE, COMPTES-RENDUS, INFORMATIONS.

- Acad. D. PANAITESCU-PERPESSICIUS – Campanie pentru Ipotești (5)
- Dr. Vicențiu PIUCA, Dr. Mircea MUȘAT – Activitatea organizațiilor P.C.R. din Moldova pentru unirea tuturor forțelor populare în front comun de luptă împotriva fascismului (7)
- Dimitrie RADU – Creșterea în captivitate a dropiei (*Otis t. tarda* L. 1758) la Grădina zoologică din București (19)
- Elena POPESCU – Mărturie despre înființarea Muzeului Național la București, în anul 1834 (27)
- Arh. Octavian Viorel CIUPITU – Amenajarea generală a sălilor de expunere (II) (29)
- Marcela SÂNDULESCU – Forme ale relațiilor cu publicul la Muzeul de Artă al R. S. România (32)
- Ion T. DRAGOMIR – Dezvoltarea muzeistică în Galați (35)
- Zoltán SZÉKELY – Muzeul din Sf. Gheorghe la 90 de ani de existență (40)
- Corina NICOLESCU – Lucrări de artă românească în Muzeul de icoane de la Recklinghausen (R. F. G.) (43)
- Valentina BUȘILĂ – O expoziție de etnografie africană la Muzeul Grigore Antipa (46)
- Ludovic KOVÁTS – *Emberiza cia* L. (presura de stincă) în județul Bihor (49)
- Carol NAGLER – Specii noi de Panorpidae (ord. Mecoptera) (54)
- Constantin POP – Un monument funerar descoperit la Köln (57)
- Aristotel CRÎȘMARU – Două figurine antropomorfe Cucuteni A–B (59)
- Corneliu CÎRJAN – Cîteva opaite din epoca feudală-timpurie din Dobrogea (61)
- Silvia ZDERCIUC, Mircea DUMITRESCU – Concursul de olărie din 1908 (65)
- M. FOCSA, Gh. NISTOROAI, E. LUPU – Două variante ale «patului de paradă» în zona Tîrnave (69)
- Paul PĂLTĂNEA – Note despre două din litografiile lui Gh. Asachi (71)
- Veturia JUGĂREANU – Cartea rococo în colecția Bibliotecii Brukenthal (73)
- Nicolae VĂTĂMANU – Carl Fr. W. Meyer, creatorul grădinilor bucureștene (76)
- Costin FENEȘAN – Șapte veacuri de existență documentară a orașului Timișoara (78)
- Viorel TIGU – Expoziție de artă feudală (80)
- Stela RADU – Omagiu aniversării (80)
- Elisabeta IONIȚĂ – «Secolele Devei» (81)
- Ion Pătru ALBU – «Deva de-a lungul secolelor» (82)
- M. TĂLPEANU – Inaugurarea Muzeului județean de științe naturale din Piatra Neamț (82)
- Lucian ROȘU – Festivitățile Muzeului din Sf. Gheorghe (83)
- C. Ș. – Simpozion «Rovine – 575 ani» (84)
- G. Ion – Anton Pann «la 175 ani» (84)
- Natalia MARCU – O nouă expoziție la Muzeul satului (84)
- E. F. – O sesiune științifică la Lupeni (85)
- Maria IACOB – Cursuri de perfecționare cu specialiștii din muzeele de științele naturii (85)
- Nicolae UNGUREANU – Preocupări pentru perfecționarea pregătirii cadrelor de specialitate din muzeele de etnografie și de artă populară (87)
- Ion GRIGORESCU – Consfătuirea Revistei Muzeelor la Tr. Severin (88)
- Manole NEAGOE – «Unitate și continuitate în istoria poporului român» (90)
- Virgil FLOREA – Carpica 1/1968 (91)
- Corina NICOLESCU – «Dvorski Kostim Rumunije» (92)
- V. BUȘILĂ – Publicații ale muzeelor și muzeografilor (93)
- Ofelia VĂDUVA – Muzeul Fitzwilliam din Cambridge (94)
- Rodica MACRI – Din jurnalul de activitate cultural-educativă a Muzeului de istorie a municipiului București (95)
- Georgeta PELEANU – Cecilia Cuțescu Storc (95)